الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

باعانت خداوند کریم ملفوظات امام المتقین آیة من آیات رب العلمین

سلطان الاولیاء محبوب الٰهی حضرت شاه عبد الله المعروف بشاه غلام علی قدس الله سره السامی

المسمّٰی به

دُرّ المعارف

مؤلفه

شمع بزم اولیاء وارث انبیاء مقبول بارگاه احد حضرت

شاه رؤف احمد علیه الرحمة که یکے از اجله خلفاء حضرت موصوف بودند

١٣٩٤ هجری — ١٩٧٤ میلادی

بطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ٧٢

استانبول - تركيه

الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

باعانت خداوند کریم ملفوظات امام المتقین آیۃ من آیات رب العلمین

سلطان الاولیاء محبوب الٰہی حضرت شاہ عبداللہ المعروف بشاہ غلام علی قدس اللہ سرہ السامی

المسمّٰی بہ

درّ المعارف

مؤلفہ

شمع بزم اولیاء وارث انبیاء مقبول بارگاہ احد حضرت

شاہ رؤف احمد علیہ الرحمۃ کہ یکے از اجلہ خلفائے حضرت موصوف بودند

۱۳۹۴ هجری — ۱۹۷۴ میلادی

يطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ۷۲

استانبول - تركيه

مصدر

ہر مجوز این پیچداں گردیدند کہ ملفوظات حضرت پیر دستگیر قطب دوراں قیوم زماں مہر سپہر ولایت ماہ سماء
ولایت نیر برج اتقا گوہر درج اجتبا آفتاب مطلع ارشاد ماہتاب افق امداد سراج محفل صفا چراغ بزم
رضا مظہر اسرار الٰہیہ مہبط انوار نامتناہیہ مورد فیض سبحانی مصدر برکات رحمانی مروج طریقۂ مجددیہ مکمل
کمالات احمدیہ سالک مسالک صراط مستقیم شریعت و ایمان ناہج مناہج سبیل طریقت و احسان کاشف
اسرار خلت و محبت واقف انوار محبت و محبوبیت مجدد مائۃ ثالثۃ العشر مروج شریعت خیر البشر قصیدہ

امام جملہ خلائق امیر ہر دو سرا | محیط رحمت و دریای جود و بحر عطا
بشیر معرفت و بادشاہ ہر دو جہاں | برای گم شدگاں شکل خضر راہ نما
خبیر سر خدا مرشد رہ یزداں | امام امت سردار دیں بجود و سخا
دوای درد دروں و شفای جملہ علل | دلیل وحدت و برہان دیں بعلم و ذکا
دلیل راہ الٰہی کفیل شرع نبی | رئیس انس و انیس ملک جلیس خدا
صفای عارض خوبی کمال محبوبی | حبیب ذات الٰہی محب اہل صفا
ضیاء مہر ولایت مہ عروج کمال | بہ انتظام ہمہ خلق مثل قطب رحا
طبیب علت دل طائر ریاض قدس | برنگ ذات رسل طاہر از معاصیہا
نقیب درگہ داور امیر انس و ملک | وجود فیض الٰہی و اصلح الصلحا
قسیم فیض محبت قرار مشتاقاں | خلیل بارگہ کبریا بعز و علا
کتاب راز خدا و صحیفۂ اسرار | کریم عالم محبوب اکرم الکرما
ولی ایزد و واقف بجملہ سر و علن | وجود نور ظہور سرور و شیر و غا
ہدایت دو جہاں ہادی زمین و زماں | ہمای اوج صفا طائر ریاض علا
کلیم پوش محبت بطور رہنج کلیم | کلیم باری و طور تجلی مولا
شہ زمین و زماں حضرت غلام علی | شفای جملہ مرض شافعی بروز جزا

قدسنا اللہ تعالیٰ باسرارہم و انوارہم کہ در محافل قدسی مشاکل از درر غرر معارف و نصائح بزبان
گوہر فشاں میریزند و از جواہر زواہر سلوک و جذبہ بلسان فیض ترجمان بیان می فرمایند در رشتہ
تحریر انتظام دہ و بسلک ترقیم آر لہذا باشارت آں واجب الاطاعت ایں کمترین خاکروبان خانقاہ

دُرُّ المعارف

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

آرایش عروس دیباچہ کلام فصحا بحلیہ ستائش احدِ بے ابتدائیست کہ بر عارض جوہر احسان از آب لسان فیض ترجمان انبیاء کرام علیہم الصلوٰۃ والسلام رنگ جلا کشیدہ و پیرایش شاہد مقدمہ بیان بلغا بزیور نمایش۔ واحد بے انتہائیست کہ بر خسارہ گوہر عرفان از طراوت زبان گوہر فشان اولیائے عظام تازگی وضیا بخشیدہ بیت انبیا را جوہر احسان دہی ٭ اولیا را گوہر عرفان دہی۔ عقلِ عقلا در ادراک ادنیٰ کنہ اسما وصفات او در دائرہ وار سرگردان ست و فہم کبرا در تعقل صغرای مقام ذات او آئینہ تمثال حیران ست زعلیا اعلیٰ تو بالا زبالا ٭ بلندی ہمی گنجد در آنجا۔ مقامش از عقول انبیا پاک ٭ رسل راہم بکنہش نیست ادراک سبحان اللہ والحمد للہ ولا الٰہ الا اللہ واللہ اکبر ولا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم۔ وصلوات وافیات وتحیات زاکیات بروح پر فتوح آن سرور انبیا رہبر اتقیا ہمارا اوج رسالت و عنقاء قاف قربت خلیل جلیل رب جمیل دلیل سبیل خداوند جمیل اول اوائل ولیل فی لائل مبتداء انوار الٰہیہ و منتہاء عروج کمالیہ مشکل اعلاء الٰہیہ و ہیولاء عوالم غیر متناہیہ شافع امم جمیع انبیاء کرام شافی ہمہ امراض وا سقام سید ہر دو سرا خواجہ دین و دنیا امام انبیا پیشوا اولیا شفیع روز جزا محبوب کبریا فخر اصفیا احمد مجتبیٰ محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وصحبہ صلوٰۃ اللہ الملک الاعلیٰ باد اما بعد می گوید فقیر رؤف احمد مجددی نسباً وطریقۃً عفی عنہ کہ چون اخوت پناہ والا دستگاہ کاشف اسرار شریعت و طریقت واقف انوار حقیقت و معرفت حافظ کلام اللہ المجید شاہ ابو سعید سلّمہم اللہ تعالےٰ کہ اسرار السعید من وعظ بغیرہٖ از جبین مبینش ظاہر ست۔ وانوار السعید من سعد فی بطن امہٖ از پیشانی نور افشانش

ن
صفیا

هزمان از غیب جان دیگرست ۞ الله الله چه کلام احمد جام ست که جام وصال می نوشانند واز دام هستی میرهانند وهم دران روز ذکر جامعیت انسان آمد ارشاد فرمودند که حضرت امام محمد غزالی رحمة الله علیه رحمةً واسعةً نوشته اند که انسان جامع جمیع ممکنات برین نهج ست که هرچه در همه عالم ست در انسان فقط هم موجود که سر انسان نمونهٔ فلک وخطرات مشابه ملک واستخوان بمنزله کوهها۔ وخون چون دریا۔ ورگها استوا بشکل اشجار۔ وهر دو چشمان مثال مهر تابان وماه رخشان قس علی هذا لیکن میگوئیم که انسان جامع جمیع ممکنات برین طورست که همه عالم ظهور اسما وصفات ست وانسان مظهر ذات وذات جامع جمیع صفات ست. وهم می فرمودند که قلب انسان آئینهٔ جهان نماست لکن عارف می بیند که همه عالم در دل من ست بلکه حق جل وعلا هم درمن جلوه گرست اکثر اولیا درینحالت بوحدت وجود قائل اند ونعرهٔ انا الحق وسبحانی ما اعظم شانی ولیس فی جبتی سوی الله میزنند۔ مولانا جام گفته۔ ۵

ما آئینهٔ جهان نمائیم / ما نور جمال کبریائیم
موجود بجز وجود ما نیست / در هرچه نگه کنی تو مائیم
هر قطره که بنگری ز دریا / دریاب که قطره نیست مائیم

وعارف نامی مولانا عبدالرحمن جامی هم باین مقام اشارت فرموده اند۔ ۵

ممکن ز تنگنای عدم ناکشیده رخت / واجب ز بارگاه قدم نانهاده گام
در حیرتم که این همه نقش عجیب چیست / بر لوح صورت آمده مشهود خاص وعام
باده نهان وجام نهان آمده پدید / در جام عکس باده ودر باده رنگ جام
جامی معاد ومبدء ما وحدتست بس / ما در میان کثرت موهوم والسلام

وجمعی از اولیای عظام بوحدت شهود قائل اند ومیگویند که عالم برنگ آئینه خانه ایست که نور آفتاب چهرهٔ معشوق حقیقی درین تافته است۔ ۵

عکس روئے تو چو در آئینهٔ جام افتاد / عارف از خندهٔ می در طمع خام افتاد

فائده مولف گوید عفی عنه که سماع آوازے را گویند که بے آلات باشد وغنا مع آلات ست پس اختلاف هیچ یکے از علما بحرمت غنا نیست که از نص وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ حرمت غنا ظاهرست که مفسرین هو الغنا نوشته اند. وآیه کریمه وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ هم ازین قبیل

عرض اشتباه حضرت پیر دستگیر با وجود عدم لیاقت محرر کلام فیض نظام آنحضرت گردید والله الموفق و المعین و به نستعین ؛ بدانکه ملفوظات حضرت پیر دستگیر بدین نهج ترقیم خواهم نمود که اول تاریخ و روز نوشته هرچه که دران روز روبروئے این فقیر از زبان گوهرفشان ارشاد فرمودند ثبت خواهم ساخت و بجای اسم مبارک حضرت پیر دستگیر لفظ حضرت ایشان می نگارم و غرض من درین تالیف بجز ثواب امری دیگر نیست امید از جناب حضرت حق جل شانه آن ست که از ثمرهٔ شجرهٔ خیر فیض اثر اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالنِّیَّاتِ برومند شوم. وَمَا تَوْفِیْقِیْ اِلَّا بِاللّٰہِ وَهُوَ حَسْبِیْ وَنِعْمَ الْوَکِیْلُ **روز شنبه تاریخ دوازدهم شهر ربیع الآخر ۱۲۳۱ سنه هجری** - فدوی در محفل فیض منزل حاضر گردید دران اثنا در حضور فیض گنجور ذکر لفظ فقیر آمد حضرت ایشان بزبان گهربار ارشاد فرمودند که در فقیر حرف **فا** عبارت از فاقه کشیدن و بتوکل نشستن است. و حرف **قاف** از قناعت کردن و رشته جستجو گسستن و **یا** عبارت از یاد ایزد منان و فراموشی از هر دو جهان. و حرف **را** عبارت از ریاضت کردن و مجاهده نمودن است پس هر که این همه ساخت کار خود در فقیر پرداخت **و فا** فضل **و قاف** قرب **و یا** یاری و **را** رحمت و رویت یافت والا **فا** فضیحت **و قاف** قهر و **یا** یاس و **را** رسوائیست نعوذ بالله عن ذالک. هم دران روز ذکر سماع آمد حضرت ایشان فرمودند که اهل سماع آنها اند که متوجه الی الله و معرض عمّن سواه اند هرچه می شنوند از حق می دانند غیریت از نظر ایشان مرتفع شده است و می فرمودند که حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه میفرمودند که اے کاش من در سماع مردمی و هم میفرمودند که حضرت نظام الدین اولیا رضی الله تعالی عنه تا آخر عمر درین حسرت ماندند که حضرت فریدالدین گنج شکر قدس سره روزے از راه عنایت و توجه بنهایت بمن ارشاد فرمودند که آنچه خواهی از ما بطلب من استقامت طلبیدم و مردن در سماع نخواستم افسوس که وقت از دست رفت و هم می فرمودند که در وجد و تواجد فرقے ست وجد بے اختیار رقص کردن ست و تواجد باختیار و هم می فرمودند که تواجد بدرستی نیت نیز در صوفیه جائز ست. چنانچه در مجلس حضرت نظام الدین اولیا قدس سره بود. و هم میفرمودند که در مجلس شریف حضرت نظام الدین سماع بود بلا مزامیر بے حضور نساء و امارد بلکه دست بر دست زدن هم نبود پس اینچنین سماع در شرع هم جائز ست. چنانچه در فوائد الفواد و سیر الاولیا نوشته است و هم میفرمودند که حضرت قطب المحققین خواجه بختیار اوشی کاکی قدسنا الله تعالی بسره الاقدس در سماع بترنم این بیت از دار فانی بمکان جاودانی رحلت نمودند. **بیت** کشتگان خنجر تسلیم را ؛

مرکتابند

فائده در تحقیق لفظ فقیر ۱۲

ایشاں ہمہ از راہ بشریت و نفسانیت بودنہ از راہ حقیقت ایں سخن جواب ہمہ اعتراضات شیخ ست پس در
آں اثنا ذکر فضیلت حضرت حضرتین یعنی حضرت خازن الرحمۃ خواجہ محمد سعید و عروۃ الوثقیٰ حضرت خواجہ محمد
معصوم رضی اللہ تعالیٰ عنہما آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت خواجہ باقی باللہ نور اللہ مرقدہٗ فرمودہ اند
کہ اولاد شیخ احمد پارہائے جواہر اند نیز ہمی فرمودند کہ حضرتین تا بہ انتہا مقامات حضرت مجدد الف ثانی قدسنا
اللہ تعالیٰ بسرہ السامی رسیدہ اند پس عرض کردہ شد کہ حضرت قاضی ثناء اللہ پانی پتی رحمۃ اللہ علیہ
نوشتہ اند کہ حضرت خواجہ محمد معصوم رضی اللہ عنہ تجدید شرکت دارند حضرت ایشاں فرمودند کہ شرکت تجدید چرا
نمیتواں گفت مگر حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ در حق ایشاں فرمودہ اند کہ معاملۂ ما و تو مثل معاملہ
صاحب شرح وقایہ است بجد خود کہ جد او وقایہ آنچہ تحریر میکرد صاحب شرح وقایہ یاد و حفظ میساخت
یعنی آنچہ معارف بر من مکشوف شدہ اند تو آنرا حاصل کردہ ای ؎

تو یک نکتہ زیں لوح نگذاشتی	ہر آنچہ نہادم تو بر داشتی

بعد ازاں در مجلس شریف اتفاقاً ذکر میر غیاث الدین کہ از خلفاء حاجی غلام معصوم رحمۃ اللہ علیہ
بودند آمد حضرت ایشاں بزبان فصاحت بیان ایں شعر میر غیاث الدین ارشاد کردند و فرمودند
کہ صاحب ذوق و شوق بودند ؎

قوس ابرو بنما ترکش مژگاں بکشا	ناوک بر جگر زاہد نشکاک انداز

نرگس

روز پنجشنبہ تاریخ چہاردہم شہر مذکور در حضور پر نور حاضر شدہ مشرف بشرف
آستاں بوسی گردیدم۔ شاہ گل محمد غزنوی کہ از خلفاء حضرت ایشان اند استفسار طریقہ توجہ خواستند
حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ طریقۂ توجہ حضرات علیہ نقشبندیہ مجددیہ مظہریہ رضوان اللہ تعالیٰ علیہم
اجمعین کہ بما رسیدہ است و بیاں خود میکنیم بریں نہج ست کہ اول فاتحہ برارواح طیبہ حضرت امام
الانبیاء و سید اصفیاء احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ علیہ و علیٰ آلہ من الصلوٰۃ افضلہا و من التسلیمات اکملہا و حضرات پیران
کبار و مرشدان کاشف اسرار خصوصاً خواجہ خواجگان پیر پیران حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند
و خواجہ عبید اللہ احرار و حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی شیخ احمد سرہندی و حضرت مرزا صاحب
مظہر اسرار و مصدر انوار قطب زماں حضرت جان جاناں رضی اللہ تعالیٰ عنہ و عنہم اجمعین خواندہ دعا
و تضرع از جناب الٰہی نمودہ و استمداد از پیران خواستہ متوجہ بطرف قلب طالب می شوم باینطور

واحادیث ہم در حرمت غنا بسیار اند چنانچہ الشیطان اول من ناح واول من تغنی ودیگر الغناء ینبت النفاق فی القلب کما ینبت الماء البقلۃ پس اختلاف علما در حرمت سماع ست نہ در غنا وشنیدن آواز نسا وامارد ہم داخل ہمیں قسم ست پس سماع یعنی آوازے کہ از نسا وامارد وشبہ ومزامیر ہم نبود واہل قلوب راکہ ذوق وشوق ووجد وبیخودی واضطرابی وانوار واسرار وترقیات می بخشد بشروطیکہ متصوفین نوشتہ اند جائز ست والا فلا۔

روز چہارشنبہ تاریخ نیز دہم شہر مذکور در حضور فیض گنجور حضرت ایشاں حاضر شدم درآں وقت تفسیر سورۃ الکفرون بلسان عنبر افشاں ارشاد فرمودند سخن در ناسخ ومنسوخ افتاد کہ اہل شرک نسبت تردد وتقدیر وتلون اوامر بجناب اقدس الٰہی جلشانہ میسازند نعوذ باللہ عنہا فرمودند کہ حق سبحانہ تعالیٰ حکیم مطلق ست وبنی آدم مثال مریض وپیغمبران مع بزنگ عطار وصحائف بسان نسخ پس در ہر زماں برعایت موسم وامزجہ حکیم نسخہ می نگارد۔ چراکہ غرض حکیم شفائے مریض ست پس حق تعالیٰ مناسب ہر قرن نسخہ ہدایت بنی آدم بہ پیغمبران الوالعزم می فرستاد حتی کہ پیغمبر ما علیہ من الصلوۃ افضلہا ومن التسلیمات اکملہا جلوۂ ظہور یافتند مناسب ہر وقت با نحضرت احکام نازل شدند بعد ازاں ذکر امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ آمد فرمودند کہ تعریف حضرت مجدد قدس سرہ چہ بیان تواں کرد کہ مقابل اولیاء ہزار سال یک وجود مبارک ایشاں ست۔ وہم می فرمودند کہ حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران فانی فی اللہ خواجہ باقی باللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودہ اند کہ شیخ احمد آفتابیست کہ مثل ما ہزاراں ستارگاں در سایۂ جنت ایشاں گم اند۔ ومعارف شیخ احمد قابل مطالعۂ انبیاء کرام اند علی نبینا وعلیہم الصلوۃ والسلام۔ وہم میفرمودند کہ شیخ عبد الحق دہلوی رحمۃ اللہ علیہ در رسالۂ خود نوشتہ اند کہ من در بارۂ حضرت مجدد تفکر کردم ناگاہ آیتے کہ در بارۂ رفع اشتباہ حضرت موسیٰ علی نبینا وعلیہ التحیات والتسلیمات نازل شدہ است در دل من وارد شد پس حضرت ایشاں فرمودند کہ ازینجا معلوم شد ہر کہ معتقد حضرت مجدد ست موسیٰ است وہر کہ منکر ست فرعونے ست نعوذ باللہ منہا۔ وہم میفرمودند کہ شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ خلاص نامہ بخواجہ حسام الدین احمد خلیفۂ حضرت خواجہ باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ اند در آں ترقیم نمودہ کہ میاں شیخ احمد سلمہ اللہ تعالیٰ می آیند احوال دل من دگرگوں گشتہ وغشاوہ بشری در دل من نماند وبخاطر آمدہ کہ بایچنیں بزرگاں بد نباید بود پس از لفظ غشاوہ معلوم شد کہ اعتراضات

القامی کنند باین طریق که خود را در آں مقام داخل کرده انوار آنمقام بر قلب طالب می اندازند در
آں وقت مولوی شاه محمد عظیم صاحب حاضر بودند عرض کردند که انوار آن مقام آورده بر طالب
اندازند یا طالب را بهمت دراں مقام داخل میفرمایند حضرت ایشاں فرمودند که شما همیں طور بکنید و نیز
حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که حضرت مرزا صاحب قبله قدس الله سره باین طور تفصیل مقامات نمی
فرمودند چنانکه من تفصیل میکنم و هم مرا الهام ربانی شده است که از سینهٔ تو طریقه برآمده است و نیز حضرت
ایشاں فرموده اند که طریقهٔ توجه جماعهٔ کثیره که ما میکنیم اینست که قلوب همه جماعت بخیال مجتمع ساخته
تضرع بجناب حق جل و علا مینمائیم که الهی هر یک را بمقام خود فیضے رساں پس همت خود بسوئے همه
قلوب متوجه میسازم از تفضل الهی هر یک را عروج واقع می شود پس دراں وقت ذکر ذوق و شوق در
حضور آمد حضرت ایشاں فرمودند که طالب ذوق و شوق و کشف و کرامات هم طالب خدا نیست جل
شانه طالب را باید که طلب ذات بحت کند و هر چه که در راه آید نفی سازد و بگوید که نیست هیچ مقصود بجز
ذات پاک و نقل فرمودند که به حضرت پیر و مرشد ما قلبی و روحی فداه در ابتدا ء حال ما گفت که فلاں
شخص طالب ذوق و شوق و کشف کرامات ست فرمودند هر که طالب این شعبده هاست او را بگوئید که از خانقاه
من بروید و نزد من نیائید پس این خبر بما رسید در حضور پر نور حاضر شدم و عرض نمودم که حضرت چنیں
فرموده اند یا نے حضرت ارشاد ساختند که بلے من گفته ام من عرض نمودم که باز مرضی حضور چیست
فرمودند که درینجا سنگ بے نمک لیسیدن ست اگر کسی طالب پئے این چیزگی باشد نزد من بیاید و الا
لا پس من عرض نمودم که مرا همیں منظور ست فرمودند خوب بیائید۔

ما برائے استقامت آمدیم	نے پئے کشف و کرامت آمدیم

و نیز حضرت ایشاں فرمودند که حضرت قیوم زماں قطب جہاں عارف بلند سیر قبله عالم خواجه
محمد زبیر رضی الله تعالی عنه سر مبارک خود بر قلب طالب نهاده توجه میفرمودند و مناقب حضرت قبله عالم
بسیار بیان ساختند و در تعریف حضرت خواجه ضیاء الله که از اعاظم خلفاء حضرت قبله عالم بودند فرمودند
که هر که دیدن نسبت مجددی مجسم خواهد خواجه ضیاء الله رحمته الله علیه را ببیند و نیز فرمودند که حضرت خواجه
ضیاء الله در آخر شب گریه و زاری میکردند و مرداں را زجراً و تنبیهاً بیدار میساختند و میگفتند که ای
وائے بر شما که دعوی محبت الهی میزنید و یار و محبوب شما بیدار ست و متوجه بشما است و شما خفته آئید

کہ قلب خود محاذی قلب طالب ساختہ ہمت مینایم و نور ذکری کہ از پیران کبار بقلب من آمدہ است
در قلب طالب القامی کنم حتی کہ قلب طالب ذاکر میگردد بعد ازاں بلطیفۂ روح و سر و خفی و اخفی بطریقۂ سابقہ
ذکر القامی سازم و سہ توجہ در ہر لطیفہ مینایم بعد ازاں متوجہ بطرف خطرات قلب طالب گشتہ بہمت خیال
ازالۂ آنہا کنم بازبحضور جمعیت القامی کنم و از ہمت قلب خود انجذاب قلب طالب بسوئے بالا کنم باز ہمیں
طریق بہ لطیفۂ نفس و عناصر اربعہ و در قلب مراقبۂ احدیت کہ مسمی اسم مبارک اللہ ست جامع جمیع صفات
کمال و منزہ از نقصان و زوال تصور کنند باز مراقبۂ معیت و ہو معکم اینما کنتم می سازند یعنی ہر لحظہ
و ہر لمحہ معیت الٰہی در دل خیال میکنند بلکہ در ہر لطیفہ از لطائف بلکہ در ہر رگ و پے بلکہ در تمام عالم
معیت سبحانہ بیچون و بیچگون چنانچہ نص قرآنی براں ناطق ست تصور میسازند و تجلی افعالے و وحدت الوجود
و ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آہ و نعرہ و وجد و تواجد حاصل میشود بعد ازاں در لطیفۂ
نفس مراقبۂ اقربیت نَحْنُ اَقْرَبُ اِلَیْہِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِیْدِ میکنند و فیض ایں مراقبہ بلطیفۂ نفس باشرکت لطائف
عالم امر وارد میشود باز بحضور والا ایں عاصی پر معاصی عرض نمود کہ توجہ برائے ازالۂ مرض بچہ طور عطا
می فرمایند حضرت ایشاں فرمودند کہ طریقۂ توجہ ازالۂ مرض در قدما بر دو نہج بود یکے آنکہ مقابل مریض
نشستہ تصور صحت مریض ساختہ متوجہ الٰہی شدہ می نشستند۔ و دیگر آنکہ ہمت و خیال سلب مرض
از مریض کردہ برخود می انداختند چنانچہ حضرت مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہ برائے عیادت مریض رفتہ کہ
بر روئش بسیار ورم بود مولانا توجہ ساختند تا آنکہ ورم او بر روئے مبارک مولانا ظہور کرد حضرت
قیوم زماں مرزا جان جاناں قلبی و روحی فداہ قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ السامی توجہ بجہت ازالۂ مرض باین
طور می فرمودند کہ محاذی مریض نشستہ در میان مریض و خود قدح آب یا چادر سفید و یا چیز دیگر نہادہ
بہمت سلب مرض از مریض ساختہ براں می انداختند باز حضرت ایشان فرمودند کہ من ازالۂ مرض از جسم
مریض پس پشت او میسازم باز بحضور اقدس مولوی شیر محمد صاحب عرض نمودند کہ توجہ بجہت حصول کشف
بچہ طور می فرمایند حضرت ایشاں فرمودند کہ متوجہ بطرف طالب شدہ نوریکہ در قلب است در مردمک چشم
القا کنند و ہم حضرت ایشاں میفرمودند کہ توجہ بجہت ازالۂ جہل نسبت دریں طریقہ می فرمایند یعنی
رفع جہل قلب طالب ساختہ القا۔ و ادراک مینمایند و نیز حضرت ایشاں میفرمودند کہ طور طفرہ ہم در
طریقۂ ماست ہرکرا میخواہند کہ عبور بر مقامات عالیہ زود و بشتاب گردد انوار و اسرار مقام عالی بر طالب

فرمودند که آدمی را باید که در همه وقت متوجه الی الله باشد و در هر وقت از اوقات و در هر فعل از افعال تمیز انوار و اسرار و فیوض و برکات نماید مثلاً چون نماز خواند خیال کند که انوار و برکات بچه کیفیت می آیند و بوقت خواندن قرآن بچه طور می آیند و بخواندن درود چه فیض می آید و به تهلیل لسانی چه برکات دست می دهند. و از مطالعه احادیث چه اسرار منکشف میشوند و برهمین نهج خیال مضرات نماید از منهیات و شبهات مثلاً از لقمه شبهه چه ظلمت می آید و از غیبت چه ضرر بباطن رسیده و از دروغ چه ظلمت بر دل آمد علی هذا القیاس از جمیع مناهی ضرر خود فهمد و احتراز نماید تم کلامه الشریف راقم گوید که طالب را باید که در هر لحظه و هر لمحه در خود خیال کند که چه چیز از من سرزد شده است اگر موافق کتاب و سنت ست شکر بجا آرد و اگر نعوذ بالله مخالف قرآن و حدیث ست توبه و استغفار نماید گناه پوشیده را توبه پوشیده و گناه ظاهر را توبه آشکارا کند و در توبه کردن درنگ نکند. چراکه کراماً کاتبین در نوشتن گناه توقف می کنند. اگر شخص توبه کند گناه نمی نویسند والا می نگارند و نیز حضرت ایشان قبل از حلقه لفظ مبارک الله دو سه بار جهراً گفتند. دران وقت کیفیتے که برین فدوی رو داد بیان آن در تحریر نمی آید و حضرت ایشان هم دران وقت دست مبارک بالا ساخته در عجب حالتی شدند و بر زبان مبارک بے اختیار این شعر الهام

ای چند قربان احسانت شوم		این چه احسانست قربانت شوم

پس شخصی در حضور حاضر شد و استدعای تلقین ذکر ساخت حضرت ایشان قلبی و روحی فداه فرمودند که زبان خود را بکام چسپان و لفظ مبارک الله الله در اسم اول بضمها و در ثانی بسکون ها بخیال آنکه قلب که موضع او زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت ست بگوید بطوری که گویا لفظ مبارک الله در دل می آید باز گفتن لفظ مبارک الله بست و سی و سه تسبیح روان کرده بگو مقصود من توئی و رضای تو محبت و معرفت خود بده بسبب برین نمط مداومت نموده باشی. بعد ازان شخصی دیگر عرض نمود که یک مرد عالم ست دلداده حیثیت آنحضرت دارد و لاکن میگوید که من در چند جا خدمت بزرگان و حبس و ریاضت کرده ام الحال مرا طاقت نمانده است حضرت ایشان ارشاد فرمودند که در طریق ما مجاهده نیست مگر وقوف قلبی که عبارت از توجه دل بسوئے ذات الهی و نگهداشت خطرات گذشته و آینده از دل هر لحظه و هر لمحه این ورزش باید کرد و نگهداشت خطرات گذشته و آینده برین طور باید کرد. که چون خطره در دل آید که فلان کار در زمان گذشته بچه طور شده بود همون وقت از دل دفع کند که تمام قصه در دل نیاید و یا در دل آید که در فلان جا میروم. و در انجا چنین کار کنم در انکار این منفعت ست

وغافل از دور دعوی محبت شما دروغ گوئید والا حال عاشقان اینست ؎

مجنون بخیال زلف لیلے در دشت ... در دشت بجستجوی لیلے می گشت
میگشت بدشت و برزبانش لیلی ... لیلی میگفت تا زبانش می گشت

بعد ازاں در مجلس شریف کسی گفت که سبحان الله عجب اکابران این طریقه شریفه اند که از همت و توجه بقا ماست که در خیال و وهم نمی آیند میرسانند حضرت ایشان فرمودند این برکات از جناب حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی ست قدسنا الله تعالے باسراره السامی که بجمعیت کیفیات و اسرار هر مقام می آیند والا در طریقهٔ دیگران مجاهدات و ریاضات شاقه می کشند. وحصول این دولت عظمی و موهبت کبری کم دست می دهند ؎

آنکه به تبریز یافت یک نظر شمس دین ... سخره کند بر ده وطعنه زند بر چله

ونیز حضرت ایشاں می فرمودند که این همه عنایت حضرت خواجه بهاء الدین است رضی الله تعالی عنه که در سجده رفته دعا والتجا بجناب کارساز حقیقی جلت عظمته کرده بودند که الٰهی مرا طریقه عنایت کن که البته موصل باشد حقتعالی مجیب الدعوات دعای ایشاں مستجاب فرمود وطریقه عنایت کرد که البته موصل ست. ونیز حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند قدسنا الله تعالے باسراره السامی فرمودند که در طریقهٔ ما محرومی نیست و در طریقهٔ ما مجاهده نیست. ما مرادانیم و در طریقهٔ ما اندراج النهایة فی البدایة است ؎

اول ما آخر هر منتهی ... آخر ما جیب تمنا تهی

حضرت ایشاں فرمودند که معنی اندراج النهایة فی البدایة این ست که درین طریقه علیه حضور و آگاهی که عبارت از توجه الی الله ست در ابتدا پیدا می شود وجمعیت و بخطرگی یا کم خطرگی دست می دهد وتا بآنجا میرسد که هرگز خطرهٔ غیر در دل نمی آید اگر فرضاً عمر هزار ساله یا بدخیال ماسوا خطیر دل نگردد پس همیں انتهاء دیگراں ست ویا معنی این کلام شریف این ست که درین طریق جذبه مقدم ست بر سلوک و در طرق دیگراں جذبه موخر ونیز حضرت ایشاں این شعر میخواندند ؎

از قتل من مترس که دیوانیاں حشر ... مجرم کنند بهر تو صد بے گناه

روز جمعه تاریخ یازدهم شهر مذکور این غلام بمجلس عالی مقام حاضر شد حضرت ایشاں

که مبلغان قرض من می آیند ادا می کنم۔ و ایضاً فرمودند که از حضرت شیخ شبلی رح شخصے مسئله زکوٰة پرسید حضرت شیخ
فرمودند که بر یک صد روپیه مبلغ دو روپیه و هشت آنه بعد یک سال میشود لیکن قول ما اینست که مبلغ
دو روپیه هشت آنه میدهم و یکصد روپیه هم براه الٰهی جلت عظمته تصدق میکنم و ایضاً در مجلس شریف
تذکره مقام وصل عریانی آمد ارشاد فرمودند که در کمالات وصل عریانی میسر میشود و آں عبارت
است از تجلی ذاتی که معرا است از اعتبارات تعینات و ورا الورا است از اطلاق صفات در اینجا
بجز ذات بحت دیگر نمیتوان گفت و دراں مقام نصیب سالک بجز یاس و نا امیدی و محرومی نیست
هر چند وصول ست حصول نیست و نه ذوق است نه شوق نه آه است نه نعره نه وجد است نه تواجد
نه استغراق ست نه بیخودی ایں همه احوال در ولایت قلبی حاصل میشوند که ابتدائے ایں خاندان
است و درینجا یعنی که انتها نسبت خود هم در ادراک سالک نمی آید و ایضاً حضرت ایشان فرمودند
که احوال قلب که بر سالک می آیند نسبت آں مثل باراں شدید هویدا می گردد۔ و بعد ازاں چوں از
قلب عروج می کند و به لطیفهٔ نفس سیر واقع میشود نسبت آں مانند بارش خفیف جلوه گر میگردد و چوں
از لطیفهٔ نفس معامله بالا میرود پس هر قدر که عروج نماید نسبت مفهوم نمی شود و استهلاک و اضمحلال
زیاده تر میگردد و نسبت باریک تر صورت شبنم بنظر می در آید۔ ؎ تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد
روز یکشنبه تاریخ هفدهم شهر مذکور فقیر در محفل فیض منزل حضرت ایشان حاضر شده
شرف آستاں بوس حاصل کرد۔ و در حضور ذکر نکاح آمد ارشاد فرمودند که صوفی را نکاح کردن نشاید
و صحبت نساء نباید و ایضاً فرمودند که در آداب المریدین حضرت ضیاء الدین ابو نجیب عبد القاهر
سهروردی رضی الله تعالیٰ عنه نوشته اند که فی زماننا نکاح نباید کرد پس وائے بر آں صوفی که
که دریں زمانه بایں امر دست دراز نماید۔ و ایضاً فرمودند که حضرت غوث الثقلین محبوب سبحانی سید
محی الدین ابو محمد عبد القادر جیلانی الحسنی الحسینی رضی الله تعالیٰ عنه چوں عقد نکاح بستند صوفیه
آں زماں متعجب شدند حضرت فرمودند که من ایں امر از امر ربانی کرده ام و ایضاً فرمودند که صوفی را ترک
و تجرید و روگردانی از دنیا و انحراف از ما سوی الله و خلوت و دوری از صحبت اغنیا باید کرد
و نکاح مانع ایں چیزها ست چراکه در نساء صبر و توکل و قناعت نمیشود الا ماشاء الله که بعضی زناں
صاحب توکل می باشند و نسبت باطنی می دارند چنانکه نقل ست که حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالیٰ عنه

این دفع کند. حاصل آنکه چون خطرهٔ غیر خدا آمدن خواهد همو نوقت دفع کند. و در دل آمدن ندهد پس دران وقت ذکر توجه آمد حضرت ایشان فرمودند که توجه سریع التاثیر برین طور می شود که صورت خود را صورت مرشد خود تصور کند و مراقبهٔ معیت ملحوظ داشته توجه همت بر قلب طالب نماید البته طالب را ذوق و شوق دست میدهد. ع تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد: ونیز در حضور ذکر تدرج صوفیه آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت واقف اسرار کاشف انوار خواجه عبید الله احرار رضی الله تعالی عنه میفرمودند که از من گناهے سرزده شده ست اگر پنج صد سال زنده مانم و توبه و استغفار بجا آرم کفارت آن نمی شود یاران مجلس عرض نمودند که کدام گناه بوقوع آمده فرمودند نکاح پس خیال باید ساخت که باوجود این حشمت ظاهری آنچنین حضرت باطنی دارد و احوال کارخانهٔ ظاهری ایشان ظاهر و باهر و مشهور و معروف است که مولانا جامی رحمة الله علیه در شان ایشان نوشته اند: ع

	چو فقر اندر قبای شاهی آمد	بتدبیر عبید اللهی آمد	

ونیز شخصے از حضرت ایشان عرض نمود که حضرت مرزا صاحب قبله مظهر رحمان جان جانان رضی الله تعالی عنه را از طریقهٔ قادریه هم فائده رسیده است یا نه حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فیض حضرات نقشبندیه و قادریه و چشتیه حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی را که رسیده است حضرت مرزا صاحب قبله را هم حاصل شده است و فائده از روح مبارک حضرت غوث الاعظم محبوب سبحانی شیخ عبد القادر جیلانی و از روح حضرت قطب المحققین خواجه قطب الدین بختیار کاکی هم حصول گردیده است و فیضی که از روح حضرت غوث الواصلین خواجه بهاء الدین نقشبند است ظاهر و باهر ست. بعد ازان تذکرهٔ حدت توجه در حضور والا آمد حضرت ایشان فرمودند که یک روز میان کرامت الله را درد جنب بشدت شد من دست خود بران نهاده همت نمودم فی الحال درد رفع شد بالکلیه و در حضور میان کرامت الله هم موجود بودند اقرار نمودند ونیز حضرت ایشان فرمودند که روزے توجه بر کشتی روان کردم استاده شد: روز سه شنبه تاریخ شانزدهم شهر مذکور فقیر در حضور پرنور حضرت ایشان حاضر شد و عرض نمود که در طریقهٔ نقشبندیه چه چیز فرض است ارشاد فرمودند که دو چیز وقوف قلبی و نگهداشت خواطر و ایضا ذکر مسئلهٔ زکوة در حضور آمد حضرت ایشان ارشاد نمودند که زکوة بعد یکسال لازم می آید لیکن من همو نوقت

عرس حضرت محبوب الٰہی نظام الدین اولیاء بود من از حضرت ایشاں مرخص شدہ بزیارت مزار پر انوار حضرت نظام الدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ رفتم تمام روز در انجا ماندم بوقت شام در حضور آمدم بایں سبب ازیں کلام فیض نظام حضرت ایشاں مستفید نگردیدم مگر وقت شام چوں بحضور والا حاضر شدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ ہرکہ فاتحہ بنام نبی از انبیاء عظام و یا ولی از اولیاء کرام خواندہ متوجہ بطرف آں نبی و ولی شدہ نشیند از فیضش البتہ بہرہ ور گردد روز سہ شنبہ تاریخ **نوزدہم شہر مذکور** فدوی در محفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ حضور دو قسم است یکے حضور فکر است و راول حال کہ لطائف ذاکر میگردند نگہداشت آں باید کرد. دوم حضور مع اللہ کہ آنرا در طریقۂ ما یاد داشت و توجہ و آگاہی و حضور میگویند و در طرق دیگر شہود خوانند و آں بینائی دل است بسوئے او سبحانہ چوں ایں حاصل شود نگہداشت ایں ضروری ست حتیٰ کہ ملکہ دل شود و حضور دائمی گردد و غفلت راہ نیابد اگرچہ در ظاہر بمعاملہ دنیا مصروف باشد لیکن در باطن باو سبحانہ مالوف بود چنانکہ گفتہ اند دل بیار و دست بکار و ایں حضور دائمی نزد حضرت محی الدین ابن العربی رضی اللہ تعالیٰ عنہ وقتی میسر شود کہ در خواب ہم غفلت از حضرت رب العزت نیاید و نزد ما وقتیست کہ چوں از خواب بیدار شود دل را آگاہ یابد و نزد مولانا جامی وقتیکہ متوجہ بدل شود دل را بشناسائی ذات یابد حضور دائمی ست و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ خطرات در مرتبہ ولایت مضر میرسانند و در مرتبہ کمالات نبوت خطرۂ نیک مضر نیست چنانکہ حضرت امیر الاولیاء امام الاصفیاء عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہ در عین صلوٰۃ تدبیر حزب با عدائی خدا و درستی صفوف لشکر میفرمودند و حضور ایشاں از یں خیالات از دل نمی رفت چنانکہ مشاہدہ آفتاب کہ از تخیلات دل از نظر نمی رود و ایں کمال حضور و مشاہدہ است حق تعالیٰ میسر گرداند۔ ؎

دادیم ترا ز گنج مقصود نشاں	گر ما نرسیدیم تو شاید برسی

بعد ازاں در حضور ذکر طعام صوفیہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ یکے رضائی نفس ست و یکے حق نفس و رضائے نفس غذاے متکلف و ملطف و بسیار خوردن ست. و حق نفس آنکہ چنداں خورد کہ توانائی فرض و سنن باقی ماند راقم گوید عفی عنہ چنانکہ بزرگے گفتہ است ؎

نہ چنداں بخور کز دہانت برآید	نہ چنداں کہ از ضعف جانت برآید

برائے زیارت خانہ کعبہ معظمہ رفتہ بودند بے زاد و راحلہ و بے خدام و رفقا ناگاہ شخصی دیگر در راہ ملاقی شد پرسیدند کجا میروی آں شخص گفت من بہ نیت حج میروم ارادہ کردہ ام کہ تنہا بے زاد و راحلہ بروم حضرت فرمودند من ہم چنین کردہ ام غرض آں شخص ہمراہ حضرت بمقامی رسیدند ناگاہ عورتے برہوا پرواز نمودہ نزد ایشاں آمد و گفت من از حبش نور شما مشاہدہ نمودہ ام امروز دعوت شما بر ماست ایشاں قبول کردند چوں وقت طعام آمد دیدند کہ یک خوان طعام از آسمان بر زمین فرود آمد در وے شش ناں و سہ ظروف ادام[1] و سہ کوزۂ آب پس آں زن سہ حصہ ساخت یک حصہ خود گرفت و دو حصہ ایشاں را داد و گفت الحمد للہ حق تعالیٰ پرداخت مہمانان ما ساخت پس آں عورت برہوا پرواز نمود و حضرت مع آں شخص دیگر در خانہ کعبہ معظمہ رسیدند بعد ازاں از قضاء الٰہی آں شخص دیگر در آنجا فوت شد باز دیدند کہ ہموں عورت حبشی برہوا می آید حتیٰ کہ بر خانہ کعبہ فرود آمدہ نزد حضرت حاضر شد و گفت کہ ای محی الموتیٰ زندہ کن ایں شخص را پس از حکم الٰہی جل شانہ آں شخص زندہ گشت و برخاست. و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ در وصال حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ سہ روایت اند نہم و یازدہم و ہفدہم شہر ربیع الثانی راقم گوید عفی عنہ تاریخ ولادت و عمر و ارتحال حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ شخصے در یک بیت نظم نمودہ است. بیت

تولد عاشق کامل شدہ عمر	وصالش دال تو معشوق الٰہی

و ایضاً شخصے برائے بیعت در حضور حاضر شد حضرت ایشاں ہر دو دست او بدست مبارک خود گرفتہ استغفر اللہ ربی من کل ذنب و اتوب الیہ سہ بار خوانیدند بعدہ آمنت باللہ و ملائکتہ و کتبہ و رسلہ والیوم الآخر والقدر خیرہ و شرہ من اللہ تعالیٰ والبعث بعد الموت آمنت باللہ کما ہو باسمائہ و صفاتہ و قبلت جمیع احکامہ خوانیدند و کلمہ شہادت یکبار و کلمہ طیبہ سہ بار تا بہ لا الٰہ الا اللہ خوانیدند بعد ازاں آں شخص را پرسیدند کہ تو در کدام طریقہ ارادہ بیعت داری آں شخص عرض نمود کہ خاندان قادریہ حضرت ایشاں فاتحہ بارواح حضرت غوث الاعظم و جمیع اولیاء سلسلہ علیہ قادریہ خواندند و ذکر قلبی کہ معمول حضرات نقشبندیہ است تلقین فرمودند فیض و برکات در آں وقت در مجلس شریف بسیار ظاہر شد۔

روز دوشنبہ تاریخ ہیژدہم شہر مذکور در مجلس شریف حاضر شدم و دراں روز

[1] ادام یعنی نان خورش ۱۲

بجوچہ بگردانند وبگویند کہ ہر کہ بندۂ کسی باشد وتا فرمانی صاحب خود کند حال اوچنیں خواہد شد۔ سوم آنکہ نشان قبر ما ننمایند این وصایا فرمودند واز جہان فانی ارتحال نمودند۔ امیر ر البسیار تاسف وتالم گشت وخواست کہ موافق وصیت رسن بگردن بستہ بگردانند آواز غیب ندائی لاریب بگوشش آمد کہ اے بے ادب اینچنیں بے ادبی از مقربان ما میکنی واز غضب ما نمی ترسی۔ وایضاً ذکر فقر ودرویشی آمد حضرت ایشان فرمودند کہ درویشی اکابران سابق میکردند کہ بر مجاہدات وریاضات قیام می ورزیدند وطعام قلیل بعد از ایام کثیر میخوردند وحق نفس ادا میکردند ورضائی نفس ترک می ساختند ومرا از نام بردن درویشی شرم می آید کہ درمن طور متصوفین متقدمین نیست پس فرمودند ع عیبہا جملہ بگفتی ہنرش نیز بگو ؛ ودرمن توجہ الی اللہ واز غیر او انحراف کلی از تفضلات ایزدی ست وبجز حق ورضای جل وعلا مقصودے ومطلوبے در کونین نمی شمارم مست لقای یارم ومدہوش دیدار نگارم از دنیا وآخرت کارے ندارم۔ ؎

خواہم کہ ہمیشہ در ہوائے تو زیم مقصود من خستہ زکونین تو ئی	خاکے شوم وبزیر پائے تو زیم از بہر تو میرم وبرائے تو زیم

وایضاً حضرت ایشان بعضی اوقات در کمال شوق الٰہی جل جلالہ این رباعی بعشق تمام بے اختیار میفرمودند۔ ؎

حوران بنظارۂ نگارم صف زد یک خال سیہ بران رخ مطرف زد	رضوان زتعجب کف خود برکف زد ابدال زبیم چنگ بر مصحف زد

وایضاً این بندہ عرضی متضمن حالات خود بحضور گذرانید حضرت ایشان در جواب آن سطری چند ارقام فرمودند آنرا تبرکاً ایراد مینمایم وآن اینست ؛

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ رقعہ شریفہ رسید بمضامین مندرجہ اش مسرور گردانید اللہ تعالی شمارا بمقامات علوم ومعارف ابا کرام رسانند در سیر قلبی تلونیات بسیار پیش می آیند اینہمہ از تلونیات ست سعی فرمایند وبجناب الٰہی سبحانہ التجا نمایند کہ احوال باطن بہ تمکین برسد وحضوری کہ حضرت حق سبحانہ را بذات مبارک است پرتو آن بر باطن شریف ظہور نماید حضور بے غیبت میرا از جہت فوق کہ متوہم میشود۔ ودوام پذیرد وشامل جمیع جہات گردد تا نسبت نقشبندی حاصل گردد واز کیفیات وحالات گذشتہ بغیر توجہ تمام نقد وقت نباشد بلکہ آنہم مستہلک گردد واین استہلاک علامت تمامی سیر لطیفہ

وایضا حضرت ایشاں فرمودند که در خانقاه حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه صوفی
گدائی می کردند یکروز تا چند روز آنرا می خوردند وایضا فرمودند که بعضے صوفیه مزدوری میکردند
دمیخوردند چنانکه احمد سبتی رحمة الله علیه که پسر هارون رشید بودند بروز سبت مزدوری می کردند و تا
شش روز مزدوری یکروزه میخوردند و در عبادت حق جل و علا بسر می بردند و گاهی از خانهٔ هارون رشید
نخوردند در مسجد استقامت می داشتند روزے هارون رشید نزد ایشاں آمد و گفت اے پسر تو
مرا رسوا کردئی مردمان میگویند که پسر پادشاه باینحال تباه است ایشاں فرمودند اے پدر ترا از من
رسوائی نیست از تو مرا البته ننگ می آید هارون رشید گفت بچه طور. فرمودند که ایں طائران که بر هوا
پرواز می کنند اینها را طلب کن هارون رشید آنها را آواز داد طائران با لا تر رفتند باز ایشاں
اشاره فرمودند طائراں بهو نظور پیش ایشاں آمده ایستادند پس ایشاں گفتند که مشاهده نمودی که
از آواز تو میگریزند و از اشاره من می آیند پس احمد سبتی بشهری و بلدئی دیگر رفتند یک لعل در
بازوے ایشاں والدهٔ ایشاں بست و یک قرآن مجید برائے تلاوت همراه بردند چوں دراں
مقام رسیدند و خشت برداری معماران بروز سبت مزدوری میکردند و در صحرا سجدی بود. دراں شش
روز خلوت می نمودند و سستی و کمی چنانکه عادت مزدوراں ست. ایشاں در مزدوری نمیکردند امیر که مالک
آنجا بود مشاهده کرد و معتقد ایشاں گشت که ایں عجب شخص اند که در مزدوری هیچ نقصان نمیکنند و
پنج وقت نماز می خوانند القصه ایشاں بعادت قدیمه یکبار بروز سبت برائے مزدوری نیامدند امیر
از مزدوراں پرسید که فلاں شخص امروز چرا نیامده است و کجا سکونت دارد شخصے گفت که در فلاں
مسجد آنمرد قیام دارد و طبیعت او علیل ست امیر نزد ایشاں رفت و عیادت نمود و مراسم اخلاص
بجا آورد ایشاں را بیماری شدید بود فرمودند که سه وصیت من اند اگر بجا آری امیر عرض کرد
که آنچه ارشاد شود البته بجا خواهم آورد فرمودند که من پسر هارون رشیدم و از وگاهی چیزے نگرفته
ام مگر ایں لعل که بزور بر بازوے ما بستند و یک کلام الله مجید من از خود همراه آورده بودم پس
الحال آں هر دو نزد من موجود اند پس اول وصیت ایں ست که ایں هر دو امانت به هارون رشید
رسانید دوم آنکه من در تمام عمر هیچ کارے موافق رضای او سبحانه تعالی نکرده ام و بجز تقصیر و عصیاں
از من بظهور نیامده لازم که بعد از مرگ روسیاه کرده رسن در گردن من اندازند و در تمام شهر کوچه

روز پنجشنبه تاریخ بست و پنجم شهر مذکور در حضور پرنور حضرت ایشان قلبی و روحی فداه حاضر شدم ارشاد فرمودند که پیغمبر ما علیه افضل الصلوة واکمل التحیات جامع جمیع کمالات نبوت و رسالت و ولایت اند لاکن ظهور هر کمال موقت بوقت خاص و مختص بزمانه از ازمنه و شخصی از اشخاص بود که در افراد امت جلوه گر گردید مثلاً کمالے که ناشی از بدن مبارک آں سرور زمین و زمان است علیه و علی آله من الصلوة اتمها و من التحیات اکملها و آں گرسنه ماندن و جهاد کردن و عبادت نمودن بود در صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم اجمعین جلوه ظهور یافت و کمالے که ناشی از قلب مبارک آنحضرت است علیه الصلوة والسلام که دراں ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و نعره و اسرار وجد است از زمانه حضرت جنید بغدادی رحمة الله علیه باولیا راست ظاهر گردید و کمالیکه ناشی از لطیفه نفس اشرف النفوس آں سرور است علیه صلوة الله الملک الاکبر که عبارت از استهلاک و اضمحلال است باکابران سلسلهٔ علیه نقشبندیه از وقت خواجه خواجگان بهاء الملة والدین خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه هویدا گشت و کمالیکه ناشی از اسم شریف محمد علیه صلوٰة الله الملک الصمد است بعد از هزار سال بحضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره هم جلوه گر گردید غرض هر کمالیکه از کاملان ظاهر گردیده عکس و پرتو ییست از کمال پیغمبر علیه صلوٰة الله الملک الاکبر که جامع جمیع کمالات اند ؎

آنچه خوباں همه دارند تو تنها داری ؎

	اے ذات تو از صفات ما پاک هم از تو منیر شمع انجم آدم ز تو شد منور از سر		گفته تو برون ز حد ادراک هم از تو بلند قصر افلاک پیدا است مقام ذرهٔ خاک

و درین اثنا ذکر اطمینان نفس و حصول مقام رضا آمد حضرت ایشاں ارشاد نمودند که در طریقهٔ ما اول تصفیهٔ قلب که عبارت از نسیان ما سوی و دوام حضور و آگاهی است بتوجه و کثرت ذکر و مراقبه می فرمایند و در ضمن آں لطائف اربعه را تهذیبی بهم میرسد بعد ازاں به تزکیهٔ لطیفهٔ نفس مشغول میشوند و آں عبارت است از استهلاک و اضمحلال و شکستگی انا که سالک اطلاق لفظ انا بر خود متعذر میداند درین وقت راضی و مرضی می شود و فنا انا حاصل میگردد و نفس اماره مطمئنه می شود و خصائل رزائل زائل میگردد یعنی غرور و تکبر و حسد و بغض و کینه و عجب و غیرها مبدل بحسنات میشوند ؞

[illegible]

فروزن

قلبی ست. والسلام۔

روز چهارشنبه تاریخ بستم شهر مذکور در حضور پر نور حاضر شدم حضرت ایشان فرمودند که طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه عبارت از چهار چیز است یکے بیخطرگی دوم دوام حضور و آگاهی سوم جذبات چهارم واردات۔ و ایضاً فرمودند که سفر در وطن که از مصطلحات طریقهٔ نقشبندیه است۔ نزد من اینست که از خصائل رذائل بسوئے حسنات رود و مقامات عشرهٔ صوفیه حاصل کند یعنی از بیصبری بسوئے صبر رود و از بی توکلی بجانب توکل و از بے قناعتی بطرف قناعت سفر نماید و قس علے ہذا۔ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که طریق حصول اینمقامات عشره برین نهج است که کثرت تہلیل نماید و از کلمهٔ طیبه لا اله نفی بیصبری نماید یعنی نیست مقصود من بیصبری الا الله مگر ذات پاک مقصود من است و مداومت چندی نماید انشاء الله تعالی مقام صبر بحصول انجامد و همچنین نفی بے توکلی و بے قناعتی وغیرها نماید۔ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که خلوت در انجمن عبارت ست از حضور و توجه و آگاهی و یاد داشت و شهود که این الفاظ خمسه متحد المعنی هستند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که کمال مرتبهٔ ولایت نزد همه اکابران رضی الله تعالی عنهم اجمعین آنست که خطرهٔ ماسوا در دل نیاید و توجه و شهود بحضرت حق جل و علا ملکهٔ دل شود و نزد حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه ماورائے اینست حق تعالی نصیب فرماید و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که از سینه تا فرق من مثل لوحی ست صفا که هرگز خطرهٔ غیر خطیر نمیگردد و خیال ماسوی الله نمی آید و اگر در ظاهر جسم متوجه بکسی جانب میشوم مثال احوال مولانا روم رضی الله عنه خطابے می آید ؎

قافیه اندیشم و دلدار من	گویدم مندیش جز دیدار من

و ایضاً حضرت ایشان بیان لطائف سبع فرمودند که پنج از عالم امر اند و دو از عالم خلق و آن پنج که از عالم امر اند قلب و روح و سر و خفی و اخفی و آن دو که از عالم خلق اند نفس و قالب ست۔ و موضع لطیفهٔ قلب زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت و موضع لطیفهٔ روح زیر پستان راست بفاصله دو انگشت۔ و موضع لطیفهٔ سر برابر پستان چپ نزدیک وسط سینه۔ و موضع لطیفهٔ خفی برابر پستان راست نزدیک وسط سینه بفاصله دو انگشت۔ و موضع لطیفهٔ اخفی در وسط سینه و موضع لطیفهٔ نفس در پیشانی است این شش لطائف شدند و هفتم لطیفهٔ قالب ست که مرکب از عناصر اربعه است و باعتبار عناصر ده لطیفه می شوند۔ چنانکه لطائف عشره میگویند۔

فاش ونہان اونم گنج وروان اونم — گوہر کان اونم من نہ منم نہ من منم
شمس منم قمر منم بحر منم گہر منم — جوہر سیم وزر منم من نہ منم نہ من منم

وگاہے خلعت بقامی یابد اظہار ہمی نماید

نقاش ہر نقشم عیاں من عاشق دیرینہ ام — دیگر کسی نے درمیاں من عاشق دیرینہ ام
من ہم زمینم ہم سما من با تو ہستم جملہ جا — ہم آفتابم ہم ضیا من عاشق دیرینہ ام

ودریں لطیفۂ قلب اول مراقبۂ احدیت میفرمایند یعنی لحاظ مسمی اسم مبارک اللہ در دل می نمایند۔ بعد ازاں مراقبۂ معیت وہو معکم اینما کنتم ملحوظ میسازند و توحید وجودے ازہمیں مراقبہ منکشف می شود۔ وچوں سالک سیر لطیفۂ قلب تمام می نماید در سیر لطیفۂ روح عروج واقع می شود ودراں تجلی صفات ثبوتیۂ الٰہیہ منکشف می شود کہ سالک صفات خود را وصفات ہمہ عالم را محو ومتلاشی در صفات حق می بیند بعد ازاں سیر در لطیفہ سر واقع میشود ودراں تجلی شیونات ذاتیہ الٰہیہ می شود بعد ازاں سیر در لطیفہ خفی دراں تجلی صفات سلبیہ الٰہیہ منکشف می گردد وبعد ازاں سیر در لطیفۂ اخفی ودراں تجلی شان جامع الٰہی منکشف می شود۔ بعد ازاں بہ تزکیۂ لطیفۂ نفس مشغول میشوند اینہمہ کہ گفتہ شد طریقۂ تلقین حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ بود لیکن حضرتین راہ دراز را کوتاہ ساختہ اند ومعمول خود کردہ اند کہ بعد از تصفیۂ لطیفۂ قلب بہ تزکیہ لطیفۂ نفس می پردازند ودر ضمن قلب ایں ہا تصفیہ لطائف اربعہ ہم فی الجملہ میسر می شود وغرض تا اینجا دو دائرہ قطع می شوند دائرۂ امکان ودائرہ ولایت صغرے وحاصل ایں دو دائرہ حصول مقامات عشرہ کہ عبارت از توبہ وانابت وزہد وورع وتوکل وغیرہا است می گردد بعد ازاں بتہذیب لطیفۂ نفس مشغول می شوند وفنار انا وتوحید شہودی منکشف می گردد ومراقبہ اقربیت دریں مقام میکنند یعنی بحاظ معنی نحن اقرب الیہ من حبل الورید مینمایند ودریں لطیفۂ سہ ونیم دائرہ قطع می شوند کہ دائرہ ولایت کبری متضمن ایں دوائرست بعد ازاں سیر عناصر ثلثہ سوای عنصر خاک شروع می شود وایں را ولایت علیا میگویند کہ ولایت ملاء اعلی ست بعد ازاں دائرۂ کمالات نبوت منکشف می شود ودریں جا سیر در عنصر خاک است وتجلی ذاتی دائمی میشود پس ازاں دائرہ کمالات رسالت بعد ازاں دائرۂ کمالات اولو العزم ہویدا می گردد بعد ازاں سیر بحقائق واقع میشود دائرۂ حقیقت کعبہ ودائرہ حقیقت قرآن ودائرہ حقیقت صلوۃ ودائرہ معبودیت صرفہ ودائرہ حقیقت

روز جمعه تاریخ بست و دوم شهر مذکور در محفل فیض منزل حاضر گردیدم شخصی از حضرت
ایشان سوال سلوک طریقهٔ نقشبندیه مجددیه نمود حضرت ایشان سلوک بتمامه از اول تا آخر بطور اختصار بیان
فرمودند بنده را تقریر رشک اکسیر آن کیمیای قلوب بآن نهج خوش اسلوب هو بهو یاد نمانده است مگر
حاصل آن تحریر مینمایم. بدانکه انسان از لطائف عشره ترکیب یافته است که پنج ازان از عالم امر
اند قلب و روح و سر و خفی و اخفی و پنج از عالم خلق ست نفس و باد و خاک و آب و آتش و از تحت
الثری تا عرش عالم خلق ست و بالائے آن عالم امر پس اول سالک را ذکر قلبی و نگهداشت
خواطر و وقوف قلبی تلقین می فرمایند چون دل را بیخطرگی یا کم خطرگی و حضور و آگاهی حاصل میشود
جذبات و واردات می آیند و فنائی قلبی که مراد از نسیان ماسواست میگردد و تجلی افعال متجلی
میشود که سالک نسبت افعال بخود و بهمه عالم دران حال نمی کنند همه فعل را فعل فاعل حقیقی میداند و می
بیند و میگوید ~

طرهٔ ناز را دوتا کرد که کرد یار کرد کعبه و دیر و بتکده ساخت که ساخت یار ساخت	دل بد و عالم آشنا کرد که کرد یار کرد کافر و رند و پارسا کرد که کرد یار کرد

و هم در سیر لطیفهٔ قلبی ذوق و شوق و آه و نعره و استغراق و بیخودی و وجد و رقص نقد
وقت سالک میگردد و توحید وجودی منکشف میشود و نعرهٔ انا الحق و سبحانی می زند و بے اختیار می فرماید ~

من نمیگویم انا الحق یار می گوید بگو	چون نمی گویم مرا دلدار می گوید بگو

هرگاه که غیریت از منظر مرتفع می شود خود را عین او می انگارد و از زبان حال بترنم این عظمت
مقال می در آید ~

ما زوریائیم و دریا هم زماست	این سخن واندکسی کو آشناست

و بجز یک وجود نمی شناسد

آفتابی در هزاران آبگینه تافته جمله یک نورست لیکن رنگهائی مختلف	پس برنگے هر یکے تابی عیان انداخته گفت دوئی در میان این و آن انداخته

و گاهی کسوت فنا میپوشند و میگویند

خواجه مگو که من منم من نه منم نه من منم	جان من اوست و تنم من نه منم نه من منم

شده اند که روبروی من درهای بهشت باز میکنند و می خواهند که ببینند و من چشم از غیر استعاره
کرده ام هم بسویش نمی نگرم ؎

روز یکشنبه تاریخ بست و چهارم شهر مذکور در حضور حاضر شدم حضرت ایشان فرمودند که طریقهٔ قدما ریاضات و مجاهدات بود حضرت خواجهٔ خواجگان پیر پیران مرهم دلهای دردمند خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله عنه عمل بر سنت فرموده اند و راه را آسان ساخته بموجب آیهٔ یُرِیدُ اللّٰهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَلَا یُرِیدُ بِکُمُ الْعُسْرَ ریاضات شاقه منع کرده برای ما کم همتان احسان بلیغ فرموده اند و درین طریقهٔ علیه ز منت از توجهات پیران کبار فیض می آید و سالک حظی از هر مقام می یابد سبحان الله عجب شان خواجهٔ خواجگان است که زبان در وصف آن قاصر است ؎

سکه که در یثرب و بطحا زدند
نوبت آخر به بخارا زدند

روز دوشنبه تاریخ بست و پنجم شهر مذکور در حضور پر نور حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که من آنچه در راه الهی به فقرا میدهم هم لوقت تثلیث ثواب در دل می نمایم ثواب یک حصه بروح حضرت سید الاولین والآخرین علیه افضل صلوة المصلین و یک حصه به پیر و مرشد خود قلبی و روحی فداه که ایشان میدانند و پیران ایشان بهر طوریکه فهمند تقسیم نمایند و یک حصه بوالدین شریفین خود می بخشم پس دران اثنا مذکور مقامات درویشان آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت ابو الحسن خرقانی و یک بزرگ دیگر رضی الله تعالی عنهما نزد ابو العباس قصاب علیه الرحمة رفتند و از ایشان پرسیدند که شادی دوام بهتر است یا غم همیشگی ابن قصاب فرمودند که الحمد لله که من ازین هر دو برترم در مقامی رفته ام که سرور و حزن هر دو را در انجا مدخلی نیست ؎

از وصل و فصل رافت در منزلی در آئیم
شادی و غم نگنجد در محفلی که مائیم

بعد ازان در حضور سخن بمعنی ولایت افتاد حضرت ایشان فرمودند که ولایت بکسر واو بمعنی تصرف ست و بفتح واو بمعنی قرب الهی و در طریقهٔ ما بالفتح باید و بالکسر ضروری نیست و ایضاً فرمودند که ولی بر وزن فعیل صفت مشبه ست بمعنی فاعل و مفعول هر دو آمده است یعنی دوست دارندهٔ حق و دوست داشته شدهٔ حق حاصل هر دو یکی ست یعنی حق تعالی نگاه می دارد او را از معاصی و مناهی با احتراز می نماید او از منهیات از مدد حق جل و علا بلکه اعراض از جمیع ماسوی الله میکند

ابراہیمی و دائرہ حقیقت موسوی و دائرہ حقیقت محمدی و دائرہ حقیقت احمدی و دائرہ حب صرفہ و دائرۂ لاتعین منکشف میگردند کرا نصیبے ست کہ تا باینجا برسد و کرا بختے ست کہ سیر این مقامات نماید۔ عقل عاقلان نکتہ شناس درینجا غرقۂ لجۂ تحیراست و ہوش ہوشمنداں دقیقہ شناس درینمقام سر در جیب تفکر ذالک فضل اللہ یوتیہ من یشاء بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ہموزن اولیاء ہزار سالہ اند۔

روز شنبہ تاریخ بست و سوم شہر مذکور غلام درحضور آں قبلۂ انام حاضر گشت درآں وقت مذکور طلب اکل حلال آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند چنانکہ طلب حلال فرض است بر مومناں ہمچنیں ترک حلال واجب است بر عارفاں پس دراں اثنا ذکر ترک کردن ہوای نفسانی آمد فرمودند کہ ہر کہ در متابعت ہواست سگ بندۂ خداست ای عزیز تا کہ در بند آنی بندۂ آنی بعد ازاں مذکور بے نفسی صوفیہ شد فرمودند کہ در خانقاہ ابو العباس ابن قصاب علیہ الرحمۃ شخصے برائے بیعت آمد کوزۂ آب برائے استنجا طلب کرد یک صوفی کوزہ از آب پر کردہ او را داد شخص مذکور کوزہ را بشکست و دیگر طلب کرد کوزۂ دیگر دادند آں ہم بشکست و دیگر طلب نمود حتی کہ تمام کوزہ ہائے خانقاہ بشکست و گفت کہ بہ شیخ خود بگوئید کہ ریش خود برائے استنجا ما بیارد حضرت ابو العباس را خبر شدہ آمدند و محاسن خود بدست خود گرفتہ فرمودند کہ زہی سعادت پسر قصاب کہ ریش او بکار استنجا مسلمانی آید آں شخص بر پای مبارک افتاد و بیعت نمود و گفت کہ من بے نفسی حضرت میدیدم بعد ازاں مذکور صبر در حضور آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ بزرگے بود صابر و تمام بدن مبارکش مجروح بود حتی کہ از موئے سر تا ناخن پا کرمہا افتادند و جسم جسد می خوردند روزی از مرید خود آں بزرگ پرسید کہ در بدن من جای بے کرم ماندہ است یا نہ مرید گفت سوائے زبان مبارک فرمود شکر کہ لسان برائے ادائے شکر باقی ماندہ است و گفت کہ ہمچنیں در باطن بے قلب جای بغیر از کرم نماندہ است شکر است کہ دل برائے ذکر باقیست و باز فرمود کہ حضرت ایوب علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام رَبِّ اِنِّی مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِیْنَ فرمودند و من تا حال نگفتہ ام بعد ازاں ذکر در انحراف نمودن از ما سوی اللہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شیخ ممشاد الدینوری رضی اللہ تعالیٰ عنہ میفرمودند کہ چہل سال

دوم صدای ملک. سوم ندای روحانی چهارم آواز نفس مطمئنه و فانیست پس بهر نوعیکه باشد چندان غوض و توجه بدل نمایند که الہام غیبی صداے لاریبی گردد و اضلال شیطان نباشد نعوذ باللہ عن ذالک۔

روز چهارشنبه تاریخ بست و هفتم شهر مذکور این غلام درحضور آں قبلهٔ انام و کعبهٔ خواص و عوام حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که فنا عبارت از زوال آرزوہاست و بزرگے که گفته باین معنی اشارت ست ؎

تمنا ہی تیری اگر ہے تمنا
تری آرزو ہے اگر آرزو ہے

بعد ازاں در حضور پر نور مذکور ورود مصائب و ابتلا مقربان حق جل و علیٰ آمد حضرت ایشاں فرمودند که مبتلا ببلا ساختن و غمگین بغمها نمودن امتحان معشوق نازنین ست بصدق تعشق عاشق مسکین ؎

نیست بے موجب پئے آزار ما
امتحاں می خواہد از ما یار ما

راقم گوید عفی عنه آه صد آه چندانکه عاشق گریانست او خندانست و چونکه غمگین عاشق بهورست او مسرورست آلام عاشق مضطر آرام معشوق دلبرست۔ آفت عاشق شیدا فرحت معشوق رعنا ست ؎

چنداں که طپید بسمل ما
خنداں تر گشت قاتل ما

وایضاً حضرت ایشاں دراں مجلس فرمودند که مرد با تمیز دو چیز شکسته و دو درست دارد دل شکسته و پای شکسته و دینی درست و یقینی درست یعنی دل شکسته از آرزو جز تمنار مولا و پائی شکسته از تک و پو در جستجوی ماسوا و دینے درست موافق شریعت و سنت و یقینی درست مناسب حقیقت و معرفت ؛

روز پنجشنبه تاریخ بست و هشتم شهر مذکور فدوی بمحفل عالی حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند که ایمان باللہ فرض و سه معنی این سخن ارشاد کردند یکی آنکه ایمان آوردن بوحدانیت حق جل و علی۔ دوم دانستن هر کارے که بوقوع می آید از قضا رصمد جلت عظمته سوم آنکه هر فرحت و غم و هر مسرت و الم که پیش آید از حق داند و از حق گوید و از حق بیند و از وو هم

بعد ازان در مجلس شریف سخن کشف و کرامات آمد حضرت ایشان فرمودند که کثرت کرامات از سیاح مناہج بوادی سید الطائفه جنید بغدادی شروع گردیده بسبب تقلیل طعام با پرہیز حرام و قلت کلام و خلوت از عوام و قلت نوم و دوام صوم و کثرت ذکر و دوام فکر و غیره من المجاہدات والریاضات لیکن در طریقه شریفه حضرت امام الاصفیاء سید الاولیاء خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه بنای طریقه بر دو چیز نهادند یکے محبت دوم متابعت شریعت و عمل بالعزیمت اختیار کردن اگر می توانند شد والا رخصت هم رخصت دادند پس درین طریقه علیه کرامت اینست که همت کرده القای ذکر در دل طالب می نمایند و توجه نموده جمعیت در قلب طالب پیدا می کنند و متوجه شده حضور و آگاهی و جذبات و واردات در دلهای طالبان می آرند و خواص همین را کرامت می شمرند. اگرچه نزد عوام کرامت مثل احیاء اموات و دیگر خرق عادات ست که انها در راه الهی بکار نمی آید و این عین راه است و طریقه انیقه این اولیاے عظام مثل طریقه صحابه کرام ست که در انها حضور و جمعیت بود نه کشف و کرامت

ما برای استقامت آمدیم	نے پئے کشف و کرامت آمدیم

روز شنبه تاریخ بست و ششم شهر مذکور بنده در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که در طریقه علیه نقشبندیه دو چیز اختیار می کنند اتباع سنت و توجه بقلب چنانکه طریقهٔ اصحاب کرام بود و صحابه کرام افضل جمیع اولیاء امت هستند در کمالات که کمالات ایشان اصول اند و کمالات اولیاء فروع و ظلال پس در هر طریقه که طور و نہج صحابه باشد افضل طرق دیگر باشد بعد ازان در حضور مذکور جمعیت و بیخطرگی آمد حضرت ایشان فرمودند که چون از دل خطرات دفع میشوند و درون قلب نمی آیند برون قلب بجوانب می آسایند پس باید که از انجا رفع کند و از جوانب دفع کند و چون از انجا هم مندفع میشوند بحس مشترک در پیشانی مجتمع میگردند و چون از خطرات دران مقام هم فراغ می گردد مورد آنها متخیله و دماغ میگردد و چون از تفضلات پروردگار و بتوجهات پیران کبار از انجا میروند بجبی جانی آیند لیکن زوالش انجنین حاصل شدن بسیار مشکل ذالک فضل الله یوتیه من یشاء. بعد ازان در حضور پر نور تذکره الهامات آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که الهام را اکل حلال و صدق مقال و طهارت دوام و خلوت عام باید و احترازات از منهیات می شاید و الهام بر چند قسم ست یکی القای خدا وند زمین و فلک

حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فقر و فاقه کمال طریقه است درویشان را طور پیغمبر علیه صلوة الله الاکبر
می باید و خلاف آن نشاید و احوال آنحضرت صلی الله علیه وسلم این بود که از نهایت گرسنگی
سنگ بر شکم می بستند بتوکل می نشستند و صبر بر بلای کردند و شکر بر عطا و در قلت طعام
آنحضرت احادیث بسیار وارد اند چنانکه ما شبع آل محمد صلی الله علیه وسلم من خبز الشعیر یومین
متتابعین حتی قبض رسول الله صلی الله علیه وسلم و ما شبع رسول الله صلی الله علیه وسلم آه مسلم ر
شمائل ترمذی آمده است فقرا میگویند که شب گرسنگی لیلة المعراج درویشان ست و هم میگویند
که درویش اگر بعد از سه روز طعام طلبد او صوفی نیست اورا از خانقاه بدر خواهد کرد و نقل
است که در دل بزرگی بعد از سه شبانروز خطره طعام آمد الهام شد که ای دون همت
صحبت ما را بنان فروختی بعد ازان در حضور پر نور حضور مع الله آمد حضرت ایشان ارشاد
فرمودند که حضور در دل چنین باید که هرگز خطرۀ غیر نیاید - و ایضاً فرمودند که بزرگی در مراقبه سر
بجیب آورده نشسته بود و یک گربه هم در انجا کمین موش متوجه بدل بود اتفاقاً در قلب آن بزرگ
خطرۀ غیر آمد عتابی نازل شد که ای دون همت از موش کمتریم و تو از گربه کم نه بین بیا
که گربه بچه سان متوجه موش ست و تو از غیر ما هم آغوش است و از یاد من فراموش - و ایضاً حضرت
ایشان ارشاد فرمودند که حضور و جمعیت و توحید وجودی در سیر لطیفۀ قلب میشود ولیکن
فنا انا و اضمحلال و استهلاک در سیر لطیفۀ نفس بوقوع می آید و شکستگی و نابودگی و نیستی نقد وقت
سالک می گردد چنانکه حضرت مولانا روم میفرماید ؎

چیست معراج فنا این نیستی	عاشقان را مذهب و دین نیستی

بعد ازان در حضور ذکر افضلیت بعد از صحابه آمد که در قرن تابعین فاضل تر کیست حضرت
ایشان فرمودند که اختلاف است درین مسئله بعضی بسبب نسب و عبادت حضرت امام
العارفین زین العابدین رضی الله عنه را فضیلت داده اند بعضی بسبب فقر و زهد و ترک و تجرید
و افراط محبت حضرت خاتم الرسل علیه التحیات حضرت اویس قرنی قدس سره را افضل فرموده
اند و بعضی بسبب ترویج شریعت و تجدید ملت حضرت عمر بن عبد العزیز رحمة الله علیه را افضل
نموده اند و بعضی به سبب اشعار شریعت و اجرای طرق طریقت حضرت حسن بصری رضی الله

غم شاداں وازصدور الم خنداں باشد. راقم گوید عفی عنہ چراکہ انچہ از محبوب ست مرغوب ست وہرچہ ہست از دوست مصلحت بدوست ؎

ناصحا گر گشت یارا دوست ما دانیم دوست — ورنقبل من رضای اوست ما دانیم دوست
قہر او عین رضا و مہر او عین مراد — العزیز آں ایں چہ گفت و گوست ما دانیم دوست

عاشق را باید کہ جور محبوب را عین احسان بیند وجفا را عین وفا ؎

جور و احسانست یکساں عاشق بیتاب را — تشنہ لب نشناسد از آب بقا سیلاب را

نے نے در دشنام زیادہ تر لذتیست از انعام و در جور زیادہ تر مسرتے از اکرام ؎

بدم گفتی و خرسندم عفاک اللہ نکو گفتی — جواب تلخ میزیبد لب لعل شکر خارا

آری ہر کہ چنیں نیست از عشق ہم قریں نیست عاشق بیچارہ آوارہ وغمگین باید و متلذذ بنعم بیچارگی و متفرح باوارگی شاید کہ از ہر خشم ناوک کرشمہ عین فرحت بیند و از غمزۂ ابرو کمال مسرت شخصے چہ خوش میفرماید ؎

خوہاں دل و جان مبتلا می خواہند — زخمی کہ زنند مرحبا می خواہند
ایں قوم ایں قوم چشم بد دور ایں قوم — خون می ریزند و خوں بہا میخواہند

بعد ازاں در حضور پر نور مذکور سماع و اہل سماع آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ از حضرت پیر طریقت ہادی حقیقت قطب بحری و کوہی حضرت خواجہ عبد القدوس گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ حرمت سماع گفتہ شد فرمودند کہ موجب حرمت سماع اینست کہ در سماع میلان قلب بسوئے فسق می شود و مرا رجوع بسوی حق میشود پس وقتیکہ سبب مسدود بود مسبب کے موجود بود۔ اذا فات الشرط فات المشروط۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ سماع در ولایت قلبی البتہ ترقی می بخشد و بولایات عالیہ تلاوت قرآن و خواندن درود و کثرت نوافل علے تفاوت درجات الولایت۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ نسبت نقشبندیہ مجددیہ کہ برنگ سحاب رقیق سایہ گستر بر فرق ماست او از سماع و نغمہ و سرود کہ گاہی بسمع میرسد او را خرق میکند و متوجہ بقلب میتاید و ذوق و شوق پیدا می کند و بیتاب می سازد۔

روز جمعہ بست و نہم شہر مذکور بندہ کمترین آں قبلۂ اصحاب دین حاضر شد

کہ الٰہی در زندگی و در نزع و در قبر باین نسبت شریفہ مملو دار و در بعث و حشر و نشر ہم باین نسبت علیہ محشور گرداں۔ و ایضاً حضرت ایشاں دست دعا بجناب الٰہی برداشتہ و بتضرع و زاری این رباعی می خواندند و گفتند کہ یا رحمان حال ما را ہم بریں نہج گرداں ؎

منگر کہ دل ایں ہمیں پر خوں شد — بنگر کہ ازیں سرائے فانی چوں شد
مصحف بکف و پا برہ و دیدہ بدوست — با پیک اجل خندہ زناں بروں شد

روز یکشنبہ غرۂ جمادی الاولیٰ بندہ در حضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند کہ روزے حضرت مولوی شاہ عبد العزیز صاحب و من در یک مجلس بودیم ناگاہ تذکرۂ نسبت نقشبندیہ آمد مولوی صاحب فرمودند کہ نسبت این طریقہ نقشبندیہ بے نمک است من گفتم کہ ما مہمان خواں نسبت بے نمک نیستیم نسبتے میخواہیم کہ با کیفیات و جذبات و واردات و انوار و اسرار باشد پس بے اختیار بر زبانم این شعر آمد ؎

آں قدر عشق تو بدخوے آورد مرا — کہ تسلی بدو عالم نتواں کرد مرا

و ایضاً حضرت ایشاں درس مکتوبات حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ باسرارہ السامی می فرمودند در مقامی تامل نمودہ متوجہ گردیدند بعد از لمحہ سر مبارک برداشتہ ارشاد کردند کہ عصائے پیر بجائے پیر بعد از ان اشارہ بطرف مکتوبات قدسی آیات نمودہ فرمودند کہ ایں ہم بجائے پیر است و ایں مصرع خواندند ع گفت النسان پارۂ النساں بود بعد ازاں در حضور مذکور صبر اولیاء اللہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ پسر حضرت فرید الدین گنج شکر رحمۃ اللہ علیہ رحلت نمود مردمان خبر رسانیدند حضرت گنج شکر فرمودند کہ ایں بچۂ سگ را در جائے بیندازند بعد ازاں مذکور اکابران احوال وحدت الوجود آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ مجتہد ایں مقام لعل کان احدیت و دُرِ بحر فردیت جوہر گوہر مطلبی محی الدین العربی قدس سرہ ہستند چنانکہ فرمودہ اند ؎

لا آدم فی الکون و لا ابلیس — لا ملک سلیمان و لا بلقیس
فالکل عبارت و انت المعنیٰ — یا من ہو للقلوب مغناطیس

و اکثر اولیاء اللہ رضی اللہ عنہم اجمعین غواص ہمیں لجہ عرفان ہستند راقم گوید عفی عنہ

تعالیٰ عنہ را بہتر گفتہ اند ؎

روز شنبہ سلخ ربیع الثانی غلام در حضور قبلہ انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ عرفان انوار آنست کہ سالک امتیاز فیوض و برکات و انوار و اسرار و ہر شئی علیحدہ علیحدہ بنماید یعنی فرق بین کند در انوار خواندن قرآن و درود و نوافل وغیرہ و عرفان ظلمات آنست کہ در ظلمت ہر شئی از اشیاء مناہی مثل اکل حرام و شبہ و غیبت و فحش و غیرہا امتیازی نماید و ایضاً دراں مجلس میاں رمضان شاہ کہ خلیفہ مولوی عبد القادر صاحب ہستند در حضور حاضر شدند و عرض نمودند کہ من در واقعہ دیدہ ام کہ حضرت امام العادلین عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہ ازیں جہاں رحلت نمودہ اند و ام کلثوم رضی اللہ عنہا اشک ماتم از دیدہ پر غم می بارند من دراں رویا گریستم و از شدت تالم بیدار شدم و در تعبیرش حیران ام حضرت ارشاد فرمودند کہ از شما امر معروف ترک شدہ باشد یا خواہد شد و ہمیں تعبیر مناسبے۔ این فرمودند کہ عالمگیر بادشاہ در رؤیا وفات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دیدہ بود ہموں روز ارتحال شاہ علیم اللہ رائے بریلوی واقع شد۔ و ایضاً شخصے در مجلس شریف حاضر شد گفت کہ در مکتوب شیخ احمد چنیں نوشتہ است حضرت ایشان فرمودند شیخ احمد کیست۔ آں شخص گفت کہ شیخ احمد سرہندی۔ فرمودند بروا از مجلس من اینچنیں بے ادبی پیر من روبروئے من میکنی غرض آں شخص را از مجلس بدر ساختند۔ بعد ازاں در حضور پر نور مذکور سفر حجاز آمد حضرت ایشان فرمودند کہ از نام بیت اللہ شریف انواری محیط من میگردد و دلم در شوق طواف از اختیار میرود ایضاً فرمودند کہ من یکبار بقصد خانہ کعبہ نیم قد از جای نشست خود برخاستہ بودم کہ الہام گردید کہ ترا در تمکان ماندن اولی ست کہ منفعتے ست برائے خلق۔ و ایضاً فرمودند کہ دو رکعت در خانہ کعبہ معظمہ خواندن مثل لک رکعت جای دیگرست کہ باطمینان قومہ و جلسہ گذاردہ باشد پس دراں اثنا تذکرہ احوال صوفیہ آمد حضرت ایشان فرمودند کہ صوفی دنیا و اخرت را پس پشت انداختہ متوجہ الی المبدا باشد و از غیر حق جل و علا سروکاری ندارد ؎ ع

ملت عاشق ز ملتہا جدا ست
عاشقاں را مذہب و ملت خدا ست

بعد ازاں در حضور مذکور نسبت مجددیہ آمد حضرت ایشان دست بدعا بر داشتہ فرمودند

از پیدا شدن حسنات بجاے رزائل ونزد حضرت محبوب سبحانی غوث صمدانی سید محی الدین ابو محمد عبد القادر جیلانی رضی اللہ تعالی عنہم فنا سہ قسم ست یکی فنای خلق یعنی امید وبیم از خلق نہ ماند دوم فنای ہوا یعنی آرزوے از غیر حق تعالی وتقدس اصلا در دل نماند وہم درین معنی شعر حضرت ایشان ست ؎

من نہ آن مستم کہ جام می ہوس باشد مرا		گردش از ساغر چشم تو بس باشد مرا	

سوم فنای ارادہ یعنی ہیچ ارادہ در دل باقی نماند بزرگے فرمودہ ارید ان لا ارید وارادہ اصل ست مر ہوا را چنانکہ چشمہ اصل ست مر جوئے را وفنای خلق وفنای ہوا موافق اصطلاح حضرات مجددیہ در سیر لطیفۂ قلب کہ عبارت از تجلی افعال ست میسر میگردد وفنای ارادہ در لطیفۂ نفس ظاہر میگردد وایضاً حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ در طریقۂ حضرات مجددیہ فنائے ہر لطیفہ علیحدہ علیحدہ می شود فنائے اول فنای قلب ست کہ عبارت از نسیان ماسوائے است وقلب زیر قدم حضرت آدم ست علی نبینا وعلیہ الصلوۃ والسلام ہر کسے را کہ حق سبحانہ تعالے مشرف ازین ولایت میسازد ومعاملہ تقرب خود باین راہ می فرماید اورا آدمی المشرب خوانند بعد ازان فنائے لطیفہ روح ست کہ زیر قدم حضرت نوح وحضرت ابراہیم ست علی نبینا وعلیہما السلام ہر کسے را کہ مختص این ولایت میگردانند اورا ابراہیمی المشرب میگویند۔

روز سہ شنبہ سوم شہر جمادی الاولی بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید وحضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ قلب زیر قدم حضرت آدم ست ودر سیر این ولایت تجلی افعالی منکشف می شود وروح زیر قدم حضرت نوح وحضرت ابراہیم ست ودر سیرش تجلی صفات ثبوتیہ الہیہ منکشف می گردد ولطیفہ سر زیر قدم حضرت موسے است ودر سیرش تجلی شیونات ذاتیہ الہیہ منکشف می شود ولطیفہ خفی زیر قدم حضرت عیسی ست ودر سیرش تجلی صفات سلبیہ الہیہ منکشف می شود ولطیفہ اخفی در زیر قدم حضرت خاتم الرسل است علیہ وعلیہم الصلوۃ والتسلیمات ودر سیرش تجلے شان جامع الہی منکشف می شود کہ اصل صفات ست چنانکہ شعشان کہ اصل نور آفتاب ست واقرب از آفتاب ست ودرین

که مولانا روم قدس سره فرموده اند ؎

سجده خود را می کند هر لحظه او | سجده پیش آئینه ست از بهر رو

و مولانا مغربی رضی الله تعالی عنه فرموده اند

ز دریا موج گوناگوں بر آمد | ز بے چونی برنگ چوں بر آمد
گہے در صورت لیلے فرو شد | گہے در کسوت مجنوں بر آمد
چو یار آمد ز خلوت خانه بیروں | ہموں نقش درون بیروں بر آمد

و مولانا احمد جام رحمة الله علیه فرمودند

ما ز دریائیم و دریا هم ز ماست | ایں سخن داند کسے کو آشناست

و مولانا عبد الرحمن جامی قدس سره فرموده اند

چیست می دانی صدائی چنگ و عود | انت حسبی انت کافی یا ودود
هست بے صورت جناب قدس عشق | لیک در هر صورتے خود را نمود
در لباس حسن لیلے جلوه کرد | صبر و آرام از دل مجنوں ربود
پیش روئے خود ز عذرا پرده بست | صد در غم بر رخ وامق کشود
در حقیقت خود بخود می باخت عشق | وامق و مجنوں بجز نامے نبود

پس حضرت ایشاں فرمودند که ایں همه اکابران را اگر حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالے باسراره السامی بهمت تمام توجه فرمایند یقین ست ازیں مقام عروج واقع شود لیکن حضرت محی الدین ابن العربی قدس سره دریں بحر چناں غرق اند که تا بلب آوردن ایشاں متعذر ست اما امید ست که ایشاں هم ازیں مقام عروج نمایند و ایضاً حضرت ایشان در ذوق مشاهده حق جل و علا ایں شعر می فرمودند ؎

چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم | نه شبم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم

روز دو شنبه دوم جمادی الاولی سنه یکهزار و دو صد و سی و یکم از هجرت خاتم الرسل علے صاحبها الصلوٰة والتحیات بحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں فرمودند که بقول امام محمد غزالی رحمة الله علیه فنا عبارت ست از گم شدن خصائل و بقا

بعد ازاں در حضور فیض گنجور مذکور عرفان انوار و برکات دعا آمد حضرت ایشاں فرمودند که
بوقت دعا انوار و برکات می آیند لیکن فرق نمودن متعسر ست که این انوار دعاست یا اجابت
بعضی اکابر نوشته اند که ثقالت بهر دو دست اگر دست دهد نشان اجابت ست و من
باینطور امتیاز می کنم که اگر در وقت دعا نمودن انبساط قلب و انشراح دل ست علامت
اجابت ست والا انوار دعا. و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزے حضرت مرزا
صاحب و قبله مظهر اسرار رحمان مصدر انوار سبحان حضرت جان جانان نور الله مرقده
هم برائے کاری دعا فرمودند انوار آمدند اشاره کردند که امید قبولیت دعاست
من بدل گفتم که این کار نخواهد شد بحکم الٰهی آں کار بوقوع نیامد. و ایضاً فرمودند که روزے
برائے کار حضرت قاضی ثناء الله پانی پتی رحمة الله علیه دعا نمودم معلوم کردم که قبول نشده
است باز دعا نمودم باز مرا عدم اجابت معلوم گشت گفتم که قبول نگردیده است باز دعا
کردم پس انبساط در قلب من آمد گفتم دعا هم آغوش مدعا گردید آں کار از تفضل حق سبحانه
برآمد. بعد ازاں تذکره دعا نمودن غیر از جناب الٰهی جل شانه آمد حضرت ایشاں فرمودند
که دعا کردن و ندا نمودن غیر از حق جل و علا البته در شریعت ناروا است اما استمداد خواستن
از دوستان خدا اگر بسبب تقرب خدا است رواست راقم گوید عفی عنه که کارے از بزرگان خواستن
خطا ست و نامرضی خدا است و حل مشکلے از حق تعالے طلب نمودن بتوجه بزرگان بجاست
و عین رضاست آدمی را باید که استمداد از مقربان حق تعالیٰ باینطور نماید که یا حضرت
توجه فرمائید و دعا بکنید که حق تعالیٰ مرا بمراد رساند و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند
که من روزے میگفتم یا حضرت شیخ عبد القادر جیلانی شیئاً لله آواز غیب بسمع لاریب من رسید
که بگو یا ارحم الراحمین شیئاً لله و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که پیشه بازار اختیار
نمودن مضائقه ندارد لیکن به نیت رفع احتیاج خلق که مردمانرا احتیاج این امر واقع
می شود از من بحصول انجامد و موثر حقیقی اکساب و اسباب راندند و اکثر اولیاء الله قدسنا
الله تعالے باسرارهم ترک اسباب و تعلقات نموده بتوکل حق جل و علا می نشستند راقم
گوید عفی عنه که اسباب منقسم اند بسه اقسام قسم اول اسباب قطعیه هستند چنانکه خوردن سبب

لطیفه تجلی ذاتی هم کالبرق جلوه گری گردد. و ایضاً فرمودند که در سیر لطیفه روح سلب صفات
از خود و نسبت آں بحضرت حق سبحانه تعالیٰ و در سیر لطیفه سر اضمحلال ذات در ذات او
سبحانه و در لطیفه خفی تفرید جناب کبریا از جمیع مظاهر و در لطیفه اخفیٰ تخلق با خلاق حق سبحانه
نقد وقت سالک میگردد. و بعد ازان مذکور کسب صوفیه آمد حضرت ایشان فرمودند
که بعضے صوفیه برائے اکل حلال کسب تجارت وغیره هم کنند لیکن بعد از نماز صبح
تا به ظهر مصروف بانیکار میشوند باقی اوقات را در اصحاب خود بحلقه و مراقبه و بذکر و توجه میگزرانند
و ایضاً فرمودند صوفیه هر کسبے که میکنند چوں آواز اذان می شنوند گذاشته تهیه نماز مینمایند
بزرگے بود که کسب حلاجی می کرد از وے چند رشته ها تمامیت پارچه باقیمانده بودند که آواز اذان
بگوشش رسید او وقفه نمود حتی که رشته ها تمام کرد بعد اذان برائے آب وضو دلو
در چاه انداخت بجای آب دراهم در دلو پر شدند چوں دلو را کشید دید که بجائے آب
دراهم آمده اند بر زمین انداخته و باز دلو در چاه برائے آب فرو انداخت و باز دنانیر
طلا پر شدند باز انداخت بار سوم از جواهرات دلو لبب شد باز انداخت و گفت الٰهی از
من تمسخری کنی من اینها را چه سکنم مرا برائے وضو آب درکار ست و من میدانم که از
من گناهے سرزد شده است که در نماز تاخیر کرده ام و مغفرت تو وسیع تر ست از گناه
من نظر رحمت فرما بر حال من و بخشش کن بر احوال من آبے برائی وضو عنایت سازای
الله کارساز و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که امام قشیری رحمة الله علیه روزے برای استنجا
کلوخ می جستند در دستش لعلے آمد بر زمین انداختند و گفتند که من برائے استنجا کلوخ میخواهم
و تو مرا لعل میدهی لعل شما بشما مبارک باد مرا درکار نیست غرض آنکه قدر دنیا در نظر عارفان
از خردله هم کمتر ست هر که طالب یار ست از یں بیزار ست راقم گوید عفی عنه که هر که برین
مبتلا ست کے عاشق خداست. طالب یزداں وارسته ایست از هر دو جهاں سبحان
الله شخصے چه خوش گفته و چه در های معنی سُفته ؎

گیرم که سریرت از بلور و یشم ست	تنگش داند هر آنکه او را چشم ست
این مسند قاقم و سمور و سنجاب	در دیده بوریا نشینان پشم ست

طالبان برائے حصول اشرف آستانہ بوس حضرت ایشان از سمرقند آمده بودند حضرت ایشان بجناب الہی تضرع و زاری کردند بعد ازان اشارت بزار پر انوار حضرت قبلہ دین و ایمان مظہر انوار رحمان مرزا جان جانان رحمۃ اللہ علیہ و نور اللہ مرقدہ فرمودند گفتند کہ یا حضرت مرزا صاحب و قبلہ من لائق این نیستم کہ اینچنیں اکابران از چنیں سفر دور و دراز قطع مراحل و طے منازل نموده نزد من بیایند این ہمہ عنایت شماست و در حضور شما می آیند من ہموں یکمرد پنجابی نالائق کہ بودم ہستم نظر عنایت شماست کہ مردمان خاک اینجا کحل البصر میسازند نگاه کیمیا اثر شماست و جودم را رتبہ طلا داده است ؎

نیاوردم از خانہ چیزے نخست   تو دادی ہمہ چیز و من چیز تست

رتبہ من ہمیں کہ برخاک نشستہ ام پس این شعر فرمودند ؎

خاک نشینی ست سلیمانیم   عار بود افسر سلطانیم

پس ازاں فرمودن زبان ندارم کہ شکر جناب الہی بجا آرم و شکر جناب حضرت آں سرور عالم علیہ صلوٰة اللہ الملک الاکبر و شکر جناب حضرت جان جانان مظہر رحمۃ اللہ علی روحہ الاطہر اظہار نمایم ؎

شکر فیض تو چمن چوں کند ای ابر بہار   کہ اگر خار و گر گل ہمہ پروردۂ تست

روز پنجشنبہ تاریخ پنجم شہر مذکور غلام بحضور قبلہ انام حاضر گردید حضرت ایشان بروضۂ منورہ حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران خواجہ باقی باللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ تشریف بردند فدوی ہم در رکاب سعادت حاضر بود حضرت ایشان بسیار معارف در اثنائے راه بیان فرمودند لیکن درینوقت از یاد رفتند و چوں بمکان فیض نشان خود تشریف آوردند حکیم عبد الکریم جنبانی از حضرت ایشان رسالہ مراقبات کہ من تصنیفات آنحضرت ست عرض نموده نقل ساختند و این غلام را نیز آنقبلۂ خاص و عام قلبی و روحی فداه قبل ازیں عنایت فرموده بودند و آں اینست۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ بعد حمد و صلوٰة واضح باد کہ اکابران این طریقۂ شریفہ مقامات قرب در عالم مثال بکشف صحیح و معائنہ صریح دیده تعبیر ازاں مقامات بدائرہ مناسب

رفع جوع ست ترک کردن موجب اثم ست مثلاً شخصے طعام نخورد و در روبروے او حاضر ست میگوید که توکل کرده ام بخدا تا شکم مرا پر کند و یا از دست خود نمی خورد و میگوید که اگر او سبحانه میخوراند بخورم آثم ست علی ہذا القیاس وقسم دوم اسباب ظنیه هستند چنانکه تجارت و نوکری اختیار کردن و پیشه کسب ساختن و دوا مرض نمودن و غیرها درین خیارست اما ترک کردن این اسباب و بتوکل نشستن اولی ست. وقسم سوم اسباب وهمیه هستند چنانکه فال گرفتن و در کار ساعات سعد و نحس ملحوظ داشتند و بر سعادت و نحوست هر چیز که بعضی مردمان نوشته اند عمل نمودن از قبیله شرک ست و ترک کردن این واجب ست. و اولیاء الله که ترک اسباب و تعلقات می نمایند همین دو قسم اخیرند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که روزے بمزار پر انوار حضرت پیر طریقت هادی حقیقت مرشد اند راج النهایة فی البدایة فانی فی الله خواجه محمد باقی بالله عطره الله قبره و نور الله مرجعه حاضر شدم و عرض نمودم که از توجه شما حضرت شیخ احمد سرہندی امام ربانی مجدد الف ثانی گشتند قدسنا الله تعالی باسراره السامی من نیز امیدوار عنایت حضورم دیدم که حضرت خواجه از مزار مبارک بیرون آمدند و همت و توجه بمن فرمودند وقت استوا بود و گرما بشدت جلسه خفیفه نموده برخاستم در رنگ کما ینبغی نه نمودم الی الآن مرا حسرتے ست و از توجه آنحضرت آنچنان اثر در خود یافتم که در بیان نمی آید. و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت امیر خسرو دهلوی رحمة الله علیه بخدمت حضرت بو علی قلندر قدس سره آمده شرف قدمبوس بحصول انجامید حضرت بو علی قلندر فرمودند که تو همو خسروی که با ما شهی دہی میکنے حضرت امیر عرض کردند که بلے باز حضرت بو علی قلندر فرمودند که تو اشعار منظومهم میسازی و من هم غزلی گفته ام پس غزل خود خواندند حضرت امیر را از استماع عشق جوش سرشک از چشم بر رنگ چشمه سرزد حضرت بو علی قلندر فرمودند که از کلام من چیزی می فهمی که در گریه می آئی حضرت امیر گفتند که گریه من بر نافهمی من ست که کلام حضرت نمی فهمم بر نارسائی طبع خود میگریم حضرت بو علی قلندر بسیار خوش شدند و دعای در حق ایشان فرمودند که خسرو خوش خواهی زیست و خوش خواهی مرد و خوش خواهی برخاست ؛؛

روز چهارشنبه تاریخ چهاردهم شهر مذکور بحضور والا حاضر گردیدم چندین

وفنار رزائل صفات وتخلق باخلاق نیک دست میدہد وبحصول ایں ہمہ تجلیات ظلال
اسمار وصفات وتجلیات اسمائی وصفاتی سیر اسم ظاہر تمام می شود من بعد سیر اسم الباطن
وتجلیات وحالات آں پیش می آید وایں دائرہ رابعہ مقامات ست وایں سیر را ولایت
علیا مقرر کردہ اند ودرینجا نماز نافلہ باطول قنوت ومراقبہ مسمی الباطن موجب ترقی می شود
بعد ازاں سیر تجلی ذاتی دائمی دست میدہد وایں تجلے ذاتی دائمی را تعبیر بکمالات نبوت کردہ
اند وایں دائرہ خامسہ است وتجلیات ذاتیہ درجات دارند۔ اول کمالات نبوت ست
درینجا مراقبہ ذات بحت از اعتبارات مینمایند۔ ولطیفہ عنصر خاک درینجا مورد فیض ست تلاوت
قرآن مجید درینجا ترقی می بخشد وکثرت حالات باطن وبیرنگی وبکیفی نقد وقت میشود ودائما
نیات وعقائد را قوتہا پیدا میشود واستدلالے بدیہی میگردد وکشف اسرار حروف
مقطعہ قرآنی بمتحققان ایں درجات حاصل می شود درجۂ دوم دائرہ کمالات رسالت
است۔ درجۂ سوم دائرہ کمالات اولوالعزم ست دریں ہر دو دائرہ مورد فیض ہیئت
وحدانی سالک ست کہ بعد تصفیہ وحصول فنائی لطائف خمسہ عالم امر وتہذیب لطائف
خمسہ عالم خلق ہیئتی دیگر یافتہ ودر حقائق سبعہ کہ بعد ازیں پیش خواہد آمد نیز مورد فیض
ہیئت وحدانی ست تلاوت قرآن مجید خصوصًا در نماز ہا موجب ترقی میشود بعضی اکابر بعد
حصول کمالات ثلثہ سیر حقائق انبیا علیہم السلام مقرر نمودند۔ دائرہ خلت حقیقت ابراہیمی
است علیہ السلام ودرینجا مراقبۂ حضرت ذات بلحاظ آنکہ حقیقت ابراہیمی از انجا ناشی ست
می نمایند وصلوۃ ابراہیمی بسیار میخوانند دائرہ محبت ذاتیہ حقیقت موسی علیہ السلام ست
درینجا مراقبہ حضرت ذات کہ منشار حقیقت موسوی ست می کنند وورد اللہم صل علی سیدنا
محمد وعلی اخوانہ من الانبیار خصوصًا علی کلیمک موسی وبارک وسلم ورد میکنند۔ دائرہ
محبت ذاتیہ ممتزجہ یا محبوبیت ذاتیہ حقیقت محمدی ست صلی اللہ علیہ وسلم درینجا مراقبۂ
حضرت ذات بلحاظ آنکہ منشار حقیقت محمدی ست صلی اللہ علیہ وسلم می نمایند ودر
حقیقت احمدی کہ محبوبیت صرفہ ذاتیہ است مراقبۂ حضرت ذات اوسبحانہ کہ منشا حقیقت
احمدی ست صلی اللہ علیہ وسلم باید نمود ودر حب صرفہ ذاتیہ مراقبۂ حضرت ذات ست

یافته اند که آں مقامات بجہت وبیچوں ست و دائره ہم بجہت ست والا جائیکه خداست دائره کجاست دائره اولی دائره امکان ست در نصف سافل آں سیر آفاقی دست می دهد۔ و آں عبارت از دیدن انوار ست بیرون باطن خود برنگہائے مختلفه و در نصف علی آں سیر و سلوک انفسی ست و آں مشاهده انوار و تجلیات ست در باطن خود و مقامات و واقعات را اعتبار ننهاده سعی و جهد در حصول دوام حضور و آگاهی باید نمود درینجا ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و تهلیل لسانی نیز ترقی می بخشد و مراقبهٔ احدیت صرفه حضرت ذات که مسمی اسم مبارک الله ست میفرمایند و وقوف قلبی توجه بدل و لحاظ معنی که نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک با صحت الفاظ ذکر و نگاهداشت دل از خواطر علی الدوام می باید که دل بے ذکر کثیر نمی کشاید توجه بدل و توجه بحضرت ذات او سبحانه و نگاهداشت خواطر ذکر بصحت الفاظ و لحاظ معنی و بازگشت نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک یا آنکه ایجدا وند امقصود من توئی و رضائے تو با ملاحظه نیستی خود و اثبات هستی حضرت ذات پاک با نکسار و تضرع باید که دائمی باشد چوں بخطرگی یا کم خطرگی که خاطر مانع توجه و کیفیت نشود تا بچهار گهڑی برسد۔ مراقبهٔ معیت و هو معکم اینما کنتم در هر لحظه و لمحه باید نمود۔ و ذکر تهلیل لسانی نیز و ایں مراقبه در ولایت صغرای میکنند که دائره ثانی است و اینجا سیر تجلیات افعالیه الهیه و ظلال اسماء و صفات ست و توحید وجودی و ذوق و شوق و آه و ناله و استغراق و بیخودی و دوام حضور و توجه وغیره حاصل می شود و چوں توجه احاطه شش جهت نماید و انتظاری نماید شروع سیر در دائره ولایت کبری میفرمایند و ایں دائره ثالث ست متضمن سه دائره و یک قوس در دائره اولی۔ مراقبهٔ اقربیت نحن اقرب الیه من حبل الورید می کنند و ذکر تهلیل نصف سافل دائره اولی مشتمل تجلیات اسماء و صفات زائده است و نصف عالی آں متضمن شیون و اعتبارات ذاتیه و دائره ثانی اصول آں تجلیات و دائره ثالثه اصول آں اصول و قوس اصول آں اصول و دریں دوم و سوم و قوس مراقبهٔ محبت یحبهم و یحبونه می نمایند دریں ولایت کبری که ولایت انبیاست علیهم السلام توحید شهودی و فنا ار انا و استهلاک و اضمحلال در نسبت باطن و اسلام حقیقی و شرح صدور و عالم را ظل وجود و توابع وجود حضرت سبحانه یافتن

۱- ق ۵۰ ۲- [illegible] ۵۴ [illegible] دوست می دارد او تعالی آنها را و دوست میدارند آنها او تعالی را ۱۲

رضی اللہ تعالیٰ عنہ در دہن مبارک خود پارہائے سنگ میداشتند تا آواز بلند از دہن برآید
و نیز حضرت قبلہ عالم خواجہ محمد زبیر قدسنا اللہ بسرہ الاقدس نبات در دہن داشتند
و کلام قلیل میفرمودند چرا کہ بر انسان بیشتر آفات از زبان می آید و رفع اکثر بلیات خموشی
مینماید بعد ازاں بیت مثنوی مولانا روم خواندند ؛ ؎

ای زبان ہم رنج بے درمان توئی	ای زبان ہم گنج بے پایان توئی

و ایضاً حضرت ایشان دراں مجلس فیض نشان این شعر اکثر بزبان شریف
می راندند ؛ ؎

بعشقت گر جنوں پیدا نمیکردم چہ میکردم	چو مجنوں سر بسوئے صحرا نمیکردم چہ میکردم

بعد ازاں عرض نمودم کہ مولوی نور محمد صاحب ارادہ بیعت دارند حضرت
ایشاں فرمودند کہ بیعت سہ قسم ست یکے بیعت توسل ست کہ شخصے برائے توسل گرفتن
بہ پیران کبار حضرات نقشبندیہ یا قادریہ یا چشتیہ و غیرہم بہر طریقہ کہ میخواہد بیعت می نماید
و دوم بیعت برائے رفع معاصی و این بیعت می شکنند از صدور گناہ پس تجدید این جائز ست
بلکہ بعد از وقوع معاصی لازم سوم بیعت برائی کسب سلوک باطن ست ؛

روز شنبہ ہفتم جمادی الاولیٰ سنہ ۱۳۱۲ ہجری بندہ بحضور شریف گنجور حاضر گردید
حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شیخ یحییٰ منیری رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ اند کہ آدمی چوں مبتلا
بامراض و بلا میگردد و آہ و نعرہ از شدت درد او میکند حق سبحانہ تعالےٰ بملائکہ میفرماید
کہ اشہدوا بلاوہ فانی احب بکاؤہ بعد ازاں این شعر خواندند ؛ ؎

چند انکہ طپید بسمل ما	خنداں تر گشت قاتل ما

پس بعد تضرع فرمودند کہ اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ الْعَافِیَۃَ اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ الْعَافِیَۃَ
اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ الْعَافِیَۃَ فِی الدِّیْنِ وَالدُّنْیَا وَالْاٰخِرَۃِ اَللّٰھُمَّ
اِنِّیْ اَسْئَلُکَ دَوَامَ الْعَافِیَۃِ بعد ازاں در حضور ذکر گسستن و پیوستن آمد حضرت
ایشاں فرمودند کہ بعضے اکابران گسستن را بر پیوستن مقدم میشمارند و بعضی عارفاں پیوستن
را بر گسستن مقدم دانند یعنی چوں وصل از حق گشت فصل از ما سوی اللہ گردد یا چوں فصل

بلحاظ حب ذاتیه وکثرت صلوة اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی آله واصحابه افضل صلوتک بعدد معلوماتک وبارک وسلم کذالک درین مقامات ترقیات می بخشند بعد ازین مرتبه لاتعین واطلاق حضرت ذات ست سبحانه من بعد دائره حقیقت کعبه حسنیٰ که آن عبارت از ظهور عظمت وکبریائی حضرت ذات ست درینجا مراقبه حضرت ذات باعتبار مسجودیت آن ممکنات رامی کنند دائرهٔ حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت حضرت ذات است درینجا مراقبهٔ حضرت ذات باعتبار یکه منشاء حقیقت قرآنی ست می نمایند - دائره حقیقت صلوة که عبارت از کمال وسعت حضرت ذات ست سبحانه درینجا مراقبهٔ حضرت ذات که منشاء حقیقت صلوة ست - من بعد مرتبه معبودیت صرفه است وآنجا سیر نظری می تواند شد نه سیر قدمی که آن در مقامات عابدیت میشود اینست آسامی مقامات ومراقبات طریقه علیه احمدیه که تفصیل آن در مکتوبات شریفه مندرج ست ودر ولایت ثلثه ظهور کیفیات می شود از بیخودی واستغراق وتوحید وجودی واستهلاک واضمحلال وتوحید شهودی وفناء انا وکیفیات لطیفه قابله ظهور تجلیات ذاتیه دائمی در کمالات ثلثه ودر حقائق سبعه لطافت وبساطت وسعت وبیرنگیها وبےکیفیها در نسبت باطن بهم میرسد وقوت ایمانیات وعقائد حقه وکسی که کثرت مراقبات درینمقامات عالیات مینماید در بساطت وبیرنگی هر مقام فرق میتواند کرد والله اعلم تم کلامه الشریف ٭

روز جمعه ششم جمادی الاولی ۱۲۳۱ سنه هجری در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم قبل ازمن حضرت ایشان چند سخنان هدایت عنوان ارشاد فرموده بودند جناب اخوی صاحب دران مجلس حاضر بودند زبانے ایشان تحریر می نمایم که حضرت ایشان ارشاد فرمودند که هرکه برائے ملاقات بزرگان می رود باید که اول دو رکعت نماز خواند بعد ازاں قلب خود را متوجه آن بزرگ ساخته قطع راه نموده داخل حضور والا گردد که تا از فیضش بهره ور گردد - ودر صحبت آن بزرگ خاموش نشیند که بموجب مصرعه ؎ خموشی معنیے دارد که در گفتن نمی آید ٭ وایضاً فرمودند که در حدیث شریف آمده است که قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اِیَّاکُم وَهَیْشَاتِ الْاَسْوَاق - وایضاً فرمودند که حضرت امیر المومنین ابوبکر صدیق

یکے جا یکے بود مرد خدا　　نهایت بدل طالب کیمیا
بشوقش همه کار بگذاشت او　　خیالش بنقش حجر داشت او
دران عهد یک عارف باصفا　　ولیّ خدا نائب مصطفیٰ
شفائے همه رنجهائے درون　　دوائے همه سوز و درد جنون
چو کردی نظر جانب خاک او　　چو اکسیر خالص شدی پاک او
غرض آن شه دین دران مصر بود　　بیامد بنزدیکش آن مرد زود
بگفتا که من طالب سر حق　　بیاموز ما را سبق در سبق
وے در دلش شوق اکسیر بود　　از ان حضرت او را نه تاثیر بود
اگر صاف چون آئینه دل شود　　پس البته تاثیر کامل شود
که بیند بدل عکس روئے نگار　　نماید به عکسش بود گر غبار
همه وقت نزدیک آن باصفا　　شدی حاضر آن طالب کیمیا
یکے روز از انحضرت آن نیک مرد　　بصد ارزوی و ادب عرض کرد
که ای گوهر بحر ذات خدا　　سوالم بشنو بهر ذات خدا
دل پر تمنای من شاد کن　　مرا کیمیا زود ارشاد کن
بگفت آن ولی خوب نزدم بیا　　ز من یاد کن نسخه کیمیا
که اینست و اینست و اینست این　　بنا کن تو این نسخه را اینچنین
مگر خطره شکل میمون بدل　　نیاری بدالوقت اسے مشتغل
پس آن مرد گفتا ای ولی زمان　　ز تو فیضیاب است جمله جهان
اگر داد این نسخه منظور بود　　پس از ذکر میمون تراشد چه سود
نه فهمید آن مرد از نهان　　که در پرده گفت آن ولی نهان
اگر دور این خطره از دل شود　　بلاشبهه اکسیر حاصل شود
ز میمون مراد این خودی تراست　　اگر این رود از دلت کیمیاست
برو از خودی تا رسی با خدا　　خدا را ز خود بگذر ای جان ما

از ماسوی گشت وصل بحق گردید راقم گوید عفی عنہ کہ ہر دو اقوال درست اند کہ چوں آتش عشق الٰہی در دل شعلہ میزند ہیزم تن سوختہ میگردد و نیز چوں آئینہ دل از کدورات خطرات ماسوی اللہ پاک و مصفیٰ میگردد انوار رخسار یار جلوہ نما میشود ؎

آئینہ کز زنگ و آلایش جدا است	پر شعار نور و اسرار خدا است
رد تو زنگار از رخ او پاک کن	بعد ازاں آں نور را ادراک کن

بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند کہ نزد من پیوستن مقدم ست بر گسستن کہ تا محبت الٰہی نمی آید محبت دنیا نمیرود و بعضی عارفان ہر دو را معاً فرمودہ اند یعنی وقتیکہ اتصال بحق گردد انفصال از خلق میشود و چوں انفصال از تعلقات خلق میشود اتصال از حق میگردد

رباعی للمؤلف

چوں رشتۂ اخلاص و عالم بشکست	در راہ محبت اسلحے بنشست
رافت نہ تقدم و تاخر اینجا است	آں دم کہ گسست در ہماندم پیوست

بعد ازاں در حضور پر نور مذکور گم شدن در طلب حق جل و علا آمد حضرت ایشاں ایں دوہرہ فرمودند ؎

بلکٹ کہانی میں کہوں سنو سکھیو تم آئے	پی کو ڈھونڈھن میں گئی آئی آپ گنوائے

یعنی افسانہ عشق میگویم بشنوید ای یاران کہ در جستجوئے یار و تگ و پوی نگار رفتہ بودم خود را گم کردم چہ جائی یافتن۔ راقم گوید عفی عنہ اری گم ساختن خود یافتن اوست ؎

رفتم از خویش نگارم آمد	بیخودی طرفہ بکارم آمد

پردۂ خودی حجاب چہرۂ معشوق ابدیست ہر کہ ایں را دریدا ورا دید۔ ؎

نقاب چہرہ ندارد نگار دلکش ما	تو خود حجاب خودی حافظ از میاں برخیز

و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ خودی خدائی بر یعنی از خودی عداوتی ست خدارا تا بیخ خودی نہ بر کندی بخدا نہ پیوندی و تا از خودی خود دور نگردی از وصل خدا میسر نگردی آری دریں راہ ؎ع با خودی کفر و بیخودی دین ست۔ راقم را دریں مقام نقلی یاد آمدہ است آنرا السلک نظم آوردہ می نویسم ۔ نظم

شود وانچه در دین و دنیا در حق من بد باشد از من صادر نگردد و در حدیث
شریف آمده است من صلی الفجر فی جماعة ثم جلس یذکر الله تعالی حتی تطلع
الشمس ثم صلی رکعتین کانت له کاجر حجة و عمرة تامة تامة و دعائے استخاره که پیغمبر صلی الله
علیه وسلم خوانده اند اینست اللهم انی استخیرک بعلمک و استقدرک بقدرتک و اسئلک
من فضلک العظیم فانک تقدر ولا اقدر و تعلم ولا اعلم و انت علام الغیوب
اللهم ان کنت تعلم ان هذا الامر خیر لی فی دینی و معاشی و عاقبة امری او عاجل
امری و اجله فاقدره لی و یسره لی ثم بارک لی فیه و ان کنت تعلم
ان هذا الامر شر لی فی دینی و معاشی و عاقبة امری او عاجل امری و اجله
فاصرفه عنی و اصرفنی عنه و اقدر لی الخیر
حیث کان ثم ارضنی به بعد ازاں چوں آفتاب بطرف مشرق چندان
بلند شود که بوقت ظهر بجانب مغرب مسافت دارد چهار رکعت صلوة ضحی ادا میفرمودند
بعد ازاں بوقت زوال نماز فی الزوال باطول قرارت میخواندند و قبل از عصر چهار
رکعت و بعد از مغرب شش رکعت صلوة اوابین و قبل از عشاء چهار رکعت میخواندند۔ و
ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که حضرت مفخر زاہد شیخ محمد عابد رحمة الله علیه در صلوة تهجد
شصت بار سوره یسین میخواندند بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که درود هزار بار باید
خواند و کلمهٔ تمجید و دیگر ادعیه ماثوره و استغفار هر قدر که میسر آید باید خواند و باقی شب و
روز بذکر قلبی و تهلیل لسانی و مراقبات باید پرداخت و منزل کلام مجید هم باید خواند و
روز دوشنبه نهم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ هجری در حضور والا حاضر گشتم
حضرت ایشاں از مولوی بشیر محمد پرسیدند که جذبات بکدام لطیفه شما پیدا می شود
و فیض بکدام مقام می آید مولوی صاحب عرض نمودند که از توجهات حضرت جذبات
در هر لطیفه رامی شود و فیض اول بلطیفه نفس می آید بعدهٔ متوجه بصدر میگردد و مضمحل و مستهلک
پس حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که حضرت محبوب سبحانی مجدد الف ثانی قدس
الله تعالی بسره السامی فرموده اند که چوں نفس مطمئنه میگردد و راضی و مرضی میشود معامله

تو خود گشتهٔ پردهٔ روی یار — خدا را ببین و خودی را گذار
بحسن خود آرایش نظاره کن — حجاب خودی راز خود پاره کن
بشو نسخهٔ ماسوی الله را — بجز نکتهٔ قلب آگاه را
نظر تا بکی می کنی سوی خط — ز خط بگذر و فهم کن در نقط
که شد از نقط بود خط ور عیان — ولی آن نقط را تو کردی نهان
بس این نکته کافیست ای فتخوش — مکن ظاهر این راز ها را بپوش

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که مزاح هم آن حضرت صلی الله علیه وسلم میفرمودند لیکن مزاحی که در وشائبهٔ کذب نباشد چنانچه در حدیث شریف آمده است که پیرزنے بخدمت آنحضرت صلی الله علیه وسلم آمده عرض نمود که شنیده ام که پیرزنان در بهشت نمیروند این سخن راست است یا باطل حضرت بطریق مزاح فرمودند که جوانان زنان در بهشت داخل خواهند شد نه پیران۔ آن پیرزن غمگین شده بخانه خود مرخص گردید باز ازان زن حضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد کردند که زن پیر را حق سبحانه تعالی خلعت نوجوانی عطا فرموده در جنت داخل خواهد ساخت پس در بهشت البته پیر نباشد بلکه جوان باشد۔ وایضاً حضرت ایشان فرمودند که قبل ازین مزاج من هم مائل بمزاح بود در روزے مرا الهام شد که مزاح نباید کرد۔

روز یکشنبه هشتم جمادی الاولی ۱۲۳۱ هجری در حضور شریف گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان بطرف میر قمر الدین سمرقندی مخاطب شده ارشاد فرمودند که آدمی را باید که اوقات خود را ضائع نماید تضییع اوقات موجب نقصان درجات ست بعد ازان ارشاد فرمودند که پیغمبر صلی الله علیه وسلم نماز تهجد سیزده رکعت با طول قرات و درازی قومه و جلسه میگذاردند و گاهی نه رکعت و گاهے پنج رکعت بنائً علی اختلاف الروایات والاوقات و بعد از نماز صبح می نشستند حتی که آفتاب بسوی مشرق چندان می برآمد که وقت عصر بجانب مغرب مینماید دران وقت دو رکعت شکر النهار و دو رکعت نماز استخاره میخواندند و دعای فرمودند که الٰهی کاریکه در حق من در دین و دنیا خیر باشد از من سرزد

حرارت محبت الٰہی جوش زد و بے اختیار این شعر خواندند ؎

ہر چند پیر و خستہ دل و ناتوان شدم ‌‌ ‌ ہرگہ کہ یاد روی تو کردم جوان شدم

پس برخاستند و بیاران اہل حلقہ توجہ فرمودند ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ سیر الی اللہ عبارت ست از انقطاع ساختن تعلقات و گذاشتن آرزوہا و چون تعلقات بالقطاع رسید و آرزوہا گم گردید سیر فی اللہ شروع گشت ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ روزے حضرت مولانا و مرشدنا و ہادینا مظہر اسرار رحمان مرزا جان جانان علیہ رحمۃ الرحمان بسبب طاری شدن ضعف توجہ موقوف نمودند یاران برائے توجہ آمدہ منتظر عنایت نشستہ بودند پس حضرت مرزا صاحب قبلہ این شعر را خواندند ؎

خضر از حسد بمیرد چو بردی یار بافر ‌ ‌ کند آخرین نگاہ ورد پایدار گیرد

و بقوت تمام برخاستند و بیاران توجہ فرمودند و ایضاً حضرت ایشان میر قمر الدین سمرقندی را فرمودند کہ متوجہ شو ما ہمت میکنیم کہ لطائف خمسہ عالم امر و لطیفہ نفس و عناصر ثلثہ تو ہمہ یک شوند بعد ازان مولوی بشیر محمد و مولوی محمد عظیم و مقبول النبی کبروی کشمیری و میان محمد جان را ارشاد فرمودند کہ شما ہر چہار اصحاب متوجہ شوید کہ ما توجہ بشما میکنیم کہ لطائف خمسہ شما از لطیفہ نفس متحد شوند و مسافتی بمیان نماند راقم گوید عفی عنہ کہ یکشدن لطائف عبارت است از تمام شدن سیر ہر لطیفہ و ہر یک لطیفہ از آخری اتحادی دارد یعنی انتہاء لطیفہ قلبی و ابتداء لطیفہ روحی بہم چسپیدہ است وقس علیہا البواقی علی سبیل ترتیب اللطائف پس ہر سالکے کہ یک لطیفہ تمام میکند قدم در لطیفہ دیگر می نہد و شروع سیر او مینماید و سلوک مقامات بر دو قسم است یکے سلوک ہر مقام تمام نمودن ست کہ از توجہ مرشد خود از ابتداء سیر مقام یک لطیفہ تا انتہای آن قطع مینماید بعد ازان بہ سیر لطیفہ دیگر مشغول میشود۔ دوم سلوک مقامات بطور طفرہ است و آن اینست کہ مرشد ہر گاہ بخواہد کہ کارش زود تر بانجام رسد توجہ بلطیفہ اول میکند و ہنوز سیر لطیفہ اول قطع نگردیدہ است کہ انوار لطیفہ ثانی ورود القا میکند و ہنوز لطیفہ ثانی قطع نشدہ کہ توجہ بلطیفہ ثالثہ میفرماید علی ہذا القیاس از توجہ خود حظی از ہر مقامی و فیضی و انواری و کیفیتی از ہر جا در باطن سالک القا میفرماید پس آن سالک صاحب

متعلق بصدری گردد و شرح صدر بحصول می انجامد و در ایمانیات محتاج دلیل نشود و نظری بدیہی میگردد و اعتقادی کشفی بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که سبحان الله عجب طریقہ علیہ حضرت نقشبندیہ است رضی الله تعالیٰ عنہ که آسان تر است و نافع تر وبعد ازاں در حضور فیض گنجور مذکور نسبت حضرات نقشبندیہ رضوان الله تعالیٰ عنہم اجمعین آمد حضرت ایشاں فرمودند که قبل از حضرت خواجہ عبدالخالق غجدوانی قدسنا الله تعالیٰ باسرارہ السامی نسبت احسان بود و از ایشاں پرداخت ایں نسبت وحضور و آگاہی رو نمود بعد ازاں از جناب حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند رضی الله عنہ طریقہ جدیدہ اظہار گردید که ایشاں تا دوازدہ روز دعا فرمودند که الہی مرا طریقہ عنایت فرما که البتہ موصل باشد حقتعالےٰ دعائے ایشاں مستجاب گردانید وطریقہ آسان تر موصل تر عنایت فرمودہ۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزے بمزار پرانوار حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی رحمۃ الله علیہ حاضر شدہ بودم وطلب توجہ و امداد از ایشاں نمودم و عرض کردم که شیئاً لله شیئاً لله دیدم بمشاہدہ قلبی که یک حوض ست ملبب بار ظاہر که از کنارہ اش آب میریزد و القا شد که سینۂ تو از انوار عرفان مجددی آنچنیں ملاء است که گنجایش نور دیگر ندارد و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزے بروضۂ منورۂ حضرت نظام الدین رفتم و عرض نمودم که توجہ بمن فرمائید حضرت نظام الدین اولیاء قدس سرہٗ فرمودند که جمیع کمالات احمدی شمارا حاصل اند عرض نمودم که نسبت خود ہم عطا فرمائید ایشاں توجہ فرمودند و از نسبت خود محظوظ ساختند و آثار آں ہم در خود یافتم و مشاہدہ نمودم که رنگ چہرۂ ایشاں متجلی در صورت من گردید و چہرۂ من بشکل چہرۂ ایشاں گشتہ ؎

من تو شدم تو من شدی من تن شدم تو جاں شدی	تا کس نگوید بعد ازیں من دیگرم تو دیگری

روز شنبہ دہم جمادی الاولیٰ سنہ ۱۲۳۱ ہجری در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں را در آں وقت از شدت ضعف قلب طاقت نشستن نبود شخصی عرض نمود که حضرت را کمال ضعف ست تدابیر رفع ایں بانواع ادویات باید فرمود حضرت ایشاں

حین حیات مرشد خود خلافت و اجازت را گذاشته حلقه بعیت من بگردان اخلاص خود انداختند و از پیری بجانب مریدی شتافتند پس چگونه مورد عنایت و مصدر رحمت نباشند۔ و ایضاً دران روز تذکرهٔ اسمای خواجه ہائے نقشبندیه رضوان الله تعالےٰ علیهم اجمعین آمد حضرت ایشان فرمودند که خواجه ہائے نقشبندیه که ختم ایشان مشهور است ہفت اند اول خواجه عبدالخالق غجدوانی دوم خواجه عارف ریوگری سوم خواجه محمود انجیر فغنوی چہارم خواجه علی رامیتنی پنجم خواجه بابای سماسی ششم خواجه امیر کلال ہفتم خواجه بہاءالدین نقشبند قدسنا الله تعالیٰ باسرارہم۔

روز پنجشنبه و دو از دہم جمادی الاولیٰ سنه ۱۲۳۱ ہجری بنده در حضور عالی حاضر گردید میر قمرالدین سمرقندی از حضرت ایشان عرض نمودند که حضرت امام حسن و حضرت امام حسین رضی الله عنهما از اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم بودند یا از تابعین حضرت ایشان فرمودند که از صغار اصحاب بودند و حضرت امام حسن رضی الله تعالی عنه حدیث شریف دع ما یریبک الی ما یریبک روایت از ان سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر فرموده اند و روایت دعائے قنوت که بمذہب امام شافعی میخوانند ہم از ان سرور کائنات علیه افضل الصلوة و اکمل التحیات ساخته اند و آن اینست اللهم اهدنی فیمن هدیت وعافنی فیمن عافیت وتولنی فیمن تولیت وبارک لی فیما اعطیت وقنی شر ما قضیت انک تقضی ولا یقضی علیک وانه لا یذل من والیت ولا یعز من عادیت تبارکت ربنا وتعالیت استغفرک واتوب الیک۔ پس روایت دو حدیث از حضرت امام حسن رضی الله تعالی عنه آمده است بعد از ان حضرت ایشان فرمودند که از حضرت فاطمة الزہرا رضی الله تعالی عنها که روایات حدیث قلیل آمده اند سببش اینست که بعد از پیمبر علیه تحیات الملک الاکبر زیاده از شش ماه بقید حیات نماندند و از کاشف اسرار تحقیق امیرالمومنین ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه ہم روایات احادیث ازین سبب کم اند که عمر ایشان ہم بعد ارتحال جناب پیغمبر علیه صلوات الله الملک الاکبر زیاده از دو سال و سه ماه بلوح حیات خط طوالت نکشید و از حضرت ابوہریره رضی الله تعالی عنه که روایات احادیث بسیار آمده است سببش این

طفره گویا که هر مقام را بطور اجمال می بینند بعد ازاں تفصیل هر مقام هم بعنایت خداوندی جل شانه حاصل
میشود و حضرت ایشاں که باصحاب اربعه بریک شدن لطائف توجه فرموده‌اند معلوم
گردید که اول ایشاں را تسلیک لطائف بطور طفره فرموده بودند و الحال به تمامیت سیر
هر لطیفه توجه میفرمودند۔

روز چهارشنبه یازدهم جمادی الاولی ۱۲۳۱ھ ہجری فقیر بحضور آں
قبله برنا و پیر حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند که روزے من و حضرت شاه عبدالعزیز
و حضرت شاه رفیع الدین در یک مجلس بودیم اتفاقاً مذکور فضیلت علم بر عبادت آمد شاه
رفیع الدین فرمودند که در حدیث شریف که فضل علم بر عبادت آمده است مراد ازاں
علم مسائل ست من گفتم که مراد ازاں علم علم باللہ ست و علم باللہ دو معنی وارد یکے آنکه مستغرق
باشد در ذات خدا۔ دوم آنکه واقعات را از قضاء حکیم مطلق و یا فعل قادر برحق بیند۔ بعد
ازاں در حضور مذکور فضیلت اولاد حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ بسره السامی آمد
حضرت ایشاں فرمودند که حضرت محبوب سبحانی مجدد الف ثانی رضی اللہ عنه فرموده اند
که نسبت من در تمام اولاد من ساری ست و باشد تا زمان قیامت لیکن در بعضی بحین
و حیات ظهور میباید و در بعضی وقت ممات جلوه گر میشود کسی را محرومی ازیں نسبت شریفه
نخواهد شد۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که دل من میخواهد که ایں خانقاه حضرت
مرشدنا و قبلتنا مولانا مظهر رحماں حضرت جان جانان قدسنا اللہ تعالی بسره الاقدس
وسیع گردد۔ باز فرمودند که من اہل و عیال ندارم که برائے آں میخواهم مگر خواهش من محض
للہ است که مردمان برائے طلب حق جل و علا از اوطان خود می آیند و جای استقامت
نمی یابند برائے ایشاں وسعت مکان میخواهم و نیز فرمودند که بعد از من دریں مکان میاں
ابوسعید نشینند و بحلقه و مراقبه و بدرس حدیث و تفسیر مشغول شوند پس ازاں فرمودند که خدا داند
بعد از من چه طور شود بطور من مانند یا بہج دیگر بعد ازاں فرمودند که بعضے کساں میگویند که
ایں قدر عنایت برحال ایشاں چرا ست نمیفهمند که میاں ابوسعید پانصد کس مریداں خود را
ترک کرده نزد من آمده اند و قبل ازیں خرقه خلافت از مشائخ دیگر یافته بودند پس در

سبحانہ عن ذالک ومن در پیشانی او لفظ ہو الکافر نوشتہ دیدہ ام پس یاران حلقہ کہ حلقہ بندگی
بگوش اخلاص انداختہ بودند ومریدان طریقہ کہ رخش فدویت بمیدان ارادت تاختہ بودند ازیں
احوال مُرید فَرید واز ترس مآل وعید شدید خائف از زوال ایمان گردیدند آخر الامر عرض
نمودند کہ ہر یک از ناترساں ازیں سخن ست ومتالم ازیں سنخ ومحن جشیمے داریم کہ از عین عنایت
نظر فرمایند وازیں ورطہ ذکارت بکنارہ امنیت در آرند شخصے از ما کہ مآل کار نا ہنجارش رقعہ
ایں دریائے بلاست ومرئے از ما کہ حال کردار ناسزاوارش غواص لجہ ابتلاست
ارشاد کنید کہ آں ناشاد کیست ونامش چیست چوں انجامش گفتہ آمد نامش ہم بفرمایند
پس آں واقف اسرار رحمانی حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ السامی
فرمودند کہ ایں شیخ طاہر لاہوری ست یاراں حیران شدند کہ اینچنیں مرد مغز نہ پوست مطہر
راہ ضلالت گیرد واز نور بظلمت شتابد بعد از ایام معدودہ موافق فرمودۂ آنحضرت
بوقوع آمد کہ شیخ طاہر طہارات اسلام را مبدل از خباثت کفر ساخت وزنار ارتداد بگردن
انداخت چونکہ شیخ استاد حضرتین بودند صاحبزادہا عرض نمودند کہ آنحضرت توجہ فرمایند
کہ شیخ طاہر باز بشرف اسلام مشرف شود حضرت امام ربانی متوجہ گردیدند معلوم شد کہ
درحق او در لوح محفوظ ہو الکافر مرقوم ست باز آنحضرت در جناب الٰہی بتضرع تمام
عرض نمودند کہ الٰہی حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنہ فرمودہ اند کہ ہیچکس را بر قضای مبرم
دسترس نیست مگر مرا نیز فرمودہ اند کہ اَلرَّجُلُ مَنْ یُنَازِعُ الْقَدَرَ لَا مَنْ یُوَافِقُہٗ چوں یکے
از دوستان خود را ایں مرتبۂ کرامت فرمودی من ہم امیدوارم کہ بواسطہ من ایں بلا
برگردد واللہ تعالیٰ دعای ایشانرا باجابت رسانید۔ وشیخ طاہر را بشرف اسلام بلکہ بشرف
ولایت خاصہ مشرف فرمود وبمزید قرب خویش امتیازی بخشید بعد ازاں حضرت ایشاں
فرمودند کہ تقدیر بر سہ قسم ست۔ یکی تقدیر معلق ست کہ حق تعالیٰ موقوف ساختہ است آنرا
بدعای یا بدوای۔ دوم تقدیر مبرم ست کہ آں موقوف بکسی نیست آنچہ نوشتہ است
بوقوع می آید۔ سوم تقدیر بعلم الٰہی ست جلشانہ کہ آں بلوح محفوظ نہ بطور تعلیق نوشتہ است
ونہ ابرام خاصان خدا را عرض نمودن دراں روا است وقول اَلرجلُ من ینازع القدر لا۔

ف۔ در بیان تقدیر معلق و تقدیر مبرم و تقدیر فی علم اللہ

بود که عمر ایشان دراز شده بود و هم آنحضرت صلی الله علیه وسلم روزے از حضرت ابوهریره
فرمودند که چادر خود دراز کن ایشان چادر را دراز کردند پس آنحضرت علیه افضل الصلوٰة و
اکمل التحیات بهر دو دست مبارک خود سه کرت لوری انداختند و فرمودند که بر سینه خود
بمال حضرت ابوهریره همچنان کردند حق تعالی قوت حافظهٔ ایشانرا چنان عطا فرمود که هیچ
شیٔ از یادش نرفت چنانچه هفت هزار و پنجصد احادیث ازان حضرت صلی الله علیه وسلم
روایت کردند پس عرض نموده شد که ازینجا معلوم شد که توجه و همت نمودن هم مروی از پیغمبر
علیه صلوٰة الله الملک الاکبر ست حضرت ایشان فرمودند که ازین القا مفهوم میشود که آں
صدر انبیا علیه صلوٰة الله الملک الاعلی القای حفظ بسینهٔ حضرت ابوهریره رضی الله تعالی
تعالی عنه کردند لیکن همت نمودن آں همای اوج رسالت و عنقای قاف قربت علیه من
الصلوات اتمها واکملها از حدیث دیگر ظاهر و باهر ست که حضرت ابی بن کعب رضی الله
عنه را خطره جهالت بدل آمد حضرت امام الانبیا علیه صلوٰة الله الملک الاعلا بهمت دست
مبارک خود بقلب ایشان زدند فی الحال از قلب ایشان آں خطره مرتفع شده از
لوح سینهٔ بے کینه ایشان آں نقش باطل محو شد و ایشان گفتند کانی انظر الی الله
فرقًا و هم آں سید اولاد آدم صلی الله علیه وسلم اصحاب دیگر را برائے دفع خطرات ما
سوی دست مبارک خود که رشک ید بیضای موسی بود از سره تا ناف کشیدند چناں
اثراں همت ظاهر گردید که تا حین حیات او گاهی هیچ خطره در سینهٔ بے کینهٔ اش نیارامید
وایضًا در حضور فیض گنجور مذکور شیخ طاهر لاهوری که از خلفائے حضرت مجدد الف
ثانی بودند آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ طاهر شان عظیم و مرتبه فخیم دارند اکثر
اوقات ایشانرا الهام میشد که اے طاهر بگو که قدم من بر مفارق اولیاء الله هست بعد
ازاں حضرت ایشان فرمودند که روزے مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی بسره
السامی در حلقه نشسته بودند که از راه مکاشفه احوال شیخ طاهر بر آنحضرت ظاهر گشت
فرمودند که مرا معلوم شده است که شخصی از حاضران این حلقه طوق ضلالت بگردن خواهد انداخت
و از راه هدایت و صراط ارشاد برگشته خود را راهی بادیه کفر خواهد ساخت عیاذًا بالله

ازاں آب سرو تر گشته بود و کتاب در دست من بود دست بالا کرده اوراں محفوظ داشتم چو ازاں
آب بیرون آمدم حضرت حماد فرمودند که من تمکین شما دیدم و برائے امتحان در آب انداخته بودم
پس امروز حضرت حماد فرمودند که ازاں دستیکه شما را در آب انداخته بودم آں دست
من خشک گردیده است شما دعا بکنید که دست من باز به نہج سابق گردد من دعا کردم و ہمراہ
پانصد کس از اولیاء دست بدعا کشادند لله الحمد که مقرون باجابت گشت دو دست حضرت
بطریق سابق صحیح و سالم گردید پس از استماع اینواقعه شگرف مردمان ہم برہ حضرت غوث
الاعظم انکار ایں امر نمودند و زبان بطعن کشودند که تصرفات خود و رحق پیر و مرشد خود ہم
اجرا مینمایند حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه ازیں انکار مطلع شده ارشاد فرمودند
که تا درعرصه چہل روز جناب حضرت حماد و باس رحمة الله تعالی علیه خود از شما خواہند فرمود ناگاه
خلیفه حضرت حماد از راه دور رو راز آمده گفت که مرا پیر من فرموده است که آنچه عبدالقادر
میگویند بجاست بعد ازاں حضرت ایشاں توجه بیاراں نمودند و بحلقه و مراقبه مشغول شدند
پس درہمیں حلقه نظر فیض اثر بجانب برخوردار سعادت اطوار میاں احمد سعید طال عمره کرده
باخوانصاحب فرمودند که ایشانرا توجه بفوق باید کرد اخوانصاحب عرض کردند که حضرت توجه
فرمایند که لطائف خمسه ایشاں باہم متحد شوند حضرت ایشاں فرمودند که اینہا یک میشوند
لیکن شخصی ازیں مجددی نمی شود. مجددی وقتے می شود که نسبت کمالات پیدا کند:

روز جمعه سیزدہم جمادی الاولی ۱۲۳۱ ہجری بحضور والا حاضر گردیدم
حضرت ایشاں فرمودند که جذبه از اسم ذات پیدا میشود و کشف راه سلوک از نفی و اثبات
یعنی اسم مبارک الله الله از دل بلحاظ مذکور گفتن ممد جذبه است و کلمه لا اله الا الله کاشف راه
سلوک ست و ایضاً فرمودند که قبل از حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی بسره السامی
وقوف قلبی و نگاہداشت خواطر بود و طریق اسم ذات بدیں نہج نبود چنانچه حضرت پیر و مرشد
من مرا ہم اسم ذات تلقین نفرمودند و بر وقوف قلبی و نگاہداشت اکتفا نمودند لیکن چونکه از
مکاتیب شریف حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه تلقین نمودن اسم ذات پید
و ہویدا است معمول من ہم بریں افتاده است و سالک را مفید نیز در حصول جذبه بسیار ست

من یوافقه ورق ہیں تقدیر ہست و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ روزے بروضۂ
منورہ حضرت پیر و مرشد خود نشستہ بودم و متوجہ بطرف نسبت علیہ چشتیہ شدم دیدم کہ جناب
حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ باسرارہ السامی تشریف آوردند و
فرمودند کہ ایصاحب این چنیں باید نسبتی کہ از حضرت خواجہ باقی باللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ رسیدہ
است متوجہ باو باید بود و پرداخت آں باید نمود۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت
مرزا صاحب قبلہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ میفرمودند کہ حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالےٰ عنہ از
چہار کس بیعت نمودہ بودند و مرا سہ کس معلوم اند یکے از والد ماجد خود حضرت ابو صالح
رحمۃ اللہ علیہ دوم از شیخ ابو سعید مخزومی قدس سرہ۔ سوم از حماد دباس رحمۃ اللہ علیہ و حضرت
حماد کہ پہ ساز بودند لیکن برکیہ ایشاں گاہے مگس نمی نشست ایں از جملہ خوارق ایشاں بود روزے
شخصے نزد ایشاں آمدہ اجازت براے سفر تجارت طلب کرد ایشاں فرمودند کہ دریں
سفر نقصان مال و جان تو منظور می آید ترک ایں بیشاید بعد ازاں آں شخص بخدمت حضرت
غوث الاعظم آمدہ اجازت سفر خواست حضرت غوث الاعظم رخصت دادند پس آں شخص
بہ تجارت رفت چوں از انجام راجعت نمود و در اثناے راہ در خواب دید کہ قطاع الطریق
از ہر چہار طرف غلبہ نمودہ اسباب و اموال و اجناس و نقودش ہمہ ربودند و بدن را
از اضراب شمشیر و تیر مجروح نمودند چوں از خواب بیدار شد مال و جان سلامت یافت
قطع منازل و طے مراحل نمودہ بصحت و عافیت داخل بخانہ خود گردید و بعد ازاں بخدمت
حضرت حماد آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت عبد القادر جیلانی قضا را از دعا و ساختند
و از بیداری بخواب انداختند۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ روزے حضرت غوث
الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ بر مزار پر انوار حضرت حماد نشستہ بودند کہ یکبار رنگ چہرۂ مبارک
متغیر شد دست دعا برداشتند و تضرع بجناب حق جل و علا نمودند بعد از ساعتی رنگ
چہرۂ ایشاں بحالت اصلی عود نمود برخاستند و فاتحہ بروح پر فتوح حضرت حماد خواندند شخصی
ازاں حضرت طلب انکشاف ایں حال کرد حضرت غوث الاعظم فرمودند کہ روزے حضرت
حماد رضی اللہ تعالیٰ عنہ مرا در حوض آب در ایام سرمای شدید انداختہ بودند تمام بدن من

صلواة الله الملک الاکبر چون ذات حضرت خداوندی فهمند و بوحدت وجود قائل اند و نزد ما ازیں کریمه ایں مشرب ثابت نمیشود زیرا که حضرت رسالت پناهی هرچه از اوامر و نواهی فرموده اند همه از حق سبحانه آورده اند پس اطاعت رسول عین اطاعت خداست و احکامی که برای آنحضرت صلی الله علیه وسلم نازل شده آمد دو قسم اند بعضی بوحی جلی نزول فرموده و آں آیات کلام الله ست و بعضی بوحی خفی بر قلب مبارک نزول نموده و آں را حدیث قدسی میگویند پس آنحضرت هرچه ارشاد کرده اند فرموده حق ست سبحانه۔ هم درین محل نقل فرمودند که روزے در مجلس حضرت سلطان ابوسعید ابوالخیر قدس سره مجمعی از اعیان شهر حاضر بودند و دراں مجمع سیدے از اولاد رسول صلعم نیز تشریف داشتند درین اثنا مجذوبے مغلوب الاحوال آمد حضرت شیخ آں مجذوب را مقدم از سید نشاندند سید را ایں حرکت ناخوش آمد حضرت شیخ فرمودند و بطرف آں سید خطاب نمودند که تعظیم شما از جهت رسول ست و تعظیم ایں مجذوب از جهت خداست۔ لهذا ایں مجذوب را بر شما تقدیم دادم پس حضرت ایشاں ارشاد کردند که مرا ایں نقل خوش نمی آید و آں مجذوب کمالیکه پیدا کرده بود همه بصدقهٔ حبیب خدا صلی الله علیه وسلم بود بے توسط آنحضرت هیچکس را بحضرت حق راه نیست ؛ ؎

محال ست سعدی که راه صفا		تواں رفت جز در پے مصطفیٰ	

هم درین محل فرمودند که حضرت پیر ما مجدد الف ثانی رضی الله عنه فرمودند که در حین ادائے نماز در وقت قیام نظر بسجده گاه داشتن عمل مسنون ست و ایں عمل هرچندیں از تعینات که نه بر وفق سنت واقع شوند بهتر و مفیدتر ست و نیز فرمودند که طریقهٔ خواجگانیه هرچند اتباع سنت ست لیکن از حضرت شاه نقشبند رضی الله در عمل تقیید تمام بوقوع آمده حضرت مجدد رضی الله عنه همیں طریقهٔ اتباع سنت را شائع و رائج فرموده اند ؛

روز دوشنبه شانزدهم جمادی الاولیٰ در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که فنا نزد قدما عبارت از بے شعوری ست و فناء الفناء از عدم شعور بے شعوری یعنی چوں عدم شعور ماسوی الله در دل شد فنا حاصل گردید و چوں شعور بے شعوری هم نماند فناء الفنا گشت چنانچه مولوی جامی رحمة الله علیه نیز همیں

وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ طفلانرا کہ ابتدا شروع حرف مفردات میکنانند و می گویند کہ بگو الف زبر اَ زیر اِ پیش اُ معنیش اینست کہ بالا بیا و زیر آی یعنی پست شو پیش او یعنی پیش او تعالے حاصل اینست کہ بالا بیا و انا رخود را بگذار کہ پیش او تعالیٰ انانیت نیست تا خود را فنا نسازی بار باں بارگاہ نیابی تا ہستی نیستی و چوں نیستی ہستی ؛

روز شنبہ چہاردہم جمادی الاولیٰ ۱۲۳۱ سنہ ہجری غلام بحضور قبلہ

انام حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ بزرگے را حضرت خضر علی نبینا و علیہ الصلوۃ والسلام برای نماز از خواب بیدار ساخت آں بزرگ فرمود کہ شما را از نماز من چہ کار ست حضرت خضر فرمودند کہ خیز و برائے من دعا بکنید آں بزرگ فرمود شما دعا کنید در حق من باز من باز حضرت خضر فرمودند کہ شما بکنید آں بزرگ دعا فرمودند و فر اللہ نفسیک عنہ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ کمال اولیاء حضور و آگاہی و بیخطرگی ست چنانکہ فرمودہ اند آخر کار انتظار ست و حاصل کار انتظار و حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ السامی فرمودہ اند کہ کمال آنست کہ انتظار ہم نماند چنانکہ استہلاک انتظار در علم حضوری میشود و در کمال قرب انتظار نماند مثلاً شخصے دست خود از پس پشت برآوردہ مقابل روے خود میکند انتظار ست و چوں بر و ملک ویدہ می نہد انتظار و مشاہدہ نماند وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر شخصی را علم النفس خود ست لاکن علم علم نیست وایضاً فرمودند کہ حضرت شیخ آدم بنوری رضی اللہ تعالیٰ عنہ در احوال حضرت پیر و مرشد خود مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ السامی نوشتہ اند کہ از توجہ اکابران طریقت در دل سالک توجہی پیدا میشود و از توجہ مرشد من زوال توجہ از دل می شود و شتان ما بینہما فافہم۔ و ہم حضرت ایشاں دریں باب فرمودند کہ حدیث شریف ست کان اللہ فی عماء (فرق ست میان ہر دو حصول) حصول ایں دولت عظمے و موہبت (بود خداوند تعالیٰ یعنی قبل خلق مخلوقات در ابر سفید) کبری در کمالات میسر میشود ؛

روز یکشنبہ پانزدہم جمادی الاولیٰ ۱۲۳۱ سنہ ہجری بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم

حضرت ایشاں فرمودند کہ از آیہ کریمہ مَنْ یُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰہَ[۱] بعضے اکابران طریقت کہ بتوحید وجودی قائل اند سند خود را گرفتہ اند حضرت ایشاں یعنی پیغمبر را علیہ

[۱] ترجمہ - ہر کہ اطاعت کند رسول را پس بدرستی کہ اطاعت کرد خدائے را -

بزرگ رسیدند آں بزرگ فرمودند آں ہر دو کسان را کہ شما نزد من برائے امتحان آمدہ اید مسئلہ
شما اینست و جواب شما این مسئلہ ہر یک جواب ہر یک فرمودند بعد ازان یک کس را فرمودند
کہ تو در دنیا غرق باد۔ چناں شد و یک کس را فرمودند کہ ایمان تو سلب کردہ شد اتفاقاً آں
شخص عقد خود از دختر امیر نصرانیاں نمود و نصاری شد بوقت نزع او را گفتند کہ تو عالم
و حافظ کلام اللہ بودی چیزے یاد داری گفت ہمہ فراموش از دلم گردید مگر یک آیت
یاد دارم و آں اینست رُبَمَا یَوَدُّ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا لَوْ کَانُوْا مُسْلِمِیْنَ ط پس آن بزرگ حضرت
غوث الاعظم را فرمودند کہ شما بہ اللہ درینجا آمدہ اید مرتبہ شما بسیار بلند خواہد شد و می بینم کہ شما
بر منبر استادہ خواہند گفت کہ قَدَمِیْ ہٰذِہٖ عَلٰی رَقَبَۃِ کُلِّ اَوْلِیَاءِ اللّٰہِ۔ و ایضاً حضرت ایشاں
فرمودند کہ حضرت حماد دباس ہم حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ را نیز ہمیں بشارت دادہ بودند
و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت غوث الاعظم شیر خوار بودند در رمضان مبارک روزہ
میداشتند بعد ازاں در حضور دو کس برائے بیعت آمدند حضرت ایشاں یک را بطریقہ
قادریہ و یک کس را در سلسلہ نقشبندیہ بیعت نمودند و فرمودند کہ اکثر از آبا و اجداد من متوسل
سلسلۂ علیہ قادریہ بودند من ہم از پیر و مرشد خود بیعت در ہمیں سلسلہ کردہ ام لیکن سلوک
طریقہ نقشبندیہ نمودہ ام و ہر کس کہ درین طریقہ علیہ مجددیہ بیعت نماید خواہ بسلسلہ قادریہ
خواہ نقشبندیہ خواہ چشتیہ خواہ سہروردیہ ذکر و مراقبات طریقہ نقشبندیہ او را تلقین فرمایند
کہ عمل این اکابران بر طریقہ نقشبندیہ است۔ و ایضاً فرمودند کہ چہار انہار اسرار الٰہی درین
طریقہ مجددیہ جاری اند دو از ان نقشبندی اند و یک قادری و نیم چشتی و نیم سہروردی و
ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ جناب حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند و حضرت غوث
الاعظم محی الدین جیلانی و حضرت خواجہ معین الدین چشتی و حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی
رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین ہر یک ازین اکابراں مصدر اسرار الٰہی ست و مظہر انوار نامتناہی
یک را بر دیگرے فضل دادن نشاید و کمال یکے را فوق کمال دیگرے دانستن زیبا نمی نماید
مثل این بزرگواراں مثل آئینہا ست کہ مختلف الالوان باشند مثلاً چہار آئینہہا اند کہ
یکے سرخ ست و دوسرے سبز و سومی زرد و چہارمی سفید و در ہر یک عکس آفتاب متجلی ست

سلہ ترجمہ قدم من بر گردن جمیع اولیاء خداست

فرموده اند و سالک را اجازت طریقه دادن هم برین مقام مقرر ساخته اند- بعد ازان شیرینی طلب سیدند و مولوی شیر محمد صاحب را اجازت طریقه دادند و خرقه و کلاه مبارک خود پوشانیدند و فاتحه بارواح بزرگان طریقه علیه نقشبندیه خوانده استمداد از پیران خواستند و بسیار دعا در حق ایشان نمودند- و ایضاً دران اثنا حضرت ایشان فرمودند که محل اجازت این طریقه شریفه مجددیه ادنے بعد از تصفیه قلب ست که چون در قلب حضور و آگاهی و بیخطرگی حاصل شد قابل اجازت تلقین طریقه گشت بعد ازان بعد از تزکیه لطیفه نفس نیز محل اوسط اجازت ست چنانچه من اکثر سالکان را بعد از تزکیه نفس اجازت طریقه میدهم بعد ازان چون سالک نسبت کمالات پیدا میکند قابل خلافت شود پس اول محل اجازت قلب ست و ثانی نفس و ثالث حصول نسبت کمالات و گاہے بعضے کاملان ناقص را هم اجازت طریقه میدادند- چنانچه خواجه خواجگان خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه و ارضاه عنا اجازت طریقه حضرت مولانا یعقوب چرخی را داده بودند و فرموده بودند که آنچه از من بتو رسیده است بمردم برسان پس کار ایشان بعد از انتقال حضرت خواجه بخدمت حضرت علاء الدین عطار بانتها رسید- و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که امروز کسے از غیب بمن گفت که زود نیاز حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه و ارضاه عنا باید کرد پس شیرینی طلبیده نیاز نمودند؛

روز سه شنبه مفدهم جمادی الاولی ۱۲۳۱ ہجری

غلام بحضور قبله خاص و عام حاضر گردید حضرت ایشان قلبی و روحی فداه ارشاد فرمودند که حضرت غوث الاعظم محبوب سبحانی شیخ عبد القادر جیلانی رضی الله تعالی عنه خرد سال بودند دران عهد یک عارف کامل و غوث وقت در بغداد بود که گاهی از منظر مردمان غائب می شد- و گاہے حاضر حضرت غوث الاعظم برای زیارت آن بزرگ لله رفتند در اثناء راه دیگر شخصے ملاقی شده گفت که شما بکجا میروید ایشان فرمودند برائے زیارت آن بزرگ- آن شخص گفت من نیز در انجا میروم و امتحان کمال خواهم کرد پس شخصے دیگر ابن سقه آمد و گفت که من هم بنزد آن بزرگ میروم و یک مسئله پرسم که جواب از آن نیاید- چون حضرت غوث الاعظم مع آن دوکسان بخدمت

میرود خاک ست وقیم آں باد واز ہر ذره خاک معیت ذاتی باد ست والا خاک بیکار محض است بدون باد حرکت ایں غیر ممکن ست و باد ہست ست نیست نما و خاک نیست ست ہست نما که باد در صورت بنظر نمی آید و بمعنی فاعل ست و خاک بنظر می آید در ظاہر و بباطن بیحرکت و لاشی ست و ہم چنیں روح ست که قیم جسم ست و ہست ست نیست نما و جسم نیست ست ہست نما و ہر ذره جسم از حرکت روح متحرک ست والا جسم بیکار محض ست و معیت روح از ہر ذره ذره جسم ثابت ست و ہمچنیں واجب الوجود ست که قیم جمیع ممکنات ست و بدون تحریک واجب حرکت یک فرد از ذرات ممکنات غیر ممکن ست که قیوم ہمه عالم اوست پس معیت ذاتی ثابت شد. واللہ سبحانه اعلم بحقائق الامور کلہا۔

روز پنجشنبه نوزدہم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ھ فقیر در محفل فیض اکسیر حاضر شد حضرت ایشاں فرمودند که شخصے قابل پیری و لائق مسند نشینی ارشاد وقتی شود که علم مسائل ضروری دارد و مقامات عشره صوفیه که توکل و قناعت و زہد و صبر و غیرہا اند حاصل باشند و اجتناب از صحبت ارباب دنیا لازم گیرد و از صحبت مشائخ کرام فیضہا دریافته باشد صاحب کشف باشد یا ادراک از خطرۀ ماسوی اللہ پاک بود ظاہر بشریعت آراسته و باطن بطریقت پیراسته باشد۔ بعد ازاں فرمودند که ما احوال خود چه دانیم که مجوب مقوله عراقی ست

بزمیں چو سجده کردم ز زمیں ندا برآمد	که مرا خراب کردی تو بسجدۀ ریائی
بطواف کعبه رفتم بحرم رہم ندادند	که برون در چه کردی که درون خانه آئی

روز جمعه بستم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ھ بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که در کشف احتمال خطا و صواب ہر دو ست و وجدان محتمل خطا نیست بمثلاً شخصی از دور صورت چہار پایه دید۔ دانست که شیر ست و فی الحقیقة آں شیر نیست بلکه چہار پایه دیگر ست و یا آب دید و آں شراب بود پس مثال اہل کشف اینست و وجدان مثل دریافتن ہوا که بنظر نمی آید و حرارت و برودت آں محسوس میشود و دریں ادراک احتمال خطا نیست۔ پس حضرت ایشاں فرمودند که مرا ادراک وجدانی صحیح عنایت فرموده اند که از

وشعشان وانوار وحدت شمس ہویدا پس در پرتو آفتاب ہمہ مساوی اند اگرچہ تغایر در رنگ ست اما در فیض آفتاب ہر یک از دیگرے ہم سنگ ست۔ والیضاً حضرت ایشان فرمودند کہ جملہ مردمان چہار قسم اند۔ یکے نامرد انند و آں طالب دنیا اند۔ دوم مردانند و آں طالب دنیا و عقبیٰ اند۔ سوم مردانند کہ آں طالب عقبیٰ مع لقا اند۔ چہارم جوانمردانند و آں صرف طالب دیدار خدا اند از دنیا و آخرت کاری ندارند چنانکہ بزرگے فرمودہ است۔ ؎

ما در دو جہاں غیر خدا کار نداریم
مستانۂ خدائیم سر و پائے برہنہ

ما یار بجز حضرت جبار نداریم
حاجت بکسی جبّہ و دستار نداریم

والیضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ روزی در مشاہدہ دیدم کہ حضرت خواجہ بہاؤالدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ در مکانے نشستہ اند حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہم در راہ آں مکان تشریف دارند خواستم کہ در حضور پر نور خواجہ روم چوں حضرت غوث الاعظم را دیدم از پاس ادب در انجا استادم و بخدمت حضرت خواجہ رفتن مناسب ندانستم حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ مرا دیدہ۔ بعد الطاف فرمودند کہ چہ مضائقہ است بروید۔ بخدمت خواجہ پس خوش شدم و بحضور خواجہ حاضر گردیدم والیضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ درین طریقہ شریفہ نقشبندیہ محرومی نیست و ہر کہ بدبخت ازلی باشد درین طریقہ داخل نمیشود۔ و ہر کہ در طریقہ آمد او محروم ازین نسبت نخواہد رفت ؎

روز چہار شنبہ ہجدہم جمادی الاولیٰ ۱۲۳۱ ہجری۔

فدوی بحضور عالی حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند کہ دائرہ اول کہ بر سالک مکشوف میشود دائرہ امکان ست و در اں مراقبہ احدیت می کنند۔ و دائرہ ثانی دائرہ ولایت قلبی ست کہ آنرا ولایت صغریٰ نامند و دراں دائرہ مراقبہ معیت میکنند دائرہ ثالث دائرہ ولایت کبریٰ ست کہ متضمن سہ دائرہ و یک قوس ست و درین دائرہ اولیٰ ولایت کبریٰ مراقبہ اقربیت میکنند و درینجا مورد فیض نفس ست با شرکت لطائف عالم امر و در دوئیم دائرہ مراقبہ محبت میکنند و مورد فیض درینجا لطیفہ نفس ست فقط والیضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ معیت ذات حضرت حق سبحانہ با ہمہ عالم نزد علما علمی است۔ و نزد صوفیہ معیت ذاتی ست۔ و ہم برین مثالی فرمودند کہ گرد بادیکہ بسوی آسمان

مجلسِ از ظلمتِ دل آسوده — صحبت او سمِ قاتل آمده
هر که غافل یکدم از یاد خداست — ساعتی با او نشستن ناروا است

وایضا حضرت ایشان فرمودند که حضرت فانی فی الله خواجه باقی بالله رضی الله تعالیٰ عنه عنایت نامهٔ خود بحضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه نوشته بودند متضمن این احوال که در نزول یاران طریقه ما در مقامی بند شده اند عروج واقع نمیشود حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه نیاز نامه در جواب این نوشتند که یارانرا فرمایند که کثرت اشغال و مراقبات وتهلیل وتسبیح وتلاوت ونوافل نمایند تا عروج واقع شود ؎

کثرت اشغال دل را وا کند — آن خیال قد سوی بالا کشد

روز یکشنبه بست و دوم جمادی الاولیٰ سنه ١٢٣١ھ

غلام مع اخوانصاحب ازان قبلهٔ انام مرخص گردیده بزیارت تخت شریعت حضرت قبلهٔ عالم خواجه محمد زبیر معرض عن غیر رفته بود ازین باعث از کلام فیض نظام آن هادی خواص وعوام مستفیض نگردید. مگر بزبانی مولوی صاحب شاه محمد عظیم سلمه الله سبحانه شنیدم که حضرت ایشان ارشاد فرمودند که شخصے روزے بصحبت ما آمد توجه نمودم هیچ اثری در او ادراکش نیافتم روز دیگر توجه نمودم. آنروز هم اثری خود نیافت روز سوم چون توجه کردم ذکر قلبی او غلبه نمود دست بر قلب خود نهاده آه کشید وگفت که دلِ من الله الله میکند واز کثرت شوق دل خود بدست گرفته بوسه می داد و فرحان وشادان میشد بعد ازان حضرت ایشان این شعر فرمودند ؎

ازان تیغی که آبش شست جرم کشتگانش را — ربودم دل نشیں زخمی که می بوسم دهانش را

روز دوشنبه بست سوم جمادی الاولیٰ

چون اخوانصاحب واین عاصی از زیارت تخت شریف مراجعت نموده بحضور فیض گنجور حاضر گردیدند. حضرت ایشان فرمودند که به تخت شریف مراقبه کرده بودید عرض نمودیم که به تخت شریف متوجه شده نشسته بودیم بسیار برکات وانوار مشاهده نمودیم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که برکات آنجا چه بیان نموده شود که حضرت قبلهٔ عالم قطب ارشاد در عهد خود بودند ونام ایشان عبد الملک بود وهر کس که این منصب دارد نام او همین باشد. بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که ما هم تا قوتے دریا

نزدیک و دور و پیش و پس و احیاء و اموات ادراک انوار و نسبتها حاصل میشود و بعد ازاں خطاب به بنده کرده فرمودند که تو مطالعه رسائل پیران نقشبندیه مثل فقرات حضرت خواجه احرار رضی الله عنه و رشحات وغیره کرده بنده خاموش ماند فرمودند که بزرگان این سلسله همیں حضور و جمعیت را در کتب خود بطالبان ترغیب می فرمایند و بگرمی و ذوق و شوق چندی اعتباری نهاده اند۔

روز شنبه بست و یکم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ھ بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردیدا خوانم از حضرت ایشاں عرض نمودند که من خوابی دیده ام که آں قبله از من می پرسند که تو چوں تلاوت کلام الله میخوانی دیوارها از پای می افتند یا نی پس من در خواب عرض نموده ام که بوقت خواندن قرآن مجید فیض و برکت نازل میشود لیکن دیوارها نمی افتد و انهدام جدارا از کسی اکابر ما سبق هم مروی نیست حضرت ایشاں میفرمایند که از آیه کریمه تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا همیں معنی مفهوم می شود حضرت ایشاں تعبیر ایں واقعه چناں ارشاد کردند که مراد از دیوارها هستی سالک ست یعنی باید که بوقت تلاوت کلام الله قاری از هستی و انانیت خود تهی شود و دیوار بشریت و انانیت خود را از بیخ و بن بر کند و معنی این کریمه بایں طور تاویل کرده شود که کمال قرب حضرت حق دریں دار الآخرت کسانی را عطا می کنم که اراده بکبر بشریت و علو انانیت خود در زمین وجود نکرده اند و فساد و صفات ردیه و اخلاق دنیه اختیار نفرموده و ایضاً حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که حالات صوفیاں خانقاه معلوم بکنید که هر کس چه قدر وقوف قلبی میکند و چه مقدار تهلیل لسانی بالحاظ معانی میخوانند و اسم ذات قلبی و زبانی چنداں مداومت مینمایند و درود و استغفار و تلاوت کلام الله مجید بچه اندازه در دیساز و ولیل و نهار را بچه اطوار میگزارد و اوقات را بچه عنوان منضبط میدارد پس هر که مصروف ایں کار و مالوف ایں اذکار باشد او را در خانقاه دارند و الا بیرون سازند که قابل صحبت فقرا و لائق همت اولیا نیست ۵

رافت هر کس که در لیل و نهار | نیست در ذکر خدا مصروف کار

کی راضی میشود ؎

هر که زمین خودی قطع کند بهر دو دست	او چه کند ملک را ملکِ خدا ملک اوست
گیرم که سریرت از بلور و ریشم ست	سنگی داند هر آنکه او را چشم ست
این مسند قاقم و سمور و سنجاب	در دیدهٔ بوریانشینان پشم ست

وایضاً شیخ عبدالحق رحمة الله علیه نوشته اند که آن معین الدین دیگر بودند که بابت آراضی ملک نزد سلطان آمده بودند وایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت عارف کامل شیخ آدم بنوری رحمة الله تعالیٰ علیه هر کسی که دست گرفته مصافحه بیعت نمودند همو نوقت او را بمقام فنا قلبی میرسانیدند۔ روزے در حضور ایشان شخصی فاسق آمد و گفت مرا بیعت فرمایند ایشان فرمودند که اول ظاهر خود را بشریعت نبوی علی صاحبها الصلوة والسلام آراسته نما بعد ازاں بخدمت ما درآئی۔ آں مرد بیدل شده رفت ایشاں را الهام شد که چه کارے کردی که طالب ما را از در خود محروم راندی و تلقین نساختی ایشان شخصی را فرمودند که زود آں مرد را بیارید آں شخص نزد آں مرد بسرعت تمام رفت و گفت بیا حضرت شیخ ترا می طلبد آں مرد گفت من نمی آیم پس شخصے دیگر را حضرت شیخ فرستادند آں مرد نیامد آخرالامر شخصے را حضرت شیخ فرمودند که در گوش آں مرد از طرف من لفظ مبارک الله بگوئید آں شخص دواں نزدیک آں مرد رسید و گفت که ایستاده باش که من یک سخن از تو خواهم گفت آں مرد قدرے توقف نمود آں شخص در گوش او گفت که حضرت شیخ آدم ترا لفظ مبارک الله فرموده اند بمجرد شنیدن ایں اسم شریف آں مرد را خرق حجب گردید و ولایت نقشبندی حاصل گشت وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که حضرت شیخ آدم بنوری قدس سره۔ هر که را مرید میکردند بوقت بیعت همون ساعت بفنای قلبی رسانیدندی ؛

روز سه شنبه بست چهارم جمادی الاولیٰ غلام در حضور فیض گنجور آں قبله خواص و عوام حاضر گردید در آنوقت درس مکتوبات قدسی آیات حضرت امام ربانی محبوب سبحانی واقف اسرار مقطعات قرآنی کاشف رموز متشابهات فرقانی مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالیٰ باسراره السامی بود دراں نوشته بودند که شخصے از حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه سوال کرده بود که مرشد کامل مکمل سالک را از یک ولایت بسوئے ولایت دیگر میبرد

بود وتوانائی دراعضا رپیاده درمجلس عرس حضرت قبله عالم معروض عن غیر خواجه محمد زبیر رضی الله تعالیٰ عنه حاضر میشدم روزے درعرس حاضر شده بودم که مشاهده نمودم حضرت قبله عالم راوایشان بمن ارشاد فرمودند که کثرت عبادت بکنید که دریں راه تعبدی باید تا دراز تصفی بکشاید بعدازاں درحضور درس مکاتیب شریف حضرت امام ربانی قدسنا الله تعالیٰ باسراره السامی شد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ایں معارف بسیار بلند اند از فهم عرفا واز عقل عقلا ورا الوراء اند بعدازاں فرمودند که حال ما در فهم ایں مکتوبات قدسی آیات مثل شخصی ست که از سکان ولایت فارس بود وامی وناخوانده محض بود وضو کرده روبقبله نشسته کلام مجید کشاده انگشت برسطرها میدوانید وکیفیت الهی راست گفتی درستی و درستی وایضاً درمکاتیب شریف مذکور عدمیت وفنا، انا ودیدن خود وصفات خود را از اصل وخود را عدم محض یافتن آمد حضرت ایشان ازمولوی صاحب حاوی فروع واصول واقف معقول ومنقول مولوی شیر محمد صاحب سلمهم الله تعالیٰ پرسیدند که شمارا اینحال دست میدهد ایشان عرض نمودند که گاہے از عنایات حضور ایں احوال می آید که جمیع صفات خود از خود مسلوب می یابم بلکه وجود خود راهم معدوم محض می یابم حضرت ایشان فرمودند که چوں ایں احوال از عنایت الهی دوام پذیرد فنا نفس حاصل گردد. وایضاً حضرت ایشان فرمودند که معارف که حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه بیان فرموده‌اند احدی من الامت اظهار نساخته است وایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجه عبید الله احرار علیه رحمة الغفار فرموده اند که انا الحق گفتن آسان ست ودور شدن انا مشکل ست

انا الحق گفتن آسان ایدل ست ایں
انا را دور کردن مشکل ست ایں

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت فخر الواصلین خواجه معین الدین حسن چشتی سنجری قدس سره بعد از هفت روز طعام میخوردند واستنجا ووضو می ساختند پس درتمام هفته احتیاج وضو نمیشد ودرگورستان سکونت می داشتند چوں بهندوستان تشریف آوردند قبولیت خداوندی زیاده از حد گردید وآنکه میگویند که ایشان برائے اراضی ملک خود نزد بادشاه هندوستان تشریف آورده بودند خلاف عقل معلوم میشود چراکه اینچنیں تارک دنیا ملتجی اغنیا کی گردد واز تصرفات اراضی

حضرت ایشان قبلهٔ درویشان ارشاد فرمودند که صاحبان مقام ولایت کبری که خصائل رذائل او
مبدل بحسنات گردیده وفنا را انا حاصل شده وبشرح صدر واسلام حقیقی رسیده است او را
حاجت استخاره نیست چراکه درانوقت کار او عین رضای مولاست که خود معدوم محض گردیده
ونیست شده است

روز پنجشنبه بست وششم جمادی الاولی

غلام بحضور آن قبلهٔ انام حاضر گردید
شخصے برائے بیعت نمودن حاضر گردیده بود حضرت ایشان قبلهٔ درویشان قلبی وروحی فداه
ازان شخص پرسیدند که درکدام طریقهٔ شریفه ارادهٔ بیعت داری آن شخص عرض نمود که در
طریقهٔ علیهٔ قادریه حلقهٔ بندگی در گردن اخلاص انداخته بیعت خواهم نمود حضرت ایشان شیرینی
طلبیده فاتحه بر روح پرفتوح سید الاولین والآخرین علیه افضل صلوة المصلین واذکی سلام المسلمین
وبروح طیب حضرت غوث الاعظم سید محی الدین عبدالقادر جیلانی رضی الله تعالی عنه وبارواح پیران
ایشان تا به آن سرور علیه صلوة الله الملک الاکبر نام بنام ومتوسلان طریقهٔ ایشان تا بحضرت
مولانا وقبلتنا وهادینا مظهر رحمان حضرت مرزا جان جانان رضی الله تعالے عنهم اجمعین خواندند
بعد ازان هر دو دست آن شخص بهر دو دست مبارک خود بطور مصافحه گرفته استغفر الله ربی من
کل ذنب واتوب الیه سه بار وکلمهٔ طیبه دو بار وکلمهٔ شهادت یکبار خوانیدند وبعد ازان دعا بجناب
الهی بتوسل پیران طریقهٔ قادریه برائے کشود کارہائے دینی ودنیوی آن شخص وجمیع یاران حاضر
وغائب وجمیع مومنان فرمودند پس ازان ذکر قلبی ونگهداشت خواطر ووقوف قلبی ومراقبهٔ احدیت
که معمول طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه است تلقین فرمودند ومعمول جناب حضرت ایشان همین ست که طالب
در هر طریقه که بیعت نماید اذکار ومراقبات طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه تلقین میکردند چنانچه عنوان خاندان
مجددیه برهمین قرار یافته است که داخل در هر سلسله میکنند وسلوک وتسلیک طریقهٔ شریفهٔ نقشبندیه
می فرمایند بعد ازان حضرت ایشان شخصے دیگر را در طریقهٔ شریفهٔ نقشبندیه بیعت فرمودند بنهج سابق
وبر شیرینی فاتحه بارواح سلسلهٔ نقشبندیه خواندند صرف سه بار اللهم مغفرتک اوسع من ذنوبی ورحمتک
ارجی عندی من عملی خوانیدند ودعا فرمودند که اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ لِلْمُتَّقِیْنَ اِمَامًا وهم دعا نمودند که الهی
از نسبت شریفهٔ حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله عنه این شخص را حظ وافر عنایت فرما

یاوراں ولایت کہ مقام اوست ترقیات می بخشند حضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنہ در جواب نوشتہ
بودند کہ از یک ولایت بولایت دیگر بردن معلوم الوقوع نیست مگر در حصول ولایت از توجہات
مرشد ترقیات واقع می شود تم کلامہ الشریف۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت مجدد الف
ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ در اوائل حال ایں مکتوب نوشتہ اند بعد ازاں آنحضرت قدس سرہ
در مکتوب دیگر ارقام فرمودہ کہ شیخ کامل از یک ولایت بولایت دیگر میبرد چنانچہ حضرت مجدد الف
ثانی رضی اللہ عنہ خود صاحبزادہ کلاں یعنی مظہر تصدیق و مورد تحقیق کاشف استار و قائق واقف
اسرار حقائق وارث الانبیاء والمرسلین سید الاصفیاء والصدیقین عالم عال فارق بین الحق والباطل
مفخر الخلائق شیخ محمد صادق علیہ رحمۃ اللہ الخالق را توجہ وہمت فرمودہ از مقام ولایت موسوی
بولایت محمدی علی صاحبہا الصلوات والتحیات رسانیدند و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ
شیخ الشیخ ما اعنی قطب الاقطاب غوث الشیخ والشاب عارف آگاہ مجاہد فی سبیل اللہ سیاح
بحار لاہوت طیار جو ہاہوت قطب حی الوجود سالک صراط المقصود مرکز دائرہ خلت وقیومیت
مورد فیض محبت ومحبوبیت العابد الزاہد شیخ محمد عابد رضی اللہ عنہ وارضاہ عنا جناب قیوم
الزماں محبوب رحماں شمس فلک ولایت نجم سماء ہدایت غواص لجۂ ہویت سیار معارج الوہیت
عنقار قاف قربت طاؤس ریاض محبت مظہر برکات یزداں حضرت مولانا وقبلتنا ومادینا
میرزا جان جاناں علیہ الرضوان از ولایت موسوی توجہ فرمودہ بولایت محمدی علی مصدرہا
الصلوۃ والسلام رسانیدند وہم جناب پیر و مرشد ما مشاہدہ نمودند کہ ما مقابل جناب سید البشر
علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر نشستہ ام پس دیدم کہ در جائیکہ من بودم آنحضرت صلی اللہ
علیہ وسلم تشریف دارند و در مقامیکہ آنحضرت علیہ الصلوات والتسلیمات تشریف داشتند
من ہستم بعد ازاں دیدم کہ در ہر دو جا آں بدر الدجی علیہ صلوات اللہ الملک الاعلی نشستہ اند
من در ہیچ جا نیستم بعد ازاں مشاہدہ نمودم کہ در ہر دو مقام من ہستم ؁

روز چہارشنبہ بست وپنجم جمادی الاولی

ایں عاصی پر معاصی بمحفل
فیض مشاکل حاضر گردیدم حضرت ایشاں فرمودند کہ طالبے کہ پیش شیخ بیاید باید کہ اول استخارہ
کردہ اورا داخل طریق سازد پس عرض نمودہ شد کہ ہر شیخ را حاجت استخارہ نمودن ست یانے

تجلی شاید که ظهور روح پرفتوح جناب سید البشر علیه صلوٰة الله الملک الاکبر گردیده است و یا روح پاک حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالیٰ عنه. راقم ایں سطور گوید عفی عنه که ایں خاصه حضرت ایشان ست که در اکثر اوقات تمام مکان شریف معطر می شد و اهل مجلس می شمیدند خوشبوے مانند عطر خس. و ایضاً دراں روز در خانقاه عرش اشتباه قضیه در بعضے مردمان بوقوع آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که روح پاک جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه تشریف آورده ارشاد فرمودند که در خانقاه هر که قضیه نماید اورا بیروں باید ساخت

روز شنبه بست و ششم جمادی الاُولیٰ غلام بحضور آں قبلهٔ انام حاضر گردید

درس مکتوبات قدسی آیات دراں وقت شروع شده بود و معمول حضرت ایشان مدام همیں بود که کلام فیض نظام حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه بعد از عصر خوانده می شد پس حضرت ایشان متوجه شده در مراقبه نشسته سماع مکتوبات شریفه مینمودند و بزبان گوهر فشان ارشاد نمودند که من ازیں مکتوبات قدسی آیات فیضے اخذ می نمایم چنانکه مریدان از پیران خود اخذ فیوض و برکات می نمایند و ایضاً فرمودند که سبحان الله چه تقدیس و تنزیه حضرت حق جل جلاله بیان فرموده اند کلام ایشان ورلے بیان انسانی ست الحق که سراسر الهام ربانی ست چوں کلام شریف فیض نظام آں قبلهٔ انام اینچنیں هادی خواص و عوام ست متکلم را بریں قیاس باید ساخت و بوصف و سپاس او باید پرداخت ؎

من چه گویم وصف آں عالیجناب	نیست پیغمبر ولے دارد کتاب

بعد ازاں حضرت ایشان برائے توجه فرمودن متوجه بحلقهٔ مستفیدان طریقت که حلقه اخلاص بگردن ارادت داشتند می گشتند چوں نظر فرمودند که مجمع معتقدان با اخلاص و مخلصان با اختصاص بیشمار ست که مردمان از سمرقند و بخارا و غزنی و تاشکند و حصار و قندهار و کابل و پشاور و ملتان و کشمیر و لاهور و سرهند و امروهه و سنبھل و بریلی و رامپور و لکھنؤ و جایس و بهرائچ و گورکھپور و عظیم آباد و ڈھاکه و بنگاله و حیدرآباد و پونه و غیرها بطلب حق جل و علا اوطان خود گذاشته آمده بودند و حضرت ایشان را دراں ایام ضعف بسیار بود ارشاد کردند که باری مردمان مقرر شود سی کس اشخاص را در حلقهٔ صبح اختصاص کنید و سی کس را در حلقهٔ عصر و بقیه مردمان را

وآں شخص دراں وقت اثرے تمام در خود ازاں نسبت شریفہ یافت وبسیار برکات فیوض مشاہدہ کردہ نگاہ پاکبازاں کیمیاست ✤

روز جمعہ بست وہفتم جمادی الاولی فدوی درحضور پرنور حاضر گردید حضرت ایشاں شخصی را نصیحت ادای صلوٰۃ میفرمودند کہ نماز را باخشوع وخضوع باطمانینت قومہ وجلسہ کہ در مذہب امام ابوحنیفہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ واجب ست ودر بعضی مذہب فرض باید خواند۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ شخصی از صحابہ درمسجد نماز بے طمانینت قومہ وجلسہ خواندہ بہ حضور آں سرور صلی اللہ علیہ وسلم آمدہ گفت السلام علیک یارسول اللہ آنحضرت جواب سلام دادہ فرمودند کہ نماز بخواں وبیا باز آں شخص نماز بطریق سابق ادا کردہ بحضور حاضر شد باز آنحضرت علیہ الصلوٰۃ والتحیات فرمودند کہ نماز بخواں کہ تو گویا نماز نخواندہ باز آں شخص نماز خواند باز فرمودند کہ صَلِّ فَاِنَّکَ لَمْ تُصَلِّ پس آں شخص عرض نمود کہ یارسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم نمازیکہ مرا یاد بود خواندم آں سرور علیہ تحیات الملک الاکبر اورا صلوٰۃ باطمانینت قومہ و جلسہ تلقین فرمودند بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ شخصے درخواندن یک نماز اجر دہ نماز می یابد ومردی اجر نہ نماز ومردی اجر ہشت نماز ہمیں نہج کسی اجر یک نماز می یابد و کسی می خواند وہیچ اجر نمی یابد پس معلوم شد کہ کسے کہ بارعایت سنن وآداب وتدبر وخشوع وخضوع واطمینان صلوٰۃ ادا می کند اجر زیادہ ترمی یابد وہرکہ ازیں کمتر نماید اجر کمتری یابد واحوال بعضے عارفاں بریں عنوان درنماز می شود ✤ ؎

چوں کہ بانکبیر ہا مقروں شدند		ہمچو بسمل از جہاں بیروں شدند	

و ایضاً حضرت ایشاں بلسان گوہر فشاں ارشاد فرمودند کہ روزے ناگاہ خوشبو چنداں بمشام جانم رسید کہ مست ومدہوشم گردانید وتمام مکان معطر گشت چوں دراں حال ہوش رُبا وفرحت افزا چشم باز کردہ بجانب بالا نگریستم مشاہدہ نمودم کہ برفرق من روحی است منور مطہر معطر جلوہ نما وظہور انوار برنگ شعشان آفتاب درحوالی آں متجلی وبالای زیبای آں بزیور فیوض وبرکات متجلی حیران گشتم کہ ایں چیست ومتعجب گردیدم کہ ایں کیست آگاہ ازیں سر نفرمودند وازنام ونشان اطلاعے نہ نمودند۔ بعد ازاں درخاطر خطور شد کہ باینچنیں

حضرت خواجهٔ خواجگان پیران خواجهٔ بزرگ بهاؤ الدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ جلوہ آرا گردیده ارشاد کرد کہ اے پسرک این نسبت چہ کم ست یعنی ترقی ازین احوال اگر واقع نمیشود این نسبت ہم بسیارست پرداخت ہمیں باید کرد روزے میاں محمد موصوف در مجلس منکران حضرت پیر و مرشد برحق مرزا صاحب وقبلہ اتفاقاً نشستہ بودند درانجا ندکو حضرت مرزا صاحب قبلہ بطور اہانت آمد میاں مسطور مخالفت نمود و از اہل مجلس خفا شده برخاست چوں بحضور حضرت مرزا صاحب وقبلہ حاضر گردید حضرت مرزا صاحب وقبلہ بسیار خوشدل شده توجہ فرمودند فی الحال رفع قبض گردید ـ وعروج واقع شد باز حضرت ایشاں فرمودند کہ ترقی کہ بسبب خدمت می شود از ریاضات این کس عشر عشیر آں نمی شود خدمت ست کہ کار چندیں سالہ را در طرفۃ العین میسر می آید ـ و خدمت ست کہ سالک را بجذبات الٰہیہ میرساند ؂

روز سہ شنبہ غرہ جمادی الآخرۃ بنده حاضر حضور گردید ذکر گرسنگی کہ طعام عاشقان ست افتاد حضرت ایشاں حدیث شریف خواندند کہ پیمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گاہی طعامی سیر شکم تناول نفرمودند وہمچنیں اصحاب کرام رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین گرسنگیہا کشیده اند و اولیای متقدمین ریاضات شاقہ ومجاہدات شدیده کشیده اند برگ درختاں و بیخ گیاه قوت ایشاں بود یا رچہائے کہنہ کہ در راه افتاده بودند آنرا پاک ساختہ لباس خود می ساختند کسی بعد از پانزده روز میخورد وکسی قریب یکماه ہیچ تناول نمیفرمود کسے شصت سال پشت بر زمیں ننهاد کسے چہل سال خواب نکرد حضرت بزرگ شاه نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ در طریقہ خود توسط را اختیار فرموده گفتہ اند کہ از نیم آثار کم نباید خورد تا قوت عبادت ساقط نگردد وامام غزالی رحمۃ اللہ علیہ فرموده اند کہ شیر و روغن وادام دیگر کہ ہمراه نان میخورد باید کہ درین نیم آثار داخل باشد و نیز حضرت ایشاں فرمودند کہ قیاس حال خود بحالت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وسلم نباید کرد کہ آنحضرت فرمود کہ من مثل شما مردمان نیستم بلکہ طعام وشراب پیش پروردگار خود تناول میکنم ؂

روز چہارشنبہ دوم جمادی الآخره ـ غلام محفل فیض منزل حاضر گردید ـ حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ آدمی را باید کہ نظر بر صدق مواعید حق سبحانہ داشتہ نگاه

بروز دیگر بهمیں عنوان گروه نشی بنی مردمان آید که توجه بگیرند و چون همه را توجه رسد باز سی کس اول وراں بیایند و از توجه مستفیض شوند. و ایضًا حضرت ایشاں فرمودند که معمول حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ و حضرتین و جناب پیر و مرشد برحق حضرت مرزا صاحب و قبلہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین ہمیں بود که باری مردماں مقرر بود. و ایضا حضرت ایشاں فرمودند روزی مرا الہام ربانی شده بود که حضرت نظام الدین اولیا خلفار خود را بطرف دکن فرستاده بودند شما خلفار خود را بطرف کابل و بخارا و قندہار بفرستید؛

روز یکشنبہ بست و نہم جمادی الاولیٰ بندہ بحضور والا حاضر گردید

حضرت ایشاں مولوی بشیر محمد را ارشاد فرمودند که شمار انزول زیاده از عروج واقع ست بایں که کلمہ لا الہ الا اللہ بسیار گوئید و کلمہ محمد رسول اللہ بعد از صد مرتبہ بخوانید که عروج زیاده شود. و ایضًا حضرت ایشاں فرمودند که ہر سالکے را که عروج زیاده شود در تہلیل لسانی ہر بار کلمہ محمد رسول اللہ صلعم کرده بخواند تا که نزول زیاده گردد. و ہر کس را که عروج و نزول مساوی باشد در تہلیل کلمہ محمد رسول اللہ بعد از ده بار یا پانزده بار بخواند ایں طریق در باب حصول عروج و نزول بسیار مفید ست. و ایضًا حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که روزی من ہمراہے خود نشستہ بودیم و خلفائے اعظم حضرت پیر و مرشد برحق حضرت قاضی ثناء اللہ پانی پتی و حضرت محمد احسان رحمۃ اللہ علیہما ہم دراں مجلس تشریف داشتند شخصے آمد و گفت که برائے مدد خرج معاش حضرت مولوی ثناء اللہ سنبھلی رحمۃ اللہ علیہ مبلغ یک روپیہ یومیہ بسائر مقرر شده است اہل مجلس گفتند که مبلغان سائر قریب بحرمت اند ظلمت در باطن اوشان از تصرف اینچنیں مبلغان خواہد آمد حضرت محمد احسان فرمودند که میزاب فیض جناب حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی وقتیکه میریزد کوہہائے ظلمت را برنگ برگ کاه می رباید و ایں سخن فرمودند و آہے کشیدند و بیفتادند و بیہوش گشتند؛

روز دوشنبہ سلخ جمادی الاولیٰ بندہ در محفل فیض منزل حاضر گردید

حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که میاں محمد از خلفای حضرت پیر و مرشد برحق بودند روزی ایشاں را قبض واقع شد حضرت پیر و مرشد توجہ فرمودند رفع قبض نہ گردید بعد ازاں روح مبارک

وبعد از نماز انجام را خیال کنند که چه برکات بسبب ادای صلوٰة وست داو بعد ازاں درس مکتوبات قدسی آیات شروع شد حضرت ایشاں بسیار اسرار وغوامض مقامات عالیه بیان فرمودند ودراں اثنا میر قمر الدین سمرقندی عرض نمودند که فنا را عود ست وعدم را عود نیست حضرت ایشاں فرمودند که وجود عدم را عود ست ووجود فنا را عود نیست مرتبۂ عدم اولست ومرتبه فنا آخر چوں اعدام پیاپے می آیند فنای فنا حاصل میشود بعد ازاں ایں شعر فرمودند ؎

وصل اعدام گر توانی کرد　　کار مرداں مردوانی کرد

بعد ازاں مولوی شیر محمد عرض نمودند که مرا عدمیت می آید وتا یکپاس می ماند وگاہے کم وگاہے زیاده واز ذکر آنحالت میرود حضرت ایشاں فرمودند که دراں وقت ذکر نباید کرد بلکه پرداخت آں نسبت باید نمود که تا ایں احوال چنداں بظهور آید که هرگز نرود پس حضرت ایشاں بزبان گوهرفشاں ایں مصرعه خواندند مصرع بولمی خیزد بتعظیم قیامت گرد ما ٭

بعد ازاں شخصے آب برای دم نمودن بجهت شفای مریض درحضور آورد حضرت ایشاں قدرے آب پس خورده خود دراں آبخوره انداختند وایں نقل فرمودند که دار اشکوه درحضور بزرگے آب بجهت شفای مریض فرستاده که ایں را نوش فرموده عنایت فرمایند۔ که سور المومنین شفا درخبر وارد ست۔ ایشاں قدرے ازاں آب نوش فرموده فرستادند واز هیبت الٰہی ایشانرا اسهال شد که خداوندا ایمان کامل دارم یا نے اگر آں مریض را شفا حاصل شد مشعر بر ایمان ماست والا واے برما وگرفتاری ما وایضاً حضرت ایشاں می فرمودند که من هر روز ایں دعا میخوانم وهریک را باید خواند اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَارْحَمْنِيْ وَعَافِنِيْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاشْفِنِيْ شِفَاءً عَاجِلًا لَّا يُغَادِرُ سَقَمًا وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که درکلام نسبت متکلم ظاهر میشود بعد ازاں ارشاد کردند که قبل ازیں عرضی مولوی بشارت الله صاحب آمده بود دراں احوال

---

[1] ای خدا ببخش مرا ورحم کن برمن ودرگزر کن ازمن در دنیا وآخرت وشفا بده مرا شفا قریب که نگزارد بیماری را وتو مهربان ترین جمله مهربانان هستی ونیست برگردیدن از معصیت ونه قوت بر عبادت۔ مگر توفیق خدای بلند وبزرگ ۱۲

بطرف اسباب ظنیه و وهمیه ننماید و بیقین داند که او روزی میرساند هر کرا پیدا کرده است روزیش مهیا کرده است ؎ مصرعہ رزق را روزی رسان پر میدهد ○ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که قبل از بنار خانقاه بسبب قلت مکان برای اقامت صوفیان آرتنو نهایت بود و در جوار مکانی بود که مالک آن هیچ می ساخت شخصی گفت که این مکان را شما خرید نمائید دراں زماں یک خر مهره در ملک نداشتم در جناب کارساز حقیقی جلت عظمته دعا بجهت بر آمدن این مدعا نمودم حق سبحانه و تعالی دعارا هم آغوش مدعا گردانید و فتوحی از غیب رسانید که آں مکان را خرید کرده در تحت تصرف خود آوردم و چند مکانات دیگر بمبلغ هفت هشت هزار روپیه خریده داخل خانقاه نمودم و تا الی الآن خرچے از غیب الغیب عنایت میفرماید و کارروائی واداے احتیاج بوجه احسن کما ینبغی می نماید۔

روز پنجشنبه سوم جمادی الآخره

بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشان بزبان گوهر فشان ارشاد فرمودند که احوال صوفیان خانقاه معلوم نمایند که نماز تهجد میخوانند و مداومت برین مینمایند یانے کسیکه مداومت برین امر نمیکند او را تاکید بلیغ کنید و خود در آمده خفته را بیدار و بیدار را متوجه بیار نمایند که فرموده اند ؎

یک چشم زدن غافل ازاں ماه نباشی	شاید که نگاهے کند آگاه نباشی ؎
پس از سی سال این معنی محقق شد بخاقانی	که یکدم با خدا بودن به از ملک سلیمانی

روز جمعه چهارم جمادی الآخره

فقیر بجناب فیض مآب حضرت پیر دستگیر حاضر گردید حضرت ایشان برای صلوة عصر در مسجد تشریف آورده بودند بعد اداے نماز ملا گل محمد غزنوی کلام از کسے شخص کردند حضرت ایشان بسیار زجر فرمودند که در بارگاه حضرت حق جل و علا آمده بے ادب نه باید شد و متوجه بجانب غیر او سبحانه نباید گردید روبروے بادشاه ظاهری چه قدر آداب ملحوظ میدارید پس بحضور بادشاه حقیقی چوں رو آرید زیاده تر کسر خود باید که کنید و خود را عدم محض گردانید و نیست شده بر در یار در آئید۔ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که صوفی را لازم ست که در صلوة لحاظ نماید که در قیام چه کیفیت حاصل شده و در رکوع چه انوار طاری شده و در سجده چه اسرار هویدا گشته و در قاعده چه فیض وارد شده

بغداد شریف شخصے ست عالم متبحر مولانا خالد نام دارد و بهندوستان رفته طریقه نقشبندیه از
حضرت قیوم زمان غوث جهان کاشف اسرار خفی و جلی مولانا غلام علی رضی الله تعالی عنه اخذ
کرده خرقه خلافت پوشیده آمده است در اقلیم روم شهره آفاق گردیده عالمان اقلیم روم و اکابران
مرز و بوم بدست او بیعت نموده اند پس من از استماع این سخنان مشتاق لقا و حضور گردیدم آخر الامر
از عنایت الهی تا به این آستان فیض نشان رسیدم ؛

روز دوشنبه هفتم جمادی الآخر در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان
فرمودند که نسبت نقشبندیه عبارت از دوام حضور و آگاهی و گم شدن خطرات از دل اکابران
طریقه شریفه مقرر نموده اند لیکن نزد من کم شدن خطرات بجای گم شدن خطرات ست و ایضاً
حضرت ایشان قلبی و روحی فداه ارشاد فرمودند که چهار قسم فنا که جناب غوث صمدانی قطب
ربانی حضرت سید محی الدین عبد القادر ابو محمد عبد القادر جیلانی الحسنی والحسینی رضی الله تعالے
عنه و ارضاه عنا فرموده اند چنانچه در ما سبق مذکور شده اند در فنای قلبی که عبارت از نسیان
ماسوی ست حاصل میشوند ؛

روز سه شنبه هشتم جمادی الآخره فدوی جان نثار در حضور آن محبوب روزگار
حاضر گردیدم حضرت ایشان بزبان گوهر نشان ارشاد فرمودند که جمیع تصنیفات اکابران
طریقت و تالیفات عارفان حقیقت مملو ست از توحید وجودی و ذوق و شوق و بیان
مقامات عشره که عبارت از توبه و انابت و صبر و قناعت و زهد و توکل و رضا و تسلیم
وغیره است دران مندرج لیکن مقاماتیکه حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه
تحریر فرموده اند هیچکس از عارفان این معارف را در سلک تحریر منتظم نکرده در زمین و آسمان
کتابے در عرفان یزدان مثل مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد نیست و ایضاً حضرت ایشان
فرمودند که سالک را در سیر لطیفه قلب و نفس ذکر خفی و نفی و اثبات و تهلیل لسانی ترقی می بخشد
و در سیر عناصر ثلثه کثرت نوافل با طول قرارت و در کمالات ثلثه تلاوت کلام الله مجید
و در حقائق سبعه خواندن درود موجب ترقیات می شود ـ بعد ازان در حضور ذکر ریاضت
و عبادت آمد حضرت ایشان فرمودند که بعضی اولیا را رسوخیت بجناب حق سبحانه از کمال زهد و ریاضت

باطن خود را از ابتدا تا انتہا رقم نمودہ بودند و میاں احمد یار صاحب کہ صاحب ادراک صحیح اند ہم دراں وقت موجود بودند چوں آں عرضی میخواندم نسبتہا ہمہ مقامات کہ دراں ثبت بودند ظاہر گردید چنانکہ میاں احمد یار صاحب ہم معلوم کردند بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند کہ میاں ابوسعید صاحب ہم در احوال باطن خود رسالہ تحریر نمودہ اند من آنرا من اولہ الی آخرہ دیدم مطابق مکتوبات شریف حضرت امام ربانی ست بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند کہ مولانا خالد رومی را ہم گفتہ ام کہ احوال باطن خود تحریر سازند انشاء اللہ تعالیٰ اوشاں ہم نگاشتہ خواہند فرستاد مولانا خالد افضل خلفاء حضرت ایشاں ہستند کہ در بغداد شریف بہدایت طالبان و رہنمای سالکان مصروف اند مرجع عالم اند عرضی ایشاں بجناب حضرت ایشاں آمدہ بود متضمن ایں احوال بود کہ صد کس عالم متبحر صاحب تصانیف از یاراں ایں فقیر قابل اجازت گردیدہ اند و پانصد کس از اکابر علماء داخل طریق شدہ اند و تعداد عوام و خواص مردماں کہ بیعت نمودہ اند چہ بیان آید ؛؛

روز شنبہ پنجم جمادی الآخرہ بحضور پر نور حاضر شدم سطرے چند از مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بموجب امر شریف در حضور خواندم۔ حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ معنی ایں کلام فیض نظام بغور تمام فہمیدہ می شود ولیکن فیض و برکات نقد وقت ست۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ در سیر لطیفہ قلب اول تلونیات می آیند از قسم قبض و بسط و فرح و سرور و ذوق و شوق و فتنیکہ قلب از تقلب باز گردید و بہ فناء و بقاء رسید از تلونیات رست و بہ تمکین پیوست بعد ازاں در سیر لطیفہ نفس ہم تلونیات می آیند و احوالات گوناگوں در پیش می شود و چوں از بوقلمونی باز میگردد و بفناء و بقا میرسد از تلوین بہ تمکین می در آید بعد ازاں احوال و اسرار بر لطیفہ قالب می آیند و تلونیات پیدا می شوند لیکن لطائف عالم امر را رہائی از تلوین و رسائی تا تمکین نیست و اگر ہست بہ تبعیت ست لا بالاصالۃ

روز یکشنبہ ششم جمادی الآخرہ غلام بحضور فیض گنجور حاضر گردید شخصے از مکہ معظمہ آمدہ مبارک ایشاں شنیدہ آمدہ بود ازو پرسیدہ شد کہ توجہ شنیدہ آمدہ گفت کہ من در بیت اللہ بودم کہ قافلہ از بغداد شریف آمدہ بود مردمان آں کارواں در حرم شریف مذکور مینمودند کہ

وچوں از مجلس بمسجد تشریف می آوردند امرایان دوشالہا و مندیلہائے خود از آستانہ فیض نشان
تا بمسجد شریف بر زمین می انداختند تا کہ قدم مبارک بر زمین نیفتد و اگر بعیادت مریض و یا
باجابت دعوت سوار می شدند سوارے ایشان مثل بادشاہان جلوہ گر بودی روزے
ایشان سوار شدہ بزیر جامع مسجد گذر فرمودند حضرت شاہ گلشن رحمۃ اللہ علیہ دیدند
کہ شخصے در پالکی نشستہ است و بسیار پالکیہا در رکاب آں میدوند و مجمع کثیر برنگ غلامان
گرد و پیش پالکی او ہستند و انوار محیط آں پالکی اینچنین ست کہ گویا از بالای پالکی تا فلک نورے رسیت
لامع و تمام کوچہ و بازار مملو ازاں نور گردیدہ است حضرت شاہ گلشن گلیم کہنہ خود را از سر
انداختند و یاران خود را فرمودند کہ ایں را در آتش بسوزانید یاران عرض نمودند کہ سببش
چیست فرمودند کہ ایں امیر کہ میرود آنچناں در سواری ایں نوریست کہ من در گلیم خود گاہے
شمہ اش مشاہدہ نکردہ ام و باوصفیکہ سی سال دریں گلیم بریاضت صرف کردہ ام شخصے عرض
نمود کہ حضرت محمد زبیر ہستند ایشاں فرمودند لله الحمد کہ پیرزادہ ما ہستند آبروے ما باقیماند
و مریدان خود را برائے استفادہ بخدمت حضرت قبلہ عالم فرستادند و فرمودند چنانکہ
حضرت ایشان تشریف دارند مارا مرید گرفتن جائز نیست و دریں اثنا ذکر ریاضات
و مجاہدات اولیای متقدمین بیان فرمودند و تاسف بسیار خوردند کہ از دست ما ہیچ نمی
آید بعد ازاں بمقام شکر آمدہ فرمودند کہ از فضل الٰہی درینجا اگر شخصے می آید و موافق فرمودہ
ما کار میکند او را البتہ چیزہا وارد می شوند و ایں شعر خواندند ؎

عاشق کجا کہ یار بحالش نظر نکرد ۔۔۔ ای خواجہ درد نیست وگرنہ طبیب ہست

روز چہارشنبہ نہم جمادی الآخرہ سنہ ۱۲۳۱ھ بحضور والا حاضر گردیدم

سخنے از خطرات و وساوس طالبان بمیان آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ وساوس
و خطرات کہ بر دل می آیند چہار قسم اند شیطانی ملکی نفسانی حقانی۔ وساوس و خطرات کہ
شیطانی باشند از جانب یسار می آیند و ملکی از طرف یمین و نفسانی از سمت فوق کہ دماغ
است و حقانی از فوق الفوق بر دل نزول میکنند و ایضاً فرمودند کہ حضرت سید البشر
علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر ارشاد فرمودند کہ ذلک من کمال الایمان یعنی این آمدن

وترک وتجرید حاصل می شود وجمعی را قرب الٰہی جلشانہ از کثرت عبادت میسّر می شود۔ لیکن
مقام اہل عبادت بر صاحب توکل و زہد و ریاضت عالی ست و ایضاً فرمودند کہ ہر کرا الیقین زیادہ
مقام او اعلا و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شاہ گلشن رحمۃ اللہ علیہ صاحب کشف
وکرامات و زہد و ریاضات بودند سی سال عمر در گلیم گذرانیدند و بعد از سہ روز قدرے تناول
میفرمودند۔ طعام ایشاں پوست خربزہ و تربوزہ و پوست اشیائی دیگر خوردگی موافق ہر موسم
بود کہ در کوچہ و بازار افتادہ بودند آنرا برداشتہ پاک ساختہ می خوردند و در مسجد جامع
استقامت می ورزیدند و چوں شدت عطش می شد دو سہ کف آب حوض می نوشیدند و آں
بسیار شور بود روزے عورت فاحشہ بحسن کمال آراستہ و بجمال پیراستہ اندریچہ بام رو برآوردہ
نظارہ میکرد یاران طریقہ کہ دراں مجلس حاضر بودند از ایشاں عرض نمودند کہ ایں زن را توجہ
فرمایند کہ بہدایت آید ایشاں تساہلی فرمودند چوں یاران مبالغہ بسیار کردند ایشاں متوجہ شدند
بحکم خداوندی جل شانہ بعد از دو سہ گھڑی آں عورت ترک لباس کردہ حلق سر نمودہ کفنی گلیم پوشیدہ
بحضور ایشاں آمد و توبہ و استغفار از اجرام سابق ساختہ از ایشاں بیعت نمود و حلقہ بندگی
در گوش اخلاص انداخت وہم دراں عہد حضرت قیوم زماں معرض عن غیر قبلہ عالم خواجہ محمد زبیر
رضی اللہ تعالیٰ عنہ بودند و مسند ارشاد و سادۂ ہدایت از وجود باجود ایشاں مزیّب
ومزین بود صاحب عبادت کثیرہ بودند بعد از نماز مغرب صلوٰۃ اوابین میخواندند و دراں دہ
سیپارہائے کلام اللہ مجید قرارت میفرمودند بعد ازاں حلقۂ رجال می نمودند و توجہ میفرمودند
بعد ازاں در محلسرا تشریف بردہ حلقۂ نساء می نمودند و توجہ میفرمودند بوقت نصف شب
چند گھڑی استراحت نمودہ برائے تہجد می برخاستند و در صلوٰۃ تہجد چہل بار یا شصت بار سورہ
یٰسین میخواندند بعد ازاں در مراقبہ تا بچاشت اوقات بسر می بردند پس ازاں حلقۂ رجال
می کردند و ہمہ روز در توجہ نمودن و ہدایت ساختن مخلوق میگذرانیدند و بعد ازاں قدرے
قیلولہ نمودہ برای نماز فی الزوال برخاستہ بطول قرارت در چہار گھڑی ادا میفرمودند بعد ازاں
ختم خواجہا خواندہ بنماز ظہر می پرداختند بعد ازاں تلاوت کلام اللہ نمودہ طعام تناول می
فرمودند و ہمیں وقت طعام آنحضرت بود بعد از نماز عصر مشکات شریف یا مکتوبات مذکور میشد

که از گذشته نادم و مستغفر باشند و آینده را اجتناب لازم شناسند و علی الدوام مشغول یاد الهی باشند هم درین اثنا شخصے عرض نمود که حضرت ایشان برائے من چیزے ارقام فرمایند حضرت ایشان این آیۂ کریمه نوشتند قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ و تفسیر آن نیز برین نہج قلمی نمودند که تفویض امور جزئی و کلی بحضرت الله سبحانه باید کرد و از تدبیر و معاش فکر آن هیچ نباید فرمود و تعلقات ماسوی الله را بگذارد و امور خویش را با و تعالی بسپارند چه

سپردم بتو مایهٔ خویش را	تو دانی حساب کم و بیش را

روز یکشنبه سیزدهم جمادی الآخر بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که متصوفین متقدمین فرموده اند که راه الهی جل و جلاله دو گام ست گامی بیرون هستی خود زدن و بگام دیگر بخدا پیوستن ست و حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالے عنه فرموده اند که راہیکه ما در صدد قطع آنیم همگی هفت گام ست دو گام بعالم خلق تعلق دارد و پنج گام بعالم امر اول که سالک در عالم امر قدم میزند تجلی افعالی رومیدهد که عبارت از فنا ء قلبی ست و بگام دوم تجلی صفات ثبوتیه که عبارت از فناء روحی ست و بگام سوم تجلی شیونات ذاتیه الہیه که عبارت از فناء سری ست و بگام چهارم تجلے صفات سلبیه الہیه که عبارت از فناء خفی ست و بگام پنجم شان جامع الہی که عبارت از فناء اخفی است و دو گام که تعلق بعالم خلق دارد گام اول فناء لطیفه نفس ست و گام دوم فناء لطیفه قالب بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که تا به اینجا که قطع لطائف سبعه می شوند نصف راه سلوک طریقه شریفه مجددیه طے می شود و نصف دیگر که باقی ست ازیں نصف اول بمراتب وسیع تر و عالی تر ست و آں عبارت ست از کمالات ثلثه و حقائق سبعه که تفصیل آنها در مکتوبات قدسی آیات حضرت امام ربانی رضی الله تعالی عنه مفصلاً و مشروحاً مسطور ست ؛

روز دوشنبه چهاردهم جمادی الآخره بنده بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان دران وقت درس کلام مجید می فرمودند و درر و غرر معانی را برشته تحقیق و تدقیق انتظام می دادند شخصے عرض نمود که وقتے حضرت ایشان از حضرت مولوی عبد العزیز صاحب

خطرات مقتضای کمال ایمان ست چه هر جائیکه چیزے باشد البته خوف آمدن وزد می شود وایضاً حضرت ایشان فرمودند که دریں طریقهٔ شریفهٔ از عنایت پروردگار واز توجهات پیران کبار خطرات از دل طالبان کم می شود بعد ازاں گم می شوند درون قلب نمیروند مثل مگسها که بر آئینه می نشینند و درون آئینه رفتن نه توانند ویا خس وخاشاک که برروی دریا می باشد و در ته آب ره نیابد همچنیں خطرات بیرون آیند و در دل نمی توانند بعد ازاں از انجا هم مندفع شده بلطیفه نفس می آیند وپس از تزکیه نفس بجنبه ظهور کنند وچوں از انجا نیز روند و در هیچ جا هیچ وقت نمی آیند صاحب ایں مقام را اگر فرضاً عمر هزار ساله داده شود هرگز خطرهٔ غیر در دل او نیاید ::

روز پنجشنبه دهم جمادی الاخره غلام در محفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که هر که الیقین زیاده است مقام قرب او اعلےٰ ترست باید دانست که مقام یقین سه اند. اول علم الیقین دوم عین الیقین سوم حق الیقین ست که تفصیل ایں در کتب مسطور ست احتیاج ارقام ندارد. وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزے بمزار پر انوار حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی رضی الله تعالی عنه رفته بودم بالله العلی العظیم خواجه را دیدم که از مزار خود بیروں آمده استقبال من نمودند وبسیار نوازشها فرمودند ::

روز جمعه یازدهم جمادی الآخره بحضور عالی حاضر گردیدم دراں وقت مذکور وفات بزرگان آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که جناب والد ماجد من رحمة الله علیه طریقهٔ شریفهٔ قادریه داشتند چوں وقت ارتحال ایشاں رسید ارشاد فرمودند که جناب حضرت غوث الاعظم محبوب سبحانی سید عبد القادر جیلانی رضی الله تعالی عنه تشریف آورده اند پس اشارت از دست مبارک خود کردند که ایں ایستاده اند حضرت غوث الاعظم وجان بحق تسلیم شدند اللهم نور قبره وبرد مضجعه وبسیار کرامات وخرق عادات اوشاں بیان فرمودند

روز شنبه دوازدهم جمادی الاخره بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که عرضی مولوی بشارت الله آمده بود در جواب ایں ارقام نمودیم

بود از تفضلات الٰهی جل شانه و عنایات پیران کبار رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین چند مدت کلام اللہ ختم کرده و علم فقه تحصیل کرده نسبت باطن بقوت تمام پیدا ساخت و خرقهٔ خلافت از من گرفته در بخارا شریف پیری شده هدایت و ارشاد بمردمان آں دیار می نماید بعد ازاں حضرت ایشاں این شعر خواندند ؎

بنشیں بگدایاں در دوست که هر کس	بنشست بایں طائفه شاهی و بزرجاست

روز پنجشنبه سیزدهم جمادی الآخر در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که چوں نفس مطمئنه میگردد و از خصائل رزائل بحسنات میگردد ورع شاهی شده بر تخت صدر می نشیند ؛ و ایں حالت بعد از قطع دائره ولایت کبری که متضمن سه دوائر و یک قوس ست میسر می شود و شرح صدر بحصول می انجامد و نظری بدیهی می گردد و استدلالی کشفی که فنای نفس عبارت ازانست بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که کمال ایں فنا بعد از مدت مدید حاصل می شود ـ حضرت خواجه باقی باللہ رضی اللہ تعالیٰ عنه فرموده اند ـ که سالکے که تا چهل سال خلوت اختیار کند و هر روز چهل هزار بار اسم ذات و نفی و اثبات مداومت نماید دراں وقت بکمال فنا میرسد ـ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که حضرت ایشاں شهید نور اللہ مرقده المجید ارشاد میفرمودند که سی ۳۰ سال خدمت پیران کبار نمودم چهار سال بخدمت حضرت مظهر انوار سبحانی سید نور محمد بدایونی رسیده توجه گرفتم و شش سال بعد از انتقال ایشاں بمزار پرانوار حاضر شدم بعد ازاں بخدمت عارف باللہ حضرت حافظ سعد اللہ علیه رحمة اللہ رفتم دوازده سال بخدمت آں مرشد باکمال گذرانیدم پس از انتقال ایشاں بخدمت مفخر زاهد و عابد حضرت شیخ محمد عابد رضی اللہ تعالیٰ عنه آمدم و ده سال بتوجه شریف ایشاں مستفیض شدم بعد از وفات شریف ایشاں سی سال شده اند که باشغال و اذکار و حلقه و مراقبه مشغولم و مردماں را بیعت و هدایت می نمایم پس الحال که شصت سال دریں راه گزرانیده ام فنای قلبی بتمامیت و اکملیت میسر گردیده است و تعلق علمی و حبی کما ینبغی در دل نمانده است و خود را مرده می یابم از هستی تامی و از خودی نشانی نمانده ست مردمان که نزد من می آیند و سلامی میکنند و یا پیام دیگراں می رسانند می دانیم که من مرده ایم ایناں بقبر می آیند و سلام

زیادہ است حضرت ایشاں فرمودند کہ تو بہ ایشاں بحر علم و دریائے بیانند از گل گلدستہ
مہیا می سازند و من از گل غنچہ میکنم ؀

روز سہ شنبہ پانزدہم جمادی الآخرہ غلام بحضور آں قبلہ انام حاضر
گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ روزے حضرت شاہ گلشن رحمۃ اللہ علیہ نشستہ بودند
ناگاہ مردے رومی از در در آمد ایشاں برائے تعظیم او سرو قد برخاستند مردمان متحیر ماندند
بعد ازاں ایشاں از آں مرد رومی پرسیدند کہ از تو بوئے مرشد من می آید آں مرد عرض کرد
کہ نزد من ہیچ چیز نیست الا کتابے ایشاں ۔ کتاب را کشادند و دیدند در وسطر چند از دست
خط خاص حضرت مظہر اسرار سرمد حضرت شیخ عبد الاحد رضی اللہ تعالے عنہ متحرر بودند وایضاً
حضرت ایشاں فرمودند کہ روزے مولوی رفیع الدین صاحب مدظلہم اللہ تعالے کتابے
میخواندند و من نیز دراں مجلس حاضر بودم ناگاہ انوار و برکات بسیار آمدند گفتم کہ از خواندن ایں
دو سطر فیضی کثیر وارد شد مولوی صاحب فرمودند کہ ایں دو سطر نوشتہ حضرت عبد الاحد اند
وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ روز دیگر ہم بریں نہج واقع شد گفتم کہ فیضی بنوع دیگر آمد
مولوی صاحب فرمودند کہ ایں سطور محررہ حضرت شاہ ولی اللہ اند رحمۃ اللہ علیہ راقم گوید
عفی عنہ کہ اولیاء اللہ گلہای باغ وحدت اند ہر گلی را بوئے علیحدہ و رنگے جدا عطا فرمودہ
است ہر کسیرا کہ قوت شامہ دادہ اند تمیز در رنگ و بومی نماید و ایں ہمہ رنگ ظہور آں بیرنگ
ست کہ در ہر گلے برنگ دیگر جلوہ گر گردیدہ است عاشق شیدا ہر رنگے کہ می بیند رنگ بیرنگی
می شناسد و ہر بوئے کہ می بوید بوئے محبوب حقیقی دراں ہیچ یدنا چار برنگ بلبل از جام بقیرار
ل می نوشد و در غل می کوشد ؀

روز چہار شنبہ شانزدہم جمادی الاخرہ بندہ در حضور سراسر نور حاضر گردید
دراں وقت مردماں غزنوی و بخاری در حضور پر نور حاضر بودہ رخصت خواستند حضرت
ایشاں ارشاد فرمودند کہ از شما یک کس ہم رینجا ماند و چند مدت استقامت ورزد کہ تا نسبت
باطنی پیدا کردہ راہے بوطن خود گردد و شیخ گل محمد غزنوی ہم دراں مجلس حاضر بودند حضرت ایشاں
فرمودند کہ گل محمد را بہ بینید کہ پیر نجار شدہ است و اینجا آمدہ بود و کلام اللہ مجید ہم نخواندہ

بهیں ذکر قلبی مفهوم می شود چه ذکر قلبی هر وقت می شود و ذکر لسانی علی الدوام تعسر می دارد و دریں
اثنا، اخوان صاحب عروض ساختند که اگر بزرگے در حین حیات خود خلیفۂ خود کسے را
مقرر نساخت و بعد از فوت او مشایخ وقت شخصی را بجائی آں بزرگ نشانند و خرقه و کلاه
آں بزرگ او را پوشانیدند دراں شخص برکتے و نسبتے پیدا می شود حضرت ایشاں ارشاد کردند
که بلے چنین ست بعد ازاں نقل فرمودند که بزرگے وفات یافت و کسے را خلافت در حین حیات
خود ندادہ بود مردمان مجتمع شده بعد از انتقال آں بزرگ جبه و دستارش شخصی را پوشانیدند
فی الحال احوال آں شخص مثل احوال آں بزرگ گردید و بهموں مراتب ترک تجرید رسید و ایضاً
حضرت ایشاں فرمودند که بزرگے بوقت انتقال وصیت نموده بود که بعد از من بروز چهلم
که اجتماع مردمان خواهد شد طائری از غیب می آید پس بر سر هر کس که بنشیند خلیفۂ من ست
حاضران از استماع ایں واقعه متحیر شدند بقضای الٰهی جل شانه بعد از واقعه آں بزرگ بروز
چهلم بهموں واقعه در پیش آمد که طائرے از آسمان پرواز نموده در مجمع مردمان آمده بر فرق
شخصے بازاری اهل حرفه بنشست مردمان دیدند که ایں شخص قابل خلافت و لائق اجازت
طریقه نیست لیکن بموجب فرمودن آں بزرگ آں شخص را گفتند که خرقه خلافت ترا وصیت نموده
اند آں شخص گفت که من مرد بازاری ام لیاقت ایں امر ندارم آخر الامر بگفتن همه صاحبان شرف
خود فهمیده گفت که من در بازار رفته داد و ستد گذاشته از مردمان اهل معامله انقطاع نموده
می آیم پس آں شخص در بازار رفته انفصال معاملات کرده آمد و خرقه و دستار آں بزرگ پوشید
حقتعالی بهمو نوقت از نسبت باطنی سرفراز فرموده و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که شاه
عبدالرحمن قادری مردے بزرگ بودند و در ترک و تجرید قدم راسخ داشتند اکثر اوقات
بر گاوی سواری شدند چهار نان و پارچه پنیر بالائے سر خود می بستند و جهلنگه چارپائی بجای
لباس می پوشیدند خرق عادت بسیار از ایشاں صادر می شد بعد از وفات ایشاں فرزند
ایشاں بجائے ایشاں نشستند رجوع مردمان بطرف ایشاں شد شاه حسین نام مردے
از مریدان شاه عبدالرحمن رحمة الله علیهما در وقتیکه مجمع بسیار بخدمت پیرزاده نشسته بود
آمده عرض نمود که اگر ترک جهلنگه ملبوس شد من بمن عنایت شود امیدوارم و ایں سخن را چند

میکنند و کلام میگویند و پیام میرسانند چوں بار دیگر میگویند من بغور در خود نظر می بینم میگویم که شاید من زنده ام. و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که جناب قیوم زمان خلیفه رحمان قطب شام و روم حضرت ایشان عروة الوثقی خواجه محمد معصوم رضی الله تعالی عنه میفرمودند که مردمان بکلمه طیبه اشتغال دارند و لا اله الا الله که می گویند بجای الا الله الا انا متحقق می شود تا وقتیکه فنای نفس که عبارت از شکستگی اناست حاصل نیست بجائے الا الله لا اناست و هم حضرت ایشان عروة الوثقی خواجه محمد معصوم رضی الله تعالی عنه نوشته اند که روزے من بسیار تضرع و زاری بجناب باری عز اسمه بجهت فنا زاری نمودم مشاهده کردم که بسیار زنارها از گردن نفس من بدر می آیند و می شکستند بعد ازاں بخدمت حضرت والدی و مرشدی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه حاضر شده اظهار این واقعه ساختم حضرت والدی فرمودند که تاهنوز فنای کامل نگردیده بعد از مدت مدید اتفاق طواف بیت الله افتاد و در آنجا از فضل او سبحانه جل شانه حصول این دولت عظمی و موهبت کبری نقد وقت گردید لله الحمد والمنه که بعد از حصول این سعادت در کلمه لا اله الا انا که گرفتار بودم بیرون آمده بکلمه طیبه لا اله الا الله مشغول گشتم ذالک فضل الله یوتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم بعد ازاں حضرت ایشان فرمودند که برائے تبدیل اخلاق رذیله و صفات بشریت و رفع انانیت تکرار کلمه طیبه و کثرت ذکر باید نمود هرگاه که انوار الهی جلشانه غالب آمد البته در اخلاق و اوصاف سالک شکستگی حاصل خواهد شد آیه کریمه اِنَّ الْمُلُوْكَ اِذَا دَخَلُوْا قَرْيَةً اَفْسَدُوْهَا وَجَعَلُوْٓا اَعِزَّةَ اَهْلِهَآ اَذِلَّةً اشاره فرما باین معنی ست ؛؛

روز جمعه هیجدهم جمادی الاخری حاضر حضور گردیدم حضرت ایشان عزیزی را مخاطب ساخته فرمودند که آیه شریفه رِجَالٌ لَّا تُلْهِيْهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ اشاره بدوام ذکر قلبی دارد و در کریمه فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰى جُنُوْبِكُمْ نیز ام

۱؎ بدرستیکه پادشاهاں هرگاه که داخل شوند دهی را تباه کنند. آنرا و گردانند عزیز آنرا ذلیل ۱۲۔

۲؎ مردانیکه مشغول نمیکنند ایشاں را سوداگری و نه بیع از ذکر خدائے تعالیٰ ۱۲۔

۳؎ پس یاد کنید خدای تعالیٰ را ایستاده و نشسته و بر پهلوهای خویشتن ۱۲۔

کردند. دو روز شده است که توجه بلطیفه نفس این شخص کرده ام. انوار لطیفه مذکور از جبین این از
دور ظهور میکنند باز حضرت ایشان فرمودند که سبحان الله عجب عنایات جناب مجدد الف
ثانی رضی الله تعالی عنه است که در هر مقامیکه توجه میکنم انوار آنمقام همونوقت بر سالک وارد میشوند
این همه عنایات پیران کبار ست رضی الله تعالی عنهم اجمعین ؛

روز دوشنبه بست و یکم جمادی الآخره فدوی بطفیل فیض منزل باریاب
گردیده بشرف دیدار فیض آثار حضور والا استفیض گشت. حضرت ایشان خطاب مستطاب باین
شکسته و دلخسته فرموده ارشاد کردند که در نسبت عالیه بیرنگی کمال رومیدهد و این همه اذواق
و اشواق منوط بولایت قلبی اند. و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که درین طریقه شریفه نقشبندیه ذکر
شرط است و نگهداشت خواطر و وقوف قلبی و بازگشت نظر و توجه مرشد هم رکن ست اعظم از ارکان
این راه. بعد ازاں در حضور مذکور آمد که حضرت علی رضی الله تعالی عنه فرمودند که جمیع علوم در با
بسم الله مندرج اند بلکه در نقطه با. حضرت ایشان این رباعی خواندند ؛

دل گفت مرا علم لدنی هوس ست	تعلیمم کن اگر ترا دسترس ست
گفتم که الف گفت دگر گفتم هیچ	در خانه اگر کس ست یکحرف بس ست

راقم گوید عفی عنه که مندرج شدن جمیع علوم در نقطه ظاهرا باین معنی نیز میتواند شد که هر
خطے که کشیده شود مبدا و نقطه بود. بلکه مبدا همون نقطه بود که چون کشیده شود صورت خط
می شود پس علم عبارت از خط است که مندرج ست در نقطه. بعد ازاں در حضور مذکور مجاهدات
و ریاضات و ترک و تجرید آمد حضرت ایشان فرمودند که از مایان هیچ کارے نمی شود در
روز کلاهها میکنیم و در شب می خسپیم درین راه در شب بیدار بودن ست و خاموش از گفتار شدن
است قلت طعام و خلوت از انام می باید. تا دری از معرفت بکشاید. پس این شعر
خواندند ؎

جان بده و جان بده و جان بده	فائده در گفتن بسیار چیست

روز سه شنبه بست و دوم جمادی الآخره بحضور والا حاضر گردیدم دران
وقت درس مکتوبات قدسی حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالے عنه بود نوشته بودند که

بار تکرار کردہ مردمان گفتند کہ ایں مرد دیوانہ است کہ جھلنگہ رامی طلبد خیر بگیر و شاہ حسین ہموں وقت آں جھلنگہ را کہ بہتر از خلعتہای فاخرہ دانستہ در بر خود پوشیدہ ہموں وقت توجہ جمیع مردماں بطرف او شد و قائم مقام پیر خود شدند بعد ازاں در حضور پر نور مذکور حلیۂ مبارک جناب محبوب کبریا سید ہر دو سرا احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ علیہ و علیٰ آلہ من الصلوات اتمہا و من التسلیمات اکملہا آمد حضرت ایں شعر خواندند ؎

بصورتیکہ توئی کمتر آفرید خدا	ترا کشیدہ و دست از قلم کشید خدا

بعد ازاں ارشاد فرمودند کہ شعر دیگر ہم یاد آمدہ است لیکن خواندنش تقاضای ادب نیست پس بگفتن بعضی حاضران مجلس خواندند و آں اینست ؎

تو باایں جمال و خوبی چوں بطور جلوہ آئی	ارنی بگوید آں کس کہ بگفت لن ترانی

روز شنبہ نوزدہم جمادی الآخرہ حاضر حضور گردیدم دریں اثنا ذکر شبہاتیکہ بعضی عزیزان بر کلام حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ نمودہ اند آمد حضرت ایشاں ارشاد کردند کہ فضیلت پناہی مولوی سید محی الدین رحمۃ اللہ علیہ از گزیدۂ اصحاب و زبدہ احباب حضرت ایشاں شہید رضی اللہ تعالیٰ عنہ بودند از زبانی مولوی فخر الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ نقل میکردند کہ مولوی صاحب مرحوم میفرمودند کہ جواب اعتراضات چنانچہ حضرت مجدد خود در مکتوبات شریف قلمی فرمودہ اند از ہیچکس نخواہد شد بعد ازاں فرمودند کہ میدانی کہ مولوی غلام محی الدین کدام شخص بودند بزرگے بودند جنیدی صبر و توکل و قناعت و ریاضت ایشاں مانند جنیدیان بود و گویا کہ از خانقاہ حضرت سید الطائفہ جنید قدس سرہ بودند مردمان می گفتند کہ حضرت مرزا صاحب و قبلہ چرا پیش ایشاں نمی آیند۔ ایشاں میگفتند کہ مردماں عقلی ندارند از پیرزادگی چہ میشود ایشاں از فرزندان حضرت غوث الاعظم بودند مولوی باب اللہ صاحب مرحوم کہ استاد ایشاں بودند ارادہ کردند کہ در بغداد شریف حاضر شوند حضرت غوث پاک رضی اللہ عنہ در واقعہ بایشاں ارشاد کردند کہ پیش شما فرزند من غلام محی الدین حاضر ست حاجت آمدن اینجا نیست

روز یکشنبہ بستم جمادی الآخرہ غلام بحضور پر نور آں قبلۂ انام حاضر گردید حضرت ایشاں از درگاہ خداوندانہ بر آداب فدویانہ ایں عاصی پر معاصی از کمال الطاف فرمودہ ارشاد

بشریعت آراستہ و باطن بطریقت پیراستہ اند اقوال ایشاں ست کہ معارفیکہ سرمو مخالف شرع شریف باشد بجوے نخرند و نشنیدے کہ از ذکر خفی و وقوف قلبی حاصل می شود و آں حضور و آگاہی و جمعیت ست اعتبار می سازند و اکابران طریق دیگر احوالے کہ از ذکر جہر و سماع بحصول می انجامد معتبر میدانند و ایں بزرگواراں آنرا غیر معتبر می شمارند لہذا متصوفان دیگر معترض بر مکشوفات ایشاں ہستند الحق کہ معارف ایشاں از فہم افہام اعلیٰ ہستند و از درک ادراک بالا ۔

روز پنجشنبہ بست و چہارم جمادی الآخرہ بندہ بحضور والا حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ سبحان اللہ عجب فیض و برکات از خواندن حدیث شریف نبوی علیٰ صاحبہا الصلوٰۃ و التحیات ظہور می کند۔ افسوس کہ مردمان چشم بصارت از دیدن ایں برکت دوختہ اند فردا چند احادیث در مناقب صحابہ کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین خواندہ شد۔ من مشاہدہ نمودم کہ جسم را از غسل زیادہ تر طہارتے حاصل شد و دل را از تصفیہ عالی تر لطافتے شامل گشت بعد ازاں فرمودند کہ من ہر روز در خیال خود در مدینہ منورہ حاضر شدہ بطواف روضۂ شریفہ مشرف می شویم و غبار مرقد مطہر بعین آرزو از جاروب مژگاں صاف می نمائیم و خاک پاک را کحل دیدۂ خود میسازیم و بطواف قبہ منورہ جان می بازیم گاہے بداں آستان جان بخش می بوسم و گاہے براں خاک حیات دیدہ جبیں میمالیم آہ صد آہ ؎

کف پا بہر زمینے چو رسد تو نازنیں را	بلب خیال بوسم ہمہ عمر آں زمیں را

بعد ازاں ارشاد فرمودند کہ احوالم مثل شعر حضرت ایشاں شہید نور اللہ مرقدہ المجید است کہ فرمودہ اند ؎

اگرچہ طاقت یک گردش نگاہم نیست	خدا کند ہمہ نازش بجان من باشد

و ایضاً فرمودند کہ عاشق شیدائے طواف کوچۂ دلربا چوں در ظاہر بارش نیابد در خیال بجا می آرد کہ ما مہجور از درگاہ یاریم و دور از طرف آں جواریم ہر بار آہ شرربار بزباں می آید و می سوزاند و ہر ساعت نالۂ پرحرارت سر می کشد و جان را آتش می دہد

ودرابتدای مراقبه احدیت مسمی اسم مبارک الله می میکنند که جامع جمیع صفات کمال ومنزه از
نقصان وزوال ست بے لحاظ صفات که الله سمیع ست یا بصیر یا علیم ست یا قدیر پس
مولوی شاه محمد عظیم صاحب عرض نمودند که لحاظ سمع وبصر وعلم وقدرت وغیره نساختن
چه وجه دارد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که درین مراقبه ذاتے که جامع جمیع صفات
است ملحوظ می نمایند نه لحاظ صفتی از صفات چراکه از ذات که مقصود بالذات ست بسوئے
صفات که مقصود بالعرض توجه نمودن از مقصود حقیقی بمطلوب عرضی میل ساختن ست ؛

روز چهارشنبه بست وسوم جمادی الآخره در محفل فیض منزل حاضر گردیدم

حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ذاکران محبوب حقیقی وعابدان مطلوب تحقیقی که لیل ونهار در
یاد پروردگار مصروف اند وشب وروز در عبادت آن شمع دل افروز مالوف می فرمایند
که لیرین الله ما اذکره . آه صد آه که ما در فکر طعام وشراب مشغولیم . پس مرا باید گفت لیرین الله
ما آکل واشرب . بعد ازاں در حضور مذکور فقیر آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که الفقیر
من خلا عن المراد لا من خلا عن الزاد . بعد ازاں در حضور مذکور صبر وقناعت آمد حضرت
ایشان فرمودند که حضرت خواجه ناصر رحمة الله علیه کمال صبر وقناعت داشتند . ده ده تگین
بودند فاقه ها میکشیدند واز جائے خود نجنبیدند بر هر دو زانوئے خود رسن بسته بر خاک
می نشستند که خیال برخاستن نیاید ومدام از جناب حق جل وعلا التجا می نمودند که الهی اگر
من از بنی فاطمه ام فاقه از خانه من بدر نرود ومرا فراخی رزق میسر نشود حضرت خواجه میر درد
که پسر ایشان بودند می فرمودند که مرا در تمام عمر یک ونیم فاقه میسر شده است یکی بست
ودو روزه ودیگرے که نیم بوده پانزده روز بود سبحان الله عجب نعمتیست فاقه کشیدن
هر کرا تحمل آن باشد که صفت صمدیت ظهور میکند ودینجاست که شب فاقه را لیلة المعراج
صوفی گفته اند . بعد ازاں در حضور مذکور توحید وجود آمد . حضرت ایشان فرمودند که مقوله
محی الدین ابن عربی ست العالم اعراض مجتمعة فی عین واحد وصوفیان دیگر که قائل همه اوست
اند کلمات وتلفظات ایشان در ظاهر مخالف شریعت معلوم میشوند واحوالاتیکه مکشوفات
حضرت محبوب سبحانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه وتوابعان ایشان هستند ظاهر

غزل البتہ منجوالم سـ۵

روی عرق فشاں تو کرد اینچنیں مرا		تقصیر آفتاب و گناه ستاره نیست	

بعد ازاں فرمودند که مراد از روی ذات محبوب ست و از عرق صفات و شیونات حاصل آنکه مرا بے سر و ساماں و خانهٔ ویران شکسته بال مضطر حال دل بریاں چشم گریاں سینه کوباں آه بلب سر گرم مجلس به تپ دل و جاں طپیده جیب و گریباں دریده انیس الم جلیس ماتم عشق آں محبوب که هر دم و هر لحظه بتجلی دیگر متجلی می شود و بصفت دیگر ظهور می فرماید ساخته است تقصیر گردش آفتاب و برگشتگی ستاره نیست که منجمان سعادت و نحوست را برگردش سبع سیارات موقوف ساخته اند ؛

روز شنبه بست و ششم جمادی الآخره غلام بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشاں شخصے را مراقبه اقربیت تلقین فرمودند و آں عبارت ست از لحاظ معنی کریمهٔ نَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيْدِ[۱]

روز یکشنبه بست و هفتم جمادی الآخره بحضور پرنور حاضر گردیدم حضرت ایشاں پرسیدند که تو بر تخت شریف حضرت قبله عالم عالی سیر خواجه محمد زبیر رضی الله تعالی عنه رفته بودی نسبت ایشاں معلوم کردی عرض نمودم که نسبت شریفه ایشاں اینقدر ظهور می گیرد که گویا مرا بآسمان میبرد از هر سنگریزهٔ آنجا بجائے نار نوری بجلوه ظهور میآید و طور هر شجر آں مقام برنگ شجرهٔ طور بنظر می در آید و هر نخل آں مکان بجای بار محبت باری تعالی اعطا می فرماید خاکش همه ذره ذره نور ست حضرت ایشاں فرمودند سبحان الله چه گفته شود و گوهر وصف ایشاں چه سفته شود ؛

روز دوشنبه بست و هشتم جمادی الآخره فدوی بحضور آں محبوب سبحانی قیوم زمانی حاضر گردید. حضرت ایشاں صرف توجه فرموده رخصت کردند ؛

روز سه شنبه بست و نهم جمادی الآخره بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم. حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که شخصیکه بطور واقعه می نشیند شکل لفظ محمد می شود علے

فائده بیان [illegible]

[۱] ما نزدیک تریم بسوئے او از رگ گردن ۔

بنامه لیلی خیال مجنون برد | هان کرشمه که لیلے برد نمود نثار

تصور خنجر غمزهٔ اش بر دل کشتگان مفارقت زخمهای نمایان میزند و خیال شمشیر نازش بر سینهٔ ماتم زدگان مهاجرت جراحت می دهد چون بوقت چاشت از روز مسطور بنده در حلقه حاضر گردید. اتفاقاً در میان حلقه جائے باقی نمانده بود بنده پس پشت فقرائیکه بهتر از صدر نشینی محفل اغنیاست نشست حضرت ایشان بطرف این کمترین درویشان نگاهی فرموده این شعر بزبان مبارک خواندند ؎

فریضه است ترا آمدن بدرگه دوست | اگر درون ندهد بار آستان دریاب

بعد ازاں با خانصاحب متوجه گردیده پرسیدند که امروز بر دلهای حاضران حضور کدام کیفیت فائز ست ایشان عرض کردند که کیفیت شکست و نیاز بسیار ظاهر ست حضرت ایشان فرمودند که امروز چونکه شب عرس مبارک حضرت خواجهٔ خواجگان پیر پیران اتقای عمن سوا الله خواجه باقی بالله رضی الله تعالی عنه است برکات بسیار و نسبت شریف آنحضرت جهان را گرفته و چرا چنین نباشد که چهارم حصه امت محمدیه مرید ایشان ست و این مصرع بزبان مبارک خواندند ع دل شکسته بود گوهر خزینهٔ ما ۞ بعد ازاں فرمودند که اکثر اوقات همه وجود خود را مردمک دیده تصور نموده سجده جناب باری ادا می نمایم وگاهے از فواد الفواد خود سجدها بجا می آرم و بخیال خود کثرت این سجدات میکنم تا بحدیکه از خویش نامے و نشانے نمی گذارم باز خود را زنده تصور دیده این عمل بجا می آرم ثم الی ماشاء الله تعالی ۞

روز جمعه بیست و پنجم جمادی الآخره فدوی بمحفل فیض منزل حاضر گردید۔ حضرت ایشان ارشاد فرمودند که اکثر عشاقان جناب محبوب طلابان دیدار مطلوب که وفائی ندیده اند و جفائے کشیده اند از خنجر الم مقتول گشته و از نشتر غم مجروح شده آمده میگویند که ؎

جز ترک عشق یار ستمگار چاره نیست | آخر دلست جان من این سنگ خاره نیست

لیکن ما نمی گوئیم که این کلام کمال بے ادبانه و سخن نهایت گستاخانه ایست ما حسن مطلع این

ارشاد فرمودند که هر کمالیکه در نوع انسان ممکن الوقوع است در ایشان جلوهٔ ظهور یافته است مگر نبوت که ختم گردیده است بخاتم الرسل علیه من الصلوات انتهاها ایشانند مطلع جمال پیغمبر و مظهر کمال سید بشر علیه صلوات الله الملک الاکبر ؎

هر لطائف که نهان بود پس پردهٔ غیب	همه در صورت خوب تو عیان ساخته اند
هر چه بر صفحهٔ اندیشه کشد کلک خیال	شکل مطبوع تو زیبا ترا ازان ساخته اند

روز چهارشنبه غرهٔ رجب المرجب بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشان را در عرس حضرت مودود چشتی رحمة الله علیه مشائخی طلبیدند حضرت ایشان فرمودند که ما در جائیکه مجلس سماع و وجد و تواجد باشد هرگز نرویم. اگرچه فاتحهٔ بزرگے از بزرگان دین باشد. بعد ازاں ارشاد فرمودند که خدا داند که از ما چه خطائے صادر شده که علی الصباح در مجلس بدعت طلب نمودند و ازیں جهت که ما را مرد فقیر دانسته در مجلس فقرا طلبیدند بسیار خوش شدیم. بعد ازاں ذکر در نسبت اویسیت افتاد حضرت ایشان فرمودند که هر که نسبت اویسیت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم یا بزرگے طلب نماید باید که هر روز در خلوتے رفته دوگانه ادا نماید و فاتحهٔ آں بزرگ خوانده متوجه روح آں بزرگ بنشیند در چندروز ایں نسبت شریفه ظهور خواهد نمود یا بعد از نماز عشا بخیال خود دستهای مبارک سرور عالم صلی الله علیه وسلم بدست خود گرفته بیعت نماید و بگوید یا رسول الله بایعتک علی خمس شهادة ان لا اله الا الله و ان محمد رسول الله. و اقام الصلوة و ایتاء الزکوة و صوم رمضان و الحج البیت ان استطعت الیه سبیلا هم چنیں عمل هر شب نموده باشد

روز پنجشنبه دوم رجب المرجب ۱۲۳۱ھ غلام بحضور آں هادی خاص و عام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب متوسط الاستعداد بتوجه مرشد کامل مکمل در عرصه ده سال سلوک ایں طریقهٔ شریفه مجددیه باتمام میرساند شخصے عرض نمود که خصائل رذائل مبدل بحسنات گردیدن ممتنع الوقوع معلوم می شوند حضرت ایشان فرمودند که خصائیلیکه در جبلت انسان افتاده اند رفتن آں خیلے دشوار است و در رائے آں تا سالک متخلق باخلاق الٰهیه نگردد از زمرهٔ پیران طریقه در شمار نیاید بعد ازان در حضور مذکور

صاحبہا الصلوٰۃ والسلام باین نہج کہ سر بصورت میم وکتفین بصورت حا وکمر برنگ حلقہ میم
ثانی وساقین بشکل دال میگردد باین وضع نشستہ مراقبہ اسم مبارک آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
می کنند بسیار فیض وارد میشود۔ وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ بوقت ذکر قلبی خیال باید کرد
کہ فیض تجلی افعالیکہ از قلب مبارک سید بشر علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر بقلب حضرت آدم ابو البشر
علیہ السلام رسیدہ است بر دل من می آید ودر ذکر لطیفہ روح تصور کند کہ فیض تجلی صفات
ثبوتیہ الہیہ کہ از روح مبارک سید عالم صلی اللہ علیہ وسلم بر روح حضرت نوح وحضرت
ابراہیم علی نبینا وعلیہما الصلوٰۃ والتسلیم رسیدہ است بلطیفہ روح من فائز می شود ودر وقت
ذکر سر خیال نماید کہ فیض شیونات ذاتیہ الہیہ کہ از لطیفہ سر مبارک حضرت سید العالمین علیہ
افضل صلوٰۃ المصلین بسر حضرت موسیٰ کلیم اللہ علی نبینا وعلیہ صلوٰۃ اللہ رسیدہ است ولطیفہ
سر من می آید ودر وقت ذکر لطیفہ خفی خیال نماید کہ فیض تجلی صفات سلبیہ الہیہ کہ از لطیفہ خفی حضرت
سرور ہر دو سرا علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاعلیٰ بلطیفہ خفی حضرت عیسیٰ علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ اتمہا واکملہا
رسیدہ است بلطیفہ خفی من وارد میشود ودر ذکر اخفیٰ لحاظ باید کرد کہ فیض شان جامع الٰہی از
لطیفہ اخفیٰ جناب خاتم پیغمبران علیہ صلوٰۃ اللہ الملک المنان بلطیفہ اخفیٰ من ظہور میکند ازین
مراقبات بسیار ترقی در نسبت می شود۔ وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ بوقت ذکر ہر
لطیفہ از لطائف کہ میکند ہموں لطیفہ مرشد خود ولطیفہ مرشد مرشد خود تا جناب آنحضرت علیہ التحیات
بشکل آئینہا مقابل لطیفہ خود تصور کردہ فیض لطیفہ شریفہ حضرت سید بشر علیہ صلوٰۃ اللہ الملک
الاکبر بواسطہ آں آئینہ ہا در لطیفہ خود اخذ می نماید۔ بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد
فرمودند کہ طالب را باید کہ ہر لحظہ وہر لمحہ در خیال وصل مطلوب خود باشد وانتظار جلوۂ او
کشد پس آہے از دل فیض منزل خود کشیدند وفرمودند کہ مناسب حال ما مضطربان
فراق یار رو بفقیر الا اشتیاق نگار این ابیات درد آلود واین اشعار غم آلود ہستند

ز گرمی ہای دوشین تو امشب یاد می کردم	سپند آسا ز جامی جستم وفریاد می کردم
فریب خویش میدادم کہ اینک یار می آید	بہر آواز پائے خاطر خود شاد می کردم

بعد ازاں مذکور حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ آمد حضرت ایشان

چیستم که مقربان ترا وسیله نجات خود گردانم بهر این سگ که از مخلوقات ست گناهان مرا بیامرز و منظر عنایت بکا فرما و همدران روز سید احمد بغدادی از اولاد حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه وارضاه عنا احوال حضرت ایشان از زبانی مولانا خالد رومی مظلهم العالی که از اعاظم خلفا حضرت ایشان اند و دران اقلیم مهتدی عالم و پیشوای بنی آدم هستند شنیده ترک مشیخت خود نموده از بغداد شریف باراده بیعت نمودن بدست حضرت ایشان قطع منازل و طی مراحل نموده آمدند حضرت ایشان فرمودند محض ستاری آن ساتر العیوب و جرم بخشی آن غافر الذنوب پرده پوشی این معیوب ست که برمشت خاک این ناپاک بارش ابر رحمت و ترشح سحاب مکرمت چندان می نماید که هر قطره من بفیاضی از دریای محیط باج میخواهد و الاحال من به مصداق این شعر ست ؛ ؎

نه تدرویم نه طاؤس نه آنیم چرا ||| جهد صیاد و پی کندن بال و پر ماست

بعد ازان در حلقه بنشستند و از کمال شوق و نهایت ذوق این شعر خواندند ؎

وحشی از عشق تو جان داد تو باشی زنده ||| زندگی بخش کسی عمر کسی جان کسی

روز یکشنبه پنجم رجب المرجب بنده بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که بکار آمده است این سخن که هجوم مخلوق که از اطراف اربعه زمین مردمان درینجا آمده استقامت و تمکین می ورزند و قریب یکصد و چهل کس از طالبان راه یزدان مجتمع شده اند روز بروز زیاده می شوند در دل من هیچ خطره نمی آید که اینها را نان خورش می باید و یا بهر پوشیدن پارچها میشاید. الحمد لله و المنة که از تعلیم خطره خطرات دو جهان ربوده و خیال خیالات این و آن زدوده راقم گوید عفی عنه که بمصداق مقوله ناصر علی ؎

جمعیکه سر بسجده وحدت فرو کنند ||| گر با دوست سینه بخار وضو کنند

چه جای خطره غیر که عارف بلند سیر را کمال محال ست و همدرین اثنا در تفسیر کریمه اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيْهِ فَجَعَلْنٰهُ سَمِيْعًاۢ بَصِيْرًا بیان می فرمودند که صنایع بدایع قدرت الهی باید دید که چه صورتهای خوش و صنعهای دلکش آفریده و بقالب احسن تقویم کشیده است روزی هندو پسری و برهمن بچه در مجلس من آمد صورت محبوب

شناختن نسبت آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حق سبحانه جل شانه مرا چنان ادراکی وجدانی عطا فرموده است که تمام بدن من حکم قلب پیدا کرده است از هر جانبے که شخصے می آید از مقابل رو آید یا از پس پشت یا از یمین یا از یسار احوال نسبت باطن او معلوم میکنم وعیانا می بینم ؛؛

روز جمعه سوم رجب المرجب بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید۔ حضرت ایشان مولوی شیر محمد و مولوی محمد عظیم سلمهما الله تعالی را توجه بعناصر ثلثه سوائے عنصر خاک میکردند و فرمودند که درینجا مراقبه مسمائے اسم الباطن میکنند که فیض مسمای اسم الباطن ست و مورد فیض عناصر ثلثه و در اصطلاح حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه این مقام را ولایت علیا میگویند بعد ازاں حضرت ایشان فرمودند که چنانکه مراقبه مسمی الباطن درینجا میکنند بهمیں نهج مراقبه اسم الظاهر در لطائف سبعه میکنند که مبدأ فیض دراں جا مسمی الظاهر و مورد فیض لطائف سبعه است اگرچه ایں مراقبه اسم الظاهر حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید مرا تلقین نفرموده اند۔ لیکن از مکتوبات شریف حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه معلوم می شود که ایں مراقبه درینجا میفرمایند و من بعضے طالبان را تلقین میکنم چنانچه میاں ابوسعید صاحب را اسعد الله سعادة فی الدارین تلقین کرده بودم و حضرت ایشان ایں بنده لاشئے را هم تلقین فرموده بودند

روز شنبه چهارم رجب المرجب بحضور پر نور حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که شکر عنایات الهی بنعمات نامتناهی که در باب من نالائق صادر می شوند بچه زبان ادا نمایم که مردمان برائے طلب حق جل و علا از بغداد و سمرقند و بخارا و تاشقند درینجا می آیند و از نسبت نقشبندیه مجددیه مستفیض می شوند موافق استعداد خود هر کسے فیضے می گیرد و من چه ام اینهمه عنایات حضرت ایزد رحمان بواسطه توجهات جناب مرزا جان جان شامل حال ایں کمینه درویشان ست الحق که ؎

گر بر تن من زبان شود هر موئے	یک شکر تو از هزار نتوانم کرد

بعد ازاں فرمودند که دید قصور من اینست که سگے که بخانه من می آید می گویم که الٰهی من

خواجه بزرگ مشرف شدم حضرت خواجه فرمودند که نسبتی که ترا از خواجه باقی بالله رسیده است
آں نسبت ماست. من عرض کردم که یا حضرت خواجه گاہے حضرت خواجه باقی بالله فرموده
اند که مرا نسبت حضرت چشت رسیده است و آنحضرت چنیں میفرمایند سبب چیست حضرت خواجه
فرمودند که من در خدمت حضرت خواجه یوسف ہمدانی رسیده از خدمت ایشاں نسبتی کسب کرده
ام آں نسبت را از من خواجه قطب الدین گرفتند و از حضرت خواجه قطب الدین بحضرت خواجه باقی
بالله رسیده است پس آں نسبت فی الحقیقة نسبت حضرت خواجگان نقشبندیه است که من رسیده
است و از من بحضرت خواجه باقی بالله رسیده بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که بواسطهٔ حضرت
خواجه بزرگ اسلام در بلاد ہندوستان رواج یافت و تصرف بسیار از آنحضرت صادر شدند
والے یومنا ہذا می شوند بعد ازاں حافظے را امر فرمودند که پنج آیت خواند و فاتحه حضرت خواجه
خواندند۔ بعد ازاں فرمودند که در طریقه بزرگان نقشبندی نسبتہای متعدده ظہور کرده اند لیکن
اصل نسبت از حضرت خواجه نقشبند است رضی الله عنه بعد ازاں لطیفه فرموده اند که دیگ طعام
حضرت خواجه بہاء الدین نقشبند پختند دراں دیگ نمک بسیار حضرت مخدوم اعظم انداختند نسبت
ایشاں تیزی پیدا کرد و فلفل سرخ دراں دیگ حضرت میر ابوالعلے رحمة الله علیه کردند۔ آں
نسبت تیز تر شد و حضرت مجدد دراں دیگ جغرات انداختند کیفیتی دیگر پیدا کرد و تیزیہاے
نسبتہا باآں طور نماند بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که من در مشاہده دیده ام۔
که حضرت سیدة النساء فاطمة الزہرا رضی الله تعالی عنہا رونق افزاے ایں مکان گردیده بمن ارشاد
فرمودند که من براے تو زنده شده امده ام۔ بعد ازاں در حضور مذکور فضیلت اصحاب پیغمبر علیه و آله و
صحبه صلوة الله الملک الاکبر آمد۔ حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که افضل ترین جمیع امت و اشرف ترین
ہمه اہل ملت خلفای الراشدین المہدیین اند رضوان الله تعالی عنہم اجمعین که از ہر یکے ازیں اربعه آوازه
ہدایت بہر چہار طرف زمین رسیده۔ بعد ازاں عشره مبشره که کسے عشر عشیر آں کمال ایشاں ندیده
و نه مثل آں بشارتی شنیده بعد ازاں شہدای بدر که ہر یک بدر چرخ شہادت ستاره سمای
ولایت۔ بعد ازاں اصحاب اہل بیعت الرضوان که تحت الشجرة بیعت نموده سرسبز و شاداب
از جوئبار ایمان گردیده اند۔ بعد ازاں اصحاب احد که جمیع اولیاء امت بمقابله احدآنہا منیر سند

ف۱ در بیان حقیقت نسبت نقشبندیه ۞ ف۲ در بیان فضیلت اصحاب کرام و عشره مبشره و شہدای بدر و اصحاب بیعت الرضوان ف۳ اصحاب احد و جمیع اصحاب

وکسوت مرغوب میداشت مردمان این مجلس ہمہ روی توجہ بجانب او آوردند و دعائے چند درچند بہدایت او نمودم آخر الامر دعا باجابت رسید وآن برہمن بچہ گریبان کفر از گردن خود دریدہ خلعت ایمان پوشید۔ وقامت نمونہ قیامت خود را از زیور مقوم ایمان بیاراست وحسن خود را از نور اسلام جلا دادہ برخاست ؛

روز دوشنبہ ششم رجب المرجب بندہ درحضور پرنور حاضر گردید کہ امروز روز عرس خواجہ خواجگان پیر پیران خواجہ معین الدین چشتی ست۔ رضی اللہ تعالی عنہ بعد ازان حضرت ایشان احوال حضرت خواجہ بیان فرمودند کہ عمر حضرت خواجہ ہفتدہ یا ہشتدہ سالہ بود روزے ایشان در باغ خود کہ پر از میوہا وآبہا جاری بود تشریف داشتند اتفاقاً پیش حضرت خواجہ قلندری آمد و درخواست آب نمود ایشان طبقی پر از میوہ و کوزۂ آب شیرین برائے او آوردند آن درویش میوہ را تناول فرمودہ آب را نوش کرد و درحق حضرت خواجہ دعا کرد ہمو توقت دل حضرت خواجہ از دنیا سرد شد و از آنچہ در ملک و تصرف ایشان بود برآمدند اول طلب علم فرمودہ مردانہ دار در طلب حق جل وعلا درآمدند تا وقتیکہ بخدمت مبارک حضرت خواجہ عثمان ہارونی رسیدہ قریب بست سال از خدمت شریف ایشان اخذ فیوض و برکات فرمودند وبحضور حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ نیز حاضر شدہ اند وحضرت خواجہ یوسف ہمدانی را رضی اللہ تعالی عنہ نیز زیارت نمودہ ششماہ در خدمت ایشان بودہ اند ہم درین محفل فرمودند۔ کہ مولانا بدرالدین سرہندی کہ از اصحاب حضرت مجدد ست رضی اللہ تعالے عنہ نقلے عجیبے در کتاب خود نوشتہ است کہ من اتفاقاً زمانہ در حضرت دہلی حاضر شدم دیدم کہ یک باغیچہ پر از انوار و برکات بطرف راہے واقع شدہ درون آن باغ درآمدم دیدم کہ مزار پر انوار حضرت ما خواجہ باقی باللہ در انجاست متوجہ حضرت خواجہ نشستم حضرت خواجہ عنایتے بحال من نمودند از نسبتہای مخصوصہ خود عطا فرمودند بعد ازان بزیارت حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ عنہ رفتم و مراقب شدم حضرت خواجہ ارشاد فرمودند کہ نسبتیکہ ترا از حضرت باقی باللہ رسیدہ است آن نسبت ماست بعد ازان بزیارت حضرت سلطان نظام الدین حاضر شدم سلطان جیو فرمودند کہ در نسبت من محبوبیت غالب تراست بعد ازان بحسب اتفاق در حضرت اجمیر رسیدم و بزیارت

عثمان بن عفان و صاحب رجا و خوف عبدالرحمن بن العوف رضی اللہ تعالی عنہما در حضور آں سرور عالم صلی اللہ علیہ وسلم مال کثیر داشتند و اکثر از اصحاب بعد از وفات آں سرور علیہ افضل الصلوۃ و اکمل التحیات حشمت و اجلال دنیا کمال یافتند و حق آنست کہ در قرب کہ ایشانرا بجناب حق جل جلالہ بود ہیچ فتوری و قصوری راہ نیافت پس معلوم شد کہ در حق اصحاب صفہ کہ کی من النار واقع شد بجہت آنکہ ایشان دعوی ترک و تجرید کردہ بودند و در صدق دعوی ایشان تخلفے واقع شدہ الخ گویند عفی عنہ پس ازینجا معلوم کہ صوفی را پیروی اصحاب صفہ درکارست و الا ساقط از حیز اعتبار ست و فردا حسرت و ندامت بیشمارہ آرد ہر کہ بجانب خط سبز محبوب مائل ست اشتغال از دنیا و اہل دنیا در حق او سم قاتل ست واقف اسرار حضرت فرید الدین عطار قدس سرہ جائیکہ گفتہ اند چہ درہای نفایس سفتہ اند۔ نظم

زہر دارد از درون دنیا چو مار　　گرچہ ظاہر ہست پر نقش و نگار
مینماید خوب و زیبا در نظر　　لیک از زہرش بود جانرا خطر
زہر این مار منقش قاتل ست　　باشد از وی دور ہر کو عاقل ست
ہمچو طفلاں منگر اندر سرخ و زرد　　چوں زنان مغرور رنگ و بود مگرد
زال دنیا چوں عروس آراستہ　　ہر دو روزے شوی دیگر خواستہ
لب بہ پیش شوی خنداں میکند　　پس ہلاک از خشم و نداں میکند
مقبل آں مرد یکہ شد زیں جفت طاق　　پشت بر وے کرد وادش سہ طلاق

و آنکہ کثرت مال و منال و علو مرتبت جاہ و جلال صحابہ را عطا فرمودہ بودند خود را براں قیاس نباید نمود و از آئینہ دل زنگ این ہیچ اصل باید زدود و درین معنی حضرت مولانا روم چہ خوش منظوم فرمودہ اند۔ ع

کار پاکانرا قیاس از خود مگیر　　گرچہ باشد در نوشتن شیر شیر

روز چہارشنبہ ہشتم رجب المرجب غلام بمحفل انقبلہ انام حاضر گردید دراں وقت درس جامع ترمذی بود۔ حدیث فَضْلُ عَائِشَةَ عَلَی النِّسَاءِ کَفَضْلِ الثَّرِیْدِ عَلٰی سَائِرِ الطَّعَامِ خواندہ شد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ ازیں حدیث شریف فضیلت

رضی اللہ عنہم ورضوا عنہ۔ بعد ازاں مرتبہ جمیع اصحاب رضوان اللہ الملک الوہاب ست وکسیکہ بنظر ایمان
آں سرور زمین وزمان را علیہ صلوات اللہ الرحمان دیدہ است داخل زمرۂ ایں اکابراں ست واز
بشارت اَصْحَابِی کَالنُّجُوْمِ بِاَیِّہِمُ اقْتَدَیْتُمْ اِهْتَدَیْتُمْ شاداں وفرحاں ومستبشر بجان کہ کریمہ
کُلًّا وَّعَدَ اللّٰہُ الْحُسْنٰی ناطق برآں ست ؛

روز سہ شنبہ ہفتم رجب المرجب ایں کمینۂ فقرا باریاب محفل آں مرشد برپا گردید
دراں وقت درس مکتوبات قدسی آیات حضرت امام ربانی قیوم زمانی مجدد الف ثانی رضی اللہ
تعالیٰ عنہ بود ودر آں مقام مذمت دنیا واہل دنیا رقام فرمودہ بودند کہ ہرکہ متلبس بدنیاست اورا جز
حسرتے وندامتے درروز جزا نیست حضرت ایشاں ارشاد کردند کہ دنیا طلب زیادتی ست برما
یحتاج الیہ۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر چیزیکہ دل را از حق سبحانہ تعالیٰ غافل سازد
او دنیاست وایں شعر خواندند ؎

چیست دنیا ولباس دنیوے	از خدا غافل شدن اے مولوی
چیست دنیا از خدا غافل شدن	نے قماش ونقرہ وفرزند وزن

وایضاً فرمودند کہ روزے جناب پیغمبر علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر درخانۂ حضرت سیدۃ
النساء قرۃ عین الرسول الزہراء البتول رضی اللہ تعالیٰ عنہا تشریف آوردہ بودند دیدند کہ دردست
مبارک آں سیدۃ النساء سوار نقرہ ہستند فرمودند مالی وللدنیا پس چوں آنحضرت صلی اللہ علیہ
وسلم بخانہ خود تشریف آوردند حضرت فاطمہ کہ فاطمہ بودند محبان خود را از آتش آں ہردو دست
برنجن را یکدست از دستہای خود جدا ساختہ بحضور آنجناب علیہ صلوات اللہ الملک الوہاب فرستادند ترجمہ بازدارندہ
حضرت امام الانبیا علیہ وآلہ صلوات اللہ الملک الاعلی آنرا بفقرا تصدق فرمودند۔ وایضاً حضرت
ایشاں ارشاد فرمودند کہ یکے از اصحاب صفہ وفات یافت در پارچہ پوشش او یک درہم یافتند
ازاں سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر عرض نمودند آں حضرت ارشاد فرمودند کَیٌّ مِّنَ النَّارِ
یعنی یک داغ از آتش ہمراہ خود برد بعد ازاں یکے دیگر از اصحاب صفہ ارتحال فرمودند ناگاہ دو
درہم در پارچہ اش یافتند آنحضرت علیہ افضل الصلوٰۃ ارشاد فرمودند کہ کیان من النار
بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ بعضی از اصحاب مثل جناب جامع القرآن حضرت

سعدی شیرازی آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ انوار ولایت سہروردیہ داشتند دم و فہمیدہ هستند و درو و شعر تمام سلوک بیان فرمودہ اند۔ **شعر**

مرا پیر دانائے مرشد شہاب	دو اندرز فرمود بر روئے آب
یکے آنکہ برخویش خودبیں مباش	دگر آنکہ بر غیر بدبیں مباش

بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر کہ از ما ملاقات وارد باید کہ لباس ما پوشد وطور ما اختیار کند۔ ع

یا مرو با یار ازرق پیرہن	یا بکش بر خانمان انگشت نیل
یا مکن با پیلبانان دوستی	یا بنا کن خانہ در خورد پیل

روز جمعہ وہم رجب المرجب حاضر بحضور گردیدم سخن در بیان ترک و تجرید افتاد حضرت ایشاں ایں رباعی خواندند۔

رباعی

خاک نشینی ست سلیمانیم	ننگ بود افسر سلطانیم
ہست چہل سال کہ می پوشمش	کہنہ نشد خلعت عریانیم

بعد ازاں ذکر اشعار مولانا جمالی سہروردی کہ ہمگی بیان ترک و تجرید ست آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ مولانا جمالی را ملاقات مولانا عبدالرحمن جامی اتفاق افتاد مولانا جامی قبل از تعارف از ایشاں فرمودند کہ چیزے از اشعار جمالی یاد داری چونکہ ایشاں درآں وقت بغیر لنگے لباسے نداشتند شعر حسب حال خود خواندند۔ ع

مارا ز خاک کویت پیراہنیست بر تن	آں ہم ز آب دیدہ صد چاک تا بدامن

بمجرد خواندن مولانا جامی فرمودند معلوم شد کہ جمالی توئی بعد ازاں حضرت ایشاں اشعار جمالی خواندند و فرمودند کہ معاش را بایں طور باید ساخت۔ نظم

لنگکے زیر لنگکے بالا	نے غم دزد نے غم کالا
گزک بوریا و پوستکے	دلکے پر ز درد دوستکے
ایں قدر بس بود جمالی را	رند کے مست دلا و بالی را

حضرت عائشه صدیقه رضی الله تعالی عنها بر تمام زنان ثابت شد بعد ازاں فرمودند فضیلتے که ایشانرا است از روی علم و اجتهاد و فقاهت و ترک و تجرید و محبوبیت آنحضرت ست صلی الله علیه وسلم بر جمیع عورات. فرمودند که در باب ترک و تجرید ایشاں وارد ست که روزی نزد ایشاں هفده هزار درهم و دینار آمدند همه را در همون مجلس متصدق کردند یک خرمهره نزد خود نگذاشتند و فضیلتے که جناب فاطمة الزهرا رضی الله تعالی عنها راست بنسبتی ست که بضعه رسول اند و شرافتیکه حضرت مریم راست بجهت امیه حضرت عیسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام واقع ست و علو مرتبتیکه حضرت آسیه راست بسببِ ورثش حضرت موسی علی نبینا و علیه التحیات است و هم بجهت شدائد و تکالیف و مصائب و بلیه که از دست فرعون بایشاں رسید و درال ایوان ظلمت که از هر طرف صرصر کفر و ضلالت می وزید مشعل ایمان و چراغ نور عرفان را بخوبی راه نداوند حق سبحانه بمراتب اعلی رسانید؂

روز پنجشنبه نهم رجب المرجب بنده بمحفل فیض منزل حاضر گردید. دراں وقت درس مثنوی شریف حضرت مولانا روم قدس سره بود حضرت ایشاں بعد از فراغ آں زمان گوهرفشاں ارشاد فرمودند که در تمام امت سه کتب اند که مثلی ندارند اول آں کلام الله المجید بعد ازاں بخاری شریف. پس ازاں مثنوی مولانا روم که مثل آں کتابے بعد کلام الله و بخاری نیست اگر شخصے عمل بریں مثنوی شریف نماید بے تعلیم پیر طریقت حظی وافر از اسرار معرفت یابد و از زمرهٔ واصلان حق جل و علا گردد. بعد ازاں مذکور حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه آمد حضرت ایشاں فرمودند کمالیکه حضرت مجدد دارند کسے درامت کم وارد حق آنست که اگر همه اولیاء الله صاحب وحدت وجود را توجه فرمایند از راه تنگ وجود بشاهراه شهود در آرند. و یقین است که حضرت محی الدین ابن العربی قدس سره که مجتهد ایں طائفه وجودیه اند از توجه حضرت مجدد ازیں مقام تنگ بمقام اعلے ترقی نمایند بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که پیران طریقت و مرشدان حقیقت سه قسم اند. یکے ارباب کشف چنانچه حضرت ایشاں شهید نور الله مرقده المجید. دوم اسباب ادراک. سوم ارباب جهل که بطالق کشف ادراک نسبت ندارند و در کمال ایں هر سه طائفه ریبے و شکی نیست بعد ازاں مذکور شیخ

ایشان را ندا از قدرت یزدان شیر از پستان برآمد و ایشان نوش فرمودند. و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که عادت شریف ایشان بود که چهل هزار بار سبحان الله هر روز میخواندند و علماء صوفیه را اختلاف است در فضیلت تسبیح و تهلیل متاخرین تهلیل را افضل گفته اند. و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که اکثر طرق و سلاسل صوفیه با ایشان میرسند مقتدای جمیع کبرا و پیشوای جمیع صلحا هستند بعد ازاں حضرت ایشان فرمودند که امروز روز وصال حضرت شاه ناصر الدین قادری ست که مزار پر انوار ایشان در حضرت دهلی بمحله حبش پوره واقعست بزیارت و تبرک به مرشد والد بزرگوار این ذره بیمقدار بودند که در شب گذشته این روز ازین سرای فانی رخت بربسته بودند و من هم همون روز از وطن خود آمده بودم چون درین مکان که حضرت دهلی ست رسیدم والدم بسیار خوش شدند که مرا از مرشد خود بیعت نمایند اتفاقاً بعد از چند ساعات جناب مرشد ایشان ارتحال فرمودند. بعد ازاں در حضور مذکور پسران حضرت غوث الاعظم آمد حضرت ایشان فرمودند که چهار پسر حضرت غوث داشتند. یکی حماد و پاس. دوم شیخ ابو الوفا سوم والد ایشان سید ابو الصالح. چهارم شیخ ابو سعید مخزومی قدس الله اسرارهم.

روز یکشنبه دوازدهم رجب المرجب این بنده نابکار در حضور آن مقبول درگاه پروردگار حاضر شد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ذکر اسم ذات و یا نفی و اثبات برائے این میکنند که هر چه موعود بفردا است امروز نقد گردد نه آنکه از بهر خوف دوزخ و تمنای بهشت آنانکه از آتش عشق سرشته اند آرزوی بهشت را هشته اند پس آهی از دل خسته منزل کشیدند و فرمودند که وصلی شود و قطعی شود از خودی گذشتن باید و به دوست پیوستن شاید بعد ازاں مذکور موت اولیاء الله آمد حضرت ایشان فرمودند که ارواح بعضی اولیا را فرشته قبض کرده در پارچه حریر بهشت پیچیده خواهد که بسوی آسمان می برد که آن روح قبل از بیرون فرشته از دست فرشته جست کرده بجناب الهی می رسد. چنانچه در حدیث شریف وارد ست و بعضی ارواح طیبه را در قبض ساختن فرشته را هم دخلی نیست از دست قدرت خود او سبحانه قبض میفرمایند. بیت

در کوی تو عاشقان چنان جان بدهند	کانجا ملک الموت نگنجد هرگز

روز دوشنبه سیزدهم رجب المرجب غلام در محفل قبله انام حاضر گردید در اثنای ذکر قدسی حدیث قدسی أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي آمد حضرت ایشان فرمودند که معنی این حدیث نزد من اینست

بعدازاں اشعار شیخ ابن یمین کبردی رحمۃ اللہ علیہ خواندہ فرمودند کہ معاش درویشاں بدیں ساں می باشد ؎ نظم

نان جوین و خرقۂ پشمین و آب شور — سی پارہ کلام و حدیث پیمبری
ہم نسخۂ دو چار ز علمیکہ نافع ست — دردین نہ لغو بوعلی و ژاژ عنصری
تاریک کلبۂ کہ پی روشنی آں — بیہودہ بستی نہ بر و شمع خاوری
با یک دو آشناکہ نیرزد بہ نیم جو — در پیش چشم ہمت شاں ملک سنجری
این آں سعادتست کہ حسرت برد برو — جویای تاج قیصر و ملک سکندری

بعدازاں مذکور محبت افتاد حضرت ایشاں ابیات نورالعین واقف خواندند ؎ ابیات

صبا با زلف یار من چہ کردی — زدی برہم قرار من چہ کردی
مگذر گر نگردی با تو گویم — کہ با مشت غبار من چہ کردی
بشستی گرد کین از خاطر یار — بگو ای گریہ کار من چہ کردی
فگندی خار واقف را بہ بستر — بگو ای گلعذار من چہ کردی

روز شنبہ یازدہم رجب المرجب بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم دراںوقت حضرت ایشاں درس حدیث می فرمودند ناگاہ مشائخے از خاندان چشتیہ برای ملاقات حضرت ایشاں آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمود کہ گزک اکابراں کہ سرمستان راوق محبت اند سماع و سرودیست کہ دل را از نگار رنگ اشواق می آرد و پردہ حجاب از چہرۂ یار خرق می سازد گزک ما متوسلان نقشبندیہ کہ بادہ نوشاں جام مودت ایم حدیث و درود الیست کہ قلب را گوناگوں اذواق می دہد و برقع و نقاب از روی نگار دور می نماید مصرع آں ایشانند من چنینم ہر دم ؎ بعدازاں آہے از دل کشیدند و فرمودند واشوق المدینۃ واشوق المدینۃ۔ واحسرۃ المدینۃ۔ بعدازاں در حضور مذکور حسن بصری رضی اللہ تعالی عنہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ پدر و مادر ایشاں از موالی بودند لیکن فضیلتے کہ ایشاں دارند ہیچکس نمی دارد کہ در طفولیت بایام رضاعت حضرت ام سلمہ رضی اللہ تعالی عنہا کہ از ازواج مطہرات جناب سرور کائنات علیہ افضل الصلوۃ بودند پستان خود را در دہن

بعد ازاں این شعر خواندند ؎

صنمارہ قلندر سزاوار بمن نمائی	کہ دراز و دور دیدم رہ و رسم پارسائی

بعد ازاں در حضور مذکور تصرفات اولیاء اللہ آمد کہ اعانت این طائفہ علیہ شامل حال مخلصان می باشد برابر است کہ ایشان دانستہ مدد بکار روائی مردمان نمایند یا نادانستہ از ایشان اعانت رسد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ اکثر از اولیاء اللہ حل مشکلات مردمان می شود و ایشان ازان واقعہ خبری ندارند۔ بعد ازاں میاں الف شاہ عرض نمودند کہ ما از وطن خود کہ اُچ ست بارادۂ بیعت در حضور می آمدم و در اثنای راہ راہ را گم کردم۔ ناگاہ حضرت ایشانرا دیدم کہ تشریف آوردہ بمن راہ راست نمودند پس من گفتم کہ شما کیستید از نام و نشان خود خبر دہید۔ حضرت ایشان فرمودند کہ من آنم کہ تو نزد من برای بیعت می آئی دو بار مرا این واقعہ در پیش آمد۔ بعد ازان حضرت ایشان فرمودند کہ میاں محمد یار صاحب ہم میگفتند کہ من برای تجارت میرفتم ناگاہ دیدم کہ شما تشریف آوردہ قریب بہل من ایستادہ فرمودید کہ بہل را تیز بکنید۔ و بدوانید و ازین قافلہ جدا شدہ بگذرید کہ قطاع الطریق می آیند و این قافلہ را برباد می کنند۔ من بہل را دوانیدم از قافلہ جدا شدم بقضای الٰہی این ہمہ قافلہ را قطاعان طریق بغارت بردند و من بخیر و خوبی داخل منزل مقصود گردیدم

روز سہ شنبہ چہاردہم رجب المرجب بندہ حاضر حضور گردیدم ذکر خطای کشف کونی کہ از بزرگان واقع می شود افتاد۔ حضرت ایشان فرمودند کہ بعضے اوقات بزرگان را چیزی کشفاً دریافت می شود۔ لیکن در تعبیر آن واقعہ خطای می شود تقصیر کشف نیست باید کہ تعبیر وقائع بدقت نظر بکند ہم درین اثنا شخصے اجنبی آمد حضرت ایشان نام او را پرسیدند او گفت نام من داد خان است۔ حضرت ایشان این رباعی خواندند ؎

وا فریاد از عشق وا فریادا	کارم بیکے طرفہ نگار افتادہ
گر داد من شکستہ دادا دادا	ورنہ من و عشق ہر چہ بادا بادا

بعد ازاں ذکر ورود تجلیات آمد حضرت ایشان فرمودند کہ تجلیات متنوعہ بر سالک وارد می شود و آن بیچارہ را فانی میسازد این مصرع بر زبان مبارک راندند مصرعہ برقے از محمل لیلی بدرخشید سحر ٭ گاہی تجلی افعالی می درخشد و افعال عباد را از نظر سالک مستور می سازد

ف۔ دربیان تصرفات اولیاء اللہ و خوارق عادات ایشان رضی اللہ عنہم

کہ حق تعالی ارشاد فرمود کہ ہر کہ مرا بخیال و یا بوہم یاد کند من نزدیک او ہستم چنانچہ بتقریب این حدیث است [illegible] دلالت برین معنی می کند بعد ازان در حضور فیض گنجور شخصے آمد و کلمات شوقیہ بزبان خود آغاز کرد حضرت ایشان این شعر خواندند

مرغان چمن بہر صباحے — خوانند ترا باصطلاحے
ندانم آن گل خندان چہ رنگ و بو دارد — کہ مرغ ہر چمنے گفتگوی او دارد

وہم دران مجلس این شعر خواندند۔

یکبار بگویدم نظیرے — مشہور شوم بہ بے نظیری

بعد ازان فرمودند کہ اصل این مضمون در کلام حافظ شیرازی یافتہ می شود۔ و آن اینست

نام من رفتست روزے بر لب جانان بسہو — اہل دل را بوی جان می آید از نامم ہنوز

بعد ازان حضرت ایشان فرمودند کہ بعضی اشعار حافظ شیرازی موافق مضامین حدیث شریف ہستند پس این شعر خواندند

ساقیا عشرت امروز بفردا مفگن — یا ز دیوان قضا خط امانی بمن آر

و فرمودند کہ مضمون این حدیث است اِذَا اَمْسَیْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَاِذَا اَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ پس فرمودند کہ کار امروز حوالہ بفردا مکن۔ فرصت را غنیمت شمار بعد ازان در حضور مذکور ہیر و رانجھا آمد حضرت ایشان فرمودند کہ ہیر مرید حضرت بہاؤ الدین ذکریا ملتانی بود۔ روزے حضرت بہاؤالدین نماز میخواندند کہ ناگاہ ہیر پیش نماز رفت ایشان بعد از نماز او را فرمودند کہ تو پیش نماز میرفتی این کار ہرگز آیندہ نمائی کہ گناہ است ہیر گفت کہ سبحان اللہ من در عشق یک آدمی بندہ اینچنین بیہوش بودم کہ خیال شما و نماز شما نماند و شما کہ خود را عاشق خدا می گوئید در عین حضور محبوب خیال گذشتن ما کردید ایشان انفعال از کلام پیر الزامش کشیدند و گریبان دریدند۔ بعد ازان ایشان فرمودند کہ در حق تو دعای کنم کہ از واصلان حق گردی۔ ہیر گفت اگر شما را طاقت است مرا تا بہ رانجھای من رسانید۔ و روی محبت من از آن سو مگردانید۔ بعد ازان در حضور پر نور مذکور قلندری آمد۔ حضرت ایشان این شعر خواندند

قلندر قطرہ دریای عشق ست — قلندر ذرہ صحرای عشق ست

بسمع مبارک ایشاں رسید کہ ای دوست ترا نماز و روزہ معاف کردیم و دل تو از کدورت صاف کردیم ایشاں متحیر شدند کہ جناب آں سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر را ہم صوم و صلوٰۃ معاف نبود ما کہ کمینہ متوسلان آنجنابیم از تفلع ایں امر بچہ طور گردد و کلمہ تجدید بر زبان راندند و از وسوسۂ آں لئیم راندہ شدہ خلاصی یافتند ہادی و معین ایشاں کہ رحیم و رحمان بود از سر شیطان باز داشتہ راہ ہدایت نمود آں تجلی شیطانی از نظر ایشان مرتفع شد باز شیطان ندا در داد کہ من بسیار کسان را ازیں مقام عالی بحضیض ضلالت افگندیم ہادی شما کہ خدا بود و مؤید محمد مصطفیٰ علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاعلا فریب من بر شما کاری نکرد۔ بعد ازاں در حضور مذکور شغل باطنی آمد حضرت ایشاں فرمودند ہر کہ مشغول است مقبول ست و ہر کہ غافل ست کے مقبل ست راقم گوید۔ مردے چہ خوش فردے گفتہ است فرد۔

ہر انکو غافل از حق یک زماں ست ۔۔۔ دراں دم کافرست اما نہاں ست

وہم در باب یاد محبوب رعنا چہ شعری زیبا نظم نمودہ است شعر

پس از سی سال ایں معنی محقق شد بخاقانی ۔۔۔ کہ یکدم با خدا بودن بہ از ملک سلیمانی

بعد ازاں در حضور مذکور متابعت مرشد آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ کار خلاف مرضی پیر رہبر نسبت باطن را اخراب و ابتر میسازد و پس فرمودند کہ شخصے بے اجازت من خربزہ بحضور نواب برد باطن او سیاہ گردید او ندانست کہ سببش چیست استغفار و توبہ از گناہان خود کرد ہیچ اثرش ظاہر نگشت بعد ازاں گفت کہ ایں جرم بردن خربزہ کہ نامرضی مرشد سر زدہ شدہ است۔ ازیں توبہ می نمایم فی الحال انبساط پیدا شد و نسبت باطنش بطور سابق ظاہر گردید۔

روز پنجشنبہ شانزدہم رجب المرجب در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ ہر کہ از یاران من راہ صبر و توکل قناعت و تقوی پیش گیرد و حصول جمعیت و انوار و کیفیات در قلب وارد از جانب من او را اجازت ست کہ طالبان را بیعت نماید و در ہر کس کہ ازیں صبر و توکل وغیرہ فتور ست او را بیعت ساختن و مرید ساختن قصور ست اگرچہ از اجازت یافتگان من باشد حقیقۃً از من مجاز نیست ❊

روز جمعہ ہفدہم رجب المرجب فدوی بحضور پرنور حاضر گردید حضرت ایشاں

وگاهی تجلی صفاتی دود میکیند و صفات مخلوق را از نظر سالک مختفی میفرماید و گاهی تجلی ذات ظهور میفرماید
و اضمحلال فوات عالم در ذات حضرت حق میسر آید۔ بعد ازاں در حضور پر نور مذکور عقل آمد حضرت
ایشاں فرمودند که عقل دو قسم ست۔ یکے عقل نورانی۔ دوم عقل مظلم۔ عقل نورانی آنست که شخصے خود بخود
اجتناب از نواہی و استقامت با وامر نماید و مظلم آنکه از ہدایت مرشد احتراز از منہیات کند۔ بعد
ازاں این نقل فرمودند که حضرت شاہ عبدالرحیم نقشبندی رحمۃ اللہ علیہ روزی در کوچہ می رفتند
ناگاہ در اثنائے راہ دیدند که بچہ سگ در کنارۂ تالاب بگل افتادہ است و طاقت بیرون آمدن ازاں
گل نمی تواند مرداں را گفتند که این را بیروں آرید کسی بیروں نیاورد آخر الامر آں سگ بچہ را
بدست گرفته بیروں آوردند و اہل محلہ را فرمودند که کسے این را پرورش کند در انجا طباخے بود گفت
که من متکفل تربیت این می شوم ایشاں آں بچہ سگ را حوالہ طباخ کردہ تشریف آوردند بعد از چندی
بار دیگر گذر ایشاں دراں کوچہ افتاد که موافق گذر یک کس راہیست باقی گل ولای و سگے از مقابل ایشاں
می آید ایشاں آں سگ را منع کردہ خود ازاں راہ گذر کردند۔ سگ گفت که شما بر من ظلم کردید که راہ
مشترک است برای ما و شما و شما مرا مانع گذشتن این راہ گشتید ایشاں گفتند که تو از آب تر بودی بجہت
پلید گشتن جامۂ خود منع نمودم سگ گفت که جامۂ شما از یک کوزۂ آب پاک می شد و حالانکه در آنا ر
شما پلیدی ملوث شدہ است از شستن ہفت دریا زائل نمی گردد۔ بعد ازاں سگ گفت که صوفیاں
مذہب ایثار اختیار می کنند و شما راہ اختیار کردہ اید ایشاں گفتند بچہ طور سگ گفت که شما مرا از راہ
باز داشتہ خود گذر کردید باز سگ گفت که حقتعالی را از عقل نورانی می شناسند نه از عقل مظلم ایشاں
گفتند که تفسیر این ہر دو عقل بیان کن سگ گفت که عقل نورانی آنست که بے نصیحت ناصح و بے وعظ
واعظ پند پذیر شود۔ و عقل مظلم آنکه از بند در بند نصیحت افتد۔

روز چہارشنبہ پانزدہم رجب المرجب بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت

ایشاں ارشاد فرمودند که طریقہ شریفہ نقشبندیہ ماموں و محفوظ ست از وساوس شیطان چرا که
این اکابران بنا طریقہ خود بر حضور و آگاہی و جمعیت نہادہ اند و کشف انوار و ظہور رؤیا از حیز
اعتبار ساقط می شمارند بخلاف طرق دیگر که بنا آنہا بر انوار و اسرار ست۔ بعد ازاں فرمودند که
که روزی حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ را تجلے واقع شد و در عین روشنی آں آوازے

باشد و تفرقهٔ بیرونی بحجرهٔ درونی راه نیابد ــه

ازبرون در میان بازارم — وز درون خلوتیست با یارم

در ابتدا اینمعنی به تکلف ست و در انتها بی تکلف و درین طریقه اینمعنی چون در ابتدا دست می دهد و راهی برای حصول آن وضع کرده اند از خصائص این طریقه آمده است هرچند منتهیان طرق دیگر را نیز دست می دهد و اندرین معنی گفته اند ــه

از درون شو آشنا و از برون بیگانه وش — این چنین زیبا صفت کم می بود اندر جهان

زونش

منها نظر بر قدم عبارت از انست که در راه رفتن نظر بر قدم دوخته شود و بمحسوسات متلونه پراگنده نکند تا بجمعیت اقرب باشد چه در ابتدا دل تابع نظرست و پریشانی نظر در دل تاثیری کند ــه

بچه مشغول کنم دیدهٔ دل را که مدام — دل ترا می طلبد دیده ترا می خواهد
دارم همه جا با همه کس در همه حال — در دل ز تو آرزو و در دیده خیال

منها هوش در دم عبارت از انست که واقف نفس باشد تا بغفلت نه بر آید ــه

ندانم چه فسون کردهٔ که می بینم — زمان زمان بتو مائل نفس نفس مشتاق

کلمهٔ سوم برای دفع تفرقه است که از آفاق میخیزد و کلمهٔ چهارم دفع تفرقهٔ انفس ست. منها یادکرد و یاد داشت سالک تا زمانیکه در طریقت و تصنع ست و بحقیقت و ملکهٔ حضور نه پیوسته است در مقام یادکرد است یعنی ذکری که از شیخ خود تلقین گرفته است دائم در تکرار او بتکلف مشغول باشد تا بمرتبهٔ حضور برسد. ــه

سررشتهٔ دولت ای برادر بکف آر — وین عمر گرامی بخسارت مگذار
دائم همه جا با همه کس در همه کار — میدار نهفته چشم دل جانب یار

چون حضور دوام پذیرد و ذوق یابد و از تکلف دارید و ملکه گردد که بنفی منفی نشود یاد داشت بوده ــه

دارم همه جا با همه کس در همه حال — در دل ز تو آرزو و در دیده خیال

و یادداشت را معنی دیگر هم هست عالی و آن درخور این رساله نیست. حضرت خواجه

ارشاد فرمودند که سیر آفاقی عبارت ست از مشاهدهٔ انوار بیرون خود و سیر انفسی دیدن انوار سینهٔ
خود۔ بعد ازاں مذکور اندراج النهایة فی البدایة آمد فرمودند که معانی ایں عبارت بسیار ست لیکن
نزد من چنیں تقرر یافته که وقتیکه دل را حضور و جمعیت حاصل شد و کیفیات و جذبات و واردات
آمد اندراج نهایت ست که ایں معامله در طریقهٔ علیه نقشبندیه در بدایت حاصل می شود فرمودند که
اکابران طرق دیگر قدس الله اسرارهم بعد حصول مقامات عشره که صبر و توکل و غیر ها ست متوجه
بحضور و آگاهی میگردند ایں طائفه علیه نور الله مرقدهم مدار کار در بدایت بحضور و جمعیت نهاده اند۔
بعد ازاں در حضور عالی سخن در اصطلاحات ایں طائفه کرام افتاد حضرت ایشاں فرمودند که یکے
از اصطلاحات سفر در وطن ست و آں عبارت ست از خصائل رذائل بسوی حسنات رفتن
یعنی از بیصبری بجانب صبر دویدن و از بے قناعتی بقناعت آمدن و از بے توکلی بسوی توکل
متوجه شدن و تهذیب اخلاق حاصل سیر و سلوک گفته اند چنانچه حدیث شریف تاکید فرما بتحصیل
مکارم اخلاق ست قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ بَعَثَنِيْ لِتَمَامِ مَكَارِمِ الْاَخْلَاقِ وَكَمَالِ مَحَاسِنِ
الْاَفْعَالِ راقم گوید عفی عنه که چوں ذکر اصطلاحات سلسلهٔ علیه نقشبندیه دریں مقام آمده ست
نوشتن کلمات ایشاں باید لهذا التحریر مینمایم که حضرت ایشاں علی الدوام برای عمل کردن بریں اصطلاحات
امر میفرمودند لهذا التحریر می نمایم و ایں عبارت را از مکتوبات قدسی آیات پیر پیران حضرت خواجه
محمد معصوم رضی الله عنه ارقام میکنم باید دانست که کلماتیکه در سلسله علیه نقشبندیه شهرت دارد هشتگی
دوازده [۱۲] کلمه است۔ منها سفر در وطن و آں عبارت از سیر انفسی ست که آنرا جذبه نیز گویند ابتدار
معامله ایں بزرگواراں ازیں سیر ست و سیر آفاقی که سلوک عبارت از آن ست در ضمن ایں سیر
قطع می نمایند و در سلاسل دیگر شروع کار از سیر آفاقی میکنند و انتها بسیر انفسی میشود و شروع کار
از سیر انفسی خاصه ایں طرق ست و اندراج نهایت در بدایت بهمیں معنی ست که سیر انفسی که نهایت
دیگران ست بدایت ایں اکابران ست۔ سیر آفاقی مطلوب را بیرون از خود جستن ست و سیر انفسی
در خود آمدن و گرد دل خود گردیدن دریں معنی گفته اند ؎

هم چو نابینا مبر هر سوی دست	یا تو در زیر گلیمست هر چه هست

منها خلوت در انجمن یعنی در انجمن که محل تفرقه است از راه باطن با مطلوب خلوت داشته

از حضرت ایشان شنیده ام که کسی را که ذکر قلبی در نگیرد و متاثر نشود وی را از ذکر باز داشته بمجرد وقوف قلبی امر باید کرد و توجهات باید نمود تا ذکر در گیرد. منها وقوف عددی آنست که بر عدد نفی و اثبات برنهجی که درین طریقه معهود ست واقف باشد تا در هر نفس طاق گوید نه جفت گفته اند که این ذکر در یک نفس چون به بست و یک عدد با شرائط معتبره برسد و نتیجه بران مترتب نشود از دید نیستی و فنا و امثال آن بر بیحاصلی این عمل دلیل کنند باید که سلوک و ذکر از سر گیرد باکمال اخلاص و تقوی شاید فائده یابد. منها وقوف زمانی آنست که حساب کند اوقات خود اگر باعمال خیر گذشته است شکر کند و اگر بکارهای ناشایسته گذشته است استغفار کند موافق حال خود. حسنات الابرار سیئات المقربین. منها سلطان الذکر است که ذکر تمام بدن را در گیرد و هر عضو در رنگ دل ذاکر و متوجه مطلوب گردد. ع

هر دم بهوای تست دمساز	هر موی ز گیسوم به پرواز

تم کلامه الشریف.

روز شنبه هشتدهم شهر رجب المرجب غلام بحضور آنقبله انام حاضر گردید

حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب را باید که تهلیل لسانی باصحت الفاظ و لحاظ معانی و وقوف عددی و نگهداشت خواطر و توجه الی الله بخواند و الا در طریقت محسوب نیست و اسم ذات و نفی و اثبات هم بلحاظ معنی و غیره بانتظار فیض باید کرد.

روز یکشنبه نوزدهم شهر رجب المرجب بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم

حضرت ایشان الوان لطائف بیان فرمودند و نور لطیفه نفس مثل صبح بیان کردند.

روز دوشنبه بستم شهر رجب المرجب بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم

حضرت ایشان ارشاد فرمودند که کلمه طیبه لا اله الا الله آیتی ست از آیات قرآنی و محمد رسول الله کلمه ایست از کلام ربانی پس این کلمه طیبه را اگر بلحاظ آنکه آیتی ست از کلام باری خوانده شود فیض بنوع دیگر می آید و اگر بلحاظ اینکه این کلمه ایست که از خواندنش قائل مسلمان می شود و ما ماموریم از پیغمبر علیه صلوات الله الملک الاکبر بخواندن این کلمه از زبان و تصدیق داشتن معنی این در دل بخوانند فیضی بنهج دیگر حاصل می شود. و ایضا فرمودند که خواندن کلمه طیبه بلحاظ معنی اول حسنی را

نقشبند قدس سره فرموده اند مقصود از ذکر آنست که دل دائما حاضر باشد مع الله بوصف محبت و تعظیم
منها بازگشت عبارت از انست که بعد از ذکر نفی و اثبات معهود بدل گوید. الٰهی انتَ مَقصُودِی وَ
رِضَاکَ مَطلُوبِی یعنی ازین ذکر فائده این کلمۂ نفی هر خاطرست نیک یا بد تا آنکه خالص شود ذکر فارغ
شود سر از ما سوا اگر خالص نیاید ذکر خود را درین کلمه باید که بر سبیل تقلید مرشد بگوید تا حاصل شود او را
به برکت او اخلاص. منها نگاه داشت عبارت از مراقبۂ خواطر ست یعنی وقت تکرار کلمۂ طیبه در دل اجتهاد
کند که خاطر غیر در دل خطور نکند یک ساعت یا دو ساعت این مراقبه و مجاهده ضرورست
سالک را ؎

ترا یک پند بس در هر دو عالم ۔ ز جانت بر نیاید جز خدا دم

منها وقوف قلبی عبارتست از بیداری دل و حضور قلب مع الحق سبحانه بر وجهیکه نباشد
مر قلب را غفلتے و غرضی از حق تعالی پس لازم ست سالک را که دائم واقف و حاضر باشد بر قلبش و رحال
ذکر و نگذارد دلش را که غافل شود از ذکر و نه از مفهومش حضرت خواجه نقشبند قدس سره حبس نفس
و رعایت عدد را لازم نمی فرمودند و لیکن وقوف قلبی را لازم می فرمودند در انتظار ذکر و رابطه و غیرها
پس مقصود از ذکر و وقوف قلبی و طرد غفلت ست و حضور مذکور علی الدوام بخضوع و خشوع با لحب
والتعظیم ؎

مانند مرغی باش هان بر بیضۂ دل پاسبان ۔ کز بیضۂ دل زایدت مستی و شور و قهقهه
رو بر در دل هشین کان دلبر چه گاه ۔ وقتی سحری آید یا نیم شبی باشد

دلقول وقوف قلبی آنست که نگران و واقف دل بود و توجهی و نظری بان داشته باشد
قطع نظر از ذکر تا تفرقه بان راه نیابد و بنقوش ما سوا منقش نگردد گفته اند دل بیکار نیست یا با ما سوا آویخته است
یا با مطلوب در آویخته آدمی تا بیدار ست حواس ظاهره جواسیس اند اخبار عالم بدل میرسانند و در تفرقه
میدارند و چون صاحب دل متوجه بدل خود گردد. گویا حصن گرد دل ازین توجه پیدا میشود و نمی گذارد
که اخبار عالم بدل رسد درین هنگام دل بمقصد اقصی در آویزد چه بیکاری در حق او مفقود ست چون
از اینطرف ممنوع گشت چاره ندارد و غیر از توجه بانطرف احتیاج بذکر و توجه مذکور ندارد و گفته اند دل
از دشمن باز دارد و دوست را طلبیدن حاجت نیست زنگ از آئینه بزدای غیر از ظهور نور هیچ نیست

از آیات الٰہیہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم۔

روز چہارشنبہ بست و دوم رجب المرجب حاضر حضور گردیدم مولوی کرم اللہ تجدید بیعت ثالثہ نمودند حضرت ایشان عنایات بسیار بحال ایشان فرمودند و خرقہ و کلاہ تبرک بایشان مرحمت فرمودند و توجہات بلیغہ بحال ایشان عنایت فرمودند بعد ازاں درس مثنوی شریف حضرت مولوی معنوی قدس سرہ شروع شد حکایت طوطی و بازرگان خواندہ میشد چون نوبت باین اشعار آمد ؎

این روا باشد وفای دوستان	من درین حبس و شما در بوستان
یاد آرید ای مہان زین مرغ زار	یک صبوحی در میان مرغزار

حضرت ایشان معارف بلند و حقائق ارجمند بیان فرمودند نسبت مولانا ظہور نمود آنحضرت را وقت خوش شدہ تاثیری عجیب بر حاضران حضور وقع شد گریہا دست داد۔

روز پنجشنبہ بست و سوم رجب المرجب حاضر حضور گردیدم درس مثنوی شریف بود۔ و احوال کمون و بروز کہ مشائخ کرام را واقع می شود افتاد و مذکور این شعر مولانا بود ؎

کو یکی مرغی ضعیفی بیگناہ	در درونش صد سلیمان با سپاہ

حضرت ایشان ارشاد کردند کہ وقتیکہ احوال بروز بر عارف می آید چنان ظاہر می شود کہ در زمین و آسمان از غایت وسعت نمی گنجد بلکہ زمین و آسمان و عرش و ما فیہا در زاویہ قلبش می در آید پس سلیمان با سپاہ در دلش چہ مقدار دارند۔ و وقتیکہ احوال کمون بر عارف می آید خود را از ذرہ ہم خردتر می یابد بلکہ ہیچ نمی یابد۔ بعد ازاں برای توجہ فرمودن یاران مشغول شدند و شخصی را امر فرمودند کہ برای اہل حلقہ بادکش بجنبانند و ارشاد کردند کہ حضرت ایشان شہید رضی اللہ عنہ میفرمودند کہ کشفا می بینیم شخصی را کہ با اہل حلقہ بادکش می جنباند نصیب توجہ ہر واحدی شریک می شود زیرا کہ از جہت او ہر واحدی را راحتی می رسد۔ بعد ازاں حضرت ایشان شہید نقل فرمودند کہ روزی بخدمت مرشد خود حضرت سید السادات سید نور محمد رضی اللہ

حرام ست وبلحاظ ثانی بہر حالے کہ باشد و رجنابت باشد یا در حدث جائز ست ۔ وایضاً فرمودند
کہ کلمۂ طیبہ لسانی باشد یا قلبی بلحاظ معنی ثانی در لطائف عالم امر ترقیات می بخشد وبلحاظ معنی اول در
کمالات وحقائق فائدۂ تام می دہد ۔ وایضاً فرمودند کہ نصف کلمۂ طیبہ کہ لا الہ الا اللہ است ناشی است
از تجلی صفات ونصف کہ محمد رسول اللہ ست ناشی ست از تجلی ذات پس فیضی کہ از نصف اول می آید مبدأ
اش تجلی صفاتی ست وفیضی کہ از نصف آخر می آید مبدأش تجلی ذاتی شتان ما بینہما ۔ الحق کہ فرقیست بسیار
وتفاوتیست کثیر در انوار ایں ہر دو و در اسرار وفیوض ایں ہر دو ہر کہ را دیدۂ بینا عطا کردہ مشاہدہ
می نماید ۔ وایضاً فرمودند کہ طالب را باید کہ یک لحظہ از یاد مطلوب غافل نباشد پس ایں
شعر خواندند ؎

ایں شربت عاشقی ست خسرو	بے خون جگر چشید نتواں

وایضاً فرمودند کہ فرق درمیان تجرید وتفرید آنست کہ تجرید انقطاع علائق ظاہریست
وتفرید انقطاع علائق باطن ۔ وایضاً فرمودند معنی اِقْرَؤُا الْقُرْآنَ بِالْحُزْنِ فَاِنَّہٗ اُنْزِلَ بِالْحُزْنِ
آنست کہ چوں ذکر فاسقان در کلام اللہ آید خائف وحزین باید بود کہ مبادا احوال ما چناں نشود ۔
وچوں مذکور مومنان آید خائف بود کہ ما چنیں نیستیم وچوں مذکور اوامر ونواہی آید غمگین شود کہ از من
چنانکہ فرمودہ اند بظہور نمی آید قس علی ہذا ۔ وایضاً فرمودند حب الدنیا راس کل خطیئۃ وراس
گناہان کفر ست ۔ پس حب دنیا کفر شد چنانکہ مولانا میفرمایند ؎

اہل دنیا کافران مطلق اند	روز وشب در بق بق و در زق زق اند

روز سہ شنبہ بست وپنجم رجب المرجب حاضر حضور گردیدم ۔ حضرت ایشاں
فرمودند کہ صاحب حنفی مذہب را ضرور ست کہ موطای امام محمد رحمۃ اللہ علیہ نزد خود داشتہ باشد
کہ دراں کتاب عجب کاری کردہ است کہ اخبار صریح وآثار صحیح برای تائید مذہب خود آوردہ اند
بعد ازاں ارشاد کردند کہ در ہر چہار مذہب چہار خاصہ است کہ یکے را از دیگری ممتاز ساختہ
است ۔ خاصۂ مذہب حنفی کتاب ہدایہ است کہ در مذہب دیگر مثل آں کتابی نیست ۔ ودر
مذہب شافعی امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ عجب محققی گذشتہ اند ۔ در مذہب حنبلی حضرت غوث الاعظم
سر آمد مقربان جناب الٰہی ہستند ۔ ودر مذہب مالکی وجود شریف امام مالک خود آیتی ست ؎

می باشند نه بجهت آنکه او تعالی رزق می دهد و پرورش می نماید بانواع عنایات مشرف می فرماید۔ و بخلاف فرقهٔ اولی که پرستش می کنند حق جل و علا را بصفات کامله او شناختن ما بینهما پس فرمودند که نمی توانم گفت که من عبد الله ام لیکن الحال از چندمدت بر من عبد اللهیت ظهور می کند۔

روز شنبه بست و پنجم رجب المرجب

در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ محی الدین ابن العربی قدس سره نوشته اند که یکی فرقه از فرق عالم بضلالت نرفته هر یکی راه هدایت پیموده است قائم بصراط مستقیم ست و مؤید قول خود کریمه آورده اند وَمَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ و هم برین معنی مولانا روم فرموده است ؎

پس بدی مطلق نباشد در جهان	بد به نسبت باشد این را هم بدان

و حافظ شیرازی فرمایند ؎

پیر ما گفت خطا در قلم صنع نرفت	آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد

پس حضرت ایشان فرمودند که آنچه مکشوف ما و پیران ماست ورای اینست ؛

روز یکشنبه بست و ششم رجب المرجب

فدوی بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان چند عنایت نامجات یکی باسمی مولانا خالد رومی سلمه الله تعالی ۔ و دوّمی نامی مرزا رحیم الله سلمه الله تعالی ۔ سوّمی بحاجی عبد الرحمن سلمه الله تعالی ارقام فرمودند مضمون نامهٔ فیض شمامه اولی اینست که از استماع ارشاد شما و ران جوار دل را مسرتی حاصل گشت باید که از آمدن طالبان و اجتماع مردمان غره نخواهند شد که سر قیستی خود هر لحظه و لمحه ملحوظ دارند اینهمه رجوع خلق و کثرت ارشاد از امداد و توجه پیران کبار دانند هر دم و هر ساعت توجه به پیران دارند و امیدوار عنایت ایشان باشند والسلام ۔ و مضمون نامهٔ ثانی که بنام مرزا رحیم الله سلمه الله تعالی ارقام فرمودند اینست که لازم است که هر طالب که پیش آید در رجوع آورد و او را تلقین نموده باشند در هدایت و ارشاد تخصیص ننماید ساخت همه کس طالب یار اند چه هشیار و چه مست والسلام ۔ و مضمون نامهٔ ثالث که بحاجی عبد الرحمن حسن سلمه الله تعالی تحریر فرموده اند اینست که احوال ترقیات باطن خود مع حالات رجوع طالبان و ترقیات ایشان ترقیم نمایند والسلام ؛

عنه حاضر شدم دیدم که آنحضرت خوش نشسته اند موجب آں استفسار کردم حضرت سید صاحب ارشاد کردند که امروز بادکشان بسیار برائے فقرا تقسیم نموده ام می بینم که بسبب قبولیت ایں عمل از جناب الٰہی فیوض و برکات بسیار مثل باراں می بارد۔ ہم دراں مجلس ایں شعر را بر زبان مبارک راندند ؎

ما را بغمزه کشت و قضا را بهانه ساخت — خود سوی ما ندید و حیا را بهانه ساخت
رفتم بمسجدی پی نظاره رخش — دستی برخ کشید و دعا را بهانه ساخت
دستی بدوش غیر نهاد از ره کرم — ما را چو دید لغزش پا را بهانه ساخت
زاهد نداشت تاب جمال پری رخان — کنجی گرفت و ترس خدا را بهانه ساخت

روز جمعه بست و چهارم شهر رجب المرجب غلام بحضور قبله انام حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که روزے در حلقه نشسته بودم مشاهده نمودم که چادر نوری از مزار پر انوار حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی نور الله مرقده آمده تمام حلقه را احاطه نمود۔ و ایضاً فرمودند که روزے در عالم مشاهده دیدم که دو مزار برابر واقع شده اند۔ یکی مرقد منور حضرت نظام الدین اولیا و دیگرے قبر مطهر حضرت ایشاں شهید عطر الله ارواحهما پس پیراهنے مقابل من آوردند دانستم که ایں عنایت از حضرت نظام الدین ست قدس سره و از من پرسیدند که پیر شما نظام الدین ست گفتم که پیر مرزا مظهر اند باز گفتند که پیر شما نظام الدین است گفتم که مرزا مظهر۔ مرتبه ثالث گفتند که پیر صحبت شما حضرت نظام الدین اند من ساکت ماندم اگر من اقرار پیری ایشاں میکردم مرا می پوشانیدند۔ بعد ازاں دراں اثنا شخصی مغربی اسم مبارک حضرت شنیده قطع منازل و طی مراحل نموده از راه بغداد شریف بمولانا خالد رومی سلمه الله تعالی ملاقات کرده بحضور والا حاضر گردید۔ شهره ارشاد و هدایت مولانا دراں دیار اظهار ساخت که قریب صد هزار مردمان حلقه ارادت بگردن اخلاص نهاده اند۔ و دست بیعت بدامن مولانا زده اند و یکهزار عالم متبحر داخل طریقه شده دست بسته پیش مولانا ایستاده اند حضرت ایشاں فرمودند که از استماع ایں مژده دلم بمقدار یک پشه مسرور نگردیده چه جای افتخار که مرتبه مسرت مقدم ست از افتخار۔ بعد ازاں ارشاد کردند که عباد الرحمان درزمان بسیار می باشند و عباد الله اقل قلیل که عبادت و بندگی ایشاں خالص برای ذات خدا

بهر چه از دوست وامانی چه کفر آن حرف چه ایمان | بهر چه از یار دور افتی چه زشت آن نقش چه زیبا

و از حاضران حضور پرسیدند که معنی این شعر بگویید بسبب کفر باز آمدن از مطلوب صریح ست لیکن از اسلام چه طور باز خواهد ماند حاضران ساکت ماندند. حضرت ایشان فرمودند که باز ماندن از مطلوب از ایمان برین نهج بخیال می آید که سالک را در ابتدای احوال که حضور مع الله دست دهد از نوافل و تلاوت هم فتوری دران واقع می شود و حال آنکه این تلاوت و نوافل از ایمانیات ست پس سالک را درانوقت پرداخت آن حضور باید و کثرت نوافل و تلاوت نشاید که مانع حضور ست و هم حضرت ایشان درانوقت این شعر خواندند

صید تو بمنقار وفا بر کند از بال | هر پر که نه آشفتهٔ دام تو باشد

بعد ازان در حضور فیض گنجور مذکور تکرار بیعت آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب را بیعت از شیوخ متعدد نمودن جائز ست. چنانچه صحابه بعد از وفات آنحضرت صلی الله علیه وسلم بحضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه بیعت نمودند بعد از وفات ایشان از عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه مصافحه بیعت کردند. و ظاهر ست که بیعت صحابه از خلفای راشدین برای انتظام امور اخروی بود نه دنیویه پس ازینجا معلوم شد که تکرار بیعت جائز ست در طریقت. بعد ازان در حضور مذکور وارد آمد حضرت ایشان فرمودند که وارد را در اصطلاح صوفیه دیگر روح القدس و وارد حق می گویند. و نقشبندیه وجود عدم نامند و آن عبارت است از ورود فیض الهی جل سلطانه و چون بر سالک وارد می آید محو متلاشی می سازد و چون کثرت واردات فائز می شوند سالک بهر واردی عدم میگردد و لیکن مراد آنست که ورود این واردات متواتر گردد. بلکه متواصل. چنانچه اکابران این طریقه علیه می فرمایند

وصل اعدام گر توانی کرد | کار مردان مرد دانی کرد

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که روزی جناب آن سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر را در مشاهده دیدم که تشریف آورده بمن فرمودند که نام تو عبد الله است و نیز عبد المومن ست

روز پنجشنبه غرهٔ شعبان سنه ۱۲۳۱ھ فدوی بحضور آن قطب عالم حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید می فرمودند که چون ماه شعبان المعظم دیده

روز دوشنبه بست و هفتم رجب المرجب غلام بحضور پرنور حاضر گردید حضرت ایشان بجناب الهی تضرع و تخشع نمودند و این شعر بصد غلبات شوق خواندند

قافله شد و اپسی ما بسین اے کس ما بیکسے ما بسین

بعد ازاں مذکور جناب سید اولاد آدم سرور عالم مفخر المسلمین محبوب رب العالمین شفیع المذنبین خاتم النبیین علیه افضل صلوٰة المصلین آمد حضرت ایشان کرات مرات این شعر قصیده برده خواندند

هُوَ الْحَبِيْبُ الَّذِيْ تُرْجٰى شَفَاعَتُهٗ لِكُلِّ هَوْلٍ مِّنَ الْاَهْوَالِ مُقْتَحِمِ

روز سه شنبه بست و هشتم رجب المرجب بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان میر قمر الدین سمرقندی را ارشاد فرمودند که سعی بکنید که اسرار ذاتیکه مسجود خلائق ست بر شما چندان غلبه کند که خود را مسجود خلائق بینید بعد ازاں دام اللہ شیرازی سمرقندی را فرمودند که تضرع بجناب الهی بکنید و سعی و کوشش نمائید که فنا هی انا حاصل شود و زوال عین و اثر گردد و پس معنی زوال عین و اثر فرمودند که زوال عین آنست که بر خود لفظ انا معتقد و اند نمی تواں گفت که من هستم حضرت خواجه عبید اللہ احرار قدس سره فرمودند که انا الحق گفتن آسان است و انا را شکستن مشکل ست و معنی زوال اثر آنکه هیچ صفتے از صفات خود نه بیند ۔

روز چهارشنبه بست و نهم رجب المرجب بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که علما معیت حق سبحانه بعالم علمی میگویند صوفیه معیت ذاتی قرار داده اند و ماکه مراقبه معیت بطالبان تلقین می کنم برین نهج می گویم که لحاظ بکنید که او با ماست هر جاکه هستم قطع نظر از لحاظ معیت ذاتی و علمی او تعالی۔ بعد ازاں در حضور مذکور کفر طریقت آمد حضرت ایشان فرمودند که اهل این مشرب ارباب توحید وجودی اند که از دین و دنیا گذشته و از خودی رسته و جام وحدت نوشیده اند از آنجمله حسین بن منصور حلاج قدس سره که سید این طائفه هستند میفرمایند

كَفَرْتُ بِدِيْنِ اللّٰهِ وَالْكُفْرُ وَاجِبٌ لَدَيَّ وَعِنْدَ الْمُسْلِمِيْنَ قَبِيْحٌ

بعد ازاں این شعر خواندند

لاتیمثل بی گردید۔

روز یکشنبه چهارم شعبان المعظم غلام بحضور قبله خاص و عام حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که جناب مرشدنا و ہادینا حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید مذکور نمودند که شبی جناب محبوب کبریا محمد مصطفیٰ علیه افضل صلوات و اکمل تحیات الله الملک الاعلیٰ را دیدم۔ و برین نہج از زیارت آنجناب مشرف شدم که خود را ہم بستر آں سرور یافتم بوصلے که ہیچ حجابی فصلی را در انجا گنجایش نبود و عنایاتے که باین بنده نمودند ورای شرح بیان ست اثر آن صحبت کثیر البرکت مدتے در خود یافتم۔

روز دوشنبه پنجم شعبان المعظم فدوی بمحفل شریف حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که حضرت شاه ولی الله رحمة الله علیه تطبیق در کلام حضرت محی الدین ابن العربی و حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنهما فرموده اند و در توحید وجودی و شهودی نزاع لفظی قرار داده اند ایشان بسیار بزرگ بودند و طریقۂ نو آورده اند لیکن درانمقام خطائی کرده اند حال را در قال انداخته معارف کشفیه را در گفتگوی علمی آورده تطبیق نموده اند فرقے است مبین درین ہر دو مقام ہر کرا از معارف حضرت مجدد حظی رسیده است او عیاناً دیده است که توحید وجودی در ابتداء احوال ظاہر میشود یعنی در سیر لطیفه قلب و توحید شهودی بسیر لطیفه نفس و معارف حضرت مجدد الف ثانی ورای این ہر دو مقام ست معارف محی الدین ابن العربی قطره الیست و معارف حضرت مجدد دریاے محیط ع چه نسبت ست بکوه آسمان عالی را۔ اگر محی الدین ابن العربی رحمة الله علیه در زمان حضرت مجدد بقید حیات بودند این معارف می شنودند می فهمیدند و طلب افاده می نمودند۔ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که حق تعالی بے نہایت ست حدی ندارد که کسے بپایانش برسد او سبحانه ورار الورا ست ثم ورا الورا۔

ای اول تو ورای اول — حیران ز تو انبیاء و مرسل

ہر کس بقدر حوصله و طاقت خود در انجانب دویده و حظی موافق استعداد خود چشیده لیکن بکُنه ماہیتش نرسیده است ؎

دور بستان بارگاه الست — غیر ازین پی نبرده اند که ہست

می شود ہلال برکات رمضان المبارک طلوع میگردد وچوں ماہ شعبان بنصفت میرسد آں ہلال بدر کامل می گردد۔ وچوں ماہ شعبان بآخر میرسد وماہ رمضان طلوع میکند آں ہلال برکات کہ بدر شدہ بود آفتاب دار بتابندگی ودرخشندگی ظہور می سازد۔ بعد ازاں در حضور مذکور صوفیان وقت کہ بسماع ورقص مشغولند۔ و توحید وجودی مذہب خود مقرر کردہ اند امد حضرت ایشاں فرمودند کہ صوفیان ایں زمان کہ بلہو ولعب وغنا ورقص مشغولند و توحید خیالی شعار خود ساختہ اند مثل اکابران توحید حالیہ خود رامی دانند وبے تحاشی کلمات آنرا میگویند خمیدہ اند کہ بالحاد وزندقیت گرفتار شدہ اند من ازمذہبا ایشاں بیزارم وایشاں مرا از علمای ظواہر می دانند نمی فہمند کہ طریقہ صوفیہ طریقہ متابعت سنت سنیہ است علی صاحبہا الصلوۃ والتحیہ ؎ آں ایشانند من چنینم ہردم ؛

روز جمعہ دوم شعبان المعظم

بندہ بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ صوفی را اجتناب از جلوت باید واکتساب بخلوت شاید ؎

قعر چہ بگزید ہر کو عاقل ست — زانکہ در خلوت صفاہای دل ست

روز شنبہ سوم شعبان المعظم

بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند ؎

در پس آئینہ طوطی صفتم داشتہ اند — آنچہ استاد ازل گفت بگو می گویم

بعد ازاں معارف بلند وحقائق ارجمند بیان فرمودند۔ وایضاً شخصی عرض حال رویای خود نمود کہ جناب سید کونین افضل البشر علیہ صلوۃ اللہ الملک الاکبر را در خواب دیدم حضرت ایشاں فرمودند کہ میسر شدن زیارت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در خواب بر چند وجہ است یکی آنکہ شخصی احیای سنت نمود یا اجتناب از بدعت کرد ایں عملش مجسم شدہ در خواب بنظر می آید دیا آنکہ ہر عبادتیکہ بجناب الہی مقبول گشت مجسم بصورت حسن شدہ می بیند وشمائل وحلیہ مبارک آں سرور زمین وزماں وآں سید انس وجان علیہ صلوۃ اللہ الملک الرحمان کہ در کتب حدیث محرر است اگر شخصی بہموں قد زیبا وقامت دلربا وچشم سرگین وجبین مبین وابروی خمدار قوس وہلال دار ومژگان دراز وجلوہ با ناز ہو بہو مشاہدہ نمود وعین سعادت دارین خود دیدہ دیدہ کہ جان را بنظارہ جمال آں محبوب انس وجان کشود الحق کہ واصل زمرۂ من رانی فقد رای الحق فان الشیطان

روز جمعه نهم شعبان سنه ۱۲۳۱ھ بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم دران وقت درس
مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی بود مکتوب
دویست و شصتم که بمخدوم زاده کلاں علیه الرضوان در بیان طریقه ایشان را بآں طریق ممتاز ساخته
اند نوشته اند خوانده شد حضرت ایشان فرمودند که سبحان الله معارفیکه ایشان تقریر فرموده
اند هیچکس از امت مثل آں نگفته است و در اسرار که ایشان بسلک تحریر انتظام داده اند هیچ یکے
از اصحاب معرفت برنگ آں نسفته کلام ایشان وحی منزل آسمانی هست و بیان ایشان تشریح
غوامض بانی و آنچه ایشان بیان مقامات نموده اند و راه مکاشفات پیموده اند هزاران طالبان را
تسلیک فرموده اند نه آنکه یک دو کس آگاه این اسرار شده زبان بگواهی کشوده اند جهانی را از
معارف جدیده سرفراز فرموده وصاف خود گردانیده اند و عالمی را از مقامات نو ممتاز ساخته
مداح خود نموده اند ۵

نه من بر آں گل عارض غزل سرایم و بس	که عندلیب تو از هر طرف هزار انند

روز شنبه دهم شعبان المعظم در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان
فرمودند که درین طریقه شریفه مدار کار بر پنج چیز نهاده اند یکے توجه سالک بجانب دل دوم توجه
دل بسوی خالق آں نے گل سوم گردیدن از خطرات غافل چهارم ماندن بذکر مشتغل پنجم لحاظ
آئینی در قلب که خداوندا مقصود من توئی و رضای تو وجود من بخشیت محبت و معرفت خود بساز منزل
پس هر که هردم برین تصفیه خمسه قائل ست اورا پنج نتائج حاصل ست هر کرا آں پنج نتائج حاصل ست از مطلوب حقیقی واصل
اول ذاکر شدن لطائف از ذکر. دوم حصول جمعیت و بیخطرگی. سوم پیدا شدن توجه قلب سوی
حضرت حق. چهارم جذب و کشش لطائف سوی فوق پنجم ورود واردات الهی سبحانه بر دل سالک
که تعبیر ازاں بوجود عدم می نمایند. ع تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد ۞

روز یکشنبه یازدهم شعبان بحضور پرنور حاضر گردیدم دراں وقت درس
مثنوی شریف مولانا روم رحمة الله علیه بود حضرت ایشان بسیار معارف بیان فرمودند حاضران
مجلس از بیان آنحضرت اضطرابی و بیتابیها رو داد و گریه و زاری طاری شد حضرت ایشان قلبی
و روحی فداه از کمال شوق الهی آهی از دل فیض منزل خود کشیدند و فرمودند که آه اگر از احوال

ف - وریدان حقیقت فقر

روز سه شنبه ششم شعبان المعظم بنده بحضور پر نور حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فقر عبارت از چندان اعمال ست که سالک را مداومت آن از ضروریات است نه فقر نام علم سلوک و مراقبات ست که کتب ها ازین مملو اند این خزینه الیست که در سینه باید داشت نه علمیست که در سفینه باید نگاشت۔ بعد ازاں در حضور مذکور آمد که ولایت ولی بعد از انتقال ازین جهان فانی باقی نمی ماند الا در مواضع متعدده حضرت ایشان فرمودند که ولایت بکسر که بمعنی تصرف است درین اختلافست که باقی می ماند یا نی و اصح آن ست که ولایت اکابران باقی میماند چنانچه تصرفات حضرت غوث الاعظم و حضرت خواجه بهاؤ الدین نقشبند و حضرت خواجه معین الدین و دیگر اکابران علیهم الرضوان تا الی الآن در زمین و زمان جاریست و نمایان ؛

روز چهارشنبه هفتم شعبان المعظم بمحفل شریف منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که درین طریقه انیقه نقشبندیه مجاهدات و ریاضات و اربعینیات نیست اکابران این طریقه هیچ اعمالی و اوراد مقرر نساخته اند عمل ایشان بر سنت سنیه مصطفویه است علی صاحبها الصلوة والتحیة و اجتناب از بدعات نامرضیه لهذا در طریقه ایشان ذکر جهر و سماع و وجد و تواجد و آه و نعره نیست خاموش شده متوجه بقلب می نشینند و بدوام ذکر خفی می پردازند و نفی و اثبات بحصر نفس می نمایند نه حبس نفس که حبس طور هنود است که سوراخهای گوش و بینی از پنبه بند کرده حبس نفس در دماغ می کنند و ایشان نفس را بزیر ناف حصر نموده بخیال کلمه لا را از زیر ناف کشیده تا بدماغ میرسانند و اله را از دماغ بکتف راست می آرند و الا الله را از کتف راست کشیده بقلب ضرب میدهند همچنین که همه لطائف که در سینه واقع اند درضمن این آیند۔ و چون نفس تنگی میکند میگذارند لیکن در هر نفس کلمه طیبه بعدد طاق می گویند و بوقت گذاردن نفس از بینی همراه دم کلمه محمد رسول الله را مقابل قلب بلحاظ می گویند بطوریکه این کلمه مبارک در دل در می آید و در رگ و پے سرایت می کند

روز پنجشنبه هشتم شعبان المعظم بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که من طالب را اول لطائف خمسه عالم امر جدا جدا توجه می کنم و بعد از تصفیه اینها بلطیفه نفس القائی نسبت می نمایم و نیز هر پنج لطائف را که برنگ چراغ هر یک می درخشد جمع نموده همت تمام پنج چراغان را یک مشعل ساخته می طیرانم بعد ازاں فرمودند ع تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد ؛

روز سه شنبه سیزدهم شعبان سنه ۱۲۳۱ھ غلام بحضور فیض گنجور آنقبلهٔ انام حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که معنی کلام اندراج النهایة فی البدایة آنست که سالک را بیخطرگی یا کم خطرگی حاصل شد و توجه الی الله پیدا گشت و جمعیت رو داد بمبتدی اینخاندان عالیشان گردید و همین حضور و جمعیت در انتهای دیگران ست پس بدایت ایشان مندرج شد در نهایت دیگران ؎

سیرما وار محبت چشم گر بینا شود	جادهٔ راه فنا الصم قیوان ما

بعد ازاں در حضور مذکور توسط کشودی باطنی آمد حضرت ایشان فرمودند که واسطه کشود راه ولایت وجود باجود جناب امیر المومنین علی کرم الله وجهه است و حضرت فاطمه رضی الله عنها درین توسط شریک اند بعد ازاں ائمه اثنا عشر و حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنهم اجمعین حامل بار این امانت ولایت اند لیکن درین هزار دوم حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی نیز درین امر شرکت دارند مقرر ست که درین الف ثانی هرکس که بدرجهٔ ولایت میرسد در هر خاندان که متوسل باشد بدون توسط ایشان کشود این راه غیر ممکن ست بتوجه و امداد ایشان طے این مراحل می نماید اگرچه اقطاب و ابدال و اوتاد و اغواث باشند ضروری نیست که خبر و آگاهی از توجه و مدد ایشان داشته باشند ؛

روز چهار شنبه چهاردهم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم شخصی لفظ شکایت شدت گرما بزبان آورد حضرت ایشان فرمودند که شکایت از فعل محبوب نباید نمود بلکه از عنایت مصیبت زیاده تر تشنه تر باید شد از درد آه سرد کشم و از بادهٔ طلال شربت زلال چشم ع که هرچه ساقی ما ریخت عین الطافست ؛ ایضا فرمودند که روزے در خدمت فیضدرجت حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید حاضر شده بودم ناگاه متوجه بجناب حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه شده عرض نمودم که سفارش من از پیر و مرشد من فرمایند حضرت ایشان شهید عطر اللهم قبره المجید بعد از فراغ حلقه متوجه باین بنده شده فرمودند الحال بجهت سفارش خود جناب غوث الاعظم قدس سره رامی آوردید ؛

روز پنجشنبه پانزدهم شعبان المعظم بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان

شوق خود شمه بیان نمایم هوش سامعان ودای بیهوشی چشند وحواس شنوندگان بهواس گردو هیهات هیهات سیلاب سرشک مهاجرت بدریا دریای حسرت وآلام شور انگیز ست وگرداب اشک مفارقت بلجه لجه حیرت واوهام موج خیز دل ناصبور که از دیدار مهجور ست چسان مسرور گردد دیدهٔ وصل جویان که از اندوه فراق گریانست بچه شان شادان شود. ع

بچه مشغول کنم دیدهٔ دل را که مدام
دل ترا می طلبد دیده ترا می خواهد

وجان حزین که از اندوه فراق غمگین ست بچه طور تسکین یابد آه از ملاقات صوری که ممتنع الوقوع ست دست تمنا بر داشته بوصال خیال دل را تسلی میدهیم ومردمک دیدهٔ خود از مژگان جدا ساخته برکف پای نازک آن نازنین می نهیم پس می مالیم ومی نالیم للمؤلف ع

ملی هی قیس تصور میں بھی جو پیلے سے
ملی ہے مردمک چشم کو کف پا سے

گاہے قامت سراپا آنقش تصور دیده خود را نثار می سازیم وگاهی صورت رشک ملاحتش بخیال آورده بصد عجز ونیاز جان می بازیم ع

بدل تصور روز وصال باندھ کے ہم
بلائیں لیتے ہیں کیا کیا خیال باندھ کے ہم

روز دوشنبه دوازدهم شعبان ۱۲۳۱ھ فدوی بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که عارف آنست که هر واقعه که پیش آید از منع وعطا واز جور وجفا ناشی از فعل خدا بیند وفرق درمیان عارف ومتعرف آنست که عارف را هرکه چیزی عطا فرماید ویا زدوکوب می نماید بلا تامل وفکر از فعل حق بیند ومتعرف آنست که بتامل وفکر از فعل او سبحانه می بیند هرکه در صور تفاصیل وقائع در احوال متجدده متضاده از ضر ونفع وعطا ومنع وقبض وبسط ضار ونافع ومعطی ومانع وقابض وباسط حق را بیننده وشناسد بی توقفی وروئیتی اورا عارف بخوانند واگر اول وهله از ان غافل بود وعنقریب حاضر بود وفاعل مطلق را جل ذکره در صور وسائط وروابط باز شناسد اورا متعرف خوانند نه عارف واگر بکلی غافل بود وتاثیرات افعال را حواله بوسائط کند اورا ساهی ولاهی ومشرک خفی خوانند کما ذکره فی نفحات الانس للامام الاجل عبد الرحمن جامی رحمة الله علیه. بعد ازان حضرت ایشان این شعر خواندند ع

تو مباش اصلا کمال اینست وبس
تو در رو گم شو کمال اینست وبس

احوال خوب ست سعی نمایند که تصفیهٔ قلب و تزکیهٔ نفس بر کمال حاصل شود نسبت افعال از عباد
در سیر قلبی مسلوب می شود و بحضرت حق سبحانه منسوب در سیر لطیفهٔ نفس صفات را بحق منسوب می یابند
هیئت کمال این دو لطیفه و در لطائف دیگر اسرار جدا جدا ظاهر می شود اگر اینهمه اسرار پیدا شود
بهتر و الا بجناب الٰهی سبحانه التجا نمایند که توجه تام بے مزاحمت خاطر در دل و در لطیفهٔ نفس ظاهر شود بر لطیفهٔ نفس که مشار
الیها ی اهمت توجه خواهم نمود۔ خدائے کریم فنای قلبی و فنای این لطیفه و فنای لطائف دیگر نیز عطا فرماید
فرموده اند فنا موهبت الٰهی ست سبحانه حاصل این فنا ظهور نیستی ست بر باطن سالک هرگاه
افعال و صفات را بحق سبحانه منسوب یافت خود را نیستی و عدم خواهد دید انکسار و شکست رذائل
نقد وقت خواهد شد ؛

روز یکشنبه هجدهم شعبان سنه ۱۳۱۱ھ این کمینهٔ درویشان بحضور آن واقف
دقائق قرآن کاشف حقائق فرقان حاضر گردید حضرت ایشان معانی و تفسیر کلام الله بیان
فرمودند بعد ازان ذکر تحمید و تکبیر و تهلیل آمد حضرت ایشان معانی تطبیق آن ارشاد فرمودند۔
و ایضاً غلام عرضی قبل ازین بحضور گذرانیده بود بجواب آن سرفراز فرمودند و آن اینست۔
اغراق در القاب و خطاب در شرع جائز نیست نباید کرد سعی نمایند که این لطائف عالم امر
حالات آن با احوالیکه در سیر لطیفهٔ نفس پیش می آید یکے گردد و فنا و نیستی و دید قصور غلبه نماید۔
و رذائل اخلاق شکستگی یابد و تهذیب اخلاق نقد وقت گردد و بجناب واهب عطیات سبحانه
بواسطهٔ ارواح مبارک پیران کبار رحمة الله علیهم التجا نمایند که سر اقربیت واضح شود۔ چنانچه سر
وحدت و توحید در سیر لطیفهٔ قلب مشهود می شود و اعمال موافق طاقت اختیار کرده بران مواظبت
فرمایند انشاء الله تعالیٰ در جهت فوق توجه کرده خواهد شد۔ لیکن اگر حالات لطائف با احوال این
لطیفه یکے شود وسعت در نسبت پیدا گردد و منظور همین ست ؛

روز دوشنبه نوزدهم شعبان بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم در حضور مذکور سعی
و کوشش طالبان آمد حضرت ایشان فرمودند که شخصی از هنودان بود چندرداس نام داشت زاهد
مذهب خود در ترک و تجرید ثابت قدم شخصی در طلب او مسافت چند ماه قطع کرده آمده بود بطریقی
که بهر قدم سجده کنان بر زمین دراز می شد باز برخاسته بجائی سر قدم ایستاده باز دراز می شد۔

فرمودند که نماز جامع عبادات ست و حاوی طاعات و دولت رؤیت که آں سرور انبیا علیه صلوٰة
الله الملک الاعلی را در لیلة المعراج حاصل شده بود بعد از نزول در دنیا همون اسرار مقام اسری
در نماز ظهور نموده موید این قول الصلوٰة معراج المؤمنین ست و دلیل این دعوی خبر اقرب ما یکون العبد
من الرب فی الصلوٰة و تابعان آں سرور زمین و زمان را علیه صلوٰة الله الملک المنان بجهت اتباع
آں سرور را اخلاص آں افضل البشر علیه و علی آله صلوٰة الله الملک الاکبر نیز حظ وافر ازیں دولت عظمیٰ و نصیب
کامل ازیں موهبت کبریٰ عطا فرموده اند ذالک فضل الله یؤتیه من یشاء ۞

روز جمعه شانزدهم شعبان سنه ۱۳۱۲ھ غلام بحضور والا حاضر گردید۔ شخصی
چند سلطانی در حضور آورده عرض نمود که این را بفقرایان خانقاه معلی تقسیم فرمایند حضرت ایشان
فرمودند که یک تنگه به هر یک از فقرایان تقسیم خواهد شد و در انوقت در خانقاه یکصد و ده کس صوفیان بودند
که اوطان خود گذاشته بطلب حق جل و علا استقامت می ورزیدند پس یک یک تنگه به هر یک را تقسیم
فرمودند و گفتند که ما هم درین زمره هستیم یک تنگه حصه خود ما هم میگیریم بعد ازیں این آیه کریمه خواندند
والله الغنی و انتم الفقراء ۞

روز شنبه هفدهم شعبان در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم در انوقت در حضور
مذکور این حدیث شریف بود حق المسلم علی المسلم خمس رد السلام و عیادة المریض و اتباع الجنائز و اجابة الدعوة
و تشمیت العاطس حضرت ایشان فرمودند که اگر مریض از اقارب ست و یا اهل محله و بدون این
شخص خبرگیران او نیست بر ذمه این فرض ست خبرگیری او و الا صوفیه را در رفتن عیادت مریض شرائط
اند که مریض فاسق و مستمع نباشد و اهل مجالس او خلاف طریق نباشند و در راه بازار نباشد
تا نگاه در رفتن پراگنده نشود و همچنین اجابت دعوت ست وقتیکه طعام شبهه نباشد و در آن مجلس غنا و مزامیر
نباشد۔ و تشاغل بنوعی از لهو و لعب نباشد و داعی ظالم و مبتدع و فاسق و شریر نباشد اجابت واجب
است و الا ممنوع ست اجابت و لا یجیب الی طعام صنع ریاء و سمعة و فی المحیط لا ینبغی ان یقعد
علی المائدة اذا کان علیها لعب او غناء او قوم یغتابون او یشربون الخمر کذا فی مطالب المؤمنین۔
و ایضا فدوی دراں روز عرضی احوال خود در حضور گذرانید حضرت ایشان از سطری چند بدستخط
خاص خود آں عرضی را مزین فرموده عنایت نمودند و آں عبارت اینست۔ الحمد لله که

وچه نسبت ظلیت وچه نسبت احاطه ذاتی وسریان وجود مسلوب می شود ما للتراب و رب الارباب. و ازینجاست که حضرت مجدد الف ثانی قدس سره فرمودند که درینجا نزدیک ست که نزدیکان دوری جویند و واصلان راه مهجوری پویند. بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که حضرت حاجی محمد افضل رحمة الله علیه که حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید ایشان را پیر خود می گفتند اگرچه استفادهٔ باطن از ایشان نمی نمودند اما ارادهٔ استفاده در ابتدا کرده بودند بسبب ارادهٔ استفاده مرشد خود می دانستند و ایشان قریب ده سال در خدمت حضرت حجة الله خواجه محمد نقشبند قدس سره گذرانیده اند و هم همین قدر ایام در صحبت جناب حضرت عبد الاحد قدس سره بسر برده اند و سلوک تمام از هر دو صاحبان حاصل نموده بودند روزی بخدمت ایشان دو کس از اصحاب حضرت مرشد عالی سیر خواجه محمد زبیر قدس سره آمدند و نسبت بکیفیت ایشان را ادراک ناکرده باهم گفتند یکی آنکه انچه در مسند درست و دیگری گفت انچه در تست در منست باز گفتند که ایشان نسبتی ندارند حاصل آنکه نسبت این مقامات عالیه کمال بی کیف ست و دست ادراک از دامنش کوتاه ست صاحب این نسبت شریفه خود نیز بجز جهالت و نکارت امری دیگر ندارد چه جائی که دیگری شناسد. اَوْلِیَائِیْ تَحْتَ قِبَائِیْ لَا یَعْرِفُهُمْ غَیْرِیْ

روز چهارشنبه بست و یکم شعبان

بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم مذکور معنی نسبت در حضور آمد حضرت ایشان فرمودند که معنی نسبت حضور و جمعیت و آگاهی ست و ایضا در انوقت مکتوب حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید خوانده شد و دران احوال اهل مذهب هنودان و بیان چهار کتب ایشان که آنها را منزل قرار داده اند تحقیق فرمودند و ایضا نوشته اند که دریک کتاب معارف اند حضرت ایشان فرمودند که چیزی بر کلام حضرت پیر و مرشد گفتن کمال بی ادبی ست لیکن نزد من معارف در کتب اینان ثابت نیستند ؛

روز پنجشنبه بست و دوم شعبان

بنده بحضور والا حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید طالبان را در مدت دو سال لطیفهٔ قلبی تمام تسلیک می فرمودند و دریک سال لطیفه نفس و در دو سال دیگر تا بکمالات میرسانیدند و در مدت پنج سال دیگر لطائف سلوک که از کمالات باقی می ماند تسلیک میفرمودند. بعد ازان شخصی

ہمیں رنج تا بدرش رسید من کشیم خود آنرا دیدم واز مجاہدۂ او حیران گشتم۔ بعد ازاں حضرت ایشاں استغفار خوانیدند و فرمودند کہ مذکور منود اں و مجاہدات ایشاں نباید کرد پس کلمۂ طیبہ سہ بار خواندند و گفتند اغثنا یا رسول اللہ و در روی پیغمبر علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر فرستادند پس شخصی در حضور عرض نمود کہ در اہل حق ہم بسیار مجاہدات مردمان کشیدہ اند چنانچہ در راہ سفر حجاز حضرت ابراہیم بن ادہم بلخی رحمۃ اللہ علیہ بہر ہر قدم یک یک دوگانہ ادا میفرمودند حضرت ایشاں فرمودند بلے۔ باز ارشاد گردید کہ حضرت آدم بنوری نور اللہ مرقدہ از مسجد قبا تا مسجد نبوی ہمیں طریق بہر قدم یک دوگانہ میخواندند۔

روز سہ شنبہ بستم شعبان بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشاں فرمودند کہ حاصل سیر و سلوک حضور مع اللہ است بے مزاحمت خواطر در سیر لطیفۂ قلب در قلب توجہ الی اللہ پیدا شود و بیخطرگی دست دہد و در لطیفۂ نفس در نفس و در عناصر بعناصر ہمیں نقد وقت گردد و کشوف انوار و اسرار متفرع اندبریں حضور و آگاہی راس المال اینست چنانچہ نزد شخصی درہم ست اصل المال و باقی لباس و طعام و حوائج دیگر ہمہ بدرہم موجودست اگرچہ فی الحال نیست اما قادرست ہر وقتیکہ خواہد خرید نماید ہمچنیں دریں راہ راس المال حضورست و باقی برآں متفرع۔ انوار ہر مقام اشخاص را مکشوف می شوند و اسرار اقل قلیل را و نیز اسرار و انوار دریں جہاں ہمراہ اند۔ و در قبر ہیچ از ینہا ہمراہ نمیرود۔ مگر حضور و آگاہی پس جستجوی آگاہی باید نہ تکاپوی دیگر شاید۔ کار این ست غیر ازیں ہمہ ہیچ۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ اسرار لطیفۂ قلب ہمہ اوست و انا الحق گفتن ست و سر لطیفۂ نفس شگفتگی انا ست و سر لطیفۂ قالب ہیچ بیان نفرمودند و ارشاد کردند کہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ بیان فرمودہ اند و سر کمالات ثلثہ و مقامات جدیدہ دیگر مثل حقائق سبعہ وغیرہ کہ حق سبحانہ و تعالیٰ خاص حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ السامی را بایں سرفراز فرمودہ است و بتوسط ایشاں متوسلان ایشاں نیز بایں دولت عظمی و موہبت کبریٰ نصیبی عطا کردہ و حظی بخشیدہ است آنست کہ اشیای ولیلیہ کشفیہ می گردد و نظری بدیہی میشود و کمال اطمینان و صفا و اتصال بیکیف و اتباع ہوا بما جاء بہ النبی صلی اللہ علیہ وسلم و بیرنگی و غایت لطافت باطن نقد وقت میگردد۔ و از غایت تنزیہ حضرت ذات تعالت و تقدست جمیع نسب چہ نسبت عینیت و اتحاد

کہ حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران خواجہ بہاء الدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ وصیت فرمودند
کہ ہمراہ جنازہ من کلام اللہ و درود نخوانند کہ بے ادبی ست مگر این شعر البتہ بخوانید ؎

مفلسانیم آمدہ در کوئی تو	شیئ للہ از جمال روئی تو
دست بکشا جانب زنبیل ما	آفرین بر دست و بر بازوئی تو

بعد ازاں مذکور ذکر خفی در حضور آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ چوں توجہ بدل کردہ شود
دل ذاکر می گردد و انتظار پیدا می شود۔ بعد ازاں بلطیفہ روح توجہ کردہ شود دراں ذکر جاری میشود
و توجہ الی اللہ پیدا می گردد۔ و ہمچنیں در ہر لطیفہ از لطائف عالم امر کہ حاصل کار انتظار و توجہ ست
حاصل می شود۔ پس ازاں انتظار کم می گردد و توجہ مستہلک و مضمحل میشود نہ حقیقت انتظار و توجہ
می رود بلکہ دریافت ادراک نمی آید از ذکر خفی و ربطریق می نامند۔ بعد ازاں در لطیفہ نفس و عناصر ثلثہ پس تحقیقی
بعنصر خاک بازبہ بیئت و حدانی ہمیں طور می شود۔ ذالک فضل اللہ یوتیہ من یشاء و اللہ ذو الفضل
العظیم ؁

روز دوشنبہ بست و ششم شعبان المعظم بمجلس عالی حضور حاضر گردیدم حضرت
ایشاں فرمودند کہ معانیکہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ را مکشوف شدہ اند سہ قسم اند
یک قسم آنکہ بے نفر مودہ اند و در سلک تحریر و تقریر منتظم نہ نمودہ اند و یک قسم خاص باولاد و اصحاب
خود بیان ساختہ اند و یک قسم علی العموم بیاران و متوسلان خود ارشاد کردہ و ہم تحریر و تسطیر
نمودہ اند چنانچہ سہ جلد مکاتیب شریف و ہفت رسائل مملو از انست۔ و ایضاً حضرت ایشاں
احوال بیعت و حصول نسبت جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بیان فرمودند
کہ ایشاں اولا بیعت از والد ماجد خود در خاندان عالیشان چشتیہ نمودہ بودند۔ و اجازت
و خلافت ایں خاندان یافتہ بودند۔ بلکہ از والد بزرگوار اجازت طرق دیگر مثل سہروردیہ و کبرویہ
و قادریہ و شطاریہ و مداریہ ہم یافتہ بودند پس ازاں بخدمت حضرت خواجہ فانی فی اللہ باقی
باللہ رضی اللہ عنہ رسیدند و سلوک طریقہ شریفہ نقشبندیہ باکمال و اتمام رسانیدند و خلافت
یافتند روزی در مسجد مبارک حلقہ صبح می نمودند کہ حضرت شاہ سکندر رحمۃ اللہ علیہ خرقہ جناب
حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ با مرجد بزرگوار خود عارف و کاشف اسرار خفی و جلی حضرت

عرض نمود که در خدمت حضور کمتر از یک سال لطیفهٔ قلب طی می شود و مقامات دیگر نیز برین عنوان بزودی حاصل میگردند حضرت ایشان فرمودند که من نیز ازین امر حیرانم که درینجا معامله کار بطور نمی کشد مگر عنایات ایزدیست که راه دور را بر من نزدیک ساخته است. بعد ازان فرمودند که طے تمام مسافت هر مقام بمدت همون ایام مقرره که ده سال ست می شود اگرچه رنگ هر مقام از کثرت توجه و عنایت پیران بایام قلیله بحصول می انجامد پس فرمودند که حضرت شیخ مولانا محمد عابد رضی الله تعالی عنه اکثر اشخاص را بزودی تسلیک فرموده بودند اتفاقاً قضیه اتفاقیه نادرشاهی بمیان آمد باطن آنها مکدر شد گویا که از نسبتها تهی گردیدند همین وجه حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید تا وقتیکه سالک را عرضی و طولی در یک مقام پیدا نمی شد بتوجه بمقام دیگر نمی فرمودند و مدت قطع سلوک بر ده سال مقرر ساختند. تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۞

روز جمعه بست و سوم شعبان در محفل فیض منزل حاضر گردیدم در انوقت درس مکتوبات شریف حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی بود مکتوب که بصاحبزادهای کبار اعنی خواجه خرد و خواجه کلان در بیان عقائد نوشته بودند خوانده شد حضرت ایشان فرمودند که این مکتوب فائده کثیر در علم عقاید دارد این را علیحده نوشته بمردمان داده شود. بعد ازان فاتحه خواندند و معنی الرحمن الرحیم بیان فرمودند که الرحمن. ای مَن سُئِلَ أَعْطَىٰ والرحیم. أي من لم يُسْئَل يَغْضَبْ عَلَيْه

روز شنبه بست و چهارم شعبان در حضور عالی حاضر گردیدم شخصی از حاضران مجلس مذکور اشتغال و اذکار نمود که حضرت شیخ فریدالدین گنجشکر رحمة الله علیه بزبان خود ذکری مقرر نموده اند حضرت ایشان فرمودند که هرکس بزبان خود یاد محبوب خود می کند و موافق محاورات خود الفاظ مقرره می نمایند هندیان را اصطلاح هندیست بسند هیان را اصطلاح سندیست عندلیب شیدا در تعشق روی آن گل رعنا در زبان خود نغمها سراید و قمری مبتلا در محبت قامت آن شمشاد زیبا بدل خود نعرها می نماید ؎

مرغان چمن بهر صباحے … خوانند ترا باصطلاحے

روز یکشنبه بست و پنجم شعبان بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند

اسرار توحید وجودی باشد یا معارف توحید شهودی یا مقامات دیگر آنچه حق سبحانه عنایت کند نعمتی ست عظمی. پس این شعر مولانا روم خواندند ؎

جان من و جانان من دین من و ایمان من	سلطان من سلطان من چیزی بده درویش را

بعد ازاں در حضور مذکور حضرت نظام الدین فخر العارفین آمد حضرت ایشاں فرمودند که اہل چشت می گویند که مثل ایشاں اولیائی در امت پیدا نشده است و در ہر پیغمبری که یک خاصه بود در ایشاں آں ہر یک ظہور نمود و ہم دراں اثنا شخصے از مزار پر انوار ہادی سالکین رہبر عارفین حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی اوشی رحمة الله علیه آمد حضرت ایشاں فرمودند که چیزی از قسم کاک تبرک مزار ایشاں آورده آں شخص عرض نمود که نے. فرمودند که ایں چه خطا کردی که چیزی تبرک نیاوردی. بار دیگر برو و چیزی بیار که در تبرک بزرگان سریست پنہاں و فائده ایست بی پایان بعد ازاں ارشاد کردند که نقل ست که شخصے از مزار مبارک ایشان کاک آورده بود طائری در خانه او مرده بود. قدری ازاں کاک در آب سائیده بدہن آں طائر انداخت از قدرت ایزدی زنده شد و پرواز نمود ؛؛

روز چہار شنبه بست و ہشتم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم. و دراں وقت مذکور ایمان آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که ایمان بر سه قسم است یکی ایمان عوام که بغیب آورده اند حق سبحانه جل شانه را ندیده اند و بجان گرویده اند. دوم ایمان اولیاء الله که اہل شہود اند ایمان ایشاں شہودیست که حجاب ظلمانی که عبارت از بے صبری و بے قناعتی و بے توکلی و غیرہاست قطع کرده و حجاب نورانی که عبارت از صفات و شیونات و اعتبارات ذاتیه ست طی نموده در مرتبه شہود رسیده اند. سوم ایمان اکابران که ازیں مرتبه شہود ہم گذشته اند. و بمقام کمال وصال پیوسته اند ایمان ایشاں در رنگ ایمان غیبی گردیده است چرا که مشاہده را در مرتبه کمال اتصال گنجایش نیست چنانچه شخصے مثلا دست خود پس پشت داشت غیب ست و چوں مقابل روی خود آورد مشاہده شد. و چوں بمردمک دیده چسپانید باز غیب شد پس در مرتبه وصل بے فصل ہم غیب متحقق شد ازینجاست که میگویند اخص الخواص برنگ عوام می باشند اَنَا بَشَرٌ مِّثْلُکُمْ رمزیست ازیں معنی. بعد ازاں در حضور مذکور قبولیت دعا در حق اکابران آمد

شاہ کمال کیتھلی قدس سرہ آوردہ بر سر ایشان انداختند ایشان در بحر انوار نسبت قادریہ غرق شدند درانوقت بخاطر ایشان
گذشت کہ من خلیفہ خاندان نقشبندیہ ام الحال کہ نسبت قادریہ مرا احاطہ نمودہ است مبادی کبرائے این طریق رنجیدہ شوند
فی الحال مشاہدہ نمودند کہ حضرت غوث الاعظم مع حضرت شاہ کمال کیتھلی و حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند مع اکابران
تا بحضرت خواجہ باقی باللہ و حضرت خواجہ معین الدین چشتی و حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی و حضرت شیخ نجم الدین
کبری ہمہ ہا تشریف آوردند حضرت خواجہ می فرمودند کہ ایشان خلیفہ من اند و حضرت غوث الاعظم می فرمودند کہ ایشانرا در
ایام طفولیت زبان خود کمال کیتھلی چشانیدہ بود پس ایشان از من اند و حضرت خواجہ معین الدین چشتی فرمودند کہ ایشان
و آبای و اجداد ایشان متوسل سلسلہ من اند ہمیں پنج ہمہ بزرگواران ارشادی کردند۔ آخر الامر ہمہ اکابران در مقبول ساختن
ایشان اتفاق نمودند و ہر یک از نسبت شریفہ خود سرفراز فرمود و خلیفہ خود گردانید ایشان در مراقبہ از صبح تا بوقت ظہر این
احوال مشاہدہ نمودند۔ و باین دولت عظمیٰ سرفراز شدہ پس درین طریق مجددیہ نسبت ہا خاندان شریف جلوہ گرست گویا چہار دریائے
بے پایان موج خیز اند و دو دریائے نسبت نقشبندیہ و یک بحر نسبت قادریہ و یک لجہ ایست کہ نصف آن از چشتیہ و
نصف دیگر از سہروردیہ و کبرویہ است نسبت نقشبندیہ غالب است بر جمیع نسبتہا پس از ان قادریہ
باز چشتیہ باز سہروردیہ۔

روز سہ شنبہ بست و ہفتم شعبان المعظم بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم درانوقت
در حضور مذکور کفر طریقت افتاد حضرت ایشان فرمودند کہ کفر طریقت آنست کہ امتیاز بر خیزد و غیریت
نماند و بجز یک ذات تعالیٰ و تقدس ہیچ چیز بنظر نیاید منصور حلاج فرمودہ۔ ؎

كَفَرْتُ بِدِيْنِ اللّٰهِ وَالْكُفْرُ وَاجِبٌ	لَدَيَّ وَعِنْدَ الْمُسْلِمِيْنَ قَبِيْحٌ	

و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ یانصد رکعت در طوق سلاسل منصور حلاج می گذرانید
و میگفت کہ فی العشق رکعتان لا یصح وضوء ہما الا بالدم۔ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت
ابوہریرہ رضی اللہ عنہ میفرمودند کہ دو علم از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بمن رسیدہ اند یکے را
بر عالم افشا ساختہ ام و دیگری را پنہان نمودہ ام اگر شمہ از ان اظہار نمایم گردن مرا بزنند اکثر صوفیان
آن علم ثانی را علم وحدت الوجود و اسرار ہمہ اوست گفتہ اند و علما گفتہ اند کہ آن احوال منافقان
است کہ آن سرور علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر بیان فرمودہ بودند و حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ
تعالیٰ عنہ فرمودہ اند کہ آن اسرار دیگر اند درا، ایما ہر دو۔ بعد از ان حضرت ایشان فرمودہ اند کہ

پس آبے از دل نسیم فیض منزل کشیدند حاضران مجلس را در آنوقت حالتے عجیب رو داد و احوالے غریب ظہور نمود. بعد ازان مذکور نماز آمد حضرت ایشان فرمودند که شخصے چون تکبیر افتتاح گفته داخل نماز گردد و قیام نماید بداند که بدن من و دل من بجناب الٰہی استاده اند و چون رکوع کند بداند که بدن من و دل من در حضور حق تعالیٰ راکع اند و چون در سجده رود بداند که تن من و قلب من در بارگاه کبریا سجده می نمایند. سَجَدَ لَكَ سَوَادِيْ وَخَيَالِيْ وَآمَنَ بِكَ فُؤَادِيْ. بعد ازان مکتوبات شریف حضرت مجدد رضی الله تعالیٰ عنه شروع شد در میان آن معارف بلند بیان فرمودند. و چون تمام شد باین الفاظ قولوا اشهدوا بانا مسلمون. حضرت ایشان فرمودند و بهدایت الٰہی سبحانه و بهدایة النبی صلی الله علیه وسلم و بهدایة هذا الکتاب

روز شنبه غرهٔ رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم. حضرت ایشان را در آنوقت ضعف و ناتوانی بود و شدت گرما هم ارشاد کردند که مروحه می وزید پس فرمودند که هر که خواهد که من مخدوم عالم گردم. خدمت پیر و مرشد خود اختیار کند **مصرع** هر که خدمت کرد او مخدوم شد ** خدمت ست که از مرتبهٔ ادنیٰ بمقام اعلےٰ میرساند و ادب ست که از حضیض خاک باوج فلک الافلاک ترقی می کناند **ع** خدمت ترا به کنگرهٔ کبریا کشد ** بعد ازان فرمودند که درین ایام که عمر به پیری رسیده است ناتوانی بدن و ضعف قلب بسیار گردیده و زہد و ریاضات و مجاہدات در اذکار و اشغال کم میشود و قبل ازین که طاقت و توانائی بود در جامع مسجد آب حوض میخوردم و ده پاره های کلام الله مجید میخواندم و ده هزار نفی و اثبات می نمودم نسبت باین قوت ظهور می کرد که مسجد جامع مملو از انوار میگشت و در هر کوچه که می گذشتم از انوار پر می شد و بهر مزاری که میرفتم نسبت آن صاحب مزار پست می شد و نسبت من غلبه مینمود پس من خود را از خود پست می کردم و ادب آن بزرگ می نمودم •

روز یکشنبه دوم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که ذکر می باید کرد و جهد می باید نمود که راه بدون رفتن قطع نمی شود و ایضاً فرمودند که انقطاع از ماسوا بکلی باید و انحراف تام از دنیای دنی تا دریای فیض الٰہی در دل موج زند و بحر انوار نامتناهی جوشش نماید جناب مرشدنا و امامنا حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید می فرمودند که گاهی چون

حضرت ایشان فرمودند که مقبول جناب الله اکبر حضرت شیخ فرید الدین گنجشکر نور الله مرقده الاطهر چون مریض شدند حضرت نظام الدین اولیا قدس سره را فرمودند که یا نظام الدین در حق دفع مرض و ازاله علت من دعا کن ایشان دعا فرمودند هیچ اثری ظاهر نشد در حضور عرض نمودند که دعای ما پست همتان تا به آستان عالی آنقبله دو جهان نمی رسد ایشان فرمودند که ما دعا بجهت اجابت دعای تو خواهیم نمود پس ایشان دعا فرمودند و باجابت مقرون گشت ؛

روز پنجشنبه بست و نهم شعبان المعظم در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان بزبان گوهر فشان ارشاد فرمودند که دل من مبتلای خلوت شده و روکش از جلوت لاکن بکنج تنهائی نشستن و بگوشهٔ عزلت آرمیدن چگونه میسر شود که مردمان برای استفاده نزد من می آیند پس سعادت خود می شماریم و روی از خلوت بجلوت می آریم والا احوالم بمصداق این شعر است ؛

جهانی تنگ میخواهم که در وی ؛ همین جای من و جای تو باشد

بعد ازان ارشاد فرمودند که قبل ازین دمبدم از دل پر الم آهی می کشیدم و دامان صبر و شکیبائی می دریدم الحال آهی گم شده گاهی گاهی می آید و مرا از من می رباید ؎

آهی چو گرد باد ز جای برد مرا ؛ از کوی دوست آه کجا می برد مرا

بعد ازان فرمودند که عشق می باید چرا که راز بی عشق نمی کشاید عشق ست که تا بمعشوق میرساند عشق ست که بکوچه و بازار بشهیری دواند عشق ست که از خانمان جدا می کند عشق ست که در خویش و بیگانگان رسوا می کند. بیت ؎

چون نیست ترا عشق به تحقیق ز تقلید ؛ جامه بگریبان زن و خاکی بسر افگن

روز جمعه سی ام شعبان حاضر حضور گردیدم حضرت ایشان مطلع دیوان حافظ شیراز خواندند ؎

الا یا ایها الساقی ادر کاساً و ناولها ؛ که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها

و فرمودند که نسبت قلب ظهور کرد پس شعر دیگر این غزل خواندند ؎

ببوی نافه کاخر صبا زان طره بگشاید ؛ ز تاب جعد مشکینش چه خون افتاد در دلها

آنحضرت فتح اکثر اقالیم نشده بود و در زمانۂ خلفاء اکثر مکانات فتح شدند و اکثر بعد از صحابہ سلاطین نامدار فتح نمودہ اند۔ چنانچہ محمود غزنوی ہندوستان فتح کرد پس ظہور ایں کمال موقوف بر ایشاں بود۔ و جناب آں سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر را جمیع علوم چہ علم توحید وجودی و چہ کلام و چہ علم جزئیات۔ مسائل فقہ مجملاً حاصل بود ولیکن تفصیل علم توحید وجودی بر وجود محی الدین عربی رحمۃ اللہ علیہ و ظہور علم کلام بر ابوالحسن اشعری و ابو منصور ماتریدی رحمۃ اللہ علیہما و تفصیل علم جزئیات مسائل فقہ بر امام اعظم و امام شافعی و امام مالک و احمد حنبل رحمۃ اللہ علیہم موقوف بود۔ حاصل آنکہ ہر کمالیکہ بعد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در امت از ہر کس کہ ظہور نمود کمال آنحضرت ست آں حضرت قبل ازیں ظہور ہم حاصل بود و غیر از فرق اجمال و تفصیل نیست۔

روز سہ شنبہ چہارم رمضان شریف بندہ در حضور والا حاضر گردید دراں وقت در مجلس شریف مذکور حضرت امام اعظم رضی اللہ عنہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ امام اعظم از امام مالک در مدینہ منورہ ملاقات نمودند امام مالک پرسیدند کہ وطن شما کجاست۔ ایشاں فرمودند کہ عراق۔ امام مالک رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ مردمان عراق اہل نفاق میباشند ایشاں فرمودند کہ درست ست حق سبحانہ تعالیٰ فرمودہ است۔ وَمِنْ اَہْلِ الْعِرَاقِ مَرَدُوْا عَلَی النِّفَاقِ۔ حضرت امام مالک خاموش شدند بعد از مفارقت دانستند کہ نعمان بن ثابت ہمیں بودند تاسف کردند کہ از من چہ سخن سرزد شد و مدح ایشاں بسیار نمودند راقم گوید عفی عنہ کہ در قرآن من اہل المدینۃ مردوا علی النفاق واقع است و امام مالک از اہل مدینہ بودند پس امام اعظم جواب بطریق الزام دادند کہ درست ست در شان اہل عراق مردوا علی النفاق واقع ست یعنی حق سبحانہ بعض اہل مدینہ را مردوا علی النفاق گفتہ است و شما اہل عراق را کہ میگوئید در آیۃ شریف بجائی اہل مدینہ اہل عراق نویسید۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ امام شافعیؒ روزی بمزار پر انوار ایشاں رفتہ بودند۔ وقت نماز آمد۔ نماز بلا رفع یدین بطور ایشاں خواندند و فرمودند کہ مرا شرم می آید۔ کہ در حضور ایشاں خود را دخل دہم و اجتہاد خود اظہار نمایم۔ بعد ازاں در حضور پر نور مذکور توحید وجودی آمد۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ ایں احوالیست کہ در سیر لطیفہ قلبی مکشوف می شود و آنانکہ ایں را انتہا مقامات قرب دانستہ اند از مقامات عالیہ کہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ

درخانه سپردم واہل خانہ بسبب کار ضروری چیزے از من می طلبند حق سبحانہ می فرستد لاکن از آمدن یک
دینار ہم معاملہ باطن بہ تہیج سابق نمی ماند فتوری در نسبت راہ می یابد والله باالله ثم باالله بعد
ازاں در حضور مذکور فنا آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ چوں دل بی شعور از ماسوای حق جل وعلا
گشت. فنا حاصل شد وچوں شعور بے شعوری ہم نماند فنا رالفنا میسر گشت. وایضاً فرمودند کہ جناب
عارف آگاہ حضرت خواجہ باقی باللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ وارضاہ عنا فرمودہ اند کہ در بے شعوری شعورے
باشد معنی ایں کلام فیض نظام اینست کہ بی شعوری از خلق باشد وشعور حضرت حق سبحانہ بعد ازاں
ارشاد فرمودند کہ معنی دیگر ایں کلام کہ در نبوت بر من القا ساختہ اند اینست کہ در بی شعوری
مندرج شعوری ہم باشد یعنی ہر نفعی وضرری کہ از خلق رسد انخالق بیند شعور غیریت مرتفع شود
ضار ونافع حق را بیند لیکن باوجود ایں بے شعوری شعور آں شخص ہم باشد کہ واسطہ است درمیان
چنانچہ شخصے سالک را حلوا خوراند یا طمانچہ زد سالک می بیند کہ فاعل ایں فعل اوست حق سبحانہ لیکن ایں
شخص را ہم می بیند ومی داند کہ ایں واسطہ فعل ست. وایضاً فرمودند کہ کار صوفیہ دیدن ست وکار علما
دانستن فقرا از حق بینند وعلما از او سبحانہ می دانند

روز دوشنبہ سوم رمضان شریف

درحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت
ایشاں فرمودند کہ امروز روز عرس جناب قرۃ عین الرسول حضرت زہرائی بتول ست رضی اللہ تعالیٰ
عنہا. بعد ازاں امر بپختن شیر برنج برائے نیاز ایشاں فرمودند. بعد ازاں در حضور فیض گنجور شخصے
عرض نمود کہ ولایت افضل ست یا امامت وفرق چیست درمیان ایں ہر دو. حضرت ایشاں
ارشاد فرمودند کہ ولایت عام ست وامامت خاص. ہر امام ولی ست. وہر ولی بدرجہ امامت
نمی رسد. چہ ولایت عبارت از حضور مع اللہ است. وامامت منصبی ست کہ ہر کس را بان سرفراز نسبتی
نساختہ اند. بلکہ کاملان را عطا میفرمایند. چنانچہ خلفای اربعہ ائمہ اثنا عشر وغیر ذلک من اولیاء الکرام
رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین. بعد ازاں در مجلس ذکر جامعیت آں سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر آمد
حضرت ایشاں فرمودند کہ جمیع کمالات ظاہری وباطنی بطریق اجمال جناب سید انبیا علیہ صلوٰۃ
اللہ الملک الاعلیٰ را حاصل بود. لیکن حصول ظہور تفصیل جمیع کمالات موقوف بزمانہ خاص وبہ تخصص
خاص بود چنانچہ فرمودہ اند آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم اُعْطِیْتُ بِمَفَاتِیْحِ کُنُوْزِ الْاَرْضِ. وحال آنکہ در زمان

راقم گوید عفی عنه که هرکس موافق حوصله و استعداد خود حظی از معرفت چشیده است نه آں که
عرفان الٰہی تمامه حاصل نموده گفتی بایں معنی چه خوش دوہره ہندی منظوم نموده است - دوہرا

مصری کا پربت جیسو چیونٹی پہنچی آئے — اُن مکھ اپنا بھر لیو پربت لیو نجائے

و شعر فارسی هم بدین مضمون مؤید اینست ؎

دامان نگه تنگ و گل حسن تو بسیار — گل چیں بہار تو ز داماں گله دارد

و ایضاً ہمیں مصداق شعر عربی ست ؎

وان قمیصا خیط من نسج تسعة — وتسعین حرفا عن معالیه قاصر

روز چهارشنبه پنجم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم شخصی از
حضرت ایشاں استفسار مراقبات نمود ارشاد کردند که ما اوّل مراقبه احدیت تلقین می نمایم
و آں عبارت ست از لحاظ مفهوم اسم مبارک الله که بر و ایمان آورده ایم که بیچوں و بیچگون
است و موصوف ست بجمیع صفات و منزه است از همه نقصان و زوال - بعد ازاں مراقبه معیت تلقین
می کنم و آں عبارت ست از لحاظ معیت او سبحانه بقلب و روح و جمیع لطائف و به تمام بدن بلکه بهر
موی تن بلکه بهر ذرهٔ ذرات عالم - بعد ازاں در حضور مذکور جناب قبله گاهی آنجناب رضی الله
تعالی عنه آمد حضرت ایشاں فرمودند که قبله گاهی ام سخت بزرگ بودند کرلیه هائی جوشش کرده گیاهای
میخوردند و در صحرا رفته ذکر جهری می نمودند - و بیعت در خاندان قادریه داشتند و نسبت چشتیه
و شطاریه هم می داشتند چهل روز متواتر خواب نکرده بودند و اکثر ارواح اولیای کبار را
مشاهده می نمودند - بعد ازاں در حضور مذکور استفادهٔ حضرت عارف آگاه خواجه باقی بالله
رضی الله تعالی عنه بحضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی آمد حضرت ایشاں
فرمودند که ایں سخن نزد من ثابت نیست چرا که جناب حضرت مجدد رضی الله عنه نوشته اند
که روز عید بزیارت حضرت خواجه رضی الله عنه رفتم و عرض نمودم که امروز بزرگاں عیدی خردال
را عطا میفرمایند ما هم همیں امید بحضور حاضر شده ام حضرت خواجه توجه فرمودند و نسبت نو القا
نمودند که حظی دگر دارد - و کیفیتی علیحده و اسرارے جدا پس ازینجا معلوم شد که چوں حضرت خواجه
ایشانرا بعد از وفات خود نسبت نو عطا کردند یقین حیات خود از ایشاں بچه طور اخذ نسبت نمودند

بیان فرموده اند آگاهی ندارند وقدم از دائرهٔ ظلال باصل نهاده اند تشبیه را تنزیه دانسته اند مخلوق را عین خالق - وممکن را عین واجب پنداشته اند - چنانکه میگویند ؎

ای مغربی آن یار که بی نام ونشان بود	از پرده برون آمد با نام ونشان شد

نمیدانند که این ظلی ست از ظلال اسما وصفات واعجی جلبت قدرته نه عین او تعالی عز اسمه مثلا چون در آئینه قرص آفتاب جلوه گر می گردد - ودر ان شعشان ولمعان وحدت وخطوط آفتابی هم باموجود می شوند - لیکن آفتاب نیست ظل آفتاب ست این گروه آفتاب را نادیده ظل را عین آفتاب می انگارند وآئینه را هم نمی بینند - حال آنکه آئینه عین ظل آفتاب هم نگردیده است جرم آئینه باقی ست وظل آفتاب دروست - چنانچه حافظ شیرازی می فرمایند ؎

سکون

عکس روی تو چون درآئینهٔ جام افتاد	عارف از خندهٔ می در طمع خام افتاد

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که هرکس از اولیائی کرام بهر مقامیکه رسیده است پنداشته که مقصود همین ست ورای این نیست مثلاً گروه نابینایان فیل یافته بودند بدست کسے پای فیل آمد دانست که فیل مثل ستون می باشد وبدست کسے که خرطوم آمد گفت که مثل عصا میباشد وبدست کسی که دندانش آمد معلوم نمود که فیل مانند خنک می باشد همچنین بدست کسی که گوش او آمد یا پشت او آمد یا شکم او از ان تعبیر کرد وانکار غیر آن نمود - ویا مثلاً جمعی در بیابان بشجری رسیدند کسی را برگش بدست آمد وکسی را شاخ وکسی را بیخ وکسی را ثمره پس همه ذائقه اش چشیدند - لیکن هریک را ذوقی علیحده وکیفیتی جدا حاصل شد کسے که برگ چشید ذوق برگ بیان کرد وکسی که بارش چشید ذوق بار اظهار ساخت - علی هذا القیاس هرکس موافق چشیدنی خود شرح نمود وانکار دیگری ساخت که آنچه من چشیده ام ذائقه شجر همین ست نه آنکه تو بیان نمائی - وجناب حضرت مجدد رضی الله عنه میفرمایند که این همه مکشوفات اولیای کرام نشانی از مطلوب دارند ودرست وبجا هستند - لیکن ذات او سبحانه ورا ء اینست چراکه حقتعالی بے نهایت ست پایانے ندارد - وهمچنین معرفت او هم بے پایان ست نهایتی ندارد - ودر انجا که سید البشر علیه وعلی آله صلوات الله الملک الاکبر میفرماید ما عرفناک حق معرفتک - دیگری را چه یارا که به نهایت آن برسد ؎

خشک یا شکم ودیگر

نابینایان

هر نقاب روی جانانرا نقاب دیگرست	هر حجابی را که طی کردی حجاب دیگرست

سید مختار علیہ وعلی آلہ صلوات اللہ الملک الغفار صلاۓ می آید روزے برائے وسعت مکان دعا نمودم نداشد کہ تو اہل وعیال نداری مکان وسیع چہ خواہی کرد برای استقامت تو انہم کافی است۔ وہم روزے مکان ہمسایہ از حق سبحانہ خواستم کہ بمن عطا کند ملہم ساختند کہ تو ہمسایہ را ایذا میرسانی وازمکان بدر می نمائی۔ والیضاً روزے بقصد حج عزم سفر نمودم۔ الہام شد کہ باش در ینجا ز تو منفعتی خلق راست ؛

روز شنبہ ہشتم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم شخصے بعلت رشتہ گرفتار شدہ بود حضرت ایشاں فرمودند کہ ایں آیۃ شریفہ را اکثر باید خواند وہم در دوگانہ بقیام و رکوع وسجود بخوانند رَبِّ اِنِّیْ مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِیْنَ۔ والیضاً در حضور پرنور مذکور شعر آمد حضرت ایشاں ایں رباعی خواندند ؎

	مارا نبود ولے کہ کار آید ازو چنداں گریم کہ کوچہ ہا گل گردد		جز نالہ کہ دردی ہزار آید ازو نی روید و نالہ ہای زار آید ازو		

روز یکشنبہ نہم رمضان شریف غلام بمحفل آنقبلہ انام حاضر گردید در حضور پرنور مذکور تراویح آمد کہ از انحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بست رکعت تراویح ثابت نیست حضرت ایشاں فرمودند کہ عبد اللہ ابن عبد البر المالکی روایت بست رکعت تراویح ازاں سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر بہ ثبوت رسانیدہ است۔ بعد ازاں مشکات شریف طلب نمودند برحاشیہ آں ایں مسئلہ نوشتہ بود در مجلس عبارتش خواندند۔ بعد ازاں در حضور پرنور مذکور وجود ممکنات آمد کہ آیا وہم ست یا حقیقتی از وجود دارد۔ حضرت ایشاں ایں رباعی خواجہ میر درد خواندند ؎

	ای درد یہ سینہ میں آکر دیکھا مانند مژہ الٹ گئی صف کی صف		عالم کے تئیں جو دل لگا کر دیکھا واللہ جدھر آنکھ اٹھا کر دیکھا		ستا

والیضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ در صفحہ علم الہی اشکال ممکنات بود کہ اعیان ثابتہ عبارت از انست۔ چوں خواست او سبحانہ کہ آں صور علمیہ را بمنصہ ظہور آرد ہر صورت را بہر زمانیکہ خواست کہ اطوار و آثار وجود بر و مرتب فرماید۔ صفحہ علم خود را کہ در و عین ثابتہ آں

روز پنجشنبه ششم رمضان شریف غلامِ مجلس آں قبلہ خاص و عام حاضر گردید۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ شخصے از صوفیہ انتقال ازیں جہاں نمود۔ عتاب از جناب الٰہی آمد کہ تو بودی کہ مرا بہ لیلیٰ فرود می آوردی یعنی برنگ معشوق ظاہری نسبت خال و خط با ما مینمودی۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ من از امرایان ملاقات کردن و طلب دنیا نمودن و نغمہ و سرود شنیدن و ہمہ اوست گفتن بیزارم۔ چراکہ ہمہ اوست احوالیست کہ صوفیان این ماں در قال آوردہ اند و بحقیقت نارسیدہ زبان بترنم این مقال در از ساختہ اند و بالحاد و زندقہ گرفتار گردیدہ اند نعوذ باللہ عن ذلک شخصی نزد من آمد و گفت کہ ہمہ خداست غیری کجاست من او را از مجلس بیروں ساختم و نیز شخصے بود کہ چوں آواز حماری شنید جل و علا می گفت۔ استغفر اللہ عن ذالک نعوذ باللہ این چہ کمال ست کہ سراسر خلاف کلام اللہ الملک المتعال ست۔ اگر این حق بودی پیغمبر علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر بر کہ نازل شدی و از طرف کہ پیغام آوردی رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ❖

روز جمعہ ہفتم رمضان شریف بحضور والا حاضر گردیدم در آنوقت در حضور مذکور رویت حق سبحانہ جل شانہ درمیان افتاد۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ رویت واجب الوجود تعالیٰ و تقدس دریں سرائے امکان ندارد۔ وقتیکہ در معراج آں سرور زمین و زماں علیہ تحیات الملک المنان علما را اختلاف این واقعہ افتاد و باوجود گذشتن آنحضرت ازیں جہاں و رسیدن بہ لامکان و مشرف شدن بمقام قاب قوسین او ادنیٰ تصدیق این امر بدیگری بچہ طور آید۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ کلام باریتعالیٰ و تقدس کہ از لحن و آواز مبرا و از صوت و حروف منزہ است سہ بار شنیدہ ام و مشرف از استماعش گردیدہ ام یکبار در مدرسہ و دو بار دریں مکان کہ الحال سکونت میدارم۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ شبے در خواب دیدم کہ مرا خلعت عروسانہ پوشانیدند و بزیور متحلی ساختند و سخنان محبوبانہ از من صادر شدند چوں از خواب بیدار شدم احوال من دگرگوں شدہ بود و از من کلام بطوریکہ در منام کردہ بودم۔ در یقظہ ظاہر گردید۔ وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ اکثر اوقات مرا آوازی از غیب می آید گاہی از ملک الہام می گردد۔ و گاہی از پیران کبار ندائی می شود۔ و گاہی از جناب

دست بگشا جانب زنبیل ما   آفرین بر دست و بر بازوی تو

وفرمودند که حضرت خواجهٔ خواجگان پیر پیران امام الطریقت مرهم ناسور دلهای دردمند خواجه بهاؤ الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه و ارضاه عنا هم امر بخواندن همین رباعی همراه جنازه خود فرموده بودند۔ بعد ازاں در حضور مذکور حیا آمد۔ حضرت ایشاں فرمودند که حیا برچند اقسام ست یکی شخصی از گناه اجتناب می کند بسبب آنکه حیا می کند از حق سبحانه وتعالی که بینای امور سر و علانیه ست و دانای کار ظاهر و خفیه۔ دوم پرهیز از معاصی می نماید بجهت دیدن ملائکه از ایشان حیا می آید۔ سوم آنکه حیا میکند از صدور مناهی بسبب آنکه عرض اعمال فرشتگان می نمایند بجناب رسالت پناهی علیه التحیات اللامتناهی پس حیا بهر شکلی که باشد شعبه ایست از ایمان۔ بعد ازاں در حضور مذکور محبت و عشق افتاد۔ حضرت ایشاں ایں اشعار خواندند ؎

دارم دلی اما چه دل صدگونه حرمان در بغل   چشمی و خوں در آستیں صد اشک طوفان در بغل
روزی قیامت هر کسی در دست گیرد نامهٔ   من نیز حاضر می شوم تصویر جاناں در بغل

روز جمعه چهاردهم رمضان شریف غلام بحضور آنقبلهٔ انام حاضر گردیدم دراں وقت تذکرهٔ معنی مدارا و مداهنت آمد حضرت ایشاں فرمودند که مدارا دنیا را بجهت دین صرف کردن ست و مداهنت دین را برای دنیا برباد دادن عیاذا بالله سبحانه عن ذالک۔ بعد ازاں در حضور پرنور مذکور جناب سید البشر علیه وعلی آله صلوات الله الملک الاکبر آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که جناب شفیع المذنبین خاتم المرسلین علیه افضل صلوٰة المصلین و ازکی سلام المسلمین فرموده اند که هر پیغمبری را دعائیست مستجاب که یکبار آنچه از حق جل و علا می طلبد داده شود پس جمیع پیغمبراں آں دعا را بامری از امور اینجا صرف نموده اند اما من آنرا در دنیا نخواسته رنجها کشیده ام و زهرها چشیده ام و موقوف بر عقبی نموده بجهت شفاعت کبری نهاده ام۔ وایضاً آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرموده اند که حق سبحانه وتعالی مرا بشارتی داده است که اگر آنرا اظهار نمایم مردمان امت از اطاعت و عبادت استغنا پرند۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که وجود آنحضرت صلی الله علیه وسلم رحمت همه عالم بود کفاراں را

صورت... بود مقابل آئینه عدم نمود پس درآں آئینه آن عین ثابته منعکس گردید صورتے درخارج پیدا ساخت و از اطوار و آثار وجود او را بنواخت۔ و ایضاً فرمودند که از نطفه مضغه شدن و از مضغه عظام ولحم گردید صورتے پیدا کرده جنین گشتن پس شاب گردیدن باز بشیب رسیدن اطوار وجود ست۔ و خندیدن و گریستن و تکلم نمودن وغیرہا آثار وجود ست ؛

روز دوشنبه دهم رمضان شریف بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید۔

حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که صادقی را باید که اخلاق و اعمال و ترک خود بساں اخلاق و اعمال و ترک جناب آں سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر پیدا کند که حضرت انس بن مالک رضی الله عنه در حضور آنحضرت صلی الله علیه وسلم ده سال حاضر بود۔ گاہے ایشاں را آنحضرت اف نگفتند۔ و هر که از آنحضرت بدی میکرد از و نیکی می کردند۔ و در شبها قیام می نمودند حتی تورمت قدماه۔ روزے نزد آنحضرت و نانیر و دراهم سرخ و سفید هفتاد هزار آمد همه ها را بالفقرا تقسیم فرمودند ؛

روز سه شنبه یازدهم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں فرمودند که بوقت حلقه ذکر نباید کرد بلکه متوجه بمرشد خود باید بود که توجه مرشد مفید تر ست از ذکر۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که در حلقه توجه یک کس را نمودن تاثیر بر همه اهل حلقه می رساند لکن توجه مثل مسهل ست و تاثیر که اهل جوار را می شود مثل یاقوتیست پس بعد از مسهل یاقوتی مفید می شود ؛

روز چهار شنبه دوازدهم رمضان شریف بحضور عالی حاضر گردیدم۔

حضرت ایشاں فرمودند که خزانه من مواعید الهی ست جل سلطانه ؎

خاک نشینی ست سلیمانیم   عار بود افسر سلطانیم

روز پنجشنبه سیزدهم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم۔

حضرت ایشاں فرمودند که وصیت میکنم که همراه جنازهٔ من شخصے به لحن خوش و آواز دلکش ایں رباعی بخواند۔ ؎

مفلسانیم آمده در کوی تو   شیئاً لله از جمال روے تو

روز شنبه پانزدهم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که چوں من در خود نظر می کنم که در من چه کمال ست که رجوع عالم بطرف من ست هیچ کمال در خود نمی یابم۔ و چوں نگاه بر طاعت و عبادت خود میکنم هیچ صوم و صلوة و غیره لائق قبولیت بارگاه الٰهی جل سبحانه نمی بینم و چوں در وجود خود مشاهده می سازم خود را بسان نَی تهی می یابم ما هیچ نیم هر چه در من ست از وست ؛ ؎

اوبجز نائی دما جز نے نیم — نے که هر دم جلوه آرائی کند
او دمی بے ما و ما بے وی هیم — فی الحقیقت از وهم تائی کند

روز یکشنبه شانزدهم رمضان شریف در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشاں تواضع پیغمبر علیه و آله صلوات الله الملک الاکبر بیان فرمودند که آنحضرت صلی الله علیه وسلم در مجلس بر کناره صف می ایستادند و دعوت را قبول می کردند و ابتدا بسلام می نمودند۔ بعد ازاں حضرت ایشاں درود خواندند و بکمال شوق هر دو دست کشاده بسینه بی کینه خود می چسپانیدند۔ چنانچه معانقه می نمایند۔ راقم گوید عفی عنه که بر ضمیر آشوفتگان صورت پیغمبر و بر دل مبتلایان شکل آں سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر واضح باد۔ که حضرت ایشاں عاشق نام مبارک حضرت محبوب رب العالمین و واله ذات پاک جناب امام المرسلین هستند هر وقتیکه مذکور آنحضرت صلی الله علیه وسلم می آید مضطر میگردند و کرّات مرّات درود میخوانند۔ و خود را از نام پاک آں سید زمین و زماں شاداں و فرحاں می سازند و هر چند که دریں ایام بسبب تقاضای عمر شریف که بهفتاد و پنج رسیده است ضعف کمال عائد حال ست و علاوه آں قلت غذا که در شب و روز کم از پاؤ آثار تناول میفرمایند توانائی کجاست لیکن بوقت ایں چنیں تذکره قوتے کمال در بدان مبارک می آید پس ایں شعر میخوانند و توجه بمردمان میفرمایند ؎

هر چند پیر خسته دل و ناتواں شدم — هر گه یاد روی تو آمد جوان شدم

روز دوشنبه هفدهم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم فیض طلب خاں غله برای خرچ خانقاه فرستاده بود۔ حضرت ایشاں ناخوش شدند و فرمودند

بجہت کفر و فاسقانہ بسبب فسق تقدیر در دنیا موقوف شدہ است۔ بعد ازاں حضرت
مسخ و فسخ نیست و شیطان را کہ فرشتہ ہر دم طپانچہ بروی میزند۔ بعد ظہور آنحضرت صلی اللہ
علیہ وسلم موقوف شد خزانہ قارون کہ بر سر قارون بار ساختہ بودند بالائے سر نمودند بعد ازاں در حضور
مذکور رویت پیغمبر علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر در منام آمد حضرت ایشان فرمودند کہ خبر فیض
اثر من رانی فقد رای الحق فان الشیطان لا یتمثل بی کہ بصورت اصلی آنحضرت کہ در مدینہ منورہ
استراحت فرمودہ اند واقعست و بصور و اشکال دیگر کہ آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم
می بیند اعمال نیک کردہ یا احیای سنت نمودہ یا اماتت بدعت ساختہ است انہا بدین
صور ظاہر می شوند۔ و نیز حضرت ایشاں فرمودند کہ چوں شخصی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بصورت
اصلی در منام دیدہ دخل شیطان را نیست الحق کہ دیدہ است لیکن ہر چہ کہ آنحضرت صلی اللہ
علیہ وسلم در منام ارشاد فرمودند آنرا بفرمودہ حیات آنحضرت موافق باید ساخت۔ اگر موافق
است عمل باید آورد و اگر مخالف است اجتناب باید کرد کہ خوف دخل شیطان دراں گفتن ست نہ
دراں صورت دیدن۔ چرا کہ در عین حیات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روزی شیطان
چند فقرات در مدح بتاں در کلام آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ضم نمودہ بود از شنیدن
آں صحابہ متحیر شدند و کفاراں خوش کہ پیغمبر ہم تائید دین ما می نمایند آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
ازین ماجرا بعد الوقوع متالم شدند کہ جبرئیل امین از رب العالمین نزول فرمودہ گفت کہ
بر کلام ہر پیغمبری دخل شیطان ست۔ لیکن حق سبحانہ بعد ازاں آگاہ میسازد و ایں کلام شیطان
بود کہ در کلام شما ضم نمودہ بمدح کفاران فقرات چند آوردہ بعد ازاں حضرت ایشاں
فرمودند کہ شخصے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را در خواب دید کہ آنحضرت میفرمایند کہ درین مقام
دیگ خزانہ مخفی ست ایں را برآر خمس ایں خزانہ بر تو معاف نمودم چوں آں شخص از خواب
بیدار شد دراں جا کہ فرمودہ بودند دیگ خزانہ یافت از قاضی فتوی معافی خمس پرسید قاضی
گفت کہ دیدن پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم حق ست لیکن خمس معاف نیست چرا کہ حکمی کہ آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم در یقظہ بایں جسم ظاہری بجمیع صحابہ نمودہ اند ہموں جاریست۔ پس حکم کہ در
منام بعد انتقال ازیں جہاں از روح فرمایند ناسخ حکم یقظہ نخواہد شد؛

سیدة النساء فاطمة الزهرا رضی اللہ تعالی عنہا واسطۂ فیض ولایت مطلقاً اند اگرچہ اولیائی امم سابقہ باشند وبعد از ایشان تا ائمہ اثنا عشر ہمین منصب قائم ست پس حضرت محی الدین جیلانی قدس سرہ نیز ازین دولت عظمی سرفراز شدہ اند وبعد از ایشان بر سر الف ثانی حق سبحانہ مرا ہم ازین منصب نائب ایشان فرمودہ وسرفراز باین خلعت نمودہ است لہذا درین ہزار دوم ہر کس کہ بدرجۂ ولایت میرسد واسطۂ فیض او من باشم بجز توسل من ہیچ ولی بولایت نخواہد رسید۔ چنانچہ بدون توسل ایشان نمی رسد درین الف ثانی من ہم با ایشان شرکتی دارم ۞

روز پنجشنبہ بستم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند کہ امروز از صبح برکات شب بست ویکم ظاہر اند احتمال شب قدر ست بعد از ان ارشاد کردند کہ درین عشرۂ متبرکۂ اخیر ماہ رمضان شب قدر البتہ می باشد باختلاف تواریخ طاق این عشرہ وہر شب طاق این عشرہ مثل شب بست ویکم۔ وبست وسوم۔ وبست پنجم وبست وہفتم وبست ونہم از فیوض وبرکات مملو می باشند وشبہای جفت از شبہای طاق اخذ فیوض می نمایند واز طرفین برکات می گیرند پس شبہای تمام عشرہ متبرک می باشند ہمہ را احیا باید داشت ۞

روز جمعہ بست ویکم رمضان شریف کمترین بحضور آنقبلہ انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ علم الیقین عبارت ست از پیدا شدن درون قلب۔ وعین الیقین از حاصل گردیدن توجہ الی اللہ وحق الیقین از اضمحلال واستہلاک سالک دران توجہ نزد فقیر بیان مقامات ثلثۂ صوفیہ ہمین ست ۞

روز شنبہ بست ودوم رمضان شریف بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ احسان الہی چہ بیان نمایم ہر جا کہ توجہ می کنم اثری از انعام ظاہر می گردد۔ وبعد از ان این شعر خواندند ؎

دو زبان داریم گویا ہمچو نے ۔۔۔ یک زبان پنہان ست در لبہای وے

وایضاً در آن مجلس این شعر فرمودند ؎

مانند مرغان باش ہان بر بیضۂ دل پاسبان ۔۔۔ کز بیضۂ دل زاید ت مستی وشور وقہقہہ

کہا بر مواعید الٰہی نشستہ ایم مرا از امرایان چہ سروکار۔ بعد ازاں طعام از خانہ زن فاحشہ آمد و باز از خانہ کسی امرائی دیگر طعامی آمد حضرت ایشاں بمحتاجان تقسیم فرمودند و خود ازاں یک لقمہ نخوردند و عادت شریف حضرت ایشاں ہمیں ست کہ طعام خانہ کسے اصلاً نمی خوردند و سرخیچ کہ بخانہ خود می پزد میخوردند و صوفیاں را ہم خوردن نمی دہند؛

روز سہ شنبہ ہشتدہم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ امروز روز وفات شریف حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا و حضرت شیخ الشیخ مولانا شیخ محمد عابد رضی اللہ عنہ است و حضرت امیر المومنین علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ دریں روز مجروح شدہ اند بعد ازاں بجہت فاتحہ ایشاں امر بطعام پختن فرمودند؛

روز چہار شنبہ نوزدہم رمضان شریف بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشاں فرمودند کہ در شہر رمضان المبارک فیض بسیار وارد می شود و برکات کثیر فائز می گردد دریں ماہ جد و جہد در عبادت و طاعت بسیار باید کرد و دو عشرہ ست کہ ازیں شہر گذشتند عشرہ اخیرہ باقی ست مردمان خانقاہ را باید کہ اعتکاف نمایند کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم مداومت بریں عمل نمودہ اند و گاہے ترک نفرمودہ یکبار کہ ترک شدہ است قضای آں نمودہ اند و کسے را کہ اعتکاف میسر نشود خلوت اختیار کند و کثرت ذکر قلبی۔ و وقوف قلبی و نگہداشت خواطر و نفی و اثبات و ذکر تہلیل لسانی نمایند کہ دریں طریقہ شریفہ اورا دو وظائف دیگر نیست۔ بعد ازاں ازیں فقیر ارشاد فرمودند کہ معنی مجدد الف ثانی کہ اعتراض کسے معترض دراں واقع نمی شود اینست کہ در حدیث شریف آمدہ است ان اللّٰہ یبعث علی راس کل مائۃ من یجدد لہا دینہا پس بر سر ہر صدی کے مجددی پیدا می شود۔ چنانچہ جنید بغدادی و غوث الاعظم وغیرہما رضی اللہ تعالیٰ عنہما ہر یکے مجددی شدہ است کہ تجدید دین نمودہ است و معنی مجدد و محی الدین یکی ست پس بر صدی یازدہم حق سبحانہ ایشانرا فرستادہ بتجدید دین در صدی یازدہم فرمانید۔ و آنکہ مجدد الف ثانی نزد ایشاں نزد تو ابعان ایشان است اینست کہ واسطہ فیض ولایت دریں ہزار دوم وجود مبارک ایشان ست چنانچہ ایشان ارقام فرمودہ اند کہ برمن مکشوف ساختند کہ حضرت امیر المومنین اسد اللہ الغالب علی بن ابی طالب و جناب

در حضور فیض گنجور مذکور مقامات ثلثه علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین افتاد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که علم الیقین آنست که انوار و اسرار در دل سالک مکشوف شود و عین الیقین آنست که در دل حضوری پیدا شود و نگرانی بسوی مسمی اسم مبارک الله حاصل گردد چنانچه دو چشم که در سر است یک دیده بینائی در دل پیدا گردد و از مقام گاگانگت تراه حظی چشند. و حق الیقین آنست که در آں حضور مضمحل و مستهلک گردد و فانی شود در آں مفهوم اسم مبارک الله و موصوف شود بصفات او تعالی جلشانه ٭

روز چهارشنبه بست و ششم رمضان شریف بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که مردمان که بطلب حق جل و در ینجا آمده اند ایشانرا لازم که بدوام ذکر و نگاهداشت خواطر و وقوف قلبی مشغول باشند یک لحظه و لمحه از توجه الی الله غافل نباشند اوقات شبانروزی خود معمور دارند هر روز دو سیپاره کلام الله بخوانند و صبح و مساء صد بار سبحان الله و بحمده سبحان الله العلی العظیم و بحمده استغفر الله بخوانند و صد بار کلمه توحید و صد بار تسبیح و صد بار تحمید بخوانند و بوقت خواب یک هزار مرتبه درود بر پیغمبر علیه و علی آله و اصحابه الصلوٰة والسلام بفرستند و صبح و شام فاتحه بارواح پیران کبار بخوانند و از حق سبحانه و تعالی تضرع نمایند که الهی از برکت سوره فاتحه و بواسطه پیران شجره که ایشانرا یعنی این بندگان را عنایت فرموده است مرا هم عطا کن. و ایضاً فقیر عرضی احوال خود بحضور در گذرانیده بود بر پشت آں عرضی بدست خاص تحریر فرموده بودند آنرا تبرک ایراد می نمایم.

بسم الله الرحمن الرحیم حضرت سلامت این بنده ناچیز لیاقت ندارد که کسی برای طلب طریقه تشریف فرما شود ستاری حضرت ستارست سبحانه و عیب پوشی عزیزان ست که باین ناشایسته توجهات می فرمایند جزاهم الله خیر الجزاء این کمترین سگان کوی مجددیه میخواهد که صاحبزاده برای طلب این نسبت بیرنگ بی کیف نیایند آمدن آنحضرت را غنیمت می دانم لیک کار آهسته میشود معذور دارند و بکار مشغول باشند و نسبت تمام طریقه از حضرت واهب العطیات طلب فرمایند ٭

روز پنجشنبه بست و هفتم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم.

روز یکشنبه بست و سوم شهر رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم

شخصی در حضور پر نور خبر الماء طهور لا ینجسه شیء نمود حضرت ایشان ارشاد فرمودند که این حدیث مستمسک امام مالک ست رحمة الله علیه لیکن تا وقتیکه یکی از اوصاف ثلاثه او متغیر نشود و حدیث دیگر حدیث قلتین ست که مستند امام شافعی ست رحمة الله تعالی علیه آن شخص عرض کرد که شرط تغیر اوصاف ثلاثه از حدیث ثابت ست حضرت ایشان فرموده اند که علما هر چه فرموده اند از قرآن و حدیث ست از خانه خود نگفته اند ؛

روز دوشنبه بست و چهارم شهر رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر

گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که معمول حضرت شیخ الشیخ ما جناب شیخ محمد عابد رضی الله تعالی عنه که در رمضان المبارک اجازت تعلیم طریقه مردمان لائقه اینکار را میفرمودند و من هم این معمول خود ساختم انشاء الله تعالی بتاریخ بست و هفتم شهر هذا چند کس را اجازت خواهم داد. بعد ازاں فرمودند که چند کلاهاں طیار باید ساخت. و ایضا فرمودند که شخصی قابل اجازت بعد تصفیه قلب از خواطر و آرزوها و پس از تزکیه نفس از اخلاق ذمیمه میشود لاکن چند قیود دیگر هم درین باب هستند که شخصی مرد بازاری نباشد و در رسوم و چهلم نرود و از امرایان و مخالفان طریقه ملاقات ننماید و مقامات عشره صوفیه که صبر و توکل و قناعت و غیرها ست داشته باشد و خواجه عبید الله احرار قدس سره فرمودند که عرض نسبت چناں داشته باشد که نشینندگان را در گیرد و موثر گردد آن شخص قابل اجازت طریقه ست بعد ازاں در حضور پر نور مذکور سماع و اهل سماع افتاد که درمیان طریقه چشتیه و سهروردیه اتحادی و ارتباطی است. لیکن اهل خاندان چشت میگویند که در سهروردیه طریقه همه چیز است که سبب تقرب و توسل حق سبحانه ست الا سماع حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضرت شیخ الشیوخ بهاء الدین ذکریا ملتانی غزلهامی شنیدند چنانچه روزی برین بیت ؎

مست انچه شراب ناب خوردند	از پهلوی دل کباب خوردند

وجد فرمودند. و در انحالت گویا جسد مبارک نبود صرف پیراهنی بود که می غلطید و می طپید قدسنا الله تعالی بسره السامی ؛

روز سه شنبه بست و پنجم رمضان شریف بنده بمحفل فیض منزل حاضر گردید

بطلب طریقہ بیاید بہر طریقی ازیں طرق کہ طلب نماید اور اوراں طریقہ تعلیم نمایند۔ طالب طریقہ نقشبندیہ را اسم ذات و نفی و اثبات و وقوف قلبی تلقین کنند و طالب طرق قادریہ و چشتیہ را ذکر جہر متوسط ہم بجہت ذوق و شوق تعلیم کردہ باشند اگرچہ ذکر جہر احداث ست در طریقہ۔ امّا ما از ذکر لسانی کہ حضرت ایشاں شہید نور اللہ مرقدہ المجید تعلیم می کردند استنباط نمودہ ایم و توجہ بجہت تقلب سالک می کنند اول توجہ بجہت حصول ذکر بعد ازاں بجہت حضور و جذبات و واردات می سازند۔ بعد ازاں مولوی صاحب جامع معقول و منقول حاوی فروع و اصول مولوی عظیم صاحب را از کلاہ اجازت طریقہ مشرف فرمودند۔ باز شیر غازی سمرقندی و خوجیل قل سمرقندی را از اجازت بہرور ساختند و بسیار دعاہا در حق ایں اکابراں فرمودند۔

نجم

خاتمہ کتاب در بیان کلام فیض نظام حضرت ایشان کہ مقید روز نساختہ تحریر نمودہ است و باللہ التوفیق

روزی حضرت ایشاں ایں اشعار مولانا روم می خواندند ؎

باده از ماست شد نی ما ازو — قالب از ماہست شد نی ما ازو

ما چو زنبوریم قالب ہا چو موم — خانہ خانہ کرد قالب را چو موم

باده در جوشش گدای جوش ما — چرخ در گردش گدای ہوش ما

و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ مرا بیعت در خاندان قادریہ است و ذکر و شغل طریقہ نقشبندیہ کردہ ام و طالباں را ہم بسلوک طریقہ شریفہ نقشبندیہ می نمایم۔ و من نقشبندیہ مجددیہ ام و اکابران چشتیہ ہم پیران من اند۔ بعد ازاں کہ اکابران ہر طریقہ کہ قبول فرمایند فخر ست و نعمتی ست عظمیٰ لیکن نسبت ہر خاندان کہ برسد نام آں باید گرفت۔ و ایضاً شخصی از خاندان قادریہ در حضور بطلب طریقہ انیقہ نقشبندیہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت خواجۂ خواجگان پیر پیران مرہم ناسور دلہای دردمندان حضرت خواجہ بہاؤالدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودند کہ در طریقۂ ما سماع نیست۔ و در طریقۂ ما جہر نیست۔ و در طریقۂ ما وجد نیست۔ و در طریقۂ ما تواجد نیست۔ و در طریقۂ ما

حضرت ایشان بزبان گوهرفشان ارشاد فرمودند که خواجه حسام الدین را جناب خواجه بیرنگ قدس سره العزیز اجازت تعلیم طریقه می دادند ایشان قبول نکردند و گفتند که از من اینکار نمی شود لیاقت این امر ندارم. بعد ازاں حضرت ایشان فرمودند که خوب کردند فهمید خواجه حسام الدین بجا بود که این امر را قبول نکردند چرا که شخصے از خلوت و انزوا محروم می ماند و روز و شب بخلق مشغول می شود ؃

روز جمعه بست و هشتم رمضان شریف بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان بیاران فرمودند با درس ترجمه کلام الله و مثنوی مولانا روم فرمودند حقائق بلند و معارف ارجمند از زبان گوهرفشان ریختند و سامعان را در لجه نسبت شریفه آں مستغرق ساختند حق که وجود فیض نمود حضرت ایشان آیتی ست از آیات الٰهی و معجزیست از معجزات حضرت رسالت پناهی علی صاحبها الصلوٰة و التسلیمات اتمها و اکملها ذات مبارک حضرت ایشان مجدد مأته سیزدهم ست و ایضاً ملهم بمنصب قیومیت گردیده اند و خلفاء آنحضرت در اکثر اقالیم رسیده اند عالم از فیض و نسبت شریفه مملو شده است زاد الله ارشاده الیٰ یوم القیامة ؃

روز شنبه بست و نهم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم دراں وقت حضرت ایشان معارف بلند مجددیه بیان فرمودند و ارشاد کردند که کسے در امت ایں مقامات بیان نساخته است. بعد ازان فرمودند که اختلاف در مقامات و اسرار ایشان و در مکشوفات و مقامات اکابران ماسبق مثل تخلفی ست که در ترکیب واقع ست و خالف سیبویه الاخفش

روز یکشنبه عید الفطر بعد از دوگانه غلام بحضور پرنور حاضر گردید حضرت ایشان قبله در ایشان قلبی و روحی فداه ایں راقم سطور و نالائق کار را از کلاه اجازت تعلیم طریقه سرفراز فرمودند. اول فاتحه بارواح پیران نقشبندیه قدسنا الله تعالیٰ باسرارهم خواندند بعد ازاں فاتحه بارواح اکابران قادریه نور الله مرقدهم خواندند بعد ازاں فاتحه بارواح مرشدان چشتیه خواندند و اجازت هر سه طرق دادند و بسیار دعا فرمودند و ارشاد کردند که صبح و شام فاتحه بارواح پیران عظام طریقه انیقه نقشبندیه رضوان الله تعالیٰ علیهم اجمعین خوانده باشند و از ایشان استمداد جویند و هر کسیکه

ازابتدای مراقبهٔ احدیت صرف تسلیک فرمودند ونیز بیعت خاندان نقشبندیه مجددیه ازحضرت ایشان
نمودم حضرت ایشان فرمودند که ازاسم ذات جذب پیدا می شود وازنفی واثبات سلوک که عبارت
ازتهذیب اخلاق ست میسر گردد۔ وازمراقبات قوت درنسبت باطن پیدا می شود۔ وازتلاوت کلام الله
انوار زیاده ترمیگردد وازخواندن درود مناسبات وواقعات نقد وقت سالک می شود وایضا فرمودند
که ازکارواشغال کردن بعمراثبات نمودن راه مقربین ست وکثرت صلوٰة ونوافل راه ابراران کما قال
حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه وایضا فرمودند که طعام را ازبسم الله شروع کردن مسنون ست
چنانچه درحدیث وارد ست کان اذا قرب الیه الطعام قال بسم الله وقال اذا اکل احدکم فلیذکر اسم الله فان
نسی ان یذکر اسم الله فلیقل بسم الله اوله وآخره رواه مسند واحمد وابن ماجه وقال ان الشیطان یستحل الطعام
الذی لا یذکر اسم الله علیه رواه مسند واحمد ومسلم قالوا یا رسول الله انا ناکل ولا نشبع قال لعلکم تفترقون قالوا
نعم قال اجتمعوا علی طعامکم واذکروا اسم الله علیه رواه مسند واحمد وداود وبعد ازان فرمودند که درینجا
بسم الله خواندن استعانت خواستن ست بنام حق سبحانه ازطعام که قوت شهوانی ونفسانی پیدا نکند
وآں توانائی دهد که صرف درعبادت گردد وقوت درطاعت آرد۔ وایضا فرمودند که فقرا اول هر لقمه
بسم الله بگویند وآخرآں الحمد لله۔ وایضا فرمودند که بیاران مجتمع شده خوردن بسیار برکت دارد۔ اما
باید که هر یک بردیگری ایثار بکند۔ وهرچیز یکه خوب باشد بخواهد که دیگری بخورد نه آنکه خود بهتر تناول کند ویا حرص
برزیاده خوردن نماید پس نقلی فرمودند که شخصی مردی را دربازار بغداد در دلالان دید که کسب
دلالی می کند گفت که ترا من درفلان شهر دیده ام که تو زاهدی بودی چه واقعه شد که درینجا آمده بایں بلا
مبتلا شدی گفت که روزی من ماهی پخته کردم وخواستم که پارهٔ خوب بخورم وباقی دیگرانرا دهم برمن
وبال آنخیال افتاده است که درینجا آورده اند وبایں بلا مبتلا ساخته اند۔ وایضا فرمودند که طعام
بسه انگشت خوردن که مسنون ست چنانچه درحدیث وارد ست وکان یاکل بثلث اصابع ویلعقهن اذا
فرغ رواه البزار۔ وقال ان یلعق الاصابع برکة رواه الطبرانی۔ وایضا فرمودند که معنی برکت نمو ست
ودرینجا زیادتی توفیق ست به سبب آں طعام برطاعات، وعبادات۔ وایضا فرمودند که هر که بخواهد که محبت
پیغمبر صلی الله علیه وسلم زیاده شود عمل باحادیث اختیار کند وبرمسائل جزئیات که درحدیث یافته
نمی شود عمل برمذهب ازمذاهب اربعه هرمذهبی که داشته باشد اگر حنفی ست برمسائل حنفیه واگر

آه و نعره نیست۔ طریقه ما حضور و یادداشت و بیخطرگی ست حضور عبارت از نگرانی دل ست بسوے مفهوم اسم مبارک الله چنانچه دو چشم در پشت چشمی در دل پیدا شود و حیران بنظاره جمال محبوب حقیقی ماند۔ بعد ازاں آں شخص مذکور جناب مرشد آگاه مجاهد فی سبیل الله فانی فی الله محبوب الٰهی حضرت مولانا شاه درگاهی رضی الله تعالیٰ عنه نمود حضرت ایشاں فرمودند که ایشاں مرشد ایں بودند۔ و اشارت دست مبارک نحو من کردند پس ازاں فرمودند که من در رامپور رفته بودم لیکن از ایشاں ملاقات من نشد۔ از مرشد ایشاں که از اولیای حق بودند۔ ایام گرما بود که من در خدمت ایشاں رفته بودم۔ ایشاں تربوز من عطا کردند من گفتم که من نزد شما برای گرمی محبت آمده ایم و طلب حرارت مودت داریم۔ سما۲ فتم گوید که درینجا چیزی از احوال ایں بیعت خود اظهار نمودن مناسب است و آں به نهج اختصار اینست که ایں لاشئ در صغر سن قریب بلوغت دست ارادت بدامن پاک ایشاں زد و باعتقاد و محبت کمال بیعت بدست مبارک ایشاں در خاندان قادریه مجددیه نمودند و کمر همت بسته تا دوازده سال کم و زیاده در حضور فیض گنجور ایشاں عمر گذرانید ریاضت و مجاهده بطور جنید بغدادی که معمول خانقاه ایشاں بود بقدر طاقت و امکان بجا آورد و از توجهات ایشاں ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و نعره و اسرار توحید وجودی و دیگر حالات ولایت قلبی حاصل گشت و بخرقه خلافت و اجازت تعلیم طریقه قادریه و نقشبندیه و چشتیه و سهروردیه و کبرویه و مداریه مشرف شد۔ چندکس طالبان داخل طریق نمود و بعد از انتقال آنجناب نور الله مرقده شعله طلب سر زد و آتش عشق دوبالا شد آنست که ایں احوال که مرا احوال لطیفه قلب ست و خدائی نهایت و وراء او پایانی ندارد دو شخصی باشد که از توجه اش ترقی شود جستجوی او ضرور ست پس خواستم که از خلفائی طریقه مجددیه شخصیکه نسبت تمام طریقه مجددیه داشته باشد بخدمتش بهره یاب گشته اتمام و اکمال ایں نسبت شریفه نمایم آخر الایام بعنایت الٰهی آنچه خواستم یافتم بلکه بمصداق شعر حضرت ایشاں شهید نور الله مرقده المجید ؎

از برای سجده عشق آستانی یافتم	سر زمینی بود منظور آسمانی یافتم

هادی توفیق باستانه حضرت ایشاں رسانید و مرادی که در دل داشتم حق سبحانه بواسطه حضرت ایشاں عطا نمود حقتعالیٰ وجود باجود آنجناب برای هدایت عالم دارد پس حضرت ایشاں

برین نسبت عظمی بطریق اولیٰ باید ساخت. و ایضاً فرمودند که قول صوفیه است الدهر یوم ولنا فی هذا صوم. و ایضاً فرمودند که نهایت کمال ست مقامات صوفیه ذوق و شوق و انکشافات توحید وجودیست و میگویند که تجلی ذاتی برقی میشود چنانچه گفته اند ؎

دیداری نمائی و پرهیز می کنی	بازار خویش و آتش ما تیز میکنی

وکمال این خاندان عالی شان نقشبندیه مجددیه تجلی ذاتی دائمی ست که در کمالات نقد وقت سالک می شود. و ایضاً حضرت ایشان این شعر میخواندند ؎

کار کن کار بگذر از گفتار	که بجز کار هیچ ناید کار

و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که خرقه بر سه قسم ست. یکی خرقه بیعت که بوقت مرید کردن شیخ عنایت میفرماید. مرید را آن خرقه از جای دیگر جائز نیست. و دیگر خرقه تبرک ست و این خرقه از مواضع متعدده اخذ کردن رواست. و یک خرقه اجازت ست و آن هم گرفتن از شیوخ متعدده جائز ست. و ایضاً حضرت ایشان این رباعی خواندند ؎

آنی تو که بے تو زیستن نتوانم	داتی تو که بے تو زیستن نتوانم
فی الجمله اگر نه بمیت می میرم	جانی تو که بے تو زیستن نتوانم

و ایضاً حضرت اقدس این اشعار میخواندند ؎

ناقص ست ار مددی کشته بقاتل نرسد		سینه بر خنجر او زن که شهادت اینست
من و شوخی که استیلای حسنش در صف محشر	؎	شکایت شکر سازد بر زبانها دادخواهان را
بنجفے دل چها نمی خواهد	؎	آرزوها جدا نصیب کند
کسی نماند که دیگر به تیغ ناز کشی	؎	مگر تو زنده کنی خلق را و باز کشی
از قتل من مترس که دیوانیان حشر		مجرم کنند بهر تو صد بیگناه را

و ایضاً روزے در مجلس شریف مذکور اقطاب آمد حضرت ایشان فرمودند که حق سبحانه اجرای کارخانه هستی و توابع هستی قطب مدار را عطا میفرماید. و هدایت و ارشاد و رهنمائی گمراهان بدست قطب ارشاد می سپارد. بعد ازاں فرمودند که حضرت بدیع الدین شاه مدار قدس سره قطب مدار بودند و شانی عظیم دارند. و ایشان دعای کرده بودند که الهی مرا گرسنگی نشود و لباس

شافعی ست بر مسائل آں نہ آنکہ بر ہر مسئلہ کہ در مذہب اوست اگرچہ خلاف آں در حدیث صحیحی
باید عمل می نماید۔ و یا می گوید چنانچہ بعضی عوام الناس میگویند کہ آبا و اجداد ما بریں مذہب رفتہ اند من بچہ
طور خلاف ایں میکنم و بدانند کہ ما ماموریم بمتابعت سید بشر صلی اللہ علیہ وسلم نہ بتبعیت مذہبی از مذاہب
دیگر پس ہر مسئلہ کہ موافق حدیث ست بران عمل باید و ہر کہ مخالف خبر ست متابعت آں نشاید
و پیروی در مسائل جزئیات بمذہب حنفی اولی ست۔ و ایضاً فرمودند کہ حضرت خواجہ باقی باللہ رضی
اللہ عنہ روزی در پس امام الحمد میخواندند حضرت امام ابو حنیفہ کوفی را دیدند کہ میفرمایند در مذہب
ما اولیاء کبار و اصفیاء ذوالاقتدار بسیار اند ایشاں خواندن فاتحہ موقوف نمودند۔ راقم گوید
کہ عمل بر احادیث کردن وقتی ست کہ شخصی مہارت تمام در حدیث دارد و الا اتباع مذہب لازم ست
و در اختیار کردن اتباع مذہب حنفیہ بہتر ست کہ جم غفیر برانیست سہ حصہ از امت بریں مذہب ست
و یک حصہ بر مذہب ثلثہ دیگر۔ چنانچہ از مردمان ثقات و از اقالیم دیگر مثل روم وغیرہ دریںجا می آیند
بدریافت رسید۔ و ہم دلیل اقویت ایں مذہب اتباع جناب حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی
و حضرتین ست رضوان اللہ علیہم اجمعین۔ و ایضاً جناب حضرت ایشاں شہید نور اللہ مرقدہ المجید باوجود
سند جید داشتن در حدیث شریف خود را حنفی مذہب نوشتہ اند۔ و ایضاً فرمودند کہ وجود بعضے
معنی ایں بیت غلط فہمیدہ اند ؎

ہرچہ پیش تو بیش ازیں رہ نیست | غایت فہم تست اللہ نیست

کہ می گویند ہرچہ پیش تست و در دیدہ دانش می آید ہمیں ست مقصود حقیقی و بیش ازیں راہی نیست
و آنکہ ورای ایں در فہم تست کہ مقصود ست آں اللہ نیست بلکہ معنی بیت اینست کہ ہرچہ تو فہمیدہ
کہ ورای ایں راہی نیست آں غایت فہم تست ایں اللہ نیست بلکہ او سبحانہ از فہم و دانش تو وراء
الوراء است ثم وراء الوراء۔ و ایضاً فرمودند کہ حدیث شریف ست من لم یتغن بالقران فلیس منا
و دریںجا مراد از غنا غنای قلبی ست یعنی ہر شخصی کہ از ما دون حق جل و علا بقران بس نیست او از ما
و ایضاً فرمودند کہ بعد از طعام و شراب خواندن ایں دعا در حدیث شریف آمدہ است۔ الحمد للہ
الذی اطعمنا و اسقانا و جعلنا من المسلمین۔ چنانچہ در مسند احمد و سنن ابی داؤد و ترمذی و ابن ماجہ
وارد ست و اشارت از جعلنا من المسلمین آنست کہ اسلام از اعاظم نعم الہی ست جل شانہ۔ پس حمد

که دیوار مکان حصار اقامت بنده از شدت طغیانی بارش منهدم گردید۔ حضرت ایشان
فرمودند که الحمد للہ ظاہر و باطن شما فانی شد و رینجا وجود شما را فنا حاصل و درانجا مکان
شما را۔ و ایضاً روزے در حضور فیض گنجور ذکر احتیاط لقمه آمد۔ حضرت ایشان فرمودند که ما
طعام خانہ کسی نمی خورم۔ روزے اتفاقاً لقمه چند خورده بودم۔ در عالم مشاہده روح
طیب جناب حضرت ایشان شہید نور اللہ مرقده المجید دیدم که استفراغ میفرمایند۔ و
خطاب باین بنده کرده ارشاد می کنند که طعام ہر کس و ناکس نباید خورد۔ و احتیاط
در لقمه ضروریست که از لوازم درویشی ست۔ و ایضاً روزے حضرت ایشان فرمودند که بر
مزار پر انوار حضرت قطب الدین بختیار کاکی رحمۃ اللہ علیہ رفته بودم۔ خواجه صاحب از
قبر شریف بیرون آمده یک دو قدم سوی من تشریف آورده معانقه از من کردند و بسیار
تلطف فرمودند۔ و ایضاً فرمودند که روزے بمزار مبارک حضرت نظام الدین اولیاء رحمۃ
اللہ علیہ رفته بودم حضرت نظام الدین از مزار تشریف بیرون آوردند۔ عرض نمودم که بربدن
من توجه فرمایند۔ ہنوز لفظ بدن تمام نکرده بودم صرف صرف **یادداں** از دہن بر آمده
بود که توجه بقوت تمام فرمودند۔ و ایضاً شخصے روزے بیعت در خاندان نقشبندیه نموده بود۔
حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجهٔ خواجگان امام الطریقه خواجه بہاء الدین نقشبند
رضی اللہ عنه فرموده اند که در طرق ما مجاہده نیست و ما ذکر جہر نمی کنیم و اربعین نمی نشینیم و سماع
نمی شنویم که بدعتہاست۔ بعد ازاں حضرت ایشان فرمودند که اربعین سنت حضرت موسیٰ
کلیم اللہ علیٰ نبینا و علیه الصلوٰة والتسلیمات و جناب پیغمبر ما علیه من الصلوٰة اتمہا واکملہا
اربعین ادا نفرموده اند۔ لیکن ازیں یک حدیث شریف فضیلت اربعین مفہوم می شود که من
اخلص للہ اربعین صباحاً ظہرت من قلبه ینابیع الحکمة۔

راقم گوید که صاحب فتوح الاوراد حدیث دیگر ہم نقل کرده است و آں
اینست۔ من انقطع الی اللہ اربعین صباحاً مخلصاً متعاہداً لنفسه لتحفة المعدة یفتح اللہ علیه علوم
الدینیة یعنی ہر که چہل روز باخلاص برای خدا منقطع گردد۔ و نفس خود را بکمی معده تعاہد کند
اللہ تعالیٰ علوم دینی بر وی کشاید۔ لفظ اخلص للہ و انقطع الی اللہ مشعر برین ست که اصول برای

من کہنہ نگردد ہمچناں شد کہ بعد ازاں دعا در تمام عمر بقیہ طعامی نخورند و لباس ایشاں کہنہ نگشت ہموں یک لباس تا بممات کفایت کرد۔ و ایضاً روزی حضرت ایشاں فرمودند کہ بعضی بزرگاں رحمۃ اللہ علیہم اجمعین فرمودہ کہ شریعت اقوال آنحضرت ست صلی اللہ علیہ وسلم و طریقت احوال و حقیقت مقصود آں سرور علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ اللہ الملک الاکبر و نزد حضرت مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیہ مقام شریعت اعلیٰ ست از مقامات ہر دو اخیرہ کہ ایشاں فرمودہ اند کہ طریقت و حقیقت ہر دو شہپر و بال پروانہ اند بجہت طیران نمودن بجانب شریعت و طریقت و حقیقت ہر دو ناشی اند از تجلی صفاتی و شریعت ناشی ست از تجلی ذاتی و ایضاً روزی در حضور پرنور ذکر مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ معارف جمیع اولیائے امت در کلام ایشاں مندرج اند و معارف مخصوص ایشاں در ہیچ کلامی از اولیای کرام یافتہ نمی شوند و ایضاً فرمودند کہ روزے مطالعہ مکتوبات شریفہ نمودہ متوجہ شدم از فوق الفوق فیضی فائز شد بعد ازاں مطالعہ کلام حضرت شاہ ولی اللہ رحمۃ اللہ نمودہ متوجہ شدم اسرار ملکوت بر دل وارد شد بعد ازاں مطالعہ احیاء العلوم نمودم فیض ملکوت بر قلب آمد۔ و ایضاً روزے شخصے در حضور گفت کہ حضرت مجدد مقابل جمیع اولیاء ہندوستان اند حضرت ایشاں تبسم نمودہ فرمودند کہ جمیع اولیاء ارض۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ روزی مطالعہ کتاب بو علی سینا مقدار یک صفحہ نمودہ بودم کہ ظلمتی بر قلب آمد کلمہ شہادت خواندم و ازالہ آں نمودم۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شیخ مجدد قلم ربانی اند۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ ابو سعید اینقدر نسبت چشتیہ از پیر اول خود آوردہ بود و اشارت بہ دو انگشت دست خود کردند و روف اینقدر نسبت چشتیہ آوردہ بود۔ و اشارت بہ انگشت خنصر کردند۔ و باز فرمودند کہ شاید در روف زائد ازیں باشد۔ و ایضاً روزے تذکرہ عمامہ بستن و خرقہ پوشانیدن بوقت خلافت آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ عمامہ عنایت کردن از حدیث ثابت ست۔ چنانچہ روایت طبرانی آمدہ کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لا یولی والیا حتی یعممہ و یرخی سدلہا من جانب الایمن نحو الاذن و بروایت ابن ابی شیبہ آمدہ ست عن علی قال عممنی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یوم غدیر خم بعمامۃ سدلہا خلفی۔ و بروایت ابی یعلی الموصلی و بزاز وارد ست عمم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عبد الرحمن بن عوف وارخی خلفہ اربع اصابع او قریب من شبر ثم قال ہکذا فاعتم اعرب و احسن۔ و ایضاً روزے ایں راقم سطور در حضور پرنور عرض نمود کہ خط از رامپور آمدہ است۔ ازاں واضح شد کہ

نفحات الٰہیہ کہ بر سالک وارد می شود انہا را بنفس رحمانی تعبیر می کنند۔ آں اول بر دل می آیند۔ و باز در دل سرایت می کنند۔ بعد ازاں مستہلک و مضمحل می سازند۔ و ایضاً شخصے از حضرت ایشاں عرض نمود کہ برد الیقین چیست۔ ارشاد فرمودند کہ ایں مقامی ست کہ در کمالات نبوت حاصل می شود یعنی برد الیقین خنکی ست یعنی خنکی و راحت یقین در انجا حاصل می گردد و استدلالی کشفی میشود۔ چنانچہ اعتقادات وحدانیت حق جل شانہ و رسالت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و آمدن قیامت و سوال منکر و نکیر و صراط و میزان و جنت و نار وغیرہ کہ بدلائل ثابت اند احتیاج حجت و برہان نماند و حجج و براہین بمرتبہ یقین حاصل می شود آں را برد الیقین دریں خاندان عالی شان نامیدہ اند۔ و ایضاً روزی در حضور فیض گنجور مذکور آمد کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند کہ در ہر خانہ کہ سگ باشد یا تصاویر کشیدہ باشند۔ نزول ملائکہ رحمت نمی شود۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ صوفیہ علم اعتبار می دارند و از ہر آیت و حدیث عبرت گرفتہ موافق مطلب خود بر می گردانند و مدلول بمدعای خود می سازند پس من نیز معنی ایں حدیث بطور خود می گویم کہ در ہر خانہ ہر دل کہ کلب حرص و تصاویر صور ما سوی اللہ باشد فیض رحمت الٰہی فائز نمی شود و مورد انوار او تعالیٰ و تقدس نمی گردد۔ بعد ازاں ایں شعر خواندند ؎

اول بروب خانہ دگر میہماں طلب	آئینہ شو وصال پری طلعتاں طلب

و ایضاً روزے شخصے از مخلصاں فوت شدہ بود اورا در خانقاہ دفن میکردند حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر کس کہ در ینجا مدفون می شود من برائے آمرزش او متوجہ بجناب الٰہی میگردم تا وقتیکہ بخشیدہ شود۔ بعد ازاں فرمودند کہ قبل ازیں عورتے را در ینجا دفن کردند۔ دیدم کہ شعلہائے آتشین از قبر او می برایند بجانب سر او ایستادہ توجہ و ہمت نمودم و ثواب ہزار کلمہ طیبہ بروح او بخشیدم۔ مشاہدہ کردم کہ از طرف سرش در قبر او آب رحمت الٰہی صعود نمود تمام مرقد را سرد و خنک گردانید۔ و قبر نورانی گشت۔ و ایضاً روزی حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر کہ بعد نصف شب ہزار بار یارب یارب۔ بخواند ہر مشکلی کہ داشتہ باشد آسان شود۔ و ہر مدعائی کہ بخواہد بیابد۔ و ہر دعای کہ کند قبول شود۔ و ایضاً فرمودند کہ شبے گفتم۔ یا رسول اللہ آواز لبیک شنیدم۔ و روزے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مرا عبد اللہ

وصول اخلاص و انقطاع ست۔ حضرت ایشاں ایں حدیث را ذکر نفرمودند۔ شاید که ضعیف باشد۔ واللہ اعلم۔ بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که در وصایای اہل چشت تقیید اربعین وارد ست که فرموده اند که در ہر سال یک یک اربعین نشستن باید و طعام خانہ ہر کس نخوری و ہر کس را طعام خود خورانی و شب فاقہ معراج خود دانی و قرض نستانی و عرس مشائخان خود نمائی و احترام و اکرام اقربان مشائخ خود مرعی داری۔ و ایضاً روزے تذکرہ رویت حق جل و علا در حضور پرنور آمد۔ حضرت ایشاں فرمودند که علما رنوشته اند که در جنت مومنان را رویت اللہ تعالیٰ ہر ہفته یکبار می شود و کسانیکه صبح و مسا حلقه مراقبه می نمایند و حضور مع اللہ نقد ہر دو وقت ایشاں شده است ایشانرا ہر روز دو بار شام و سحر دیدار ملک الغفار خواہد شد۔ بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که ازینجا معلوم شد که ہر کس را که حضور و آگاہی قلب دریں جہان دائمی حاصل شده است امید که او را در بہشت رویت دائمی عطا فرمایند و ایضاً حضرت ایشاں بروز دوشنبه تاریخ بست و یکم شہر مذکور ذیقعده ۱۲۲۱ھ توجه بعناصر ثلثه ایں غلام فرمودند و مراقبه مسمی الباطن تلقین نمودند۔ و ایضاً روزے در حضور فیض گنجور مذکور حضرت امیر خسرو دہلوی رح۔ آمد۔ حضرت ایشاں فرمودند که کمالیکه ایشاں دارند در امت کسے بایں کمال بنظر نمی آید روزے ایشانرا حضرت خضر علی نبینا و علیه الصلوة والسلام ملاقی شدند ایشاں استدعا رکمال فصاحت بیانی و سخن طرازی و نکته سنجی و شعر گوئی از حضرت خضر علیه السلام نمودند۔ حضرت خضر فرمودند که ایں کمال از من سعدی برده ایشاں اندوہگیں گردیده بخدمت مرشد بزرگوار خود یعنی حضرت نظام الدین اولیا آمدند۔ حضرت نظام الدین اولیا سبب غمگینی ایشاں پرسیدند ایشاں احوال بالکلیه بعرض رسانیدند۔ حضرت نظام الدین نوراللہ مرقده عنایتی نمودند۔ و زبان مبارک خود در دہن ایشاں انداختند آب زبان مبارک چشیدند۔ حق تعالیٰ ایشاں را طوطی فصاحت بیان شکرستان سخنوری و بلبل ہزار داستان گلستان نکته سنجی ساخت۔ بعد ازاں حضرت ایشاں ایں شعر خواندند بیت

مشکین سلاسل زلفه کما برسنه الصبا
فتراک دسته سنبل واکرده فی دامانه

و ایضاً روزی در حضور عالی مذکور نفس رحمانی آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که

هر روز بر سر خود انبار آں نبات می آورد روزے درخواب دید که رستخیز برپاست و یوم جزاست و یک آتش در پاست که بر آں مرداں عبور میکنند و من هموں انبار را که بر سر می آوردم بر آں رود بار انداخته و بر و نشسته بخوبی تمام عبور نموده ام. و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که ایں راه مجاهدات است بسیار زهد می باید و جهدی کمال شاید حضرت ناصر الدین عبید الله احرار قدس سره از وضوی عشاء صلوة فجر تا سی سال ادا کردند پس بمرتبه رسیدند که مقتداء عالم گردیدند کمال ولایت حاصل کردند بدون جانبازیها محال ست حضرت خواجه ناصر الدین معرض عن سوی الله محمد باقی بالله رضی الله عنه شب را احیا میکردند و میفرمودند که الهی شب را چه شد که بایں سرعت گذشت آه قدرے درنگے نمود و توقفی نکرد. و ایضاً روزی حضرت ایشاں فرمودند که از وطن بدهلی شریف به سنه ۱۱۷۴ه یکهزار و یکصد وهفتاد و چهار آمده بودم و دراں زماں هفده و یا هژده ساله بودم پس معلوم شد که ولادت باسعادت آنجناب در سنه ۱۱۵۶ه یکهزار و یکصد و پنجاه و شش هجری بظهور آمده قطعه تاریخ ولادت شریف ایں بنده راقم سطور نظم نموده مینگارد تا مریداں را اشتباه در عمر شریفش واقع نشود ؎

چو نجم چرخ هدی حضرت غلام علی | شده ظهور فگن در جهان جهان بشگفت
سن ولادت شریفش چه جست رأفت دل | مه سپهر هدایت شده طلوع بگفت

و ایضاً روزے بیان نسبت کمالات می نمودند و میفرمودند که ایں نسبت بسبب کمال لطافت و بیرنگی در ادراک نمی آید نایافت و محرومی حال یافتگان ایں کمال است و جهالت و نکارت مآل رسیدگان ایں احوال حضرت مرزا صاحب قبله رضی الله تعالی عنه می فرمودند که والله ثم والله خود را برنگ خذف تهی می یابم مرداں که نزد من می آیند و توجه میگیرند و می گویند که مایاں را فوائد کثیره از هر توجه میشود من می فهمم که مسلمان دروغ نمی گویند شاید و من چیزے از نسبت باشد. و ایضاً حضرت ایشاں در دعا چند کلمات ضم کرده الحمد میخوانند بریں نهج. الحمد لله رب العالمین الرحمن الرحیم ملک یوم الدین ایاک نعبد بهدایتک و ایاک نستعین بعنایتک اهدنا الصراط المستقیم بکمال فضلک صراط الذین انعمت علیهم و هو محمد صلی الله علیه وسلم و آله و اصحابه غیر المغضوب علیهم و لا الضالین آمین و ایضاً ایں ادعیه میخوانند سبحان الله و بحمده سبحان الله العظیم و بحمده استغفر الله ربی من کل ذنب و اتوب الیه و صلی الله علی محمد و آله و اصحابه اجمعین عدد خلقه و رضاے نفسه و زنة عرشه و مداد کلماته سبحان

فرمودند. روزے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مرا مژدہ دادند کہ تو عبد مومن ہستی حق تعالی چنین فرماید.
وایضاً روزی در حضور والا مذکور حضرت ماموں صاحب قبلہ سراج خاندان مجددیہ و چراغ دودمان
احمدیہ مقبول بارگاہ اللہ الصمد حضرت شاہ سراج احمد نور اللہ مرقدہ آمد حضرت ایشاں در شان
ایشان فرمودند کہ سبحان اللہ عجب ذات شریف ایشاں بود فخر یاران بودند اگرچہ نسبت فقط در قلب
داشتند اما از مقربان حق بودند. و راہ قرب منحصر بہمیں طریقہ کہ سلوک و تسلیک طالبان میکنند
نیست راہ ہای خدا لا تعد و لا تحصی اند. بعد ازاں حکایتی کردند کہ عارفی بود بعد از وفات استاد خود
بر مزارش نشستہ توجہ و القای انوار نمودن گرفت کہ بعد از وفات استاد خود حق شاگردی ادا کنم
و موتی را در قبر منور بسبب گردانم. استادش از مزار بر آمد و بصد زجر گفت کہ ای مردک تو می دانی
کہ راہ قرب خدا ہمیں ست کہ من حاصل نمودہ ام برو خدا بے نہایت ست و راہ ہای قرب او سبحانہ
ہم لا تناہی اند از اں راہی کہ من مقرب درگاہ الہی شدہ ام تو از اں چہ آگاہی داری. وایضاً روزی
در حضور مذکور خشوع نماز آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ خشوع در صلوۃ نزد علماء در قیام نظر بر سجدہ
گاہ داشتن و در رکوع بر ہر دو قدم و در سجدہ بر پرۂ بینی نگاہ نمودن ست و نزد صوفیہ اینست کہ
مصلے آنچناں نیست شود در شوق دیدار پروردگار کہ نہ شناسد کہ کیست بر یمین و یسار او.
چنانچہ نقل ست کہ در صلوۃ بر بدن مبارک حضرت امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ ماری پیچید و باز
ایشانرا خبر نشد. و حضرت امام زین العابدین رضی اللہ عنہ در نماز بودند کہ خانہ ایشان آتش گرفت
و تمام سوختہ شد تا بمصلے ایشاں آتش آمد و ایشانرا خبر نشد. ہر چند مرداں آوازہا دادند کہ یا امام النار
النار. بعد از صلوۃ از ایشاں پرسیدند امام فرمودند کہ مرا خیال نار آخرت آمدہ بود. وایضاً
روزی حضرت ایشاں صوفیان خانقاہ را تقید کثرت ذکر و نوافل و تہجد و اشراق می فرمودند و ارشاد
میکردند کہ جانی باید کند تا معاملہ از گوش باغوش رسد. و ہم فرمودند کہ کسی را نمی بینم کہ سر نیاز بر آستانہ
محبت نہادہ است و ایضاً روزے فرمودند کہ اکابران متقدم طالبان را خدمتی ہم میفرمودند کہ در
خدمت موجب ترقیات باطن ست. وایضاً سبب وسیلہ ثواب آخرت ابرار ان فرمودند کہ شخصے
بخدمت شیخ حاضر شد و عرض نمود کہ مرا خدمتی فرمائید شیخ فرمودند کہ ہمہ خدمتہا بطالبان معین و مقرر شدہ
الحال خدمتی نیست کہ ترا گفتہ شود. مگر از صحرا بقل و غیرہ بیارد و مداومت ایں کار بساز. آں شخص از صحرا

وایضاً روزی در حضور پرنور مذکور حضرت شاه اشرف جهانگیر قدس سره آمد حضرت ایشان فرمودند
که شخصی از ایشان گفت بطور استهزا که نام شما جهانگیر است ایشان بغضب فرمودند که من جهانگیرم نه جهانگیر آن
شخص همون وقت بمرد روزی در اثنای راه مار اژدها با ایشان حمله کرد ایشان عصای خود بر زمین انداختند
عصای ایشان برنگ عصای موسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام ماری شده حریف خود را بهلاکت رسانید
وایضاً بتاریخ چهاردهم محرم الحرام سنه ۱۲۳۱ حضرت ایشان این راقم سطور را مراقبه کمالات نبوت تلقین فرمودند
قبل ازین چند روز توجهات بعنصر خاک میفرمودند فقیر اثر این مقام در خود می یافت چنانچه در عرضی بحضور
والا معروض داشته است در آخر محرم طبیعت حضرت ایشان بعلت تپ و لرزه علیل گردید هر نوبت تپ و لرزه
بشدت می آمد و این راقم سطور هر بار حاضر می بود و میدید که درهمین شدت مرض در شوق و ذوق الهی چنان
مصروف بودند چندانکه از شدت تپ و لرزه مضطر زیاده تر می گردیدند تلذذ و تنعم عالی تر می چشیدند. گاهی از فرط
اشتیاق هر دو دست کشاده محبوب حقیقی را بخیال در آغوش می کشیدند و گاهی خود را حاضر حضور دیده بندای
لبیک و سعدیک فقد طال ما قضیت زبان کشوده مدهوش میگردیدند گاهی دران مرض این شعر میخواندند ؎

لولاک لما قتلت والله | والعدل لما قتلت لولاک

وایضاً روزی دران مرض فرمودند که حق تعالی در قیامت ارشاد خواهد ساخت که مرضت فلم تعدنی
سامع حیران مانده عرض خواهد نمود که الها تو از مرض و سقم پاک هستی حق جل و علا خواهد فرمود که فلان شخص بیمار
بود اگر تو در عیادت او میرفتی مرا یافتی که من با وی بودم پس حضرت ایشان فرمودند که مرض عجب نعمتی ست
که حق سبحانه بصاحب او میباشد پس بشوق و ذوق تمام این شعر بر زبان راندند ؎

دمی که یار گذارد قدم بخانهٔ ما | سزد که کعبه شود سنگ آستانهٔ ما

حیف ست که مریض از مرض شفا میخواهد و ازین علت ملامت می آرد و همنشینی محبوب خود می گذارد
لیکن دعای صحت باتباع سنت ست و در تمام مرض دعای صحت مرض نفرمودند و کسی را امر بدعا ننمودند
هرچند مردمان برای ختم صحیح بخاری و ختم حضرات خواجگان قدسنا الله تعالی باسرارهم اجازت
طلبیدند. مگر در نوبت آخر که نوبت پنجم بود فرمودند که امروز در دلم میگذرد که دعای بجهت شفا بجناب کبریا
نمایم پس ثمرهٔ دعا ظاهر شد که باز تب و لرزه نیامد. وایضاً روزی دران ایام میفرمودند که بتاریخ
هشتم روز شنبه شهر صفر بعد صحت ازین مرض یک روز یا دو روز در دلم خوف آتش دوزخ بسیار طاری

اللهم اضعاف ما سبح لک المسبحون الحمد لله اضعاف ما حمدلک الحامدون الله اکبر اضعاف ما کبرلک المکبرون لا اله الا الله اضعاف ما هلل لک المهللون لا حول ولا قوة الا بالله اضعاف ما مجدلک الممجدون والشکر لله اضعاف ما شکر لک الشاکرون الحمد لله الذی عافانی مما ابتلی الحق بعضهم بالامراض الباطنة کالشرک والنفاق والحسد والکبر والبغض والغیبة والبدعة وبعضهم بالامراض الظاهرة کالبرص والجذام والحمّٰی والصداع اللهم کن لی کما کنت لنبیک محمد صلی الله علیه وسلم اللهم ارفع عن قلوبنا الحجب والاستار الساترة الحاجبة عن مشاهدة جمالک المبارک یا الله اللهم احینی لک وامتنی لک واحشرنی لک واجعلنی لک کما جعلت محمد لک صلی الله علیه وسلم - وایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت مولانا و مرشدنا مرزا صاحب قبله رضی الله تعالی عنه میفرمودند که صوفی را باید که خیال نماید که خفگی از جهت ایذای مردمان چند قدر در دل میماند اگر یک ساعت یا دو ساعت ماند خیر و اگر تمام شب ماند باید که از سر نو توبه نماید که هنوز نور نسبت در باطن او هرگز اثر نکرده روزی حضرت ایشان در مذکور نسبت کمالات نبوت و بیرنگیهای آن مقام عالی منزلت که دست ادراک بدانش کوتاه است و بجز جهالت و نکارت منزل گاه آن راه نیست این شعر فرمودند ؎

بس بشکست یار دل خواه ای دل   قانع نشوی برنگ ناگاه ای دل
اصل همه رنگها ازان بی رنگست   من احسن صبغة من الله ای دل

وایضاً روزی حضرت ایشان این دعاء ماثوره میخواندند اللهم ارزقنی حبک وحب من یحبک وحب عمل یقربنی الی حبک - و فرمودند که از جمله اولی یعنی اللهم یحبک ارزقنی حبک اشاره بطرف مراقبه مفهوم می شود و از جمله ثانیه کنایه بسوی رابطه معلوم میگردد و از جمله ثالثه رمز بجانب ذکر که بجهت تعلیم امت آن سرور صلی الله علیه وسلم ارشاد فرموده اند - وایضاً روزی حضرت ایشان فرمودند که بخیال من در خانه کعبه میروم و در آنجا بجستجوی صاحب خانه می نمایم بعد ازاں در بیت المقدس میروم و تلاش صاحب خانه مینمایم پس در بیت المعمور رفته همین تلاش می کنم بر عرش اعظم میروم و صاحب عرش را میجویم پس بالاتر میروم تا بجدیکه محبوب خود را می یابم و تمام جسم خود را ساخته برگرد و پایش میمالم و جبین را بسجدات او سجانه چندان می سایم که خود فانی می شوم باز باقی میگردم باز فانی می شوم همین نهج تسلی دل مهجور میکنم - وایضاً حضرت ایشان این شعر میفرمودند ؎

زناتوانی خود این قدر خبر دارم   که از ضعف نتوانم که دیده بردارم

دیدم که تا معانقه بشکل آنحضرت صلی الله علیه وسلم بود. بعد از معانقه آنحضرت بشکل حضرت سید امیر کلال رحمة الله علیه شدند. بعد ازاں حضرت ایشاں ایں شعر خواندند ؎

شوم گرد و بدنبال تونش افتم	دگر برای چه روزست خاکساری ما

و ایضاً فرمودند که روزے قبل از نماز عشا بخواب رفتم. دیدم که آنحضرت صلی الله علیه وسلم تشریف آوردند و منع از خواب قبل عشا نمودند بلکه وعید بر عامل ایں عمل فرمودند. پس حضرت ایشاں آخر ماه صفر بروز جمعه بعد از نماز جمعه در سنه یکهزار و دو صد و سی و دو هجری ایں راقم سطور را رخصت برامپور فرمودند. و فاتحه بارواح پیران عظام نقشبندیه و قادریه و چشتیه و سهروردیه علیهم خوانده اجازت تعلیم هر چهار طرق بار دیگر فرموده رخصت ساختند و ایں وقت تا بحقیقت قرآنی من لاشی را توجه فرموده بودند چوں در رامپور آمدم هفت ماه در خانه اقامت داشتم و اوقات را بذکر و مراقبه معمور داشته بعد صبح و عصر حلقه و توجه بطالبان نمودم و دریں مدت عنایت نامه جات حضرت ایشاں بنام ایں کمترین درویشاں متضمن استفسار حالات باطن بنده و یاران طریقه گرفته درود فرمودند. باز در شهر شوال در سنه مسطور رقعه حضرت بطلب ایں بنده راقم سطور ورود یافت پروانه را بر سر نهاده روانه حضرت دهلی گردیدم. و بحضور حضرت ایشاں رسیدم. حضرت ایشاں کمال خوشنود شدند و فرمودند ترمیم باطن تو مکنیم. پس بعد از چند روز اخوت پناه عرفان دستگاه مولوی بشارت الله بهرایچی و سراپا نور مرزا عبد الغفور و معرفت نشان شیخ خلیل الرحمن سلمه الله تعالی و ایں خاکپای هم راقم سطور را از لطیفه قلب توجهات فرمودند و در عرصه چندماه تا بحقیقت کعبه بنده شامل ایں هر سه اکابر توجهات نمودند بعد ازاں مولوی بشارت الله صاحب را بطرف بهرایچ رخصت فرمودند. و مرزا عبد الغفور صاحب را برخرچه رخصت ساختند. و ایں بنده لاشی را تنها از حقیقت کعبه تا آخر مقامات طریقین سلوک مجددیه که مسمی بلاتعین است توجهات فرمودند و مراقبات هر مقام تلقین نمودند. و از بشارات عالیه که بنده لیاقت آنها ندارد سرفراز فرمودند. و از کلاه رضا سرفراز ساختند. و امر بحلقه و توجه نمودن بر برادران طریقه و هم پیران با سلیقه کردند. تا دو ماه در مسجد خانقاه حضرت ایشاں صبح و شام حلقه و توجه نمودم و یک رساله مسمی بمراتب الوصول دربیان مراقبات و حالات و اسرار هر مقام بکشوف خود و فهمید خویش تحریر نمودم. و بحضور حضرت ایشاں گذرانیدم. حضرت ایشاں بسیار خوشوقت شده

شد از بس مغموم گشتم. دیدم که پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم تشریف آوردہ فرمودند که مترس از آتش دوزخ
هرکسی را که محبت ما ست او در دوزخ نخواهد افتاد. وایضاً در ابتدای آں مرض که یک نوبت تپ لرزہ
آمده بود جامع علوم عقلی ونقلی معارف آگاہ مولوی بشارت اللہ صاحب که از جمل خلفاء حضرت ایشاں
هستند حاضر حضور والا گردیدند. حضرت ایشاں از آمدن ایشاں بسیار خوش وخرم گردیدند. وازه
مکان خود تا بمزار پر انوار حضرت مرزا صاحب وقبله استقبال نمودند پس ایشاں را بمکان خود بردند و بسیار
نوازشات فرمودند. وگفتند که الحمد للہ که شما نسبتے که از اینجا بردہ بودید از ان زیادہ تر آوردید ومن از شما راضی
هستم ونیز کلاه رضا خواهم داد. وقبل ازیں حضرت ایشاں هیچکس را کلاه رضا ندادہ بودند بتاریخ دهم شهر صفر
سنہ ۱۲۳۱ هجری حضرت ایشاں مولوی محمد عظیم صاحب. ومولوی شیر محمد صاحب را مراقبات کمالات اولوالعزم
تلقین فرمودند ونیز ایں نالائق کار بندہ گنهگار راقم الحروف مراقبه کمالات اولی العزم تلقین فرمودند.
روز چهارشنبه نوزدهم شهر صفر غلام در حضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشاں درس صحیح بخاری
میفرمودند بعد ازاں می فرمودند که تسبیح وتحمید وغیره میخواندم وثواب آں بروح پرفتوح آں سرور علیه صلوٰۃ اللہ
الملک الاکبر میگذرانیدم. در روزی سهواً ترک شد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را دیدم که تشریف آوردند وارشاد
کردند که هدیه من چرا نفرستادی. وهموں شکل وشمائل که ترمذی روایت نموده مشاهده کردم. وایضاً
موضع استادن آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بیان فرمودند که زیر چبوتره والائی که حضرت ایشاں در آں
استقامت میدارند متصل زینه مغربی بفاصله دو انگشت ویکوجب بجانب مغرب. وایضاً فرمودند که روز
دیگر جناب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را دیدم که تشریف آوردہ اند پس من عرض کردم که حدیث مَنْ رَاٰنِیْ
فَقَدْ رَاٰنِی الْحَقَّ صحیح ست. کلام من هنوز تمام نشده بود که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودند که هم چنین ست
پس عارف آگاه مولوی بشارت اللہ بهرائچی سلمه اللہ تعالیٰ اجازت ایں حدیث شریف خواستند حضرت
ایشاں عطا فرمودند. وایضاً فرمودند که روزے در اشتیاق لقای آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گریه
وزاری می نمودم حتی که نوبت بنجاکیاسی افتاد. وازیں عمل که بظاهر سنت ممنوع ست ظلمت هم در قلب
آمد بالجمله خوابی در ربود دیدم که میر روح اللہ رحمة اللہ علیه که یکی از یاران مرزا صاحب وقبله قدس سره
بودند آمدند وگفتند که جناب محبوب رب العالمین علیه افضل صلوٰۃ المصلین واز کی سلام المسلمین منتظر شما نشسته
اند من بصد شوق دویده بحضور رسیدم. آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از من معانقه فرمودند

فرستادهٔ خاص احکم الحاکمین ساخته - احکام رب العلمین امیدگاه عالم و عالمیان دلنواز دلدادگان ۰ بسمل

حبیب خدا قبلهٔ دوسرا
خورشید بیباخته هر که دید
بگوئین پشت و پناه همه

مرا او را بزرگی ست بعد از خدا
که بے مثل بے مثل را آفرید
بدین امیدگاه همه

نبوده نباشد کسے مثل او
کرم پیشهٔ نبی سراپا کرم

بزرگی ازو یافت هم آبرو
رحیم و کریم و شفیع امم

آری دعوی ثنای او تعالی جل شانه ناسپاسی ست و سپاس حبیب

او بجا میسپردن حق ناسپاسی بعد اقرار و اعتراف بعجز و تقصیر از سپاس خدای برتر و ثنائی از جمله مخلوقات اشرف و افضل بهتر روی سخن بسوی
ارباب صدق و صفای آرد - و مژدهٔ جان فزا و نوید روح افزا بعرض جناب ایشان میرساند که ملفوظات قدسی آیات قدوة السالکین زبدة العارفین
واقف اسرار ملکوتی کاشف استار جبروتی کشاف رموز حقیقت غواص بحر طریقت مظهر تجلیات الهی مورد فیوض برکات نامتناهی مفخر عالم افتخار صنف بنی
آدم سرآرای کشور فضل و افضال صدرنشین بزم تکمیل و اکمال دقائق و نکات وحی آسمانی راز ترجمان حقیقت شناس حروف مقطعات کتاب
یزدان مهر سپهر طریقت ماه اوج معرفت خضر رهنمای حقیقت قاضی دار القضای شریعت مقرب بساط سبحانی محرم راز نهانی محبوب سبحان مقبول
یزدان واقف اسرار خفی و جلی مولانا و مرشدنا و هادینا شاه غلام علی حنفی نقشبندی مجددی مظهری رضی الله عنه از ته دل میخواستم که بقالب
طبع درآید که این نسخهٔ عجیبه و تحفهٔ غریبه کمیاب است اگر مبالغه را بخاطر راه دهم گویم که نایاب منظر بنده اگر ده در پی تلاش شدم باری بهزار تجسس بکار بو
دو مجلد آن بهم رسید و جان تازه بقالب افسرده رسانید باز این فکر در دل پیدا شد که یاری از غیب پدید آید تا درین مهم عظیم یاری کند
و کفیل این کار دشوار گردد - از چشم خیال هر سو نگریستم که ناگاه منظر بر سلطان العلما سید الفضلا وحید زمان یگانهٔ دوران حامی شریعت
هادی طریقت قدردان علوم صوری و معنوی مولینا و مخدومنا مولوی هدایت علی صاحب بریلوی مدظله افتاد ۰ بسمل
از مسرت چنان ببالیدم ۰ که بارض و سما نگنجیدم پیش رفتم و کورنش بجا آوردم - بوسه بر دامن پاکش دادم و اظهار خواهش دلی کردم -
بجا با تسلیم فرمودند - و انگشت قبول بچشم نهادند - و از همانوقت در مقابله نمودن و تصحیح کردن و فکر طبع کنانیدن کتاب مسطور بهزار جان
مشغول شدند بیش از نصف را مقابله کرده بودند که طلبی از سرکار ابد قرار والی مصطفی آباد عرف رامپور رسید و در همین معمور شد فوراً راهی شدند
و بمنصب مدرسی درجهٔ اول مدرسهٔ عربی مامور گردیدند - و با این عدم موجودگی خود تدبیر انصرام طبع آن چنان فرمودند که حاجت موجودگی
نداشتند و هیچ داخلت حضور و غیبت در کفالت طبع آن نگذاشتند منت خدای عزوجل که شاهد مراد دلی بکرسی شهود نشست و
عروس دعای قلبی حلیهٔ طبع پوشیده بر منصهٔ ظهور جلوه نمود - خداوندا کارساز مسکین نواز او را بدل این خدمت ما گوئیم که این دو یا آن ده
تو دانا و مهربان مائی آن ده که آن به و اگر بعد این التماس هم از راه بنده نوازی ازین طالب وصال بیسر و پائی رفت که خاص مقصود تو
چیست عرض خواهم ساخت که ای دانای راز و ای عاشق نواز آنچه بیشتر ازین صد هزار بار التماس کرده ام باز همان میگویم لمؤلفه

نے حور و قصور نے جنان میخواهم
دردی که دوای آن بجز وصل تو نیست

نے میوه و گل ز گلستان میخواهم
آن میخواهم همیشه آن میخواهم

آمین آمین ثم آمین یارب العالمین بمنه و کمال کرمه

بر خلاف الداف
عفی عنه

از زبان مبارک ایشان خود چیزی از بشارتها فرمودند لکن آن الفاظ عالی درحق خود نوشتن جای شرم ست
که لیاقت آن ندارم پس حضرت ایشان در شهر جمادی الثانی سنه یکهزار و دوصد و سی سوم من الهجرة المبارکة
النبویة علی صاحبها الصلوة والتحیات بنده را طرف بلده کوته و سر درنج برای تلقین طریقه بطالبان آنجا
رخصت فرمودند پس قدمبوس حضرت ایشان شده راهی کوته گردیدم. وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد
وآله واصحابه اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین

ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا ربنا ولا تحمل علینا اصرا کما حملته علی الذین من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة
لنا به واعف عنا واغفر لنا وارحمنا انت مولانا فانصرنا علی القوم الکفرین ﴿﴾

اللهم اغفر لنا وارحمنا وعافنا وارزقنا واصبرنا ولوالدینا ولجمیع المؤمنین والمؤمنات والمسلمین والمسلمات وصل
علی نبیک المصطفی واله بدور التقی واصحابه نجوم الهدی وسلم تسلیما کثیرا کثیرا برحمتک یا ارحم الراحمین ﴿﴾

خاتمة الطبع - خدای سخن وسخن برزبان آفرین راستائیم که نهانخانهٔ اندیشه را فکر در غرر مضامین ساخته و
عروس فکر را از زیور مرصع بوافیت وجواهر معانی نواخته کلک گهر سلک پیران گرامی وسخنوران نامی را هنگامه آرای گهرپاشی
ساخت وضمیر نکته سنجان ونازک خیالان را از مضمون نگارنگ اندیشه بحسن قبول نواخت بسمل

ای وحید و یگانه و یکتا	خارج از حد فهم قاصر ما	تو خدایی کسی خدا جز تو نیست	صمد اشکل تو سوای تو نیست
لم یلد ای توی ولم یولد	وی منزه توی ز ام و ولد	در دل ما قریب از رگ جان	شرح این نیست کار کام و زبان
لب کشاید مجال انسان نیست	جز تحیر نصیب خاصان نیست	ذات پاک تو نیز وال عقول	هست پاک از جهات ونقص وحلول
من و یزدان که ایزد متعال	هست پاک از حلول وهم از حال	شبه وتمثال را عیان کردی	خویشتن را بخود نهان کردی
آنچه ظاهر شود بکشف وشهود	هست تمثال او نه ذات وجود	دور خیابان بارگاه الست	غیر از این پی نبرده اند که هست
هستی و در نظر نه آئی وای	چون نگیریم ما به پایا پای	همه از ان تو حجاب چرا	ای فدایت شوم نقاب چرا
آتش هجر استخوانم سوخت	حسرت وصل جسم وجانم سوخت	سوختم سوختم تعال تعال	آتشم را نشان بآب وصال
فرض کردم که نیست تاب جمال	همچو موسی به شبه وتمثال	شادمان ساکن دل محزون	تکبی دیدار کنم جیحون

درسپاس برگزیده یزدان مقبول ومحبوب سبحان مجال لسان انسان نیست که بنطق گراید. والنسان ضعیف البنیان را چه یارا
که بثنای ممدوح خداوند برتر تواناتر لب بکشاید. ستایش از حد قدرت ثنا گران بیرون. وسپاس آن رفیع القدر را از حیطهٔ امکان افزون
باعث ظهور کل کائنات ست وسبب ظهور جمله موجوات مصباح صراط مستقیم شفیع روز امید وبیم خیر سگال خلائق ملجا وماوا اعلائق

از افادات جناب [illegible]

مختصر حالات مصنف کتاب

نام نامی ایشاں حضرت شاہ رؤف احمد است۔ و سلسلۂ نسبت ایشاں بحضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بدیں طور میرسد۔ حضرت شاہ رؤف احمد ابن حضرت شعور احمد ابن حضرت محمد شرف ابن حضرت شیخ رضی الدین ابن حضرت شیخ زین العابدین بن حضرت شیخ محمد یحییٰ بن حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی شیخ احمد فاروقی سرہندی رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔ ولادت باسعادت آنجناب بتاریخ چہاردہم ماہ محرم الحرام سالِ یکہزار و دوصد و یک ہجری در بلدہ مصطفیٰ آباد عرف رامپور واقع شد۔ جد بزرگوار ایشاں نام تاریخی رحمان بخش نہادند چوں بسن تمیز رسیدند و از علوم ظاہری فارغ گشتند۔ شوق راہ فقر و عشق مولیٰ در دل ایشاں پیدا شد۔ عنایت ازلیہ دستگیری آنجناب نمودہ بآستانۂ فیض نشانۂ قطب زماں و شیخ دوراں محبوب الٰہی شاہ فیض بخش الملقب بحضرت شاہ درگاہی رحمۃ اللہ علیہ (کہ مادرزاد ولی بودند) رسانید۔ حضرت شاہ صاحب خلیفہ و جانشین حضرت سید حافظ شاہ جمال اللہ رحمۃ اللہ علیہ اند۔ و حضرت سید صاحب از اکمل خلفاء حضرت سید شاہ قطب الدین محمد اشرف حیدر حسین بن عنایت اللہ نور اللہ قبرہما اند۔ و حضرت موصوف از اجلہ خلفائے قبلہ عالم حضرت قیوم زماں خواجہ محمد زبیر رضی تعالیٰ عنہ بودند۔ مصافحہ بیعت در خاندان قادریہ بدست مبارک آنجناب فرمودہ تا پانزدہ سال کسب فیوض و برکات از پیر و مرشد خود نمودہ باجازت تعلیم طریقہ مشرف شدند بلکہ در ہر شش خاندان یعنی قادریہ نقشبندیہ چشتیہ چہ صابریہ و چہ نظامیہ سہروردیہ کبرویہ مداریہ مجاز گشتند۔ بعد از وصال حضرت شاہ درگاہی علیہ الرحمۃ بالقائے ربانی بخدمت شریف زبدۂ ارباب تحقیق قدوۂ اصحاب تدقیق مروج شریعت خیر البشر مجدد مائۃ ثالثہ و العشر واقف اسرار خفی و جلی مظہر مشرقی و دلی حضرت شاہ عبد اللہ المعروف بہ شاہ غلام علی نور اللہ مرقدہ قبرہ القدسی شتافتند حسب الحال ایں

از برائے سجدۂ عشق آستانے یافتم	سر زمینے بود منظور آسمانے یافتم

جمیع مقامات طریقۂ انیقۂ نقشبندیہ مجددیہ را از ابتدا تا بانتہاء در خدمت حضرت ایشاں طی فرمودند۔ باجازت مطلقہ و خلافت عامہ ہر ہفت خاندان عالیشان یعنی بشش طریق مذکورہ و سلسلۂ قلندریہ سرفراز گشتند بعد وفات پیر و مرشد برحق جامع ملفوظات و مکتوبات حضرت خود گشتند و کتاب جواہر علویہ در حالات حضرت شیخ خود نگاشتند۔ تفسیرے در زبان اردو موسوم بہ تفسیر رؤفی و مشہور بہ تفسیر مجددی و رسالہ در مقامات الطریقۃ المجددیہ وغیر ذالک من الکتب فی فن الفقہ وغیرہ تصنیف فرمودند۔ شاعر بے بدل ہم بودند اشعار ایشاں در فارسی و اردو شہرت تام دارند۔ رافت تخلص ایشاں بود بجودت طبع از تخلص ایشاں باید دریافت۔ بعد حصول خلافت در بلدۂ بھوپال تشریف بردہ مسند ارشاد را زیب و زینت بخشیدند۔ و رائحہ و رواج تمام یافتند۔ امراء و فقراء و حلقۂ شریفہ ایشاں حاضر میشدند۔ خانقاہے نیز در انجا بنا کردند اما در آخر عمر شوق زیارت حرمین شریفین زادہما اللہ شرفاً و تعظیماً حضرت ایشاں را پیدا شد قصد سفر کعبۃ اللہ نمودند۔ در اثنائے سفر در بحر محاذی مسند لیث واقع ملک یمن بہ بست و ہفتم ماہ ذی القعدۃ الحرام سنہ یکہزار دو صد و پنجاہ و سہ ۱۲۵۳ ازیں دار پر ملال بقرب ایزدی شدند علیہ الرحمۃ والرضوان۔

10 Lira